

**T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SANAT TARİHİ ANABİLİM DALI**

**T.C.
BAŞBAKANLIK
VAKIFLAR GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
TARAFINDAN TESCİLİ YAPILAN
CAMİİ VE MESCİTLER**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Naciye ALTAŞ

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Hakkı ACUN

Ankara–2007

ONAY

Naciye ALTAŞ tarafından hazırlanan “T.C.Başbakanlık Vakıflar Genel Müdürlüğü Tarafından Tescilli Yapılan Camii ve Mescitler” başlıklı bu çalışma, 11.01.2008 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Sanat Tarihi Anabilim dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

(İmza)

Başkan

Prof. Dr. Hakkı ACUN (Danışman)

(İmza)

Üye

Doç. Dr. Mehmet İBRAHİMGİL

(İmza)

Üye

Doç. Dr. Alev KURU

ÖNSÖZ

Kentleri kent yapan en önemli unsurlardan biri o şehrin görsel kimliğini oluşturan mimarisidir. Dini ve sivil mimari örnekler bulundukları kentlere ayrı anlamlar kazandırmaktadır. Tarihi, coğrafyası, kent mimarisi, arkeolojisi gibi az çok fikir sahibi olduğumuz Amasya, Sivas ve Tokat il merkezlerinde Beylikler, Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde meydana getirilen vakıf camilerini sunmak çalışmamızın özünü oluşturmaktadır.

Amasya, Sivas ve Tokat tarihte önemli birer merkez olmalarının meyvelerini toplumsal, tarihsel ve mimarlık alanlarında toplamışlardır. Öyle ki her üç ilde de adlarını hepimizin bildiği anıtsal camilerin yanı sıra adını çeşitli devlet adamları, yörenin ileri gelen kişileri ve bağlı bulunduğu eski mahalle adlarından alan küçük boyutlu evkaf camileri de bulunmaktadır.

Anadolu Türk Mimarisinde karşılaştırmalar yapılabilmesi için günümüze ulaşan vakıf camilerinin tanıtımlarına, aynı tür yapılarda görülen benzer ve farklı özelliklerin bilinmesine ihtiyaç vardır. Bu genel amaç göz önünde bulundurularak yapılan katalog çalışmasında Amasya, Sivas ve Tokat il merkezlerinde bulunan vakıf camilerinin benzer ve farklı özellikleri vurgulanmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda Amasya, Sivas ve Tokat illerindeki toplam 72 eser incelenmiş, eserler plân çizimleri ve fotoğraflarla desteklenmiş ve bir değerlendirme yapılmıştır.

Tez çalışmamız T.C. Başbakanlık Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün desteğiyle Genel Müdürlüğün arşiv bilgilerine dayalı olarak gerçekleştirilmiştir. Araştırmalarımızın hazırlanması ve tamamlanmasına olanak sağlayan, arşiv bilgilerinin kullanımına imkân tanıyan, Vakıflar Genel Müdürlüğü'nü başarılı çalışmaları ile layık olduğu konuma ulaştıran ve manevi desteğini eksik etmeyen çok saygıdeğer Genel Müdürüm Sayın Yusuf BEYAZIT başta olmak üzere beni bu konuda çalışmaya teşvik eden, benimle bilgilerini paylaşan ve yol gösteren değerli hocam Prof.Dr. Hakkı ACUN'a, Vakıflar Genel Müdürlüğü Tokat Bölge Müdürü İsmail AKTAŞ'a ve Sivas Bölge Müdürü Adnan ER'e, Seyfullah KILIÇ'a, Kültür ve Tescil Dairesi Başkanlığı'ndan Mevlüt ÇAM'a, Abide ve Yapı İşleri Başkanı Suat Faruk GİRAY'a, Gökçe GÜNEL'e, İbrahim ŞANAL'a, burada adını sayamadığım,

araştırmalarımıza yardımcı olan tüm Vakıflar Genel Müdürlüğü çalışanlarına, bana karşı büyük sabır gösteren, maddi ve manevi desteğini esirgemeyen canım aileme ve ablam Arzu ALTAŞ'a teşekkürü bir borç bilirim.

Ankara-2007

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
İÇİNDEKİLER.....	iii
KISALTMALAR CETVELİ.....	vi
FOTOĞRAF LİSTESİ.....	vii
PLÂN LİSTESİ.....	xiii
TABLO VE ŞEKİLLER CETVELİ.....	xv
1. GİRİŞ.....	1
2. KATALOG.....	5
2.1.T.C. BAŞBAKANLIK VAKIFLAR GENEL MÜDÜRLÜĞÜ TARAFINDAN TESCİLİ YAPILAN CAMİLER (AMASYA-SİVAS-TOKAT)	5
2.1.1.AMASYA	6
2.1.1.1. BEYAZIT PAŞA CAMİİ	6
2.1.1.2. ÇİLEHANE (YAKUP PAŞA) CAMİ	15
2.1.1.3. FETHİYE (KUBA DEDE-YENİ) CAMİ	19
2.1.1.4. GENÇ MEHMET PAŞA CAMİİ.....	24
2.1.1.5. GÖK MEDRESE (TORUMTAY) CAMİ.....	29
2.1.1.6. GÜMÜŞLÜ (DEFTERDAR AHMET BEY) CAMİ	33
2.1.1.7. HATUNİYE (BÜLBÜL HATUN) CAMİ	37
2.1.1.8. HIZIR PAŞA CAMİİ	41
2.1.1.9. İHSANİYE CAMİ	45
2.1.1.10. İKİNCİ BAYEZIT KÜLLİYESİ CAMİİ	48
2.1.1.11. KILARI SÜLEYMAN AĞA CAMİİ	59
2.1.1.12. LOĞ MİNARELİ CAMİ	63
2.1.1.13. PİRİ BABA (ÇELEBİ MEHMET) CAMİİ.....	65
2.1.1.14. SARAÇHANE CAMİ.....	68
2.1.1.15. SOFULAR (ABDULLAH PAŞA-DÂRÜLHADİS) CAMİİ.....	71
2.1.1.16. ŞAMLAR MAHALLESİ YUKARI TEKKE CAMİİ	75
2.1.1.17. ŞİRVANLI (AZERİLER) CAMİ.....	78
2.1.1.18. ÜÇLER CAMİ	81
2.1.1.19. YAZIBAĞLARI CAMİ	83
2.1.1.20. YÖRGÜÇ PAŞA CAMİİ.....	85

2.1.1.21. ZİYARET CAMİ	92
2.1.2. SİVAS	94
2.1.2.1. ABADAN (HAMİDİYE) CAMİ.....	94
2.1.2.2. ALİ AĞA CAMİİ	97
2.1.2.3. ALİ BABA CAMİİ	101
2.1.2.4. BÜYÜK KAZANCILAR CAMİ	106
2.1.2.5. GENÇ MEHMET PAŞA CAMİİ.....	109
2.1.2.6. HACI MAHMUT CAMİİ.....	112
2.1.2.7. HACI ZAHİT CAMİİ	114
2.1.2.8. HOCA İMAM CAMİ	118
2.1.2.9. İMARET (DARÜLREHA) CAMİ	122
2.1.2.10. KALE CAMİ	125
2.1.2.11. KERİM ÇAVUŞ CAMİİ	129
2.1.2.12. KORKMAZOĞLU (ÇATALPINAR) CAMİ	132
2.1.2.13. MEYDAN CAMİ.....	135
2.1.2.14. OSMAN PAŞA CAMİİ	139
2.1.2.15. ÖRTMELİ CAMİ	142
2.1.2.16. PULUR (BİLLUR) CAMİ	146
2.1.2.17. SAİT İBRAHİM PAŞA CAMİİ	150
2.1.2.18. SOFU YUSUF CAMİİ	154
2.1.2.19. ŞAKİRBEY CAMİİ	156
2.1.2.20. ŞEMS CAMİ	158
2.1.2.21. TARHANA (GANEM) CAMİ	161
2.1.2.22. ULU CAMİ	163
2.1.2.23. UZUN HACIOĞLU CAMİİ	169
2.1.2.24. YAHYA BEY (ÇUKURPINAR) CAMİİ.....	172
2.1.2.25. YENİ (MAHKEME) CAMİ	175
2.1.2.26. YEŞİL (HACI MEHMET) CAMİ	178
2.1.2.27. YİĞİTLER (FERTELLİ) CAMİ.....	181
2.1.2.28. ZİNCİRLİ (SEYİTOĞLU) CAMİ	184
2.1.3. TOKAT	188
2.1.3.1 ACEPŞİR CAMİ	188
2.1.3.2. AKDEĞİRMEN CAMİ	195
2.1.3.3. ALİ PAŞA CAMİİ	202

2.1.3.4. ÇAY (ŞEYH ŞİRVANİ) CAMİ	213
2.1.3.5. ÇEKİMLİ HAMZA BEY (ÇEKENLİ) CAMİİ	217
2.1.3.6. DEVEGÖRMEZ CAMİ	225
2.1.3.7. GARİPLER (MELİK GAZİ) CAMİ	230
2.1.3.8. GAYBİ CAMİ	234
2.1.3.9. GENÇ MEHMET PAŞA (ÖRTMELİ ÖNÜ) CAMİİ	240
2.1.3.10. HACI BEHZAT CAMİİ	244
2.1.3.11. HOCA AHMET AĞA CAMİİ	253
2.1.3.12. HORUÇ (HURUÇ) CAMİ	256
2.1.3.13. KADI HASAN (DÜDÜKÇÜ) CAMİİ	259
2.1.3.14. KAYA CAMİ	263
2.1.3.15. KÜÇÜKBEYBAĞI CAMİ	267
2.1.3.16. MAHMUT PAŞA CAMİİ	275
2.1.3.17. MEYDAN (HATUNİYE) CAMİ	284
2.1.3.18. RÜSTEM ÇELEBİ (GÜDÜK MİNARE) CAMİİ	295
2.1.3.19. SEYİT NECMETTİN CAMİİ	299
2.1.3.20. TAKYECİLER (TAKVACILAR) CAMİ	302
2.1.3.21. TATAR HACI CAMİİ	307
2.1.3.22. ULU CAMİ	311
2.1.3.23. YOLBAŞI CAMİ	316
3. KARŞILAŞTIRMA ve DEĞERLENDİRME	325
4. SONUÇ	333
KAYNAKÇA	335
EKLER	341
I. AMASYA-SİVAS-TOKAT İLLERİNE AİT ŞEHİR PLÂNLARI	341
II. PLÂN GRUPLAMALARI	346
III. VAKFİYE ÖRNEĞİ	352
IV. AMASYA, SİVAS VE TOKAT CAMİLERİ MİNARE ÖRNEKLERİ	376
ÖZET	377
ABSTRACT	379

KISALTMALAR CETVELİ

a.g.e.	: Adı Geçen Eser
Bkz.	: Bakınız
Cad.	: Cadde
c.	: Cilt
Çev.	: Çeviren
Der.	: Derleyen
Fak.	: Fakülte
H.	: Hicri
İTÜ	: İstanbul Teknik Üniversitesi
İÜ	: İstanbul Üniversitesi
Mah.	: Mahalle
Mim.	: Mimarlık
Müh.	: Mühendislik
No.	: Numara
ODTÜ	: Orta Doğu Teknik Üniversitesi
s.	: Sayfa
Sok.	: Sokak
TDVİA	: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
TTK	: Türk Tarih Kurumu
v.b.	: Ve Benzeri
VGM	: Vakıflar Genel Müdürlüğü
Yay.	: Yayınlayan
y.y.	: Yüzyıl

FOTOĞRAF LİSTESİ

Fotoğraf-1: Amasya Bayezıt Paşa Camii

Fotoğraf-2: Amasya Bayezıt Paşa Camii

Fotoğraf-3: Amasya Bayezıt Paşa Camii Son Cemaat Yeri

Fotoğraf-4: Amasya Bayezıt Paşa Camii Taç Kapısı

Fotoğraf-5: Amasya Çilehane (Yakup Paşa) Cami

Fotoğraf-6: Amasya Fethiye (Kuba Dede-Yeni) Cami (Onarım Öncesi)

Fotoğraf-7: Amasya Fethiye (Kuba Dede-Yeni) Cami (Onarım Sonrası)

Fotoğraf-8: Amasya Genç Mehmet Paşa Camii

Fotoğraf-9: Amasya Genç Mehmet Paşa Camii

Fotoğraf-10: Amasya Gök Medrese (Torumtay) Cami

Fotoğraf-11: Amasya Gümüşlü (Defterdar Ahmet Bey) Cami

Fotoğraf-12: Amasya Hatuniye (Bülbül Hatun) Cami

Fotoğraf-13: Amasya Hızır Paşa Camii

Fotoğraf-14: Amasya İhsaniye Cami

Fotoğraf-15: Amasya İkinci Beyazıt Külliyesi Camii

Fotoğraf-16: Amasya İkinci Beyazıt Camii

Fotoğraf-17: Amasya İkinci Beyazıt Camii

Fotoğraf-18: Amasya İkinci Beyazıt Camii Son Cemaat Yeri

Fotoğraf-19: Amasya İkinci Beyazıt Camii İç Görünüş

Fotoğraf-20: Amasya İkinci Beyazıt Camii Kitabesi

Fotoğraf-21: Amasya Kiları Süleyman Ağa Camii

Fotoğraf-22: Amasya Piri Baba (Çelebi Mehmet) Camii

Fotoğraf-23: Amasya Saraçhane Cami

Fotoğraf-24: Amasya Sofular (Abdullah Paşa-Dârülhadis) Cami

Fotoğraf-25: Amasya Şamlar Mahallesi Yukarı Tekke Cami

Fotoğraf-26: Amasya Şirvanlı (Azeriler) Cami

- Fotoğraf-27: Amasya Üçler Cami
- Fotoğraf-28: Amasya Yazıbağları Cami
- Fotoğraf-29: Amasya Yörgüç Paşa Camii
- Fotoğraf-30: Amasya Yörgüç Paşa Camii Kitabesi
- Fotoğraf-31: Amasya Yörgüç Paşa Camii Şadırvanı
- Fotoğraf-32: Amasya Ziyaret Cami
- Fotoğraf-33: Sivas Abadan (Hamidiye) Cami
- Fotoğraf-34: Sivas Ali Ağa Camii
- Fotoğraf-35: Sivas Ali Baba Camii (Onarım Öncesi)
- Fotoğraf-36: Sivas Ali Baba Camii (Onarım Sonrası)
- Fotoğraf-37: Sivas Büyük Kazancılar Cami
- Fotoğraf-38: Sivas Genç Mehmet Paşa Camii
- Fotoğraf-39: Sivas Hacı Mahmut Camii
- Fotoğraf-40: Sivas Hacı Zahit Camii (Onarım Öncesi)
- Fotoğraf-41: Sivas Hacı Zahit Camii (Onarım Sonrası)
- Fotoğraf-42: Sivas Hoca İmam Cami
- Fotoğraf-43: Sivas İmarek (Darülreha) Cami
- Fotoğraf-44: Sivas Kale Cami
- Fotoğraf-45: Sivas Kerim Çavuş Camii
- Fotoğraf-46: Sivas Korkmazoğlu (Çatalpınar) Cami
- Fotoğraf-47: Sivas Meydan Cami
- Fotoğraf-48: Sivas Osman Paşa Camii
- Fotoğraf-49: Sivas Örtmeli Cami (Onarım Öncesi)
- Fotoğraf-50: Sivas Örtmeli Cami (Onarım Sonrası)
- Fotoğraf-51: Sivas Pulur (Billur) Cami (Onarım Öncesi)
- Fotoğraf-52: Sivas Pulur (Billur) Cami (Onarım Sonrası)
- Fotoğraf-53: Sivas Sait İbrahim Paşa Camii

- Fotoğraf-54: Sivas Sofu Yusuf Camii
- Fotoğraf-55: Sivas Şakirbey Camii
- Fotoğraf-56: Sivas Şems Cami
- Fotoğraf-57: Sivas Tarhana (Ganem) Cami
- Fotoğraf-58: Sivas Ulu Cami (Onarım Öncesi)
- Fotoğraf-59: Sivas Ulu Cami (Onarım Sonrası)
- Fotoğraf-60: Sivas Uzun Hacıoğlu Camii
- Fotoğraf-61: Sivas Yahya Bey (Çukurpınar) Camii
- Fotoğraf-62: Sivas Yeni (Mahkeme) Cami
- Fotoğraf-63: Sivas Yeşil (Hacı Mehmet) Cami
- Fotoğraf-64: Sivas Yiğitler (Fertelli) Cami
- Fotoğraf-65: Sivas Zincirli Minare (Seyitoğlu) Cami
- Fotoğraf-66: Tokat Acepşir Cami (Onarım Öncesi)
- Fotoğraf-67: Tokat Acepşir Cami (Onarım Sonrası)
- Fotoğraf-68: Tokat Acepşir Cami Giriş Bölümü
- Fotoğraf-69: Tokat Acepşir Cami Minaresi
- Fotoğraf-70: Tokat Akdeğirmen Cami (Onarım Öncesi)
- Fotoğraf-71: Tokat Akdeğirmen Cami (Onarım Sonrası)
- Fotoğraf-72: Tokat Akdeğirmen Cami Minaresi
- Fotoğraf-73: Tokat Akdeğirmen Cami Giriş Kapısı
- Fotoğraf-74: Tokat Akdeğirmen Cami İç Görünüm
- Fotoğraf-75: Tokat Akdeğirmen Cami Kubbedeki Sülemeler
- Fotoğraf-76: Tokat Ali Paşa Camii
- Fotoğraf-77: Tokat Ali Paşa Camii Taç Kapısı
- Fotoğraf-78: Tokat Ali Paşa Camii Mihrabı
- Fotoğraf-79: Tokat Ali Paşa Camii Minberi
- Fotoğraf-80: Tokat Ali Paşa Camii Kubbe Eteği

- Fotoğraf–81: Tokat Ali Paşa Camii Son Cemaat Yeri
- Fotoğraf–82: Tokat Ali Paşa Camii Şadırvan Süslemeleri
- Fotoğraf–83: Tokat Ali Paşa Camii Şadırvan Süslemeleri
- Fotoğraf–84: Tokat Çay (Şeyh Şirvani) Cami
- Fotoğraf–85: Tokat Çay (Şeyh Şirvani) Cami Mihrabı
- Fotoğraf–86: Tokat Çay (Şeyh Şirvani) Cami Minberi
- Fotoğraf–87: Tokat Çekimli Hamza Bey (Çekenli) Camii Minaresi
- Fotoğraf–88: Tokat Çekimli Hamza Bey (Çekenli) Camii
- Fotoğraf–89: Tokat Çekimli Hamza Bey (Çekenli) Camii Kitabesi
- Fotoğraf–90: Tokat Çekimli Hamza Bey (Çekenli) Camii Kubbesi
- Fotoğraf–91: Tokat Çekimli Hamza Bey (Çekenli) Camii Mihrabı
- Fotoğraf–92: Tokat Çekimli Hamza Bey (Çekenli) Camii Minberi
- Fotoğraf–93: Tokat Devegörmez Cami (Onarım Öncesi)
- Fotoğraf–94: Tokat Devegörmez Cami (Onarım Sonrası)
- Fotoğraf–95: Tokat Devegörmez Cami Minberi
- Fotoğraf–96: Tokat Devegörmez Cami Üst Mahfil
- Fotoğraf–97: Tokat Garipler Cami
- Fotoğraf–98: Tokat Gaybi Cami
- Fotoğraf–99: Tokat Gaybi Cami Giriş Kapısı
- Fotoğraf–100: Tokat Gaybi Cami Minaresi
- Fotoğraf–101: Tokat Gaybi Cami İç Görünüm
- Fotoğraf–102: Tokat Gaybi Cami Mihrabı
- Fotoğraf–103: Tokat Genç Mehmet Paşa (Örtmeli Önü) Camii
- Fotoğraf–104: Tokat Hacı Behzat Camii
- Fotoğraf–105: Tokat Hacı Behzat Camii Giriş Kapısı
- Fotoğraf–106: Tokat Hacı Behzat Camii Kitabesi
- Fotoğraf–107: Tokat Hacı Behzat Camii

Fotoğraf–108: Tokat Hacı Behzat Camii Kubbeye Geçiş Elemanı

Fotoğraf–109: Tokat Hacı Behzat Camii Minberi

Fotoğraf–110: Tokat Hoca Ahmet Ağa Camii

Fotoğraf–111: Tokat Hoca Ahmet Ağa Camii Minaresi

Fotoğraf–112: Tokat Horuç (Huruç) Cami

Fotoğraf–113: Tokat Kadı Hasan (Düdükçü) Camii (Onarım Öncesi)

Fotoğraf–114: Tokat Kadı Hasan (Düdükçü) Camii (Onarım Sonrası)

Fotoğraf–115: Tokat Kadı Hasan (Düdükçü) Camii İç Görünüm

Fotoğraf–116: Tokat Kaya Cami (Onarım Öncesi)

Fotoğraf–117: Tokat Kaya Cami (Onarım Sonrası)

Fotoğraf–118: Tokat Kaya Cami Minberi

Fotoğraf–119: Tokat Küçükbeybağı Cami (Onarım Öncesi)

Fotoğraf–120: Tokat Küçükbeybağı Cami (Onarım Sonrası)

Fotoğraf–121: Tokat Küçükbeybağı Cami Mihrabı

Fotoğraf–122: Tokat Küçükbeybağı Cami Minberi

Fotoğraf–123: Tokat Küçükbeybağı Cami Üst Mahfil

Fotoğraf–124: Tokat Küçükbeybağı Cami Kubbeye Geçiş Elemanı

Fotoğraf–125: Tokat Küçükbeybağı Cami Kubbe Göbeği

Fotoğraf–126: Tokat Mahmut Paşa Camii (Onarım Öncesi)

Fotoğraf–127: Tokat Mahmut Paşa Camii (Onarım Sonrası)

Fotoğraf–128: Tokat Mahmut Paşa Camii Minberi

Fotoğraf–129: Tokat Mahmut Paşa Camii Mihrabı

Fotoğraf–130: Tokat Mahmut Paşa Camii Üst Mahfil

Fotoğraf–131: Tokat Mahmut Paşa Camii Tavanı

Fotoğraf–132: Tokat Meydan (Hatuniye) Cami

Fotoğraf–133: Tokat Meydan (Hatuniye) Cami Son Cemaat Yeri

Fotoğraf–134: Tokat Meydan (Hatuniye) Cami Kitabesi

Fotoğraf–135:Tokat Meydan (Hatuniye) Cami Kubbeye Geçiş Elemanı

Fotoğraf–136:Tokat Meydan (Hatuniye) Cami Mihrabı

Fotoğraf–137:Tokat Meydan (Hatuniye) Cami Minberi

Fotoğraf–138:Tokat Meydan (Hatuniye) Cami Şadırvanı

Fotoğraf–139:Tokat Rüstem Çelebi (Güçük Minare) Camii

Fotoğraf–140:Tokat Seyit Necmettin Camii

Fotoğraf–141:Tokat Seyit Necmettin Camii Minaresi

Fotoğraf–142:Tokat Takyeciler (Takvacılar) Cami (Onarım Öncesi)

Fotoğraf–143:Tokat Takyeciler (Takvacılar) Cami (Onarım Sonrası)

Fotoğraf–144:Tokat Tatar Hacı Cami

Fotoğraf– 145:Tokat Tatar Hacı Cami

Fotoğraf–146:Tokat Tatar Hacı Cami

Fotoğraf–147:Tokat Ulu Cami (Onarım Öncesi)

Fotoğraf–148:Tokat Ulu Cami (Onarım Sonrası)

Fotoğraf–149:Tokat Yolbaşı Cami

Fotoğraf–150:Tokat Yolbaşı Cami Giriş Kapısı

Fotoğraf–151:Tokat Yolbaşı Cami Kitabesi

Fotoğraf–152:Tokat Yolbaşı Cami Kubbesi

Fotoğraf–153:Tokat Yolbaşı Cami Kubbedeki Yazıt

Fotoğraf–154:Tokat Yolbaşı Cami Mihrabı

Fotoğraf–155:Tokat Yolbaşı Cami Minberi

Fotoğraf–156:Tokat Yolbaşı Cami Üst Mahfil

PLÂN LİSTESİ

- Plân–1: Amasya Bayezıt Paşa Camii
- Plân–2: Amasya Çilehane (Yakup Paşa) Cami
- Plân–3: Amasya Fethiye (Kuba Dede-Yeni) Cami
- Plân–4: Amasya Genç Mehmet Paşa Camii
- Plân–5: Amasya Gök Medrese (Torumtay) Cami
- Plân–6: Amasya Gümüşlü (Defterdar Ahmet Bey) Cami
- Plân–7: Amasya Hatuniye (Bülbül Hatun) Cami
- Plân–8: Amasya Hızır Paşa Camii
- Plân–9: Amasya İhsaniye Cami
- Plân–10: Amasya İkinci Beyazıt Külliyesi Camii
- Plân–11: Amasya Kiları Süleyman Ağa Camii
- Plân–12: Amasya Loğ Minareli (Enderun) Cami
- Plân–13: Amasya Piri Baba (Çelebi Mehmet) Camii
- Plân–14: Amasya Sofular (Abdullah Paşa-Dârülhadis) Cami
- Plân–15: Amasya Şamlar Mahallesi Yukarı Tekke Cami
- Plân–16: Amasya Yörgüç Paşa Camii
- Plân–17: Sivas Abadan (Hamidiye) Cami
- Plân–18: Sivas Ali Ağa Camii
- Plân–19: Sivas Ali Baba Camii
- Plân–20: Sivas Genç Mehmet Paşa Camii
- Plân–21: Sivas Hacı Zahit Camii
- Plân–22: Sivas Hoca İmam Cami
- Plân–23: Sivas Kale Cami
- Plân–24: Sivas Korkmazoğlu (Çatalpınar) Cami
- Plân–25: Sivas Meydan Cami
- Plân–26: Sivas Örtmeli Cami

- Plân–27: Sivas Pulur (Billur) Cami
- Plân–28: Sivas Sait İbrahim Paşa Camii
- Plân–29: Sivas Ulu Cami
- Plân–30: Sivas Yahya Bey (Çukurpınar) Camii
- Plân–31: Sivas Yeşil (Hacı Mehmet) Cami
- Plân–32: Sivas Yiğitler (Fertelli) Cami
- Plân–33: Sivas Zincirli Minare (Seyitoğlu) Cami
- Plân–34: Tokat Acepşir Cami (Alt Kat)
- Plân–35: Tokat Acepşir Cami (Üst Kat)
- Plân–36: Tokat Ali Paşa Camii
- Plân–37: Tokat Garipler Cami
- Plân–38: Tokat Genç Mehmet Paşa (Örtmeli Önü) Camii
- Plân–39: Tokat Hacı Behzat Camii
- Plân–40: Tokat Horuç (Huruç) Cami
- Plân–41: Tokat Mahmut Paşa Camii
- Plân–42: Tokat Meydan (Hatuniye) Cami
- Plân–43: Tokat Tokat Rüstem Çelebi (Güçük Minare) Camii
- Plân–44: Tokat Takyeciler (Takvacılar) Cami
- Plân–45: Tokat Ulu Cami

TABLO ve ŞEKİLLER CETVELİ

ESER ADI	Kiliseden Camiye Çevrilen Yapılar	Çok Kubbeli Camiler	Yamuk Plân	Kareye Yakın Dikdörtgen Plân	Dikdörtgen Plân	Zaviye Plân	Kare Plân	Kaynakça	Plân	Fotoğraf	Kitabe	Eseri Yaptıran	Arşiv Belgeleri	Vakıf İsmi
Amasya Beyazıt Paşa Camii						X		X		X	X	X	X	X
Amasya Çilehane Cami						X		X	X	X		X	X	X
Amasya Fethiye Cami	X							X		X	X	X		X
Amasya Genç Mehmet Paşa Camii						X		X	X	X	X	X	X	X
Amasya Gök Medrese Cami		X						X	X	X		X	X	X
Amasya Gümüşlü Cami							X	X	X	X	X	X	X	X
Amasya Hatuniye Cami					X			X		X	X	X	X	X
Amasya Hızır Paşa Camii						X		X	X	X		X	X	X
Amasya İhsaniye Cami					X				X	X			X	X
Amasya 2. Bayezıt Camii						X		X	X	X	X	X	X	X
Amasya Kilari Süleyman Ağa Camii							X	X	X	X	X	X	X	X
Amasya Loğ Minareli (Enderun) Cami	X							X	X	X		X	X	X
Amasya Piri Baba Camii							X	X		X			X	X
Amasya Saraçhane Cami					X			X	X	X		X	X	X

ESER ADI	Kiliseden Camiye Çevrilen Yapılar	Çok Kubbeli Camiler	Yamuk Plân	Kareye Yakın Dikdörtgen Plân	Dikdörtgen Plân	Zaviye Plân	Kare Plân	Kaynakça	Plân	Fotoğraf	Kitabe	Eseri Yaptıran	Arşiv Belgeleri	Vakıf İsmi
Amasya Sofular Cami						X		X			X	X	X	X
Amasya Şamlar Mah. Yukarı Tekke Cami							X	X	X	X		X		X
Amasya Şirvanlı (Azeriler) Cami							X	X		X		X		X
Amasya Üçler Cami					X			X					X	X
Amasya Yazıbağları Cami				X										
Amasya Yörgüç Paşa Camii						X		X	X	X	X	X	X	X
Amasya Ziyaret Cami				X						X			X	X
Sivas Abadan Cami							X	X			X	X	X	X
Sivas Ali Ağa Camii							X	X	X	X	X	X	X	X
Sivas Ali Baba Camii					X			X		X	X	X	X	X
Sivas Büyükkazancılar Cami				X				X			X	X		X
Sivas Genç Mehmet Paşa Camii							X	X		X	X	X	X	X
Sivas Hacı Mahmut Camii										X			X	X
Sivas Hacı Zahit Camii					X			X			X		X	X

ESER ADI	Kiliseden Camiye Çevrilen Yapılar	Çok Kubbeli Camiler	Yamuk Plân	Kareye Yakın Dikdörtgen Plân	Dikdörtgen Plân	Zaviye Plân	Kare Plân	Kaynakça	Plân	Fotoğraf	Kitabe	Eseri Yaptıran	Arşiv Belgeleri	Vakıf İsmi
Sivas Hoca İmam Cami					X			X		X	X		X	X
Sivas İmaret (Darülelreha) Cami					X			X			X	X	X	X
Sivas Kale Cami							X	X	X	X	X	X	X	X
Sivas Kerim Çavuş Camii				X				X	X		X		X	X
Sivas Korkmazoğlu Cami					X			X						X
Sivas Meydan Cami					X			X		X	X	X	X	X
Sivas Osman Paşa Camii	X							X		X	X		X	X
Sivas Örtmeli Cami					X			X		X	X		X	X
Sivas Pulur (Billur) Cami					X			X			X			
Sivas Sait İbrahim Paşa Camii					X			X		X	X	X	X	X
Sivas Sofu Yusuf Camii													X	X
Sivas Şakirbey Camii					X								X	X
Sivas Şems Cami					X			X		X				
Sivas Tarhana (Ganem) Cami							X	X	X	X			X	X

ESER ADI	Kiliseden Camiye Çevrilen Yapılar	Çok Kubbeli Camiler	Yamuk Plân	Kareye Yakın Dikdörtgen Plân	Dikdörtgen Plân	Zaviye Plân	Kare Plân	Kaynakça	Plân	Fotoğraf	Kitabe	Eseri Yaptıran	Arşiv Belgeleri	Vakıf İsmi
Sivas Ulu Cami					X			X	X	X	X	X	X	X
Sivas Uzun Hacıoğlu Camii							X	X		X	X	X	X	X
Sivas Yahya Bey (Çukurpınar) Camii					X					X			X	X
Sivas Yeni (Mahkeme) Cami								X			X	X	X	X
Sivas Yeşil (Hacı Mehmet) Cami					X			X						
Sivas Yiğitler (Fertelli) Cami					X			X			X	X		X
Sivas Zincirli Minare (Seyitoğlu) Cami					X			X	X	X	X	X		X
Tokat Acepşir Cami				X				X	X	X	X			X
Tokat Akdeğirmen Cami					X					X		X	X	X
Tokat Ali Paşa Camii							X	X	X	X		X	X	X
Tokat Çay (Şeyh Şirvani) Cami					X									X
Tokat çekimli Hamza Bey (Çekenli) Camii						X		X		X	X	X	X	X
Tokat Decegörmez Cami							X						X	X
Tokat Garipler (Melik Gazi) Cami	X							X	X	X	X		X	X

ESER ADI	Kiliseden Camiye Çevrilen Yapılar	Çok Kubbeli Camiler	Yamuk Plân	Kareye Yakın Dikdörtgen Plân	Dikdörtgen Plân	Zaviye Plân	Kare Plân	Kaynakça	Plân	Fotoğraf	Kitabe	Eseri Yaptıran	Arşiv Belgeleri	Vakıf İsmi
Tokat Gaybi Cami							X							X
Tokat Genç Mehmet Paşa Camii			X					X	X	X		X	X	X
Tokat Hacı Behzat Camii					X			X		X		X	X	X
Tokat Hoca Ahmet Ağa Camii							X				X			X
Tokat Horuç (Huruç) Cami							X	X	X	X				X
Tokat Kadı Hasan (Düdükçü) Camii						X							X	X
Tokat Kaya Cami					X					X			X	X
Tokat Küçükbeybağı Cami										X				X
Tokat Mahmut Paşa Camii							X	X	X	X			X	X
Tokat Meydan (Hatuniye) Cami						X	X	X		X	X	X	X	X
Tokat Rüstem Çelebi Camii						X		X					X	X
Tokat Seyit Necmettin Camii							X			X		X		X
Tokat Takyeciler (Takvacılar) Cami		X						X	X	X			X	X
Tokat Tatar Hacı Camii					X								X	X

Kiliseden Camiye Çevrilen Yapılar		
Çok Kubbeli Camiler		
Yamuk Plân		
Kareye Yakın Dikdörtgen Plân		
Dikdörtgen Plân	X	
Zaviye Plân		
Kare Plân		
Kaynakça		X
Plân		
Fotoğraf	X	X
Kitabe	X	X
Eseri Yaptıran	X	
Arşiv Belgeleri	X	X
Vakıf İsmi	X	X
ESER ADI	Tokat Ulu Cami	
	Tokat Yolbaşı Cami	

GİRİŞ

Sanat tarihi açısından büyük bir mirasa sahip, tüm medeniyetlerin harmanladığı açık hava müzesi olarak adlandırabileceğimiz ülkemizde büyük ölçekli birçok eser vücuda getirilmiştir. Selçuklular, Beylikler ve Osmanlılar zamanından günümüze ulaşan bu eserler pek çok araştırmacı tarafından incelenmiştir.

Türkiye üniversitelerinde Sanat Tarihi anabilim dalının elli yıllık mazisinin olduğu ve her bilimsel kongre, sempozyumda yeni yapılar ile tanıştığımız göz önünde bulundurulduğunda arşivlerdeki envanter çalışmalarının henüz tamamlanmadığı anlaşılmaktadır.

Amasya, Sivas ve Tokat il merkezlerinde yürüttüğümüz tez çalışmamızda daha önceden üzerinde araştırmaların yapıldığı yapılar ile karşılaşmamıza karşın hakkında detaylı bilgi bulamadığımız eserler ile de tanıştık. Amacımız tescilli vakıf camilerinin detaylı bir şekilde mimari tanıtlarını yapmaktan ziyade camilerle ilgili Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivinde bulunan bilgi ve belgeleri okuyucuya sunmaktır.

“ T.C. Başbakanlık Vakıflar Genel Müdürlüğü Tarafından Tescilli Yapılan Camiler (Amasya-Sivas-Tokat) “ başlığıyla ele aldığımız tezimizde sadece mimari eserlerimizin bugünkü durumunu vermekle kalmamış hedefleri atalarımız tarafından belirlenen, ecdat yadigârı eserlerimiz arşiv bilgileri ile tanıtılmıştır.

Araştırmalarımıza öncelikle arşivdeki kayıt altındaki tescilli eski eser sayısını tespit ederek başladık. Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından Türkiye’de tespit edilen eski eser sayısı 19.580’dir. ¹ Öncelikle bu kadar yüksek bir sayı ile karşılaşabileceğimizi tahmin etmemiştik çünkü Vakıflar Genel Müdürlüğü’nün 2002 yılında lanse ettiği tescilli vakıf eser sayısı 9483 idi. Genel Müdürlüğün son yıllarda yaptığı hızlı ve başarılı ataklarla tescilli eski eser sayısı 19.580’ne yükselmiştir. Bunlar arasında cami, bedesten, han, hamam, kervansaray, darülhâdis, ribat, sebil, çeşme, kastel, sinagog, şapel, bimarhane, hastane gibi yüzü aşkın abide eski eser türü vardır. Bu kadar fazla türde ve sayıda eski eser üzerinde çalışma yapmanın zor olmasından dolayı eser türü bazında sınırlamaya gidilerek tescilli vakıf camileri

¹ Vakıflar Genel Müdürlüğü Abide ve Yapı İşleri Daire Başkanlığı Arşivi.

üzerinde durulmaya çalışılmıştır. Abide ve Yapı İşleri Daire Başkanlığı Arşivi'nde yaptığımız araştırmalar neticesinde 6386 adet tescilli vakıf camisi ile karşılaşmıştır.² Ancak 6386 vakıf camisi hakkında yapılacak çalışmanın tez hazırlama süresi içerisinde tamamlanması mümkün olmayacağından konuda tekrar sınırlamaya gidilerek aynı güzergâh üzerinde bulunan Amasya, Sivas ve Tokat il merkezlerinde bulunan tescilli vakıf camileri tez konumuzu belirlemiştir.

Arşivde yapılan araştırmalar neticesinde Amasya, Sivas ve Tokat il merkezinde tamamı tescilli ve mülkiyeti Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne ait yetmiş iki adet cami tespit edilmiştir.

Anadolu'nun şirin bu üç ilinde yapılacak araştırmanın Sanat Tarihi bakımından gerekli olduğu düşünülmüştür. Tez konumuzda daha önceden toplu bir araştırmanın yapılmamış olması çalışmamızı seçmemizdeki en önemli nedenlerden biridir. Özellikle Abide ve Yapı İşleri Daire Başkanlığı ile Kültür ve Tescil Dairesi Başkanlığı arşivlerinde bulunan yayınlanmamış bilgilerin de tez kapsamı içerisine alınması çalışmamıza orijinallik kazandırmaktadır.

Ele alınan camilere bakıldığında her biri vakıf anlayışı ile belirli amaçlara hizmet vermek gayesiyle kurulmuş, şartları vakfiye kriterleri belirlenmiş yapılardır. Yapıların bu tür özelliğine karşılık tezimizde camilerin bağlı olduğu vakıf adları ve arşivdeki şahsiyet kaydı ve vakfiye defter kayıtlarına yer verilmiştir.

“ T.C. Başbakanlık Vakıflar Genel Müdürlüğü Tarafından Tescilli Yapılan Camiler (Amasya-Sivas-Tokat) “ konulu çalışmamızda izlediğimiz metot ve düzen ise şöyledir:

Amasya, Sivas ve Tokat il merkezlerindeki vakıf camileri belirlendikten sonra eserler hakkında literatür taraması yapılmıştır. Milli Kütüphane, YÖK Dokümantasyon Merkezi, Türk Tarih Kurumu Kütüphanesi, Bilkent, Gazi ve Hacettepe Üniversitelerinin Kütüphanelerinde ulaşılan yazılı kaynakların yanında Vakıflar Genel Müdürlüğü arşivi'nde konuya ilişkin dosyaların incelemesi yapılmıştır.

² Vakıflar Genel Müdürlüğü Abide ve Yapı İşleri Daire Başkanlığı Arşivi.

Arşiv bilgileri sonucunda ileri sürülen bazı fikirler teyit edilmiş, yazılı kaynaklara geçmemiş bazı bilgiler okuyucuya sunulmuştur.

Daha sonra arazi çalışmalarına geçilmiş ve çalışmamız esnasında eserlerin fotoğraf çekimleri yapılmıştır. Tez içerisinde restore edilen yapıların onarım öncesi ve onarım sonrası durumunu gösteren fotoğraflara yer verilerek daha iyi değerlendirmelere gidilmesi sağlanmıştır.

Tezimizin birinci bölümünde araştırmanın nasıl ve neden yapıldığı, amacı ve izlenen metotların anlatıldığı giriş kısmına yer verilmiştir.

İkinci bölümünde oluşturulan katalog kısmında yapılar illere göre gruplara ayrılmış, her gruptaki yapı kendi içinde alfabetik sırayla incelenmiştir.

Katalog bölümünde vakıf camilerinin tanıtımı yapılırken eserler için birer kimlik kartı niteliği taşıyabilecek gözlem fişleri hazırlanmıştır. Yetmiş iki cami bu gözlem fişlerinde şu başlıklar altında ele alınmıştır:

—*Katalog Numarası ve Eserin Adı*

—*Dosya Numarası*; Eserin Abide ve Yapı İşleri Daire Başkanlığı Arşiv Dosya numarasını gösterir.

—*Arşivdeki Vakıf İsmi*; Kültür ve Tescil Daire Başkanlığı Arşivinde bağlı olduğu vakıf ismini gösterir.

—*İl/İlçe*; Eserin Bulunduğu il ve ilçe adı yer alır.

—*Adres*; Eserin bulunduğu açık adrese yer verilmiştir.

—*Eseri Yaptıran*; Eserin banisi varsa mimarın adı verilmiştir.

—*Kitabe/İnşa Tarihi*; Eserin kitabesinin olup olmadığı varsa kitabenin dökümü, eserin inşa tarihi ile birlikte verilmiştir.

—*Arşiv Belgeleri*; Kültür ve Tescil Dairesi Başkanlığı Arşivi'nde esere ait Vakfiye, Zeyl Vakfiye, Şahsiyet Kaydı, Hudutname, Huccet, Berat, Atik Esas, Hülasa Kaydı, Arıza Kutu, Zabıt Kararı, Temlikname, Müzekkere, Şard Tebdili Kararı, Tevzin Kararı, İlam, Kayd-ı Hakani, Mükerrer Belge kayıtlarının sırasıyla defter, sıra,

sayfa numaraları verilmiştir. Burada özellikle arşivde yer alan vakfiye ve şahsiyet kayıtları üzerinde çalışmalar yapılmıştır.³

—*Mülkiyet*; Eserin mülkiyetinin Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne ait olduğu belirtilmiştir.

—*Pafta-Ada-Parsel No*; Eserin tapu kayıtları açık bilgilerle yansıtılmıştır.

—*Mimari Özellikleri*; Eserin mimari tanıtımı yapılmıştır.

—*Fotoğraf ve Plân*; Burada Abide ve Yapı İşleri Daire Başkanlığı Arşivi'nde esere ait olan fotoğraf ve plânın varlığı hakkında bilgi verilmiştir.

—*Kaynakça*; Eser hakkında literatür çalışması yapılabilecek kaynaklara yer verilmiştir.

Ayrıca her eserin tanıtımının sonuna varsa plânı ardından onarım öncesi ve onarım sonrası durumunu gösteren fotoğraflara yer verilmiştir.

Değerlendirme ve karşılaştırma bölümünde yapılar, plân ve mekân anlayışı, malzeme ve teknik, mimari elemanları ve süsleme bakımından ele alınmış ve özeti yapılmıştır. Çalışmanın sonuna Sosyal Bilimler Enstitü'sünün belirlediği kurallar çerçevesinde hazırlanmış Kaynakça kısmı konulmuştur.

Tezimizin içinde plânlar ve fotoğraflar her eserin tanıtımının ardından sırasıyla gelmektedir. Böylece yeri geldiğinde metni okurken aynı zamanda plân ve fotoğraflara bakma imkânı doğmaktadır. En sona ise Amasya, Sivas ve Tokat illerine ait şehir plânları ve camilerin plân gruplamalarına yer verilmiştir.

³ Vakıflar Genel Müdürlüğü Kültür ve Tescil Dairesi Arşivi'nin bir bölümünün kapalı olmasından dolayı arşivdeki tüm defter kayıtları tez kapsamında yer almamaktadır.

2.KATALOG

**2.1.T.C.BAŞBAKANLIK VAKIFLAR GENEL MÜDÜRLÜĞÜ TARAFINDAN
TESCİLİ YAPILAN CAMİLER (AMASYA-SİVAS-TOKAT)**

2.1.1. AMASYA

2.1.1.1.BEYAZIT PAŞA CAMİİ

DOSYA NO.	:05.00.01 / 08
ARŞİVDEKİ VAKIF İSMİ	:Veziriazam Beyazıt Paşa Bin Yahşi Vakfı
İL / İLÇE	:Amasya / Merkez
ADRES	:Beyazıt Paşa Mah.
ESERİ YAPTIRAN	:Vezir Beyazıt Paşa ⁴
MİMARİ	:Yakup Bin Abdullah-Mimar Doğan ⁵ / Zeynüddin Bin Zekeriya ⁶
	Taç kapının sağ dış yüzünde sanatçı kitabesi olarak "el –muallim" unvanıyla Ebubekir Bin Muhammed Bin Müşeymeş el Dımışkî" ismi okunmaktadır. ⁷
KİTABE / İNŞA TARİHİ	:Var ⁸ / 1414 ⁹
ARŞİV BELGELERİ	:Ariza Kutu 11 / 3 Dolap Kutusu 108
	Atik Esas 501 / 0.0.0032
	Atik Esas 501 / 0.0.4531–4532
	Mükerrer Belge 605 / 0.0244.0330
	Mükerrer Belge 1297 / 0.0001.0001
	Mükerrer Belge 605 / 0.0248.0332
	Mükerrer Belge 1297 / 0.0001.0003
	Mükerrer Belge 1297 / 0.0001.0004
	Mükerrer Belge 605 / 0.0248.0333
	Mükerrer Belge 605 / 0.249.0334
	Mükerrer Belge 1297 / 0.0001.0005
	Mükerrer Belge 605 / 0.0247.0331
	Mükerrer Belge 1297 / 0.0001.0002
	Şahsiyet Kaydı 217 / 0,0344–346,4522–4545

⁴ Demiriz, 1979: 152, Erken, 1983: 211, Eyice, 1992: 243, Çakmak, 2001: 117, Menç, 1997: 225.

⁵ Menç, 1997: 225.

⁶ Demiriz, 1979: 152, Eyice, 1992: 243, Kılıcı, 1987: 95.

⁷ Eserde çalışan sanatçılar için bkz. Mayer, 1956: 37,124–126, Goodwin, 1992: 78, Uzunçarşılı, 1927: 112–113.

⁸ Uzunçarşılı, 1927: 112–116, Menç, 1997: 225.

⁹ Erken, 1983: 211, Demiriz, 1979: 152, Çakmak, 2001: 117, Kılıcı, 1987: 95, Menç, 1997: 225, Uzunçarşılı, 1927: 112, Gabriel, 1934: 25, Öney, 1989: 104.

Vakfiye 1735 / 0.0001.0001

Zeyl Vakfiye 1735 / 0.0001.0002

Zeyl Vakfiye 1735 / 0.0001.0003

Zeyl Vakfiye 1735 / 0.0001.0004

Zeyl Vakfiye 1735 / 0.0001.0005

MÜLKİYETİ :VGM

PAFTA NO. :4

ADA NO. :121

PARSEL NO. :1

MİMARİ ÖZELLİĞİ :Erken devir Osmanlı mimarisinin tabhaneli veya zaviyeli cami plân tipinin güzel bir örneğini temsil etmektedir. Camiye giriş kuzeyde yer alan beş bölümlü son cemaat yerinden (Bkz.Fotoğraf–3) yapılmaktadır. Son cemaat yerinin revakları altı kalın paye üzerine oturan beş sivri kalın kemerle beş bölüme ayrılmış ve her birinin üzeri pendentifli ve üçgen intikalli kubbeler ile örtülüdür. Orta kubbenin içi mukarnas ve baklava motifleri ile zengin biçimde süslü iken (Bkz.Fotoğraf–1/2) diğer kubbelerin içleri düz, çarkıfelek ve helezon biçimindedir. Son cemaat yerinin sağ ve solunda birer fıskiyeli havuz bulunur. ¹⁰ Plân şemasında giriş kapısı (Bkz.Fotoğraf–4) orta mekâna açılmakta, küçük bir geçitten sonra orta ekseninde ardı ardına gelen ve birbirinden büyük bir kemerle ayrılan iki kubbeli mekâna geçiş yapılmaktadır. Birinci kubbeli mekân mihrabın bulunduğu kubbeli bölümden daha büyük olup kubbesinde aydınlık feneri yer almaktadır. Doğu ve batıda ise esas ibadet mekânına birer kapı ile açılan üzeri kubbe ile örtülü ikişer mekân yer almaktadır. (Bkz.Plân–1). Bu yan mekânların içinde ocak ve ocağın iki yanında alçı süslemeli küçük gözler halinde yapılmış raflar bulunmaktadır. ¹¹ Esas ibadet mekânını üç yönde iki adet, yan mekânlarda iki adet, kuzeyde bir adet pencere aydınlatmaktadır. Alt sıradaki büyük pencerelerin üzerinde sivri kemerli vitray ile yapılmış alçı pencereler bulunmaktadır. ¹² Orta kubbenin sekizgen kasnağının her yüzüne birer pencere yerleştirilmiştir. ¹³ Son cemaat yerindeki kemerler beyaz mermer ve kırmızı taş almasıklığı ile örülmüş ve kemer

¹⁰ Eyice, 1992: 244.

¹¹ Eyice, 1992: 244.

¹² Eyice, 1992: 244, Erken, 1983: 215.

¹³ Erken, 1983: 215.

aralarına da rozetler yerleştirilmiştir. ¹⁴ Revakların dış yüzü mukarnaslı saçaklar ve geometrik süslemeler ile işlenmiş kuşaklar ile süslüdür. İbadete açıktır.

FOTOĞRAF :Var / 28 Adet

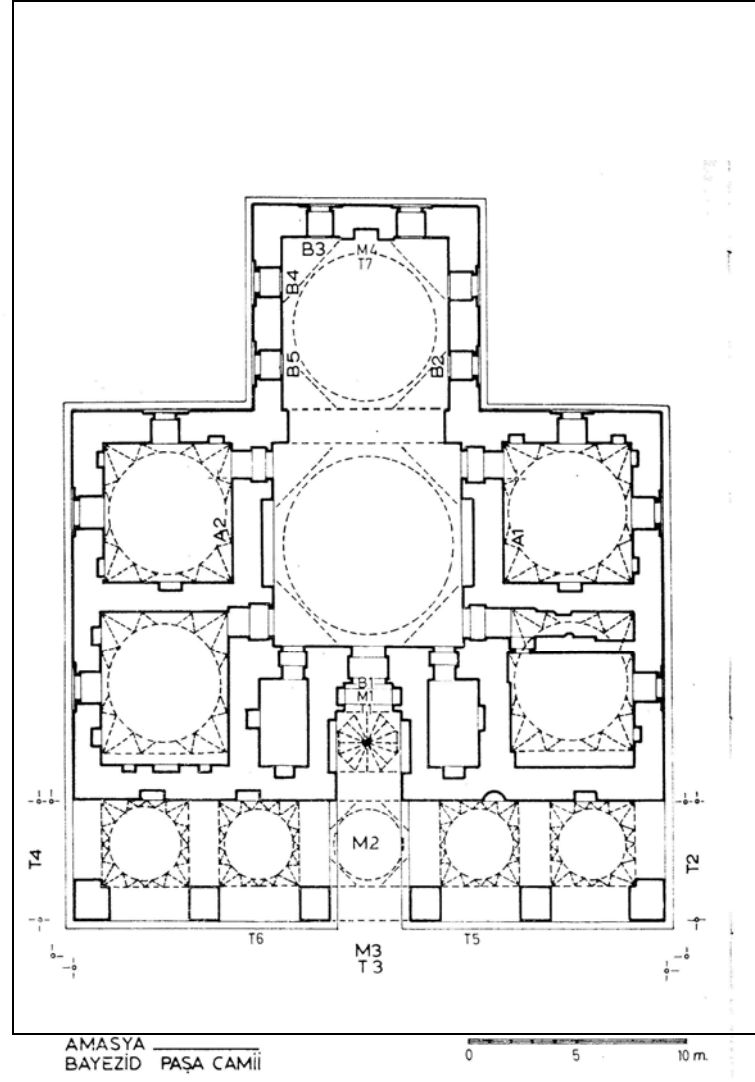
PLÂN :Yok

KAYNAKÇA :

- 1- AKOZAN, Feridun; "Türk Külliyesi", **Vakıflar Dergisi**, sayı 8, Ankara, 1979, s. 303–330.
- 2- ASLANAPA, Oktay; **Osmanlı Devri Mimarisi**, İstanbul, 2004, s. 38–40.
- 3- AYVERDİ, Ekrem Hakkı; **Osmanlı Mimarisinde Çelebi ve II. Sultan Murat Devri 806- 855 (1403–1451)**, cilt II, İstanbul, 1972, s. 4–25.
- 4- BATUR, Afife; **Osmanlı Camilerinde Kemer, Strüktür-Biçim İlişkisi Üzerine Bir Deneme (1300–1730)**, (İTÜ Doktora Tezi), İstanbul, 1974, s. 68–69.
- 5- ÇAKMAK, Şakir; **Erken Dönem Osmanlı Mimarisinde Taç Kapılar (1300–1500)**, Ankara, 2001, s. 117.
- 6- DEMİRİZ, Yıldız; **Osmanlı Mimarisinde Süsleme 1 Erken Devir (1300–1453)**, İstanbul, 1979, s. 151–166.
- 7- ERKEN, Sabih; **Türkiye'de Vakıf Abideler ve Eski Eserler I**, Ankara, Vakıflar Genel Müdürlüğü, 1983, s. 211–215.
- 8- EYİCE, Semavi; " İlk Osmanlı Devrinin Dini - İçtimai Bir Müessesesi Zaviyeler ve Zaviyeli Camiler", **İ.Ü. İktisat Fakültesi Mecmuası**, cilt XXIII, No.1–2, İstanbul, 1963, s. 37.
- 9- EYİCE, Semavi; "Bayezid Paşa Cami", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, cilt V, İstanbul 1992, s. 243–244.
- 10- GABRIEL, Albert; **Monuments Turcs d'Anatolie Tome Deuxieme Amasya-Tokat- Sivas**, Paris, 1934, s. 25–31.
- 11- HÜSAMEDDİN, Hüseyin; **Amasya Tarihi**, sayı I, Ankara, 1986.
- 12- KARAÇAĞ, Abdullah; **Beylikler Devri Mimarisinde Alçı Süslemeler**, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Konya, 2002, s. 136.
- 13- KILCI, Ali; " Hacı Bayram-ı Veli Döneminden (1300–1453) Günümüze Kalan Vakıf Eserleri ", **4. Vakıf Haftası (2–3 Aralık 1986)**, Ankara, 1987, s. 81–140.
- 14- MENÇ, Hüseyin; **Amasya**, Samsun, 1997, s. 225–256.
- 15- ÖNEY, Gönül; **Beylikler Devri Sanatı XIV.-XV. y.y. (1300–1453)**, Ankara, 1989, s. 16.

¹⁴ Eyice, 1992: 244, Hüsameddin, 1986: 89.

- 16- ÖZBEK, Yıldırar; **Osmanlı Beyliği Mimarisinde Taş Süsleme (1300–1453)**, Ankara, Kùltür Bakanlığı Yay., 2002, s. 295–315.
- 17- UZUNÇARŞILI, Hakkı; **Kitabeler**, İstanbul, 1927, s. 112.

Plân-1: Amasya Beyazıt Paşa Camii (Y.Demiriz'den)

Fotoğraf-1: Amasya Beyazıt Paşa Camii

Fotoğraf-2: Amasya Beyazıt Paşa Camii (O.Aslanapa'dan)

Fotoğraf-3: Amasya Beyazıt Paşa Camii Son Cemaat Yeri

Fotoğraf-4: Amasya Beyazıt Paşa Camii Taç kapısı (O.Aslanapa'dan)

2.1.1.2.ÇİLEHANE (YAKUB PAŞA) CAMİ

DOSYA NO.	:05.00.01 / 06
ARŞİVDEKİ VAKIF İSMİ	:Yakub Paşa Vakfı
İL / İLÇE	:Amasya / Merkez
ADRES	:Mehmet Paşa Mah.
ESERİ YAPTIRAN	:Yakub Paşa ¹⁵
KİTABE / İNŞA TARİHİ	:Yok / 1413 ¹⁶
ARŞİV BELGELERİ	:Atik Esas 424 / 0.0.0157 Şahsiyet Kaydı 217 / 0.0252.3781–3796 Şahsiyet Kaydı 217 / 0.0250.377–3780 Vakfiye 1910 / 0.0001.0001 Zeyl Vakfiye 451 / 0.0105.0000
MÜLKİYETİ	:VGM
PAFTA NO.	:14
ADA NO.	:18
PARSEL NO.	:1
MİMARİ ÖZELLİĞİ	:Cami, tekke, çilehane hücreleri ve türbeden oluşan bir külliye içerisinde yer alan yapı; zaviye ve tekke şeklinde doğu batı yönünde bir koridorla iki bölüme ayrılmıştır. Güneyde kare plânlı esas ibadet mekânı ve doğusunda, batısında birer adet kare plânlı çilehane hücreleri yer almaktadır. Esas ibadet mekânının kubbesine tromplar ile geçiş yapılmıştır. Kuzeyde orta avlu ve iki yanında birer tabhane hücrelerinden oluşan tekke bölümü yer almaktadır. ¹⁷ (Bkz.Plân–2). Cami ve tekkeye batı cephesinin ortasında kesme taştan sivri kemerli inşa edilen taç kapıdan giriş yapılmaktadır. Çile hücrelerinin içerisinde ocak ve bacalar mevcuttur. ¹⁸ Caminin kuzeybatı köşesinde iki sıra tuğla bir sıra taş almaşıklık ile inşa edilen silindirik gövdeli minare bulunmaktadır. Moloz taştan inşa edilen beden duvarları kirpi saçak ile sonlanmaktadır. Beden duvarlarında taşlar arasına Amasya yapılarında sıkça görülen kırmızı derz kullanılmıştır. İç mekânı üst katta tuğla kemerli alçı şebekeli, alt katta mermer söveli dikdörtgen pencereler aydınlatmaktadır. (Bkz.Fotoğraf–5). Beş kenarlı niş halinde mukarnaslarla süslü mihrap güneyde yer almaktadır. İbadete açıktır.

¹⁵ Çakmak, 2001: 113, Erken, 1983: 256, Kılıcı, 1987: 95, Demiray, 1954: 66, Menç, 1997: 225.

¹⁶ Çakmak, 2001: 113, Erken, 1983: 256, Kılıcı, 1987: 95, Demiray, 1954: 66, Menç, 1997: 225.

¹⁷ Çakmak, 2001: 113.

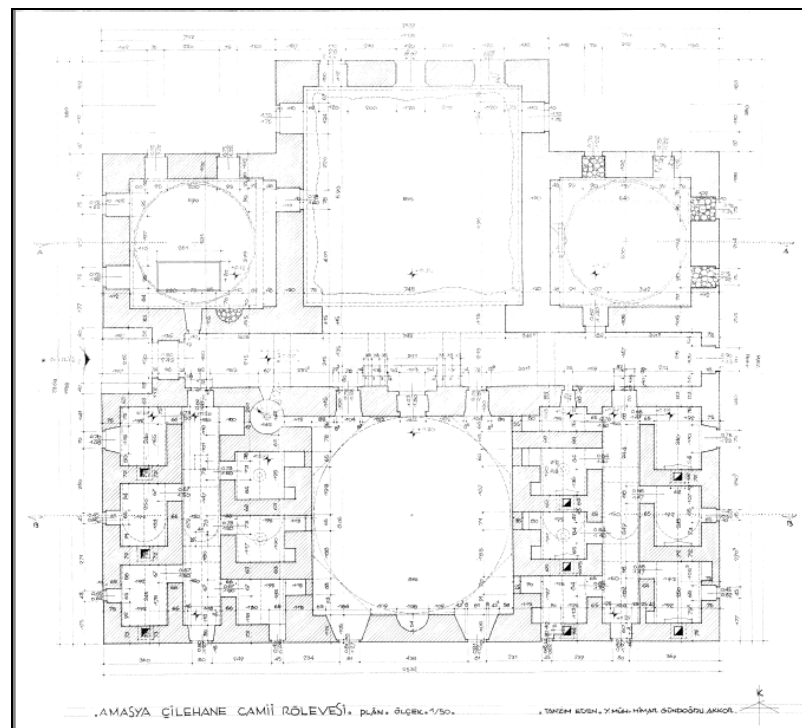
¹⁸ Erken, 1983: 257.

FOTOĞRAF :Var / 78 Adet

PLÂN :Var

KAYNAKÇA :

- 1- AYVERDİ, Ekrem Hakkı; **Osmanlı Mimarisinde Çelebi ve II. Sultan Murat Devri 806- 855 (1403–1451)**, cilt II, İstanbul, 1972, s. 26–32.
- 2- ÇAKMAK, Şakir; **Erken Dönem Osmanlı Mimarisinde Taç Kapılar (1300–1500)**, Ankara, 2001, s. 113.
- 3- DEMİRAY, Ahmet; **Amasya**, Ankara, 1954, s. 66.
- 4- ERKEN, Sabih; **Türkiye'de Vakıf Abideler ve Eski Eserler I**, Ankara, Vakıflar Genel Müdürlüğü, 1983, s. 256–259.
- 5- KILCI, Ali; " Hacı Bayram-ı Veli Döneminden (1300–1453) Günümüze Kalan Vakıf Eserleri ", **4. Vakıf Haftası (2–3 Aralık 1986)**, Ankara, 1987, s. 81–140.
- 6- MENÇ, Hüseyin; **Amasya**, Samsun, 1997, s. 225–226.

Plân-2: Amasya Çilehane (Yakub Paşa) Cami (VGM Arşivi)

Fotoğraf-5: Amasya Çilehane (Yakub Paşa) Cami

2.1.1.3.FETHİYE (KUBA DEDE-YENİ) CAMİ

DOSYA NO.	:05.00.01 / 22
ARŞİVDEKİ VAKIF İSMİ	:Fethiye Cami Şerif Vakfı
İL / İLÇE	:Amasya / Merkez
ADRES	:Fethiye Mah.
ESERİ YAPTIRAN	:Bizans İmparatoru Fokas'ın kızı Elena ¹⁹ / Danişmentli Fetih Gazi 1116'da camiye çevirmiştir.
KİTABE / İNŞA TARİHİ	: Yok / 7.yy.-1116'da camiye çevrilmiştir. ²⁰
ARŞİV BELGELERİ	:Yok
MÜLKİYETİ	:VGM
PAFTA NO.	:19
ADA NO.	:240
PARSEL NO.	:1
MİMARİ ÖZELLİĞİ	:Eski bir Bizans (Bkz.Plân–3) kilisesinden apsis kısmı bozularak camiye çevrilmiş ²¹ ve daha sonra büyük bir kısmı yenilenmiştir.1883 yılında İncezade Hacı Mehmet Arif Efendi'nin yaptırdığı tamirat ile batı kısmına kargir bir minare eklenmiştir. ²² Bizans kilisesinden çok az bir kısmı günümüze ulaşabilen caminin duvarları tamamen beyaz badanalı bir sıva ile kaplanmış olduğundan orijinal duvar kalıntılarını tespit etmek mümkün olamamaktadır. ²³ (Bkz.Fotoğraf–6/7). Kilisenin apsis kısmı bugünkü yapının ana bünyesini oluşturmaktadır. Son cemaat yeri yoktur. Üzeri kiremit kaplı ahşap çatı ile örtülüdür. Kesme taş kaideli, tuğla gövdeli minarenin derzleri ve külâhı yenilenmiştir. Yedi adet ahşap pencere iç mekânı aydınlatmaktadır. Ahşap minber ve mermer mihraba sahiptir. İbadete açıktır.
FOTOĞRAF	:Var / 9 Adet
PLÂN	:Yok
KAYNAKÇA	:
1-	DEMİRAY, Ahmet; Amasya , Ankara, 1954, s.39.

¹⁹ Erken, 1983: 201, Hüsameddin, 1986: 126, Demiray, 1954: 39.

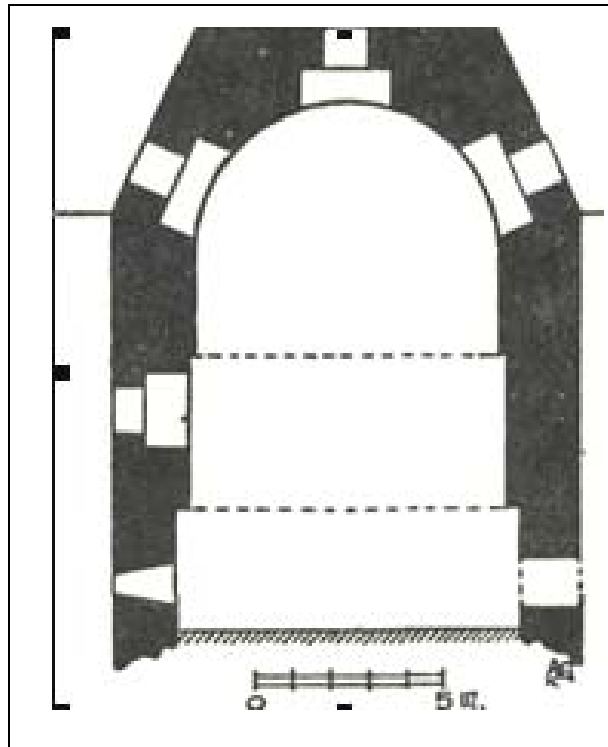
²⁰ Hüsameddin, 1986: 125, Erken, 1983: 201, Demiray, 1954: 39.

²¹ Hüsameddin, 1986: 125, Demiray, 1954: 39, Danişmentli Fetih Gazi tarafından camiye çevrilmiştir.

²² Demiray, 1954: 39.

²³ Erken, 1983: 201.

- 2- ERKEN, Sabih; **Türkiye'de Vakıf Abideler ve Eski Eserler I**, Ankara, Vakıflar Genel Müdürlüğü, 1983, s. 201.
- 3- HÜSAMEDDİN, Hüseyin; **Amasya Tarihi I**, Ankara, 1986.

Plân-3: Amasya Fethiye (Kuba Dede-Yeni) Cami (A.Gabriel'den)

Fotoğraf-6: Amasya Fethiye (Kuba Dede-Yeni) Cami (Onarım Öncesi)

Fotoğraf-7: Amasya Fethiye (Kuba Dede-Yeni) Cami (Onarım Sonrası)

2.1.1.4.GENÇ MEHMET PAŞA CAMİİ

DOSYA NO.	:05.00.01 / 07
ARŞİVDEKİ VAKIF İSMİ	:Genç Mehmet Paşa Vakfı
İL / İLÇE	:Amasya / Merkez
ADRES	:Pirinççi Mah. Pirinççi Sok.
ESERİ YAPTIRAN	:II. Bayezit'in Veziri ve Şehzade Ahmet'in Lalası Hızır paşazade Mehmet Paşa ²⁴
KİTABE / İNŞA TARİHİ	:Var ²⁵ / 1486 ²⁶
ARŞİV BELGELERİ	:Vakfiye 450 / 0,0141
MÜLKİYETİ	:VGM
PAFTA NO.	:19 L II
ADA NO.	:1034
PARSEL NO.	:1
MİMARİ ÖZELLİĞİ	:Cami, imaret, türbe, tabhane, zaviye, çeşme ve hazireden oluşan külliyyeden ²⁷ günümüze sadece cami, tabhane ve türbe ulaşabilmiştir. Amasya'da mevcut diğer camilerin bir kısmında olduğu gibi zaviyeli cami plân tipindedir. Güneydeki esas ibadet mekânı kare plânlı üzeri dört köşede tromplarla intikali sağlanan onikigen kasnaklı kubbe ile örtülüdür. Esas ibadet mekânı solda büyük bir kemerle kubbe örtülü bir odaya açılırken sağda birbirine kemer ile bağlı iki adet kare plânlı kubbeli mekân yer almaktadır. (Bkz.Plân-4). Odaların içinde ocak ve dolap bulunmaktadır. ²⁸ Esas ibadet mekânı ve yan odalarının kuzeyinde tamamen cepheyi kaplayan son cemaat yeri mevcuttur. Yedi mermer sütun ile altı bölüme ayrılan son cemaat yerinin her birinin üzeri kasnaksız kubbe ile örtülüdür. Sütun başlıklarının köşeleri mukarnaslıdır. Kemerlerde kırmızı- beyaz taş almasıklığından yararlanılmıştır. Son cemaat yerinin soldan üçüncü kubbeli bölümünde ileriye doğru çıkıntı oluşturan ince silmeli mermer ²⁹ taç kapısının üzerinde dikdörtgen levha içerisinde Arapça sülüs hat yazılı kitabe

²⁴ Çakmak, 2001: 173, Karakaya, 2003: 511, Erken, 1983: 227, Çıtır ve Kapusuz, 1991: 51, Demiray, 1954: 87.

²⁵ Çakmak, 2001: 173, Erken, 1983: 227, Uzunçarşılı, 1927: 126.

²⁶ Çakmak, 2001: 173, Karakaya, 2003: 511, Erken, 1983: 227, Çıtır ve Kapusuz, 1991: 51, Gabriel, 1934: 42.

²⁷ Çıtır ve Kapusuz, 1991: 51.

²⁸ Karakaya, 2003: 511-512.

²⁹ Çakmak, 2001: 173.

bulunmaktadır. ³⁰ Onaltıgen gövdeli tek şerefeli taş minare, son cemaat yeri ile tabhane odaları arasındadır. (Bkz.Fotoğraf–8/9). Yapının mermerden yapılmış sade görünümlü mihrabına karşılık tezyini kuvvetli bir minberi vardır. Kabartma tekniğinde girift rumi ve arabesklerle süslü mermer minberin kapısının üzerinde Ayet-el Kürsî yazılı pano yerleştirilmiştir. İbadete açıktır.

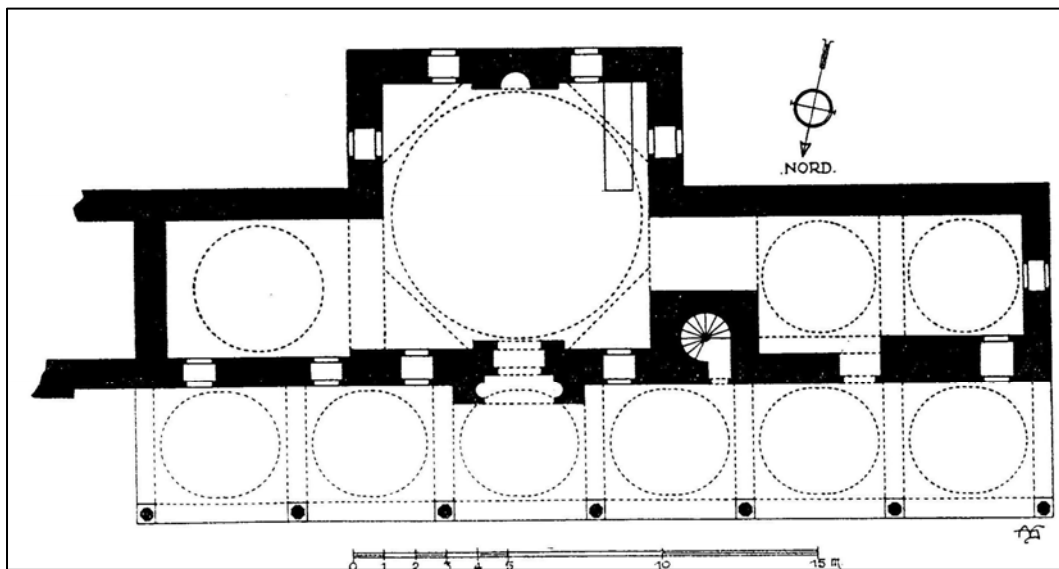
FOTOĞRAF :Var / 65 Adet

PLÂN :Var

KAYNAKÇA :

- 1- ÇAKMAK, Şakir; **Erken Dönem Osmanlı Mimarisinde Taç Kapılar (1300–1500)**, Ankara, Kültür Bakanlığı, 2001, s. 173.
- 2- ÇITIR, Ahmet.-KAPUSUZ, Ahmet.-İMRE, Nurettin; **Amasya**, Tokat, 1991, s. 51.
- 3- DEMİRAY, Ahmet; **Amasya**, Ankara, 1954.
- 4- ERKEN, Sabih; **Türkiye'de Vakıf Abideler ve Eski Eserler I**, Ankara, Vakıflar Genel Müdürlüğü, 1983, s. 227–232.
- 5- GABRIEL, Albert; **Monuments Turcs d'Anatolie Tome Deuxieme Amasya-Tokat- Sivas**, Paris, 1934, s. 42–43.
- 6- KARAKAYA, Ebru; " Mehmed Paşa Külliyesi ", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, XXVIII**, Ankara, 2003, s. 511–512.
- 7- UZUNÇARŞILI, Hakkı; **Kitabeler**, İstanbul, 1927.
- 8- YÜKSEL, Aydın; **Osmanlı Mimarisinde II. Bayezid-Yavuz Selim Devri (886–926/1481–1520)**, cilt V, İstanbul, 1983, s. 40–43.

³⁰ Karakaya, 2003: 511, Çakmak, 2001: 173.

Plân-4: Amasya Genç Mehmet Paşa Camii (A.Gabriel'den)

Fotoğraf-8: Amasya Genç Mehmet Paşa Camii

Fotoğraf-9: Amasya Genç Mehmet Paşa Camii

2.1.1.5.GÖK MEDRESE (TORUMTAY) CAMİ

DOSYA NO.	:05.00.01 / 35
ARŞİVDEKİ VAKIF İSMİ	:Torumtay Bin Abdüsselam Vakfı
İL / İLÇE	:Amasya / Merkez
ADRES	:Gök Medrese Mah.
ESERİ YAPTIRAN	:İ.Gıyasettin Keyhüsrev'in Amasya Valisi Seyfettin Torumtay ³¹
KİTABE / İNŞA TARİHİ	:1267 ³²
ARŞİV BELGELERİ	:Atık Esas 490 / 0.0.0035 Şahsiyet Kaydı 220 / 0.0024.0082–0108 Şahsiyet Kaydı 217 / 0.0356.4613–4623 Vakfiye 490 / 0.0100.0002
MÜLKİYETİ	:VGM
PAFTA NO.	:29
ADA NO.	:581
PARSEL NO.	:6
MİMARİ ÖZELLİĞİ	:Cami, türbe ve medreseden oluşan bir külliye içinde yer almaktadır. Ön yüzeyinde tezyin edilen turkuaz ve mavi renkli çini ve sırlı tuğlalardan dolayı Gök (Mavi) Medrese ³³ adını taşıyan yapı kuzey-güney doğrultusunda dikdörtgen plânlıdır. Giriş cephesinin köşelerinde yer alan yarım silindirik köşe payelerinin etkisiyle kütsel bir görünüşe sahip yapıda tam bir simetri hâkimdir. (Bkz.Fotoğraf–10). Taç kapının iki yanındaki mekânlara açılan ve doğu cephesindeki mekânı aydınlatan dört pencere ile bu abidevi yapı dışarı açılım sağlamaktadır. Beşik tonoz şeklindeki giriş eyvanını takiben iki sıra halinde haçvari ve dört sıra sekiz paye ile mihraba dik uzanan üç sahına ayrılan mekânı her sahında beş bölüm olmak üzere onbeş bölümden oluşmakta ve üzerleri sivri kemerler üzerine oturan kubbe ve tonozlar ile örtülüdür. ³⁴ Orta sahının üzeri kubbe ile örtülü iken giriş eksenindeki ikinci bölümün üzeri yıldız tonozla örtülüdür. (Bkz.Plân–5). Güneyde yarım silindirik niş halinde mihrap bulunmaktadır. Selçuklu taş işçiliğinin en güzel örnekleri görülebilen yapıda özellikle taç kapı ve pencerelerde bu süslemeler kendini göstermektedir. İbadete açıktır.

³¹ Erken, 2001: 205, Çıtır ve Kapusuz, 1991: 46, Demiray, 1954: 40.

³² Erken, 2001: 205, Hüsameddin, 1986: 163, Çıtır ve Kapusuz, 1991: 46, Demiray, 1954:40.

³³ Hüsameddin, 1986: 146.

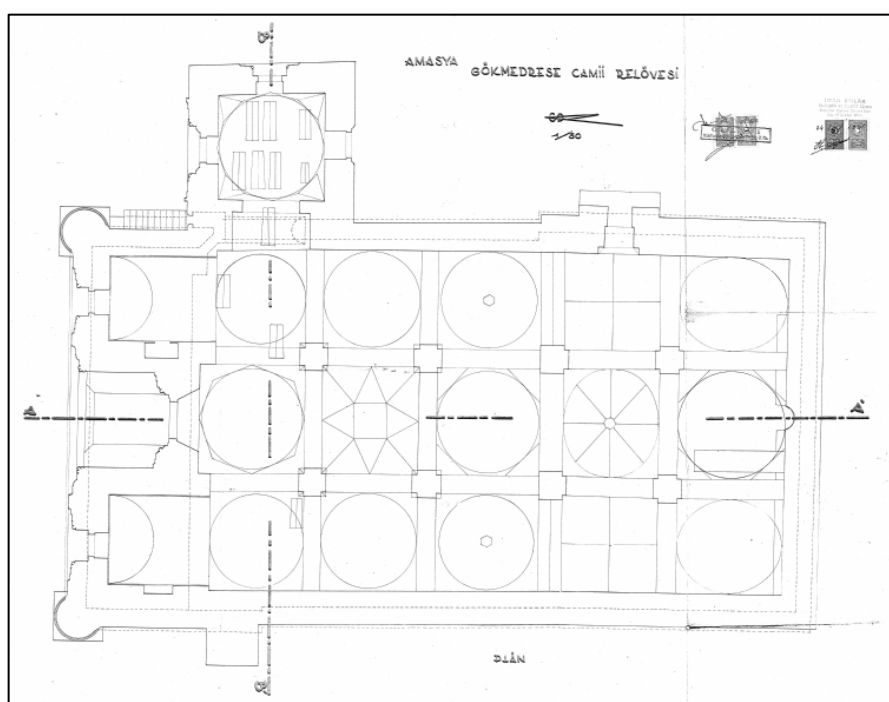
³⁴ Erken, 1983: 206.

FOTOĞRAF :Var / 102 Adet

PLÂN :Var

KAYNAKÇA :

- 1- ÇITIR, Ahmet.-KAPUSUZ, Ahmet.-İMRE, Nurettin; **Amasya**, Tokat, 1991, s. 48.
- 2- DEMİRAY, Ahmet; **Amasya**, Ankara, 1954.
- 3- ERKEN, Sabih; **Türkiye'de Vakıf Abideler ve Eski Eserler I**, Ankara, Vakıflar Genel Müdürlüğü, 1983, s. 205–210.
- 4- GABRIEL, Albert; **Monuments Turcs d'Anatolie Tome Deuxieme Amasya-Tokat- Sivas**, Paris, 1934, s. 20–25.
- 5- HÜSAMEDDİN, Hüseyin; **Amasya Tarihi I**, Ankara, 1986.
- 6- ÖNKAL, Hakkı; **Anadolu Selçuklu Türbeleri**, Ankara, 1996, s. 398–403.

Plân-5: Amasya Gök Medrese (Torumtay) Cami (VGM Arşivi)

Fotoğraf-10: Amasya Gök Medrese (Torumtay) Cami

2.1.1.6.GÜMÜŞLÜ (DEFTERDAR AHMET BEY) CAMİ

DOSYA NO.	:05.00.01 / 10
ARŞİVDEKİ VAKIF İSMİ	:Ahmet Paşa Vakfı
İL / İLÇE	:Amasya / Merkez
ADRES	:Gümüşlü Mah.
ESERİ YAPTIRAN	:Tacettin Mahmud Çelebi ³⁵ Defterdar Ahmet Bey Bin Abdullah Bey onarımını yaptırmıştır. ³⁶
KİTABE / İNŞA TARİHİ	:Var / 1326 ³⁷ “Şod tamam in mescid cami bitevfik Huda Der zeman’ı padişah-ı adil daniş-pezîr İbtiday-ı in bina ba hayr-ı Ajmed beg bih’an Lik tarihaş bud kad temine cami-i kebir” ³⁸
ARŞİV BELGELERİ	:Yok
MÜLKİYETİ	:VGM
PAFTA NO.	:12
ADA NO.	:1041
PARSEL NO.	:1
MİMARİ ÖZELLİĞİ	:1419 depreminde yıkılan ahşap caminin yerine kargir inşa edilen ³⁹ cami kare plânlı ve üzeri kubbe ile örtülüdür. Yapıya, kuzeydoğu köşede sivri kemerli niş içindeki mukarnas kavsaralı taç kapıdan girilmektedir. (Bkz.Fotoğraf–11). Esas ibadet mekânı doğu ve batı duvarlarının arasına açılmış ve iki kat halinde devam eden galerilerle enine genişletilmiş, bu bölümlerin üzeri alt katta Bursa kemeri üst katta beşik tonozlarla örtülmüştür. Kuzeyde altı ahşap direk ile beş bölüme ayrılan son cemaat yerinin üzeri beş ahşap bağdadi kubbe ile örtülüdür. (Bkz.Plân–6). Orta bölüm yan bölümlere göre daha yüksek tutulmuş ve üzerine 1903 ⁴⁰ yılında üçgen alınlık yerleştirilmiştir. Mütevazı bir mimariye sahip yapının taç kapı köşelerine yerleştirilen sütunceler ile hareketlilik kazandırılmıştır. İbadete açıktır.
FOTOĞRAF	:Var / 80 Adet

³⁵ Menç, 1997: 225, Demiray, 1954: 56.

³⁶ Çakmak, 2001: 172.

³⁷ Menç, 1997: 225, Demiray, 1954: 56, Uzunçarşılı, 1927: 124.

³⁸ Erken, 1983: 237, Uzunçarşılı, 1927: 124.

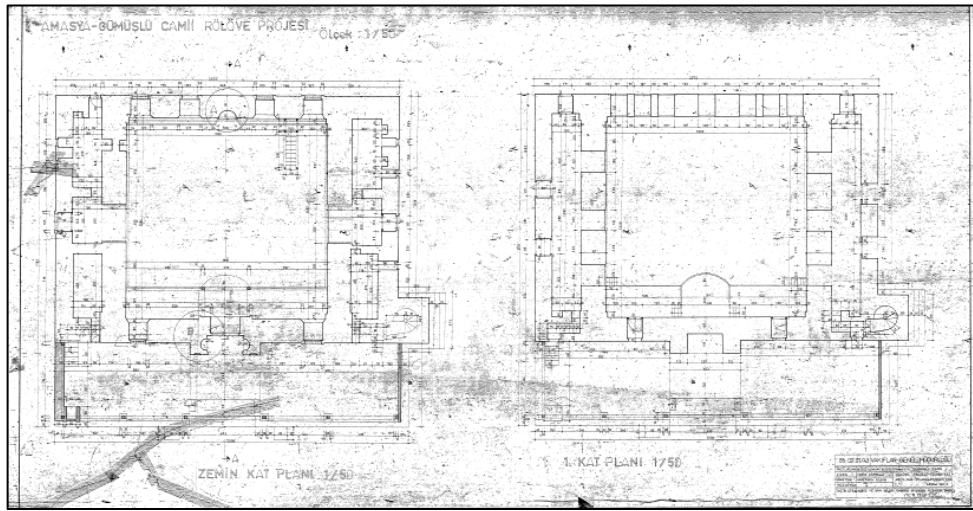
³⁹ Erken, 1983: 235.

⁴⁰ Erken, 1983: 235.

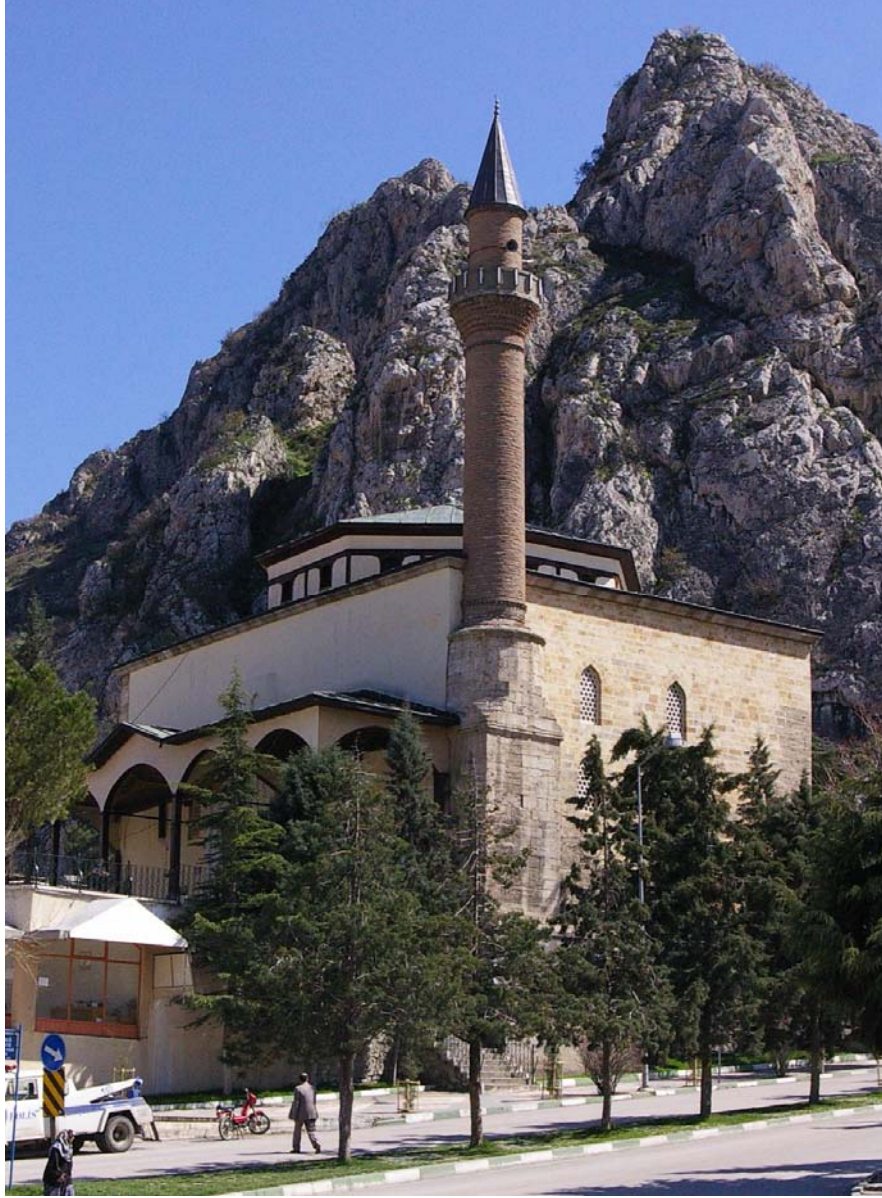
PLÂN :Var

KAYNAKÇA :

- 1- ÇAKMAK, Şakir; **Erken Dönem Osmanlı Mimarisinde Taç Kapılar (1300–1500)**, Ankara, 2001, s. 172.
- 2- DEMİRAY, Ahmet; **Amasya**, Ankara, 1954, s. 56.
- 3- ERKEN, Sabih; **Türkiye'de Vakıf Abideler ve Eski Eserler I**, Ankara, Vakıflar Genel Müdürlüğü, 1983, s. 235–237.
- 4- KILCI, Ali; " Hacı Bayram-ı Veli Döneminden (1300–1453) Günümüze Kalan Vakıf Eserleri ", **4.Vakıf Haftası (2–3 Aralık 1986)**, Ankara, 1987, s. 81–140.
- 5- MENÇ, Hüseyin; **Amasya**, Samsun, 1997, s. 225–226.
- 6- UZUNÇARŞILI, Hakkı; **Kitabeler**, İstanbul, 1927, s. 124.
- 7- YÜKSEL, Aydın; **Osmanlı Mimarisinde II. Bayezid- Yavuz Selim Devri (886–926/1481–1520)**, cilt V, İstanbul, 1983, s. 31–34.

Plân-6: Amasya Gümüşlü (Defterdar Ahmet Bey) Cami (VGM Arşivi)

Fotoğraf-11: Amasya Gümüşlü (Defterdar Ahmet Bey) Cami

2.1.1.7.HATUNİYE (BÜLBÜL HATUN) CAMİ

DOSYA NO.	:05.00.01 / 14
ARŞİVDEKİ VAKIF İSMİ	:Bülbül Hatun Vakfı
İL / İLÇE	:Amasya / Merkez
ADRES	:Hatuniye Mah.144. Sok. No:29
ESERİ YAPTIRAN	:Sultan Bayezit'in eşi Bülbül Hatun ⁴¹
KİTABE / İNŞA TARİHİ	:Var ⁴² / 1510 ⁴³
ARŞİV BELGELERİ	:Ariza Kutu 11 / 3 Dolap Kutusu 0002 Atik Esas 505 / 0.0.0691–0699 Atik Esas 506 / 0.0.0145 Hülasa Kaydı 864 / 0.0046.0751 Hülasa Kaydı 864 / 0.0030.0815 Şahsiyet Kaydı 217 / 0,0090–0094,0691–0072 Vakfiye 734 / 0.0279.0142
MÜLKİYETİ	:VGM
PAFTA NO.	:54
ADA NO.	:454
PARSEL NO.	:45
MİMARİ ÖZELLİĞİ	:Sıbyan mektebi, çeşme, hamam ve imaret ile birlikte Yeşilirmak'ın sol kenarında yer almaktadır. ⁴⁴ Kuzeyde yuvarlak kemerli kapıdan girilen avlunun sağında sivri kemerli bir niş içerisinde çeşme, sivri tonozlu bir helâ, hamam ve dikdörtgen plânlı cami bulunmaktadır. Cami arka arkaya aynı eksende yer alan boyutları farklı iki dikdörtgen kargir payeye oturan iki küçük kubbe ve yanlarında daha alçak ikişer çapraz tonoz ile örtülü mekânlardan oluşmaktadır. Orta bölüm yanlara göre proporsiyon yönünden daha büyük ve daha yüksektir. Kuzeydeki beş bölümlü son cemaat yerinin üzeri kubbe ile örtülüdür. (Bkz.Plân–7) Ortadaki kubbeye tromplarla yanlarda yer alan kubbelere pendentiflerle geçiş yapılmıştır. ⁴⁵ Kirpi saçak ile son bulan son cemaat yerindeki kubbelerin sadece orta bölüm üzerindeki sekizgen kasnaklı diğerleri kasnaksızdır. Son cemaat yerinin orta

⁴¹ Hüsameddin, 1986: 108, Yüksel, 1997: 500, Erken, 1983: 245, Çıtır ve Kapusuz, 1991: 53, Demiray, 1954: 91, Menç, 1997: 225.

⁴² Hüsameddin, 1986: 109.

⁴³ Hüsameddin, 1986: 108, Erken, 1983: 245, Çıtır ve Kapusuz, 1991: 53, Demiray, 1954: 91, Menç, 1997: 225.

⁴⁴ Yüksel, 1997: 500.

⁴⁵ Yüksel, 1997: 500.

bölümü aynı zamanda caminin cümle kapısına geçiş teşkil eder.⁴⁶ Üç yönden silmelerle çevrelenen cümle kapısı, Bursa kemerli bir niş şeklinde düzenlenmiştir. Kapı açıklığının iki yanında, silmelerle çevrelenen birer mihrabiye nişi yer almaktadır. Minare, sağda camiye bitişik konumdadır. Girişi caminin içinden yapılmaktadır. Sekizgen kaide üzerinde yükselen çokgen gövdeli, tek şerefeli bir minaredir. Yan duvarlarda alt ve üstte yer alan iki, güneyde mihrabın her iki yanında mazgalvari iki, üstte beş, kubbelerde bulunan dört pencere iç mekânı aydınlatmaktadır. (Bkz.Fotoğraf-12). Mihrap, mukarnas kavsaralı ve yağlı boya ile boyalıdır. Minber, oyma tekniğinde geometrik geçme motifleriyle süslüdür. İbadete açıktır. Kubbe iç yüzeyinde ve pencere kenarlarında görülen kalem işi süslemeler daha geç dönemde yapılmıştır. İnşa malzemesi, kapı ve son cemaat yeri sütunlarında mermer olup diğer kısımlarda kesme taştır.

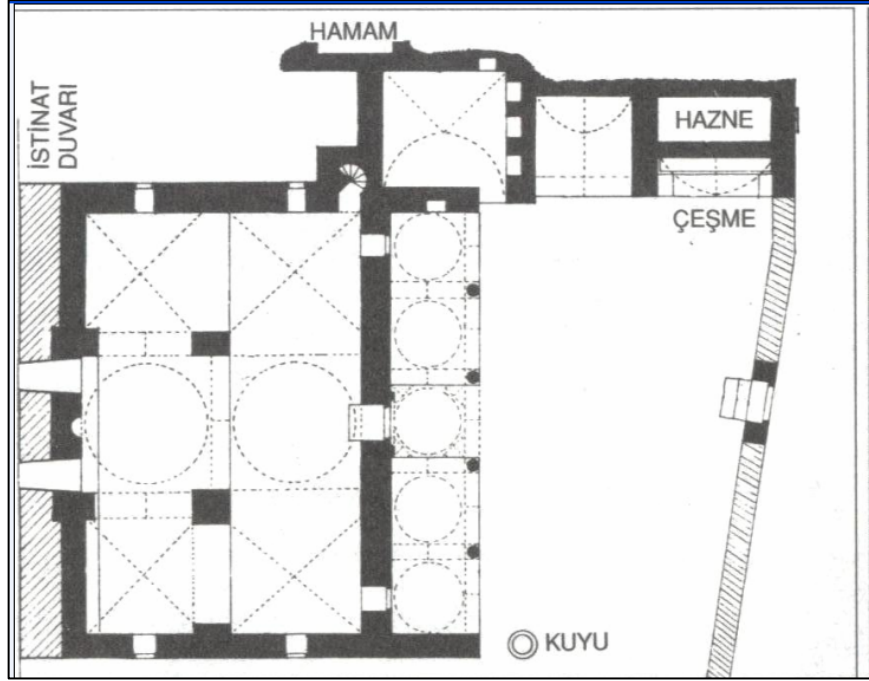
FOTOĞRAF :Var / 36 Adet

PLÂN :Yok

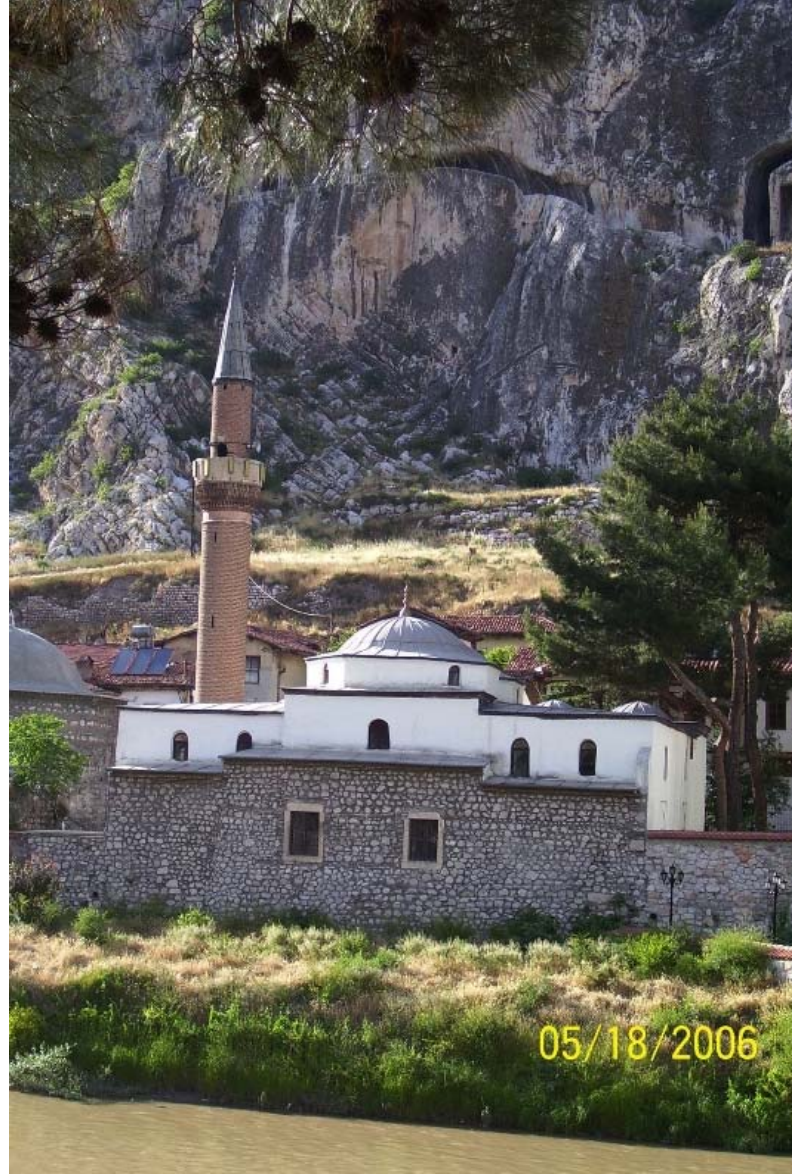
KAYNAKÇA :

- 1- ÇITIR, Ahmet.-KAPUSUZ, Ahmet.-İMRE, Nurettin; **Amasya**, Tokat, 1991, s. 53.
- 2- DEMİRAY, Ahmet; **Amasya**. Ankara, 1954, s. 91.
- 3- ERKEN, Sabih; **Türkiye'de Vakıf Abideler ve Eski Eserler I**, Ankara, Vakıflar Genel Müdürlüğü, 1983, s. 245-247.
- 4- HÜSAMEDDİN, Hüseyin; **Amasya Tarihi I**, Ankara, 1986, s. 108-133-137-262-263.
- 5- MENÇ, Hüseyin; **Amasya**, Samsun, 1997, s. 225-226.
- 6- YÜKSEL, Aydın; **Osmanlı Mimarisinde II. Bayezid-Yavuz Selim Devri (886-926/1481-1520)**, cilt V, İstanbul, 1983, s. 34-36.
- 7- YÜKSEL, Aydın; "Hatuniye Cami", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, cilt XVI, İstanbul, 1997, s. 500-501.

⁴⁶ Erken, 1983: 246.

Plân-7: Amasya Hatuniye (Bülbül Hatun) Cami (A.Yüksel'den)

Fotoğraf-12: Amasya Hatuniye (Bülbül Hatun) Cami

2.1.1.8.HIZIR PAŞA CAMİİ

DOSYA NO.	:05.00.01 / 17
ARŞİVDEKİ VAKIF İSMİ	:Hızır Paşa Vakfı
İL / İLÇE	:Amasya / Merkez
ADRES	:Hızır Paşa Mah.
ESERİ YAPTIRAN	:Hızır Paşa'nın Kardeşi Hayrüddin Hızır Paşa ⁴⁷
KİTABE / İNŞA TARİHİ	:15.yy
ARŞİV BELGELERİ	:Arıza Kutu 11 / 3 Dolap Kutusu 0003 Atik Esas 490 / 0.0.4042 Atik Esas 490 / 0.0.0067 Atik Esas 407 / 0.0.054 Müzekkere 1757 / 0.0293.0168 / 1 Şard Tebdili Kararı 1965 / 0.0053.0053 Şahsiyet Kaydı 217 / 0.0284.4042–4053 Tevzin Kararı 1757 / 0.0292.0168 Vakfiye 582 / 1.0255.0178 Vakfiye 609 / 0.0228.0272
MÜLKİYETİ	:VGM
PAFTA NO.	:46
ADA NO.	:388
PARSEL NO.	:4
MİMARİ ÖZELLİĞİ	:Cami, çeşme ve hamamdan oluşan bir yapı topluluğunun içerisinde yer almaktadır. Düz ahşap çatı ile örtülü zaviyeli cami plân şemasına sahip ünik eserlerimizdendir. Cami eksende yer alan esas ibadet mekânı ile doğu ve batıda birbirinden büyük bir kemerle ayrılan iki bölümden meydana gelmektedir. Esas ibadet mekânının üzeri bingiler üzerine oturan ahşap tavanlı kiremit kaplı çatı ile örtülü iken yan mekânlar kubbelidir. Arazi durumuna bağlı olarak güney yönünde duvar ile birlikte platform oluşturulmuş ve yapının kuzeyi yamaç ile birleştirilmiştir. (Bkz.Plân–8). Bunun neticesinde giriş kısmı doğu yönünde yan mekânlardan sağlanmakta ve eser diğer camilere göre farklılık arz etmektedir. ⁴⁸ Batı yönündeki yan mekân bir kapı ile esas ibadet mekânına açılmaktadır ve

⁴⁷ Menç, 1997: 225.

⁴⁸ Erken, 1983: 248.

içerisinde bir ocak mevcuttur. ⁴⁹ Duvarlarda inşa malzemesi moloz taştır. Kuzeydoğu köşede yapıya bitişik tek şerefeli, şerefe altı mukarnaslarla süslü, sivri külahlı minare bulunmaktadır. (Bkz.Fotoğraf–13). İbadete açıktır.

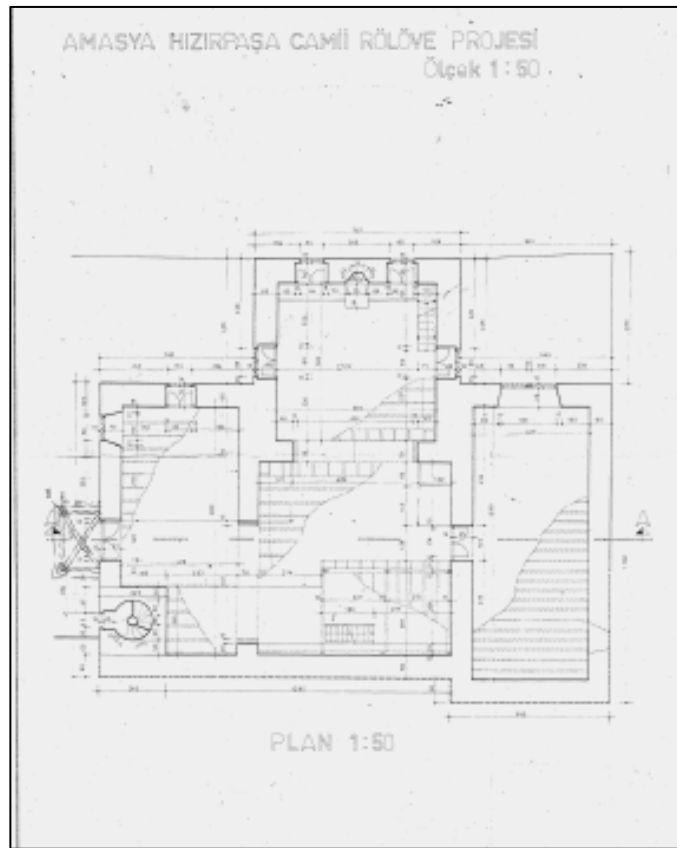
FOTOĞRAF :Var / 28 Adet

PLÂN :Var

KAYNAKÇA :

- 1- AYVERDİ, Ekrem Hakkı; **Osmanlı Mimarisinde Fatih Devri 855–886 (1451–1481)**, cilt III, İstanbul, 1973, s. 27–30.
- 2- ERKEN, Sabih; **Türkiye'de Vakıf Abideler ve Eski Eserler I**, Ankara, Vakıflar Genel Müdürlüğü, 1983, s. 247–249.
- 3- MENÇ, Hüseyin; **Amasya**, Samsun, 1997, s. 225–226.

⁴⁹ Erken, 1983: 248.

Plân-8: Amasya Hızır Paşa Camii (VGM Arşivi)

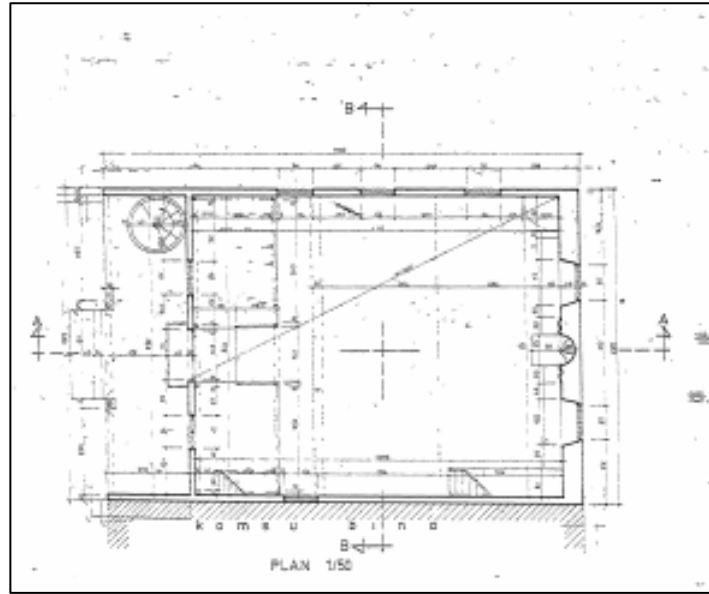
Fotoğraf-13: Amasya Hızır Paşa Camii

2.1.1.9.İHSANIYE CAMİ

DOSYA NO.	:05.00.01 / 18
ARŞİVDEKİ VAKIF İSMİ	:İhsaniye Mahallesi Cami Vakfı
İL / İLÇE	:Amasya / Merkez
ADRES	:İhsaniye Mah.
ESERİ YAPTIRAN	:Bilinmiyor
KİTABE / İNŞA TARİHİ	:Bilinmiyor
ARŞİV BELGELERİ	:Şahsiyet Kaydı 221 / 0.0162.0693 Şahsiyet Kaydı 221 / 0.0162.0688
MÜLKİYETİ	:VGM
PAFTA NO.	:69
ADA NO.	:649
PARSEL NO.	:1
MİMARİ ÖZELLİĞİ	:Kargir yapılı cami 11.08.1975 ⁵⁰ tarihinde eski eser kapsamına alınmıştır. Dikdörtgen plân arz eder. Subasman seviyesine kadar melez harçla ⁵¹ moloz taş duvarlar üzerine ahşap karkastan inşa edilmiştir. Çatı örtüsü kiremit altı tahtası üzerine kiremitle örtülüdür. (Bkz.Fotoğraf–14). Güneyde yarım silindirik niş halinde mihrap yer alır. Sekiz pencere iç mekânı aydınlatmaktadır. Betonarme malzeme ile inşa edilen minarede sıva kaplaması vardır. (Bkz.Plân–9). Mihrap, minber ve vaaz kürsüsü yağlı boya ile boyalıdır. İbadete açıktır.
FOTOĞRAF	:Var / 10 Adet
PLÂN	:Var
KAYNAKÇA	:Belirlenememiştir

⁵⁰ Başbakanlık Vakıflar Genel Müdürlüğü Abide ve Yapı İşleri Daire Başkanlığı Arşivi.

⁵¹ Melez Harç karışımı; kum, çimento ve kireç hamurundan oluşmaktadır.(Bkz. Karaduman,2005:346)

Plân-9: Amasya İhsaniye Cami (VGM Arşivi)

Fotoğraf-14: Amasya İhsaniye Cami

2.1.1.10.İKİNCİ BAYEZİT KÜLLİYESİ CAMİİ

DOSYA NO.	:05.00.01 / 01
ARŞİVDEKİ VAKIF İSMİ	:Sultan Beyazıt Veli Vakfı
İL / İLÇE	:Amasya / Merkez
ADRES	:Hacı İlyas Mah.
ESERİ YAPTIRAN	:Amasya Valisi Ahmet Bey ⁵²
MİMARİ	:Mimar Hayreddin ⁵³
KİTABE / İNŞA TARİHİ	:Var (Bkz.Fotoğraf-20) / 1485 ⁵⁴ “Üsvetü sâdât’ül-guzat vel-mücahidine Gadvetü sanadîd-i esatî-nisselâtîn Sultan’ül berreyni vo hakan’ıl bahreyni’s- Sultan bin es-sultanebu’l-feth Es-Sultan Bâyezîd ibni’s-Sultan Muhammed Murad Han hailede Allahü mülkehü” ⁵⁵
ARŞİV BELGELERİ	:Atik Esas 494 / 0.0.0099 Atik Esas 495 / 0.0.0113 Atik Esas 481 / 0.0.0461 Atik Esas Salatin / L, 0,0099 İlam 776 / 0.0257.0199 Hudutname 779 / 0.0338.0267 Hudutname 1381 / 0.0046.0002 Hudutname 779 / 0.0251.0219 Huccet 803 / 0.0052.0076 Huccet 803 / 0.0101.0140 Huccet 803 / 0.0103.0144 Huccet 803 / 0.0104.0145 Huccet 803 / 0.0104.0146 Huccet 803 / 0.0150.0147 Huccet 803 / 0.0103.0143 Huccet 803 / 0.0204.0256

⁵² Erken, 1983: 220, Demiray, 1954: 82, Menç, 1997: 140.

⁵³ Aslanapa, 2004: 140.

⁵⁴ Erken, 1983: 220, Hüseyin Hüsameddin Amasya Tarihi adlı kitabında inşa tarihini 1481 olarak belirtmektedir. , Çakmak, 2001: 174, Demiray, 1954: 82, Menç, 1997: 140, Gabriel, 1934: 33.

⁵⁵ Erken, 1983: 222, Uzunçarşılı, 1927: 125.

Hüccet 803 / 0.0230.0280
 Hüccet 776 / 0.0204.0168
 Kayd-ı Hakani 1962 / 0.0273.0269
 Mükerrer Belge 1377 / 1.0001.0001
 Mükerrer Belge 1382 / 0.0001.0001
 Mükerrer Belge 1377 / 1.0129.0002
 Mükerrer Belge 1382 / 0.0092.0002
 Şahsiyet Kaydı 203 / 0.0058.0454–0458
 Şahsiyet Kaydı 204 / 0.0060.0485
 Şahsiyet Kaydı 227 / 0.0010.0040
 Şahsiyet Kaydı 217 / 0,0020–0026,0132–018
 Şahsiyet Kaydı 204 / 0.0060.0485
 Tezkire 325 / 0,0006
 Vakfiye 1381 / 0.0001.0001

MÜLKİYETİ :VGM

PAFTA NO. :26

ADA NO. :278

PARSEL NO. :72

MİMARİ ÖZELLİĞİ :Osmanlı mimarisinin en karakteristik yapıları arasında sayabileceğimiz cami, geniş bir sahayı kaplayan külliye'nin ortasında yer almaktadır. Etrafı duvarlarla çevrili caminin güneyde iki, kuzeyde iki, doğuda ve batıda birer tane olmak üzere toplam altı kapısı vardır. Sağında medrese solunda aşhane, imaret ve tabhane bulunmaktadır. (Bkz.Fotoğraf–15). Vakıflar Genel Müdürlüğü arşivinde yer alan vakfiyesinde külliye'nin cami, imaret, medrese ve sıbyan mektebinden oluştuğu yazılıdır. ⁵⁶ Ancak külliye 1079 ve 1939 yıllarında gerçekleşen büyük depremlerde hasar görmüş ve yer yer onarımlar geçirmiştir. Zaviyeli cami plân şemasındaki caminin (Bkz.Fotoğraf–16/17) her biri kubbe ile örtülü beş sivri kemerin taşıdığı beş bölümlü son cemaat yeri (Bkz.Fotoğraf–18) mevcuttur. Son cemaat yerinin orta bölümünün sonunda ileri doğru çıkıntı teşkil eden cümle kapısına geçiş yapılmaktadır. Esas ibadet mekânı ardı ardına gelen kubbe intikali troplarla sağlanmış, birbirinden büyük bir kemer ile ayrılan iki mekândan oluşmaktadır. (Bkz.Plân–10). Mihrap önündeki kubbeli alan daha büyük olup ana mekân yanlarda yer alan üçer kubbeli küçük bölümlerden payeler üzerine oturan sivri kemerler ile

⁵⁶ Başbakanlık Vakıflar Genel Müdürlüğü Kültür ve Tescil Daire Başkanlığı Arşivi.

ayrılmıştır. ⁵⁷ İç mekânı aydınlatan dikdörtgen mermer söveli pencerelerin üzerleri sivri kemerli alçı şebekelidir. Ayrıca orta ekseninde iki kubbe kasnağına yerleştirilen pencerelerden ışık içeriye süzölmektedir. ⁵⁸ Mihrap, kesme taştan yedi sıra mukarnaslı niş halinde dışarı doğru hafif çıkıntı teşkil etmekte fazla süslü olmayan mütevazı ölçülerdedir. Mihrapta Ayet-el Kürsî yazı bordürü yer almaktadır. ⁵⁹ Mermer minberi zarif kapısı ve minberin üzerindeki renkli taş kakmalar ile daha süslüdür. Kapı kanatları ve pencere kapakları künde-kari teknikte geometrik bölmeler halinde ve sedef kakmalıdır. Son cemaat yerinin iki ucunda yükselen tek şerefeli taş minarelerden doğudaki düşey hatta yivli batıdaki beyaz üzerine kırmızı renkte kakma olarak uçları palmetlerle ⁶⁰ sonuçlanan zikzak taş süslemelidir. Caminin doğu ve kuzey duvarlarında görölen kuş evleri taş işçiliğinin ustalığının yanı sıra Osmanlı İmparatorluğu'nun kuş sevgisini gösteren ünik örneklerdendir. İbadete açıktır.

FOTOĞRAF :Var / 2 Adet

PLÂN :Var

KAYNAKÇA :

- 1- ASLANAPA, Oktay; **Osmanlı Devri Mimarisi.**, 2. Baskı, İstanbul, 2004, s. 140–142.
- 2- BATUR, Afife; **Osmanlı Camilerinde Kemer, Strüktür-Biçim İlişkisi Üzerine Bir Deneme (1300–1730)**, (İTÜ Doktora Tezi), İstanbul, 1974, s. 88–89.
- 3- ÇAKMAK, Şakir; **Erken Dönem Osmanlı Mimarisinde Taç Kapılar (1300–1500)**, Ankara, 2001, s. 174.
- 4- ÇITIR, Ahmet.-KAPUSUZ, Ahmet.-İMRE, Nurettin; **Amasya**, Tokat, 1991, s. 49–50.
- 5- DEMİRAY, Ahmet; **Amasya**, Ankara, 1954, s. 82.
- 6- ERKEN, Sabih; **Türkiye'de Vakıf Abideler ve Eski Eserler I**, Ankara, Vakıflar Genel Müdürlüğü, 1983, s. 220–225.
- 7- EYİCE, Semavi; "Beyazıt Paşa Cami", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, cilt V, İstanbul, 1992, s. 40–42.
- 8- GABRIEL, Albert; **Monuments Turcs d'Anatolie Tome Deuxieme Amasya-Tokat- Sivas**, Paris, 1934, s. 33–41.

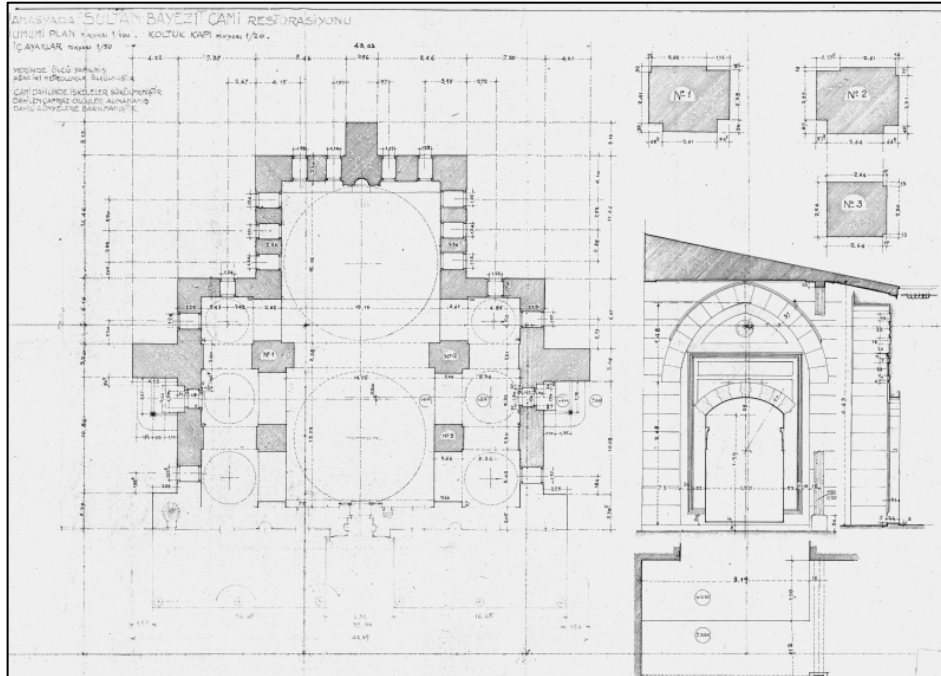
⁵⁷ Eyice, 1992: 41, Erken, 1983: 221.

⁵⁸ Eyice, 1992: 41, Aslanapa, 2004: 140.

⁵⁹ Eyice, 1992: 41, Erken, 1983: 223.

⁶⁰ Aslanapa, 2004: 142.

- 9- KURAN, Aptullah; **İlk Devir Osmanlı Mimarisinde Cami**, O.D.T.Ü.Mimarlık Fak. Yay. No:1, Ankara, 1964, s. 94–98.
- 10- MENÇ, Hüseyin; **Amasya**, Samsun, 1997, s. 140–142.
- 11- UZUNÇARŞILI, Hakkı; **Kitabeler**, İstanbul, 1927, s. 125.
- 12- YÜKSEL, Aydın; "Amasya Sultan İkinci Beyazıt Külliyesi", **İlgi Dergisi**, sayı 1, İstanbul, 1982, s. 10–13.
- 13- YÜKSEL, Aydın; **Osmanlı Mimarisinde II. Bayezid-Yavuz Selim Devri (886–926/1481–1520)**, cilt V, İstanbul, 1983, s. 16–26.

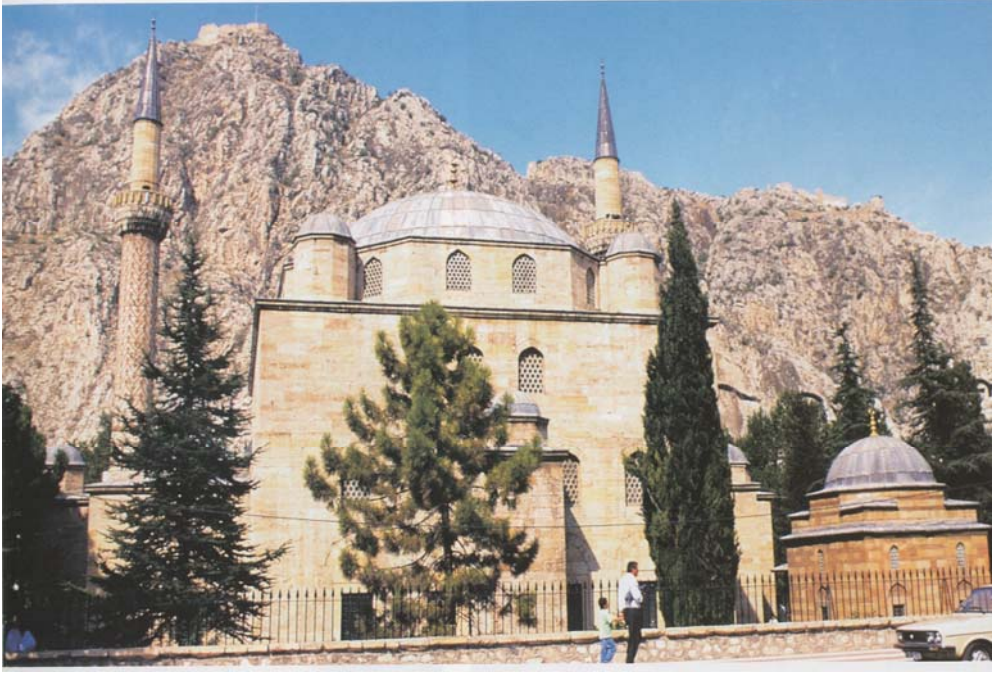
Plân-10: Amasya İkinci Beyazıt Külliyesi Camii (VGM Arşivi)

Fotoğraf–15: Amasya İkinci Bayezit Camii ve Külliyesi

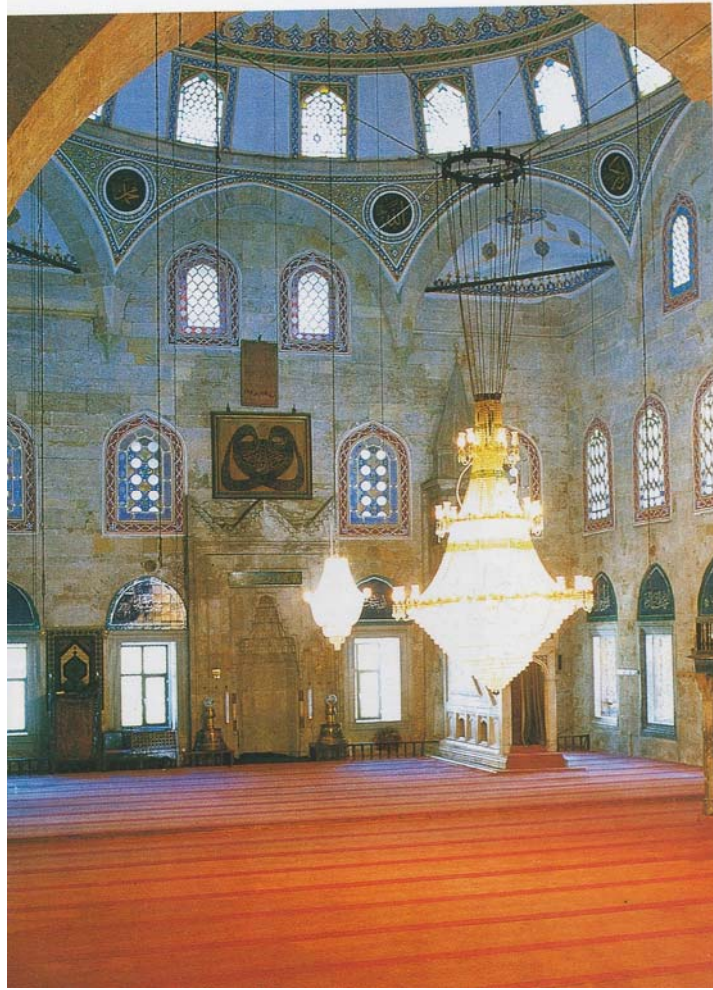
Fotoğraf-16: Amasya İkinci Bayezit Camii

Fotoğraf–17: Amasya İkinci Bayezit Camii

Fotoğraf-18: Amasya ikinci Bayezit Camii Son Cemaat Yeri (O.Aslanapa'dan)

Fotoğraf-19: Amasya İkinci Bayezit Camii İç Görünüş (O.Aslanapa'dan)

Fotoğraf-20: Amasya İkinci Bayezit Camii Kitabesi (O.Aslanapa'dan)

2.1.1.11.KİLARI SÜLEYMAN AĞA CAMİİ

DOSYA NO.	:05.00.01 / 11
ARŞİVDEKİ VAKIF İSMİ	:Kilari Süleyman Ağa Vakfı
İL / İLÇE	:Amasya / Merkez
ADRES	:Dere Mah. Pazar Cad.
ESERİ YAPTIRAN	:Kilari Süleyman Ağa ⁶¹
KİTABE / İNŞA TARİHİ	:Var / 1489 ⁶² “Eyyüh’el mescidi aceze’l-akl-i an menakıbike Benâke hazret-i Selim Ağa Sahib’ıl – minnet’il –vâhibike ve ef’aza’r-Rahmanu Tarihâ refaa’il –ilâhu şâne sahibike” ⁶³
ARŞİV BELGELERİ	:Atık Esas 424 / 0.0.0052 Mükerrer Belge 2113 / 0.0075.0018 Şahsiyet Kaydı 220 / 0.0138.0597 Şahsiyet Kaydı 218 / 0.0178.1417 Vakfiye 1657 / 0.0001.0001
MÜLKİYETİ	:VGM
PAFTA NO.	:15
ADA NO.	:228
PARSEL NO.	:3
MİMARİ ÖZELLİĞİ	:İki bölümlü son cemaat yeri ile birlikte boyuna dikdörtgen plân arz etmektedir. Kare plânlı esas ibadet mekânının üzeri dört köşede tromplar ile intikali sağlanan sekizgen kasnaklı kubbeye örtülüdür. Sivri kemerle birbirine bağlanan üç sütunla iki bölüme ayrılan son cemaat yeri kubbelidir. (Bkz.Plân–11). Camiye giriş kuzeybatı köşeden son cemaat yerine açılan kesme taştan inşa edilen kapıdan sağlanır. Esas ibadet mekânını sivri kemer alınlıklı altı dikdörtgen pencere aydınlatmaktadır. ⁶⁴ Güneyde beş kenarlı mukarnaslar ile tezyin edilen mihrap bulunmaktadır. Yapıda inşa malzemesi, esas ibadet mekânında kesme taş iken son cemaat yerinde taş ve tuğla malzeme birlikte kullanılmıştır. (Bkz.Fotoğraf–21).

⁶¹ Erken, 1983: 239.

⁶² Erken, 1983: 239.

⁶³ Erken, 1983: 242.

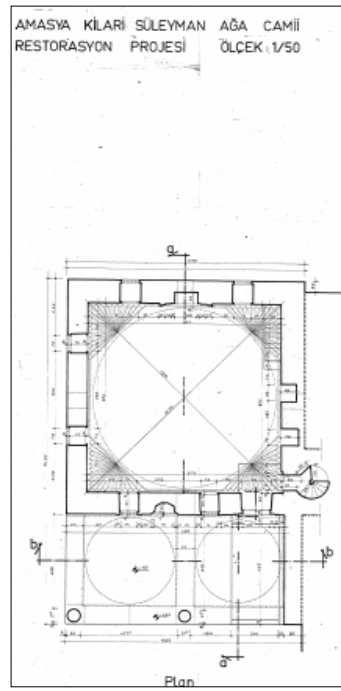
⁶⁴ Erken, 1983: 241.

FOTOĞRAF :Var / 7 Adet

PLÂN :Var

KAYNAKÇA :

- 1- ERKEN, Sabih; **Türkiye'de Vakıf Abideler ve Eski Eserler I**, Ankara, Vakıflar Genel Müdürlüğü, 1983, s. 238.
- 2- MENÇ, Hüseyin; **Amasya**, Samsun, 1997, s. 225–226.

Plân–11: Amasya Kiları Süleyman Ağa Camii (VGM Arşivi)

Fotoğraf-21: Amasya Kiları Süleyman Ağa Camii

2.1.1.12.LOĞ MİNARELİ ⁶⁵ (ENDERUN) CAMİ

DOSYA NO.	:05.00.01 / 19
ARŞİVDEKİ VAKIF İSMİ	:Loğ Minare (Enderun) Vakfı
İL / İLÇE	:Amasya / Merkez
ADRES	:Hatuniye Mah.
ESERİ YAPTIRAN	:İsmail Gazi Bey ⁶⁶
KİTABE / İNŞA TARİHİ	:Yok / 1166–1172 ⁶⁷
ARŞİV BELGELERİ	:Atik Esas 490 / 0.0.0028 Atik Esas 424 / 0.0.0252 Şahsiyet Kaydı 217 / 0.0052.0398–0399 Şahsiyet Kaydı 218 / 0.00088.0688 Şahsiyet Kaydı 218 / 0.0192.1530
MÜLKİYETİ	:VGM
PAFTA NO.	:54
ADA NO.	:453
PARSEL NO.	:7
MİMARİ ÖZELLİĞİ	:Bugün tamamen yıkılmış ve arsa halinde kalan konstrüksiyonun zamanında nasıl bir plâna sahip olduğunu Mehmet Tektaş'ın makalesinden bilgi ediniyoruz. Zamanında kareye yakın dikdörtgen plân arz eden yapının üst örtüsü ahşaptır. (Bkz.Plân–12). Kilise kalıntıları üzerine inşa edildiği tahmin edilen yapının ⁶⁸ sütunlu revaklarının bulunduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca güneydoğu köşesinde kırmızı tuğladan yapılmış girişi batıda küçük bir koridor ile camiye açılan bir minaresi varmış. ⁶⁹
FOTOĞRAF	:Var / 3 Adet
PLÂN	:Var
KAYNAKÇA	:

- 1- DEMİRAY, Ahmet; **Amasya**, Ankara, 1954, s. 39.
- 2- HÜSAMEDDİN, Hüseyin; **Amasya Tarihi I**, Ankara, 1986, s. 97.
- 3- TEKTAŞ, Mehmet; "Enderun Cami", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, cilt XI, İstanbul, 1995, s. 187.

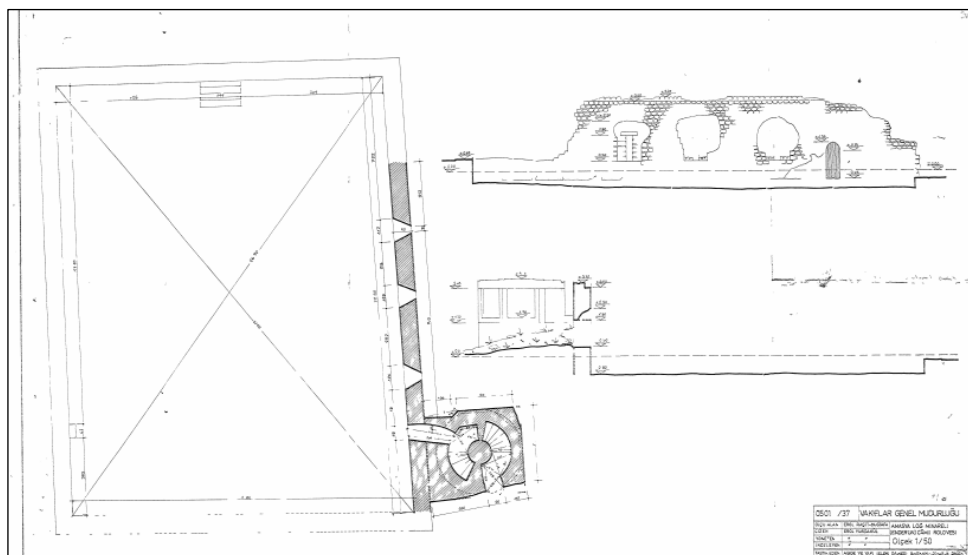
⁶⁵ Tektaş, 1995: 187, Demiray, 1954: 39.

⁶⁶ Tektaş, 1995: 187.

⁶⁷ Tektaş, 1995: 187.

⁶⁸ Tektaş, 1995: 187.

⁶⁹ Tektaş, 1995: 187.

Plân-12: Amasya Loğ Minareli (Enderun) Cami (VGM Arşivi)

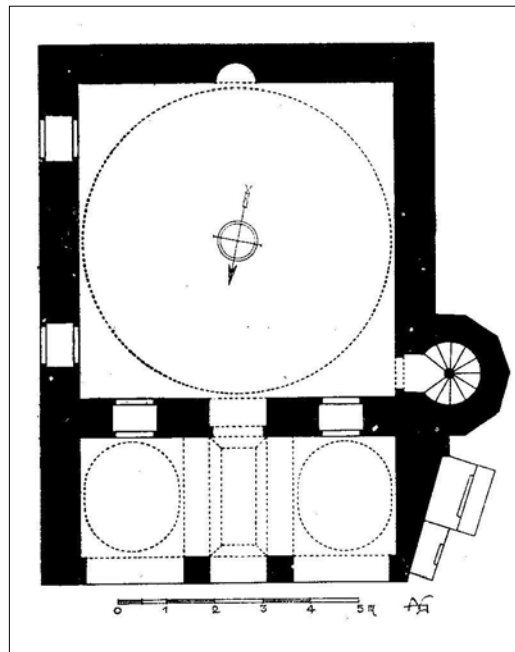
2.1.1.13. PİRİ BABA (ÇELEBİ MEHMET) CAMİİ

DOSYA NO.	:05.00.01 / 16
ARŞİVDEKİ VAKIF İSMİ	:Piri Baba Vakfı
İL / İLÇE	:Amasya / Merkez
ADRES	:Nusretiye Mah.
ESERİ YAPTIRAN	:Bilinmiyor.
KİTABE / İNŞA TARİHİ	:15. y.y. ⁷⁰
ARŞİV BELGELERİ	:Atik Esas 490 / 0.0.0216 Şahsiyet Kaydı 217 / 0.0260.3858
MÜLKİYETİ	:VGM
PAFTA NO.	:30.30 Tb
ADA NO.	:136
PARSEL NO.	:20
MİMARİ ÖZELLİĞİ	:Kuzeyde yer alan üç bölümlü son cemaat yeri ile birlikte boyuna dikdörtgen plân arz etmektedir. Esas ibadet mekânı kare plânlı üzeri yüksek kasnaklı kubbe ile örtülüdür. İki kare ayağın ayırdığı son cemaat yerinin ortadaki bölüm Bursa kemerli ⁷¹ üzeri aynalı tonoz ile örtülü iken yan bölümler sivri kemerli ve üzerleri kubbe ile örtülüdür. Kuzeybatı köşede yapının içinden giriş yapılan, tek şerefeli minare tuğladan inşa edilmiştir. (Bkz.Plân–13). Doğuda iç mekânı aydınlatan iki pencere, güneyde yarım silindirik niş halinde mihrap bulunmaktadır. Yapıda ahşap karkas duvarlarının içi kerpiçle doldurulmuş, dış yüzeyleri çimentolu beton sıvalı iken iç yüzeyleri kireç sıvalıdır. Son cemaat yerinde kemerler üzerinde cephe boyunca yerleştirilen dikdörtgen panolar ve caminin iç kısmına sonradan yapılmış sıva üzerine kalem işi süslemeler dikkati çekmektedir. (Bkz.Fotoğraf–22). İbadete açıktır.
FOTOĞRAF	:Var / 2 Adet
PLÂN	:Yok
KAYNAKÇA	:

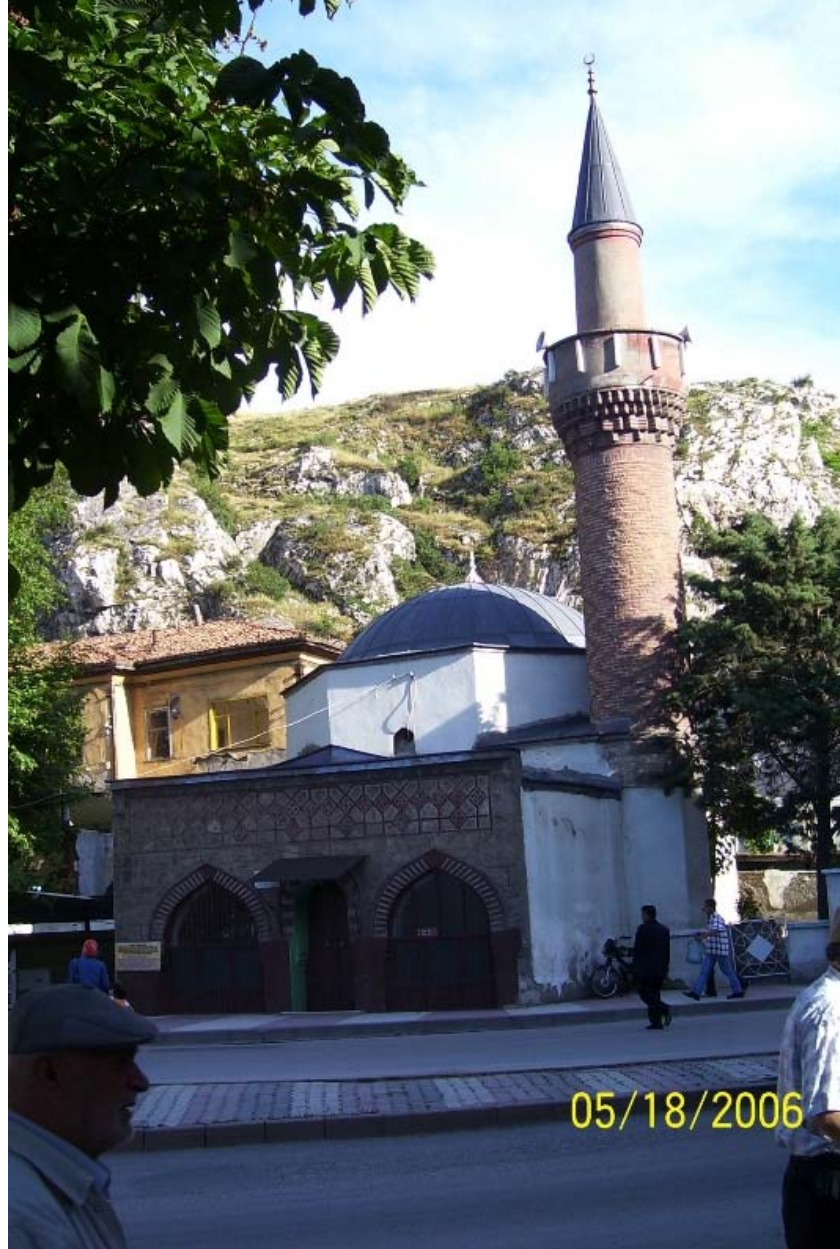
- 1- ERKEN, Sabih; **Türkiye'de Vakıf Abideler ve Eski Eserler I**, Ankara, Vakıflar Genel Müdürlüğü, 1983, s. 238–239.
- 2- GABRIEL, Albert; **Monuments Turcs d'Anatolie Tome Deuxieme Amasya-Tokat- Sivas**, Paris, 1934, s. 51–53.

⁷⁰ Erken, 1983: 238.

⁷¹ Erken, 1983: 238.

Plân-13: Amasya Piri Baba (Çelebi Mehmet) Camii (S. Erken'den)

Fotoğraf-22: Amasya Piri Baba (Çelebi Mehmet) Camii

2.1.1.14.SARAÇHANE CAMİ

DOSYA NO.	:05.00.01 / 21
ARŞİVDEKİ VAKIF İSMİ	:Saraçhane Cami Şerif (Şadgeldi Paşa) Vakfı
İL / İLÇE	:Amasya / Merkez
ADRES	:Dere Mah.
ESERİ YAPTIRAN	:Amasya Emiri Şadgeldi Paşa ⁷²
KİTABE / İNŞA TARİHİ	:1372 ⁷³
ARŞİV BELGELERİ	:Atik Esas 408 / 0.0.1270 Şahsiyet Kaydı 217 / 0.0066.0498–0501 Vakfiye 22 / 0.0000.0063
MÜLKİYETİ	:VGM
PAFTA NO.	:15
ADA NO.	:202
PARSEL NO.	:2
MİMARİ ÖZELLİĞİ	:İlk yapıldığında kare plânlı tek kubbeli bir cami iken sonradan batı tarafına ilave edilen tek kubbeli mekân ile iki kubbeli hale getirilmiştir. ⁷⁴ Batı duvarı açılarak araya iki mekânı birleştiren büyük bir kemer yerleştirilerek esas ibadet mekânı enine dikdörtgen plân arz etmiştir. Her iki kubbenin intikali köşe trompları ile sağlanmıştır. Son cemaat yeri bulunmayan yapının ⁷⁵ kuzeybatı köşesinde beden duvarlarının üzerinde yükselen minare, iki kubbe arasında kalmıştır. (Bkz.Fotoğraf–23). Oldukça yüksek sayılan beden duvarları kesme taş ve moloz taştan inşa edilmiştir. Minarenin ise sadece şerefesi taştandır. İki kademe halinde yükselen beden duvarlarının üzerini örten kubbeler oluklu kiremitle kaplıdır. İbadete açıktır.
FOTOĞRAF	:Var / 16 Adet
PLÂN	:Var
KAYNAKÇA	:

- 1- DEMİRAY, Ahmet; **Amasya**, Ankara, 1954.
- 2- ERKEN, Sabih; **Türkiye'de Vakıf Abideler ve Eski Eserler I**, Ankara, Vakıflar Genel Müdürlüğü, 1983, s. 242–244.

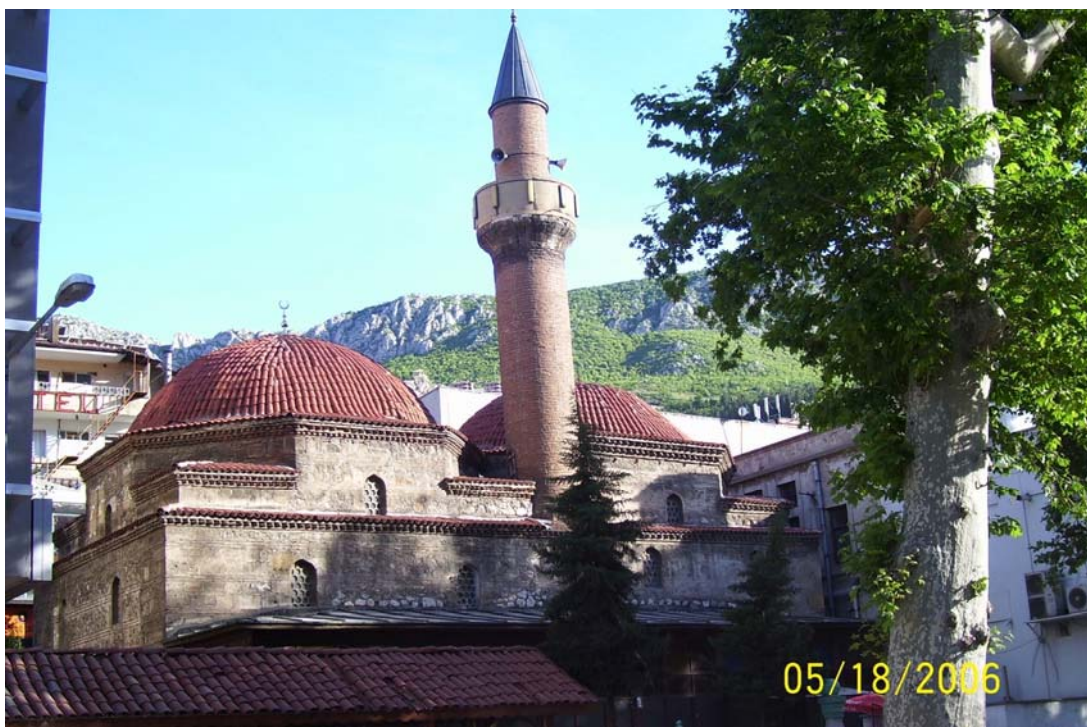
⁷² Erken, 1983: 242, Vakıflar Genel Müdürlüğü Abide ve Yapı İşleri Daire Başkanlığı Arşivi, Kılıcı, 191987: 95, Demiray, 1954: 60.

⁷³ Erken, 1983: 95, Kılıcı, 1987: 95, Demiray, 1954: 60.

⁷⁴ Öney, 1989: 10, Demiray, 1954: 60.

⁷⁵ Öney, 1989: 10.

- 3- KILCI, Ali;" Hacı Bayram-ı Veli Döneminden (1300–1453) Günümüze Kalan Vakıf Eserleri ", **4.Vakıf Haftası (2–3 Aralık 1986)**, Ankara, 1987, s. 81–140.
- 4- MENÇ, Hüseyin; **Amasya**, Samsun, 1997, s. 227.
- 5- ÖNEY, Gönül; **Beylikler Devri Sanatı XIV. - XV. Yüzyıl (1300 – 1453)**, Ankara, 1989, s. 10.

Fotoğraf-23: Amasya Saraçhane Cami

2.1.1.15.SOFULAR (ABDULLAH PAŞA- DÂRÜLHADİS ⁷⁶) CAMİİ

DOSYA NO.	:05.00.01 / 12
ARŞİVDEKİ VAKIF İSMİ	:Pir İlyas Vakfı
İL / İLÇE	:Amasya / Merkez
ADRES	:Sofular Mah.
ESERİ YAPTIRAN	:II. Beyazıt'ın Beylerbeyi Aptullah Paşa ⁷⁷
KİTABE / İNŞA TARİHİ	:Var / 1485 ⁷⁸ "Ammare dâr'el-hâdis el-Hac Abdullah Paşa bin El-Hac Sinan af'âllahü anh'üma f'i eyyam-ı Sultan Bâyezid azze nasarahu f'i tis'îne ved seman-i Mie 890 H." ⁷⁹
ARŞİV BELGELERİ	:Atık Esas 424 / 0,0073 Şahsiyet Kaydı 217 / 0.0214.3479–3488 Şahsiyet Kaydı 217 / 0.0212.3474–3478
MÜLKİYETİ	:VGM
PAFTA NO.	:13
ADA NO.	:195
PARSEL NO.	:68
MİMARİ ÖZELLİĞİ	:Zaviyeli veya yan mekânlı camilerden sayılan Sofular Cami bu tipin bir versiyonunu teşkil etmektedir. Darülhadis, çeşme, cami ve hazireden oluşan külliyeinin doğusuna 1505'de banisinin oğlu Abdülkerim Bey tarafından darülkurra eklenmiştir. ⁸⁰ Orta eksen üzerinde iki kare bölüm ile meydana gelen dikdörtgenin kuzeyindeki kısmın iki yanında bulunan yan hücreler ile caminin plânı meydana gelir. Arazi durumuna bağlı olarak iki set üzerinde inşa edilen caminin kuzey cephesinin ekseninde önündeki sahanlığa iki taraflı merdivenlerle çıkılan basık kemerli cümle kapısı yer almakta ve burayı takiben üzeri yıldız tonoz örtülü kareye yakın dikdörtgen plânlı mekân gelmektedir. Tonoza bir aydınlık feneri de bulunmaktadır. Bu mekânın doğusunda ve batısında basık çapraz tonozlu, kare plânlı ikişer darülhadis hücresi güneyinde ise pendentiflerle intikali sağlanan kubbeli esas ibadet mekânı yer almaktadır. (Bkz.Plân–14). Kare plânlı bu bölümü doğu ve

⁷⁶ Tanman, 1993: 534, Demiray, 1954: 86.

⁷⁷ Erken, 1983: 232, Tanman, 1993: 534, Demiray, 1954: 86.

⁷⁸ Erken, 1983: 232, Demiray, 1954: 86.

⁷⁹ Erken, 1983: 234.

⁸⁰ Tanman, 1993: 534.

batıda altta dikdörtgen üstte sivri kemerli ikişer çift pencere mihrap duvarı ile kuzey duvarında ikişer tepe penceresi aydınlatmaktadır. Mihrap nişi beş kenarlı ve niş üzeri stalâktitlidir.⁸¹ Caminin kuzeydoğu köşesinde dışa taşkın kare plânlı almaşık örgülü kaide üzerinde yine almaşık örgülü burmalı bir silmeyle son bulan düşey yivlerle süslü kurşun kaplı konik ahşap külahlı minare yükselmektedir. Beden duvarları moloz taştan yapılmış caminin köşelerinde kesme taş kullanılmıştır. Cephede ise taşlar arasında dikey ve yatay durumda yerleştirilmiş tuğla derzler bulunmaktadır. (Bkz.Fotoğraf-24). Orta eksen üzerindeki birinci bölümden daha basık olan üst örtüyü teşkil eden tonoz dört köşede dört paye ile desteklenmiştir. İbadete açıktır.

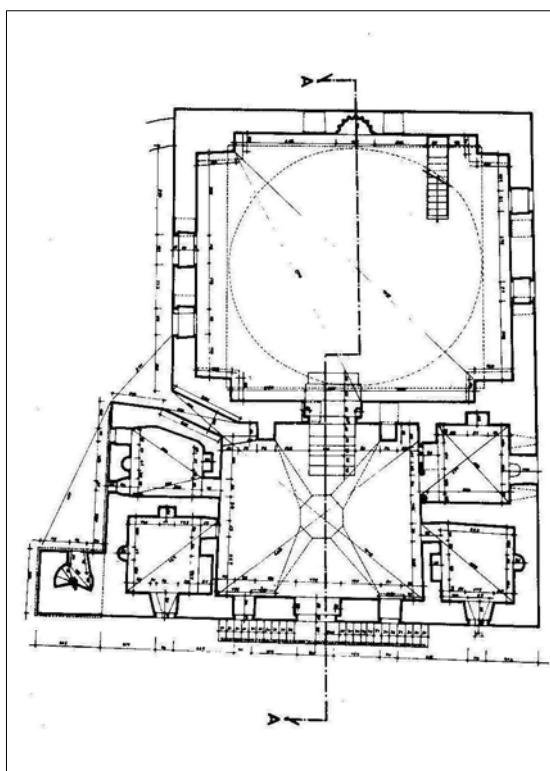
FOTOĞRAF :Yok

PLÂN :Var

KAYNAKÇA :

- 1- DEMİRAY, Ahmet; **Amasya**, Ankara, 1954, s. 86.
- 2- ERKEN, Sabih; **Türkiye'de Vakıf Abideler ve Eski Eserler I**, Ankara, Vakıflar Genel Müdürlüğü, 1983, s. 232-234.
- 3- EYİCE, Semavi; " İlk Osmanlı Devrinin Dini - İçtimai Bir Müessesesi Zaviyeler ve Zaviyeli Camiler", **İ.Ü.İktisat Fakültesi Mecmuası**, cilt XXIII, No:1-2, İstanbul, 1963, s. 44.
- 4- HÜSAMEDDİN, Hüseyin; **Amasya Tarihi I**, Ankara, 1986, s. 108-133-137-262-263
- 5- TANMAN, Baha; "Darülhâdis Cami", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, cilt VIII, İstanbul, 1993, s. 534.
- 6- YÜKSEL, Aydın; **Osmanlı Mimarisinde II. Bayezid-Yavuz Selim Devri (886-926/1481-1520)**, cilt V, İstanbul, 1983, s. 8.-10.

⁸¹ Erken, 1983: 234.

Plân-14: Amasya Sofular (Abdullah Paşa-Dârülhadis) Cami (VGM Arşivi)

Fotoğraf–24: Amasya Sofular (Abdullah Paşa-Darülhâdis) Cami

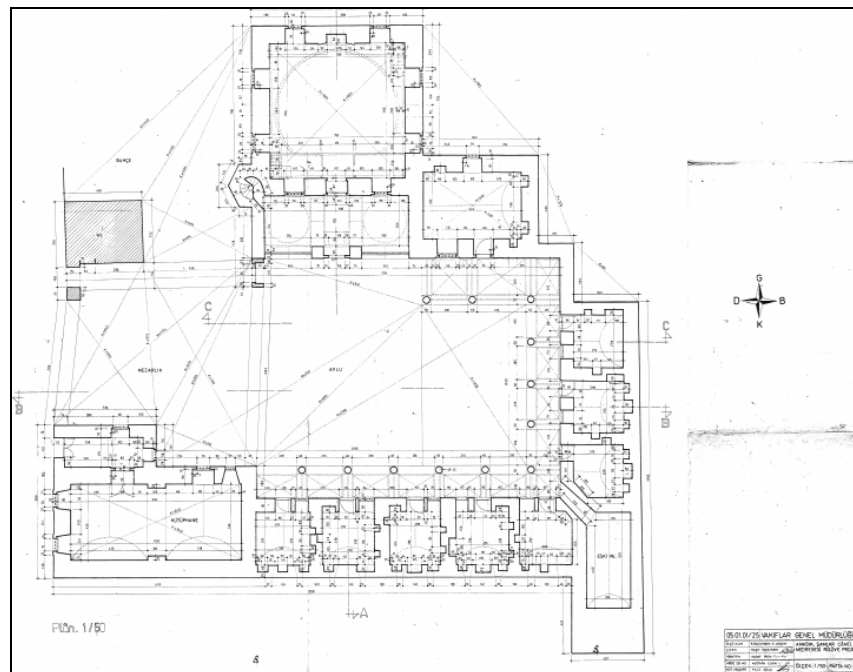
2.1.1.16.ŞAMLAR MAHALLESİ YUKARI TEKKE CAMİİ

DOSYA NO.	:05.00.01 / 15
ARŞİVDEKİ VAKIF İSMİ	:Mehmet Rüştü Vakfı
İL / İLÇE	:Amasya / Merkez
ADRES	:Şamlar Mah. Cihanyandı Mevkisi
ESERİ YAPTIRAN	:Kapiağası Ayas Ağa ⁸²
KİTABE / İNŞA TARİHİ	:1495 ⁸³
ARŞİV BELGELERİ	:Yok
MÜLKİYETİ	:VGM
PAFTA NO.	:59
ADA NO.	:678
PARSEL NO.	:3
MİMARİ ÖZELLİĞİ	:Cami, türbe, mektep ve medreseden oluşan külliye içerisinde yer alır. Esas ibadet mekânı kare plânlı ve üzeri oluklu kiremit kaplı kubbe ile örtülüdür. Kubbeye geçiş elemanında üçgenlerden yararlanılmıştır. Kuzeyde yer alan üç bölümlü son cemaat yerinin orta bölümü yan bölümlere göre daha dardır ve üzeri aynalı tonoz ile örtülü iken yan bölümler kubbe ile örtülüdür. (Bkz.Plân–15). Kapı ve pencere açıklıklarında kesme taş malzeme, kalan bölümler moloz taş ve tuğla malzeme kullanılmıştır. İç mekânı 19. y.y. mimari özelliği olan yarım daire kemerli büyük pencereler aydınlatmaktadır. Son cemaat yerinin kemerleri üzerinde cepheyi kaplayan dikdörtgen pano ve kare taşların etrafında sıralanan altıgenlerden oluşan geometrik şekiller yapıya hareket kazandırmaktadır. (Bkz.Fotoğraf–25). İbadete açıktır.
FOTOĞRAF	:Var / 20 Adet
PLÂN	:Var
KAYNAKÇA	:

- 1- DEMİRAY, Ahmet; **Amasya**, Ankara, 1954, s. 86.
- 2- ERKEN, Sabih; **Türkiye’de Vakıf Abideler ve Eski Eserler I**, Ankara, Vakıflar Genel Müdürlüğü, 1983, s. 251–253.

⁸² Demiray, 1954: 86, Erken, 1983: 252.

⁸³ Erken, 1983: 252.

Plân-15: Amasya Şamlar Mahallesi Yukarı Tekke Cami (VGM Arşivi)

Fotoğraf-25: Amasya Şamlar Mahallesi Yukarı Tekke Cami

2.1.1.17.ŞİRVANLI (AZERİLER) CAMİ

DOSYA NO.	:05.00.01 / 13
ARŞİVDEKİ VAKIF İSMİ	:Seyit Nigar H.Hamza Vakfı
İL / İLÇE	:Amasya / Merkez
ADRES	:Beyazıt Paşa Mah.
ESERİ YAPTIRAN	:Şeyh Hacı Mahmut Efendi ⁸⁴
KİTABE / İNŞA TARİHİ	:1895 ⁸⁵
ARŞİV BELGELERİ	:Yok
MÜLKİYETİ	:VGM
PAFTA NO.	:5
ADA NO.	:138
PARSEL NO.	:1
MİMARİ ÖZELLİĞİ	:Caminin yanında bulunan bir türbe ve sonradan yapıya eklenen şadırvandan oluşur. Cami kare plânlı üzeri köşe trompları ile geçiş yapılan kubbe ile örtülüdür. Dışarıdan kubbenin dört köşesinde dört kubbecik yer almaktadır. (Bkz.Fotoğraf–26). Kuzeyde üç sivri kemerle birbirine ilintilenen dört sütun ile son cemaat yeri oluşturulmuş ve üzeri kubbe ile örtülmüştür. Kesme taş malzemeden inşa edilen son cemaat yerinin kemerlerinde kırmızı–beyaz taş almaşıklığı görülmektedir. Kuzeyde üç tarafı bordürle çevrili, iki köşesinde sütuncelerin yer aldığı, beyaz mermer malzemeden yapılan taç kapı bulunmaktadır. ⁸⁶ Taç kapı üzerindeki taş işçiliği ve motifleri Türk mimari anlayışına ve taş işçiliğine has özellikler değildir. Caminin kubbe kasnağındaki altı adet ışıklık ile kubbe kasnağı altındaki iki adet pencere iç mekânı aydınlatmaktadır. Caminin doğu duvarına bitişik ve yapıdan demir parmaklıklar ile ayrılan türbede Şeyh Hacı Hamza ve Mir Hasan Efendi yatmaktadır. ⁸⁷ İbadete açıktır.
FOTOĞRAF	:Var / 5 Adet
PLÂN	:Yok
KAYNAKÇA	:

- 1- DEMİRAY, Ahmet; **Amasya**, Ankara, 1954, s. 108.
- 2- ERKEN, Sabih; **Türkiye'de Vakıf Abideler ve Eski Eserler I**, Ankara, Vakıflar Genel Müdürlüğü, 1983, s. 254–255.

⁸⁴ Erken, 1983: 254, Demiray, 1954: 108.

⁸⁵ Erken, 1983: 254, Demiray, 1954: 108.

⁸⁶ Erken, 1983: 255.

⁸⁷ Erken, 1983: 254, Demiray, 1954: 108.

- 3- MENÇ, Hüseyin; **Amasya**, Samsun, 1097, s. 227.

Fotoğraf-26: Amasya Şirvanlı (Azeriler) Cami

2.1.1.18.ÜÇLER CAMİ

DOSYA NO.	:05.00.01 / 25
ARŞİVDEKİ VAKIF İSMİ	:Üçler Cami Şerif Vakfı
İL / İLÇE	:Amasya / Merkez
ADRES	:Üçler Mah.
ESERİ YAPTIRAN	:Sultan Niğdelizade Beyazıt'ın amcası Feyzullah Çelebi
KİTABE / İNŞA TARİHİ	:Yok / 1602 / 1961'de yanan cami yeniden inşa edilmiş.
ARŞİV BELGELERİ	:Atik Esas 490 / 0.0.0068 Şahsiyet Kaydı 218 / 0.0198.1569
MÜLKİYETİ	:VGM
PAFTA NO.	:1
ADA NO.	:557
PARSEL NO.	:1
MİMARİ ÖZELLİĞİ	:Esas ibadet mekânı kare plânlıdır. Üzeri içten ahşap çatı ile dıştan kiremit kaplı kırma çatı ile örtülüdür. Son cemaat yeri yoktur. Beden duvarları ahşap-kerpiç malzeme ile inşa edilmiştir. Tavanı ve tabanı ahşaptır. Cephelerde bulunan kare formlu, ahşap çerçeveli ondört pencere iç mekânı aydınlatmaktadır. Küçük boyutlu, ahşap bir minaresi mevcuttur. (Bkz.Fotoğraf-27). Ahşap minbere ve ve mahfil katına sahiptir. Herhangi bir süsleme mevcut değildir. İbadete açıktır.
FOTOĞRAF	:Yok
PLÂN	:Yok
KAYNAKÇA	:
1- HÜSAMEDDİN, Hüseyin; Amasya Tarihi I , Ankara, 1986, s. 168.	

Fotoğraf-27: Amasya Üçler Cami

2.1.1.19.YAZIBAĞLARI CAMİ

DOSYA NO.	:05.00.01 / 30
ARŞİVDEKİ VAKIF İSMİ	:Yok
İL / İLÇE	:Amasya / Merkez
ADRES	:Yazıbağları Mahallesi
ESERİ YAPTIRAN	:Bilinmiyor
KİTABE / İNŞA TARİHİ	:Yok / 1963
ARŞİV BELGELERİ	:Yok
MÜLKİYETİ	:VGM
PAFTA NO.	:35
ADA NO.	:340
PARSEL NO.	:18
MİMARİ ÖZELLİĞİ	:Basit bir ahşap yapıdan ibaret camiye ahşap kanatlı kapıdan giriş yapılmaktadır. Esas ibadet mekânı kareye yakın dikdörtgen plânlı ve üzeri kiremit kaplı çatıyla örtülüdür. Yanları kapalı ve üzeri kiremit kaplı çatıyla örtülü son cemaat yeri kuzeydedir. Yuvarlak kemerli, dikdörtgen formlu dokuz pencereden içeriye ışık süzölmektedir. Mihrap, güneyde yarım silindirik niş şeklindedir. Ahşap minber ve mahfil katına sahiptir. Minaresi yoktur. (Bkz.Fotoğraf-28). İbadete açıktır.
FOTOĞRAF	:Yok
PLÂN	:Yok
KAYNAKÇA	:Belirlenememiştir

Fotoğraf-28: Amasya Yazıbağları Cami

2.1.1.20.YÖRGÜÇ PAŞA CAMİİ

DOSYA NO.	:05.00.01 / 09
ARŞİVDEKİ VAKIF İSMİ	:Yörgüç Paşa Vakfı
İL / İLÇE	:Amasya / Merkez
ADRES	:Gökmedrese Mah.
ESERİ YAPTIRAN	:Atabey Abdullah Oğlu Yörgüç Paşa ⁸⁸
KİTABE / İNŞA TARİHİ	:Var ⁸⁹ (Bkz.Fotoğraf–30) / 1428 ⁹⁰ 1-Huve'l-baki enşee hâzihi'l- imârete'l –mubârekete'l Mensûbete ile'l-fukaraî ve'l-mesâkini fî eyyâmi'd- devleti's –sultâni'l-a'zam 2-Ve'l-hâkâni'l-mu azam giyâsi'd-dünya ve'd-din ebul- feth es-sultan Murâd Han bin el merhum es-sultan Muhammed el müşteher bi-ibni Osman halledâa'llâhu 3-Sultâehû el-emîru'l-kebir ve'l-vezîru'l-hatîr celâhu'd- Devleti ve'd-din Yûrgüç Başa ibn Abdillâh el-Atabekî fî gurrati şehri muharrem seneti erba inve selâsine semânimâyeh ⁹¹
ARŞİV BELGELERİ	:Atik Esas 490 / 0.0.0069 Atik Esas 407 / 0.0.0749 Atik Esas 504 / 0.0.0027 Atik Esas 504 / 0.0.0017 Resmi Yazı Kutu 13 Dolap Kutusu 0049 Şahsiyet Kaydı 220 / 0.0172.0748–0783 Şahsiyet Kaydı 217 / 0,0304–4200–4205 Şahsiyet Kaydı 218 / 0.0236.1876 Şahsiyet Kaydı 218 / 0.0064.0497 Şahsiyet Kaydı 218 / 0.0076.0592 Şahsiyet Kaydı 218 / 0.0074.0581 Şahsiyet Kaydı 217 / 0.0382.4822–4823 Vakfiye 747 / 0.0352.0245 Zabıt Kararı Kutu 98 Zabıt Kutusu 0018

⁸⁸ Aslanapa, 2004: 64, Kılıcı, 1987: 95, Demiray, 1954: 71, Öney, 1989: 14.

⁸⁹ Uzunçarşılı, 1927: 116–119.

⁹⁰ Erken, 1983: 216, Aslanapa, 2004: 64, Demiray, 1954: 71, Uzunçarşılı, 1927: 117, Gabriel, 1934: 31

⁹¹ Tüfekçioğlu, 1997: 221.

MÜLKİYETİ :VGM

PAFTA NO. :29

ADA NO. :327

PARSEL NO. :2

MİMARİ ÖZELLİĞİ :Zaviyeli cami plân tipinde inşa edilen yapının bu plân tipindeki diğer örneklerden farkı son cemaat yerinin ana mekâna dâhil edilmiş olmasıdır. Orta ekseninde girişin önünde üçgen pendentiflerle geçiş yapılan ⁹² eyvan şeklindeki bölüm ile bu bölümün sağında kuzey ve batı cephelere büyük kemerlerle açılan türbe, doğu köşede ise kareye yakın dikdörtgen mekânlar caminin ön kısmını oluşturmaktadır. Ortada eyvan şeklindeki bölümden niş içindeki cümle kapısı ile orta ekseninde ardı ardına gelen iki kubbeli mekâna geçiş sağlanır. Yanlarda küçük nişlerle genişletilmiş birinci kubbeli bölümden doğu ve batıda birer kapı ile yan hücrelere geçiş yapılmaktadır. Diğer ikinci kubbeli mekân doğu ve batı kenarlarından genişletilmiş ve güney cephesinde yarım silindirik şeklinde mihrap yer almaktadır. (Bkz.Plân–16). İç mekânı esas ibadet mekânında kubbe kasnağında yer alan pencereler ile mihrabın bulunduğu kubbeli bölümde iki pencere aydınlatmaktadır. Giriş bölümünde eyvanın büyük kemeri duvarlardan zarif bir şekilde çıkıntı teşkil eden konsollarla istinat etmektedir. Kırmızı ve beyaz mermer almaşık düzende yayvan yuvarlak kemerin üst kısmı düz bir hat ile inşa edilmiş ve dikdörtgen bir kilit taşı konulmuştur. (Bkz.Fotoğraf–29). Camide geometrik süslemelerin yanı sıra simetrik yerleştirilmiş kabartma rumiler ve palmetler bulunur. ⁹³ Bordürlerde süs amaçlı yapılan yazılar dikkati çekmektedir. Mihrap hariç yapının giriş eyvanı ve taç kapısının çevresinde orijinal süslemeler görülmektedir. Geometrik desenler ağırlıklı göze çarpmakta bitkisel ve rumili desenlerde görülen geometrik düzen, simetri çizgilerde benzerlik, aralıklardaki eşitlik esere ayrı bir özellik katmaktadır. ⁹⁴ İbadete açıktır.

FOTOĞRAF :Var / 33 Adet

PLÂN :Var

KAYNAKÇA :

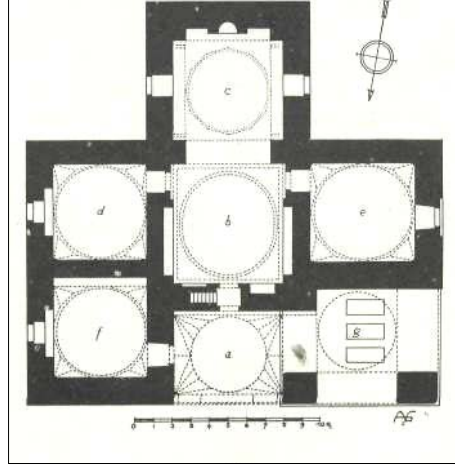
- 1- ASLANAPA, Oktay; **Osmanlı Devri Mimarisi**, 2. Baskı, İstanbul, 2004, s. 64–66.

⁹² Erken, 1983: 217.

⁹³ Aslanapa, 2004: 64.

⁹⁴ Demiriz, 1979: 169.

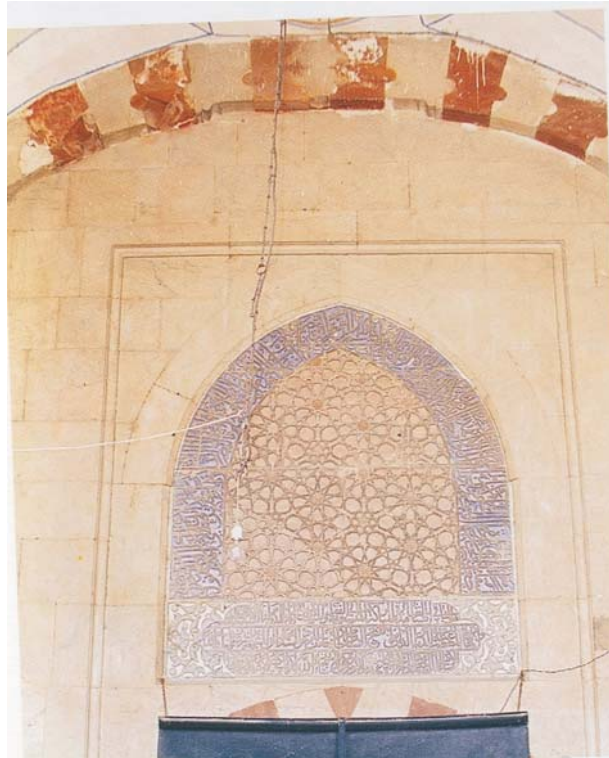
- 2- AYVERDİ, Ekrem Hakkı; **Osmanlı Mimarisinde Çelebi ve II. Sultan Murat Devri 806- 855 (1403–1451)**, cilt II, İstanbul, 1972, s. 215–226.
- 3- BATUR, Afife; **Osmanlı Camilerinde Kemer, Strüktür-Biçim İlişkisi Üzerine Bir Deneme (1300–1730)**, (İTÜ Doktora Tezi), İstanbul, 1974, s. 72.73.
- 4- DEMİRAY, Ahmet; **Amasya**, Ankara, 1954, s. 71.
- 5- DEMİRİZ, Yıldız; **Osmanlı Mimarisinde Süsleme 1 Erken Devir (1300–1453)**, İstanbul, 1979, s. 167–172.
- 6- ERKEN, Sabih; **Türkiye'de Vakıf Abideler ve Eski Eserler I**, Ankara, Vakıflar Genel Müdürlüğü, 1983, s. 216–219.
- 7- GABRIEL, Albert; **Monuments Turcs d'Anatolie Tome Deuxieme Amasya-Tokat- Sivas**, Paris, 1934, s. 31–33.
- 8- KILCI, Ali; " Hacı Bayram-ı Veli Döneminden (1300–1453) Günümüze Kalan Vakıf Eserleri ", **4.Vakıf Haftası (2–3 Aralık 1986)**, Ankara, 1987, s. 81–140.
- 9- ÖNEY, Gönül; **Beylikler Devri Sanatı XIV. XV. y.y. (1300–1453)**, Ankara, 1989, s. 14.
- 10- ÖZBEK, Yıldırım; **Osmanlı Beyliği Mimarisinde Taş Süsleme (1300–1453)**, Ankara, 2002, s. 409–420.
- 11- UZUNÇARŞILI, Hakkı; **Kitabeler**, İstanbul, 1927, s. 116.

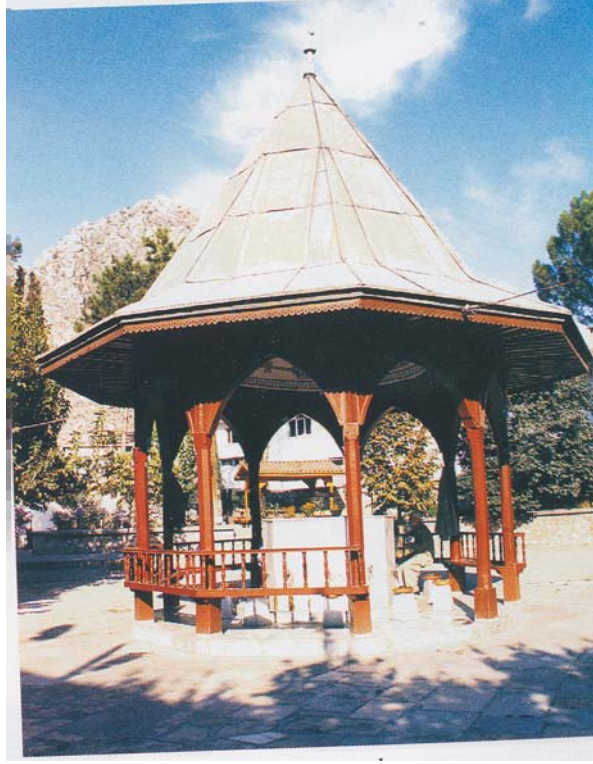
Plân-16: Amasya Yörgüç Paşa Camii (VGM Arşivi)

Fotoğraf-29: Amasya Yörgüç Paşa Camii

Fotoğraf-30: Amasya Yörgüç Paşa Camii Kitabesi (O.Aslanapa'dan)

Fotoğraf-31: Amasya Yörgüç Paşa Camii Şadırvanı (O.Aslanapa'dan)

2.1.1.21.ZİYARET MERKEZ CAMİ

DOSYA NO.	:05.00.02 / 03
ARŞİVDEKİ VAKIF İSMİ	:Ziyaret Cami Şerif Vakfı
İL / İLÇE	:Amasya / Merkez
ADRES	:Ziyaret Beldesi, Cumhuriyet Meydanı
ESERİ YAPTIRAN	:Bilinmiyor
KİTABE / İNŞA TARİHİ	:Bilinmiyor
ARŞİV BELGELERİ	:Şahsiyet Kaydı 222 / 0.0100.0431
MÜLKİYETİ	:VGM
PAFTA NO.	:47
ADA NO.	:Yok
PARSEL NO.	:2873
MİMARİ ÖZELLİĞİ	:Takriben 100 yıl önce yapılmış ahşap yapıya sahip bir camidir. Kareye yakın dikdörtgen plânlı cami kiremit kaplı kırma çatı ile örtülüdür. Kuzeyde ahşap desteklerden yararlanılarak oluşturulmuş son cemaat yerine beş basamaklı küçük bir merdiven ile çıkılmaktadır. Kesme taştan inşa edilmiş minaresi mevcuttur. Minareye son cemaat yerine açılan kapıdan giriş yapılmaktadır. Dikdörtgen formlu pencereler iç mekânı aydınlatmaktadır. (Bkz.Fotoğraf-32). 2005 yılında onarım görmüştür. İbadete açıktır.
FOTOĞRAF	:Var / 9 Adet
PLÂN	:Yok
KAYNAKÇA	:Belirlenememiştir

Fotoğraf-32: Amasya Ziyaret Merkez Cami

2.1.2.SİVAS

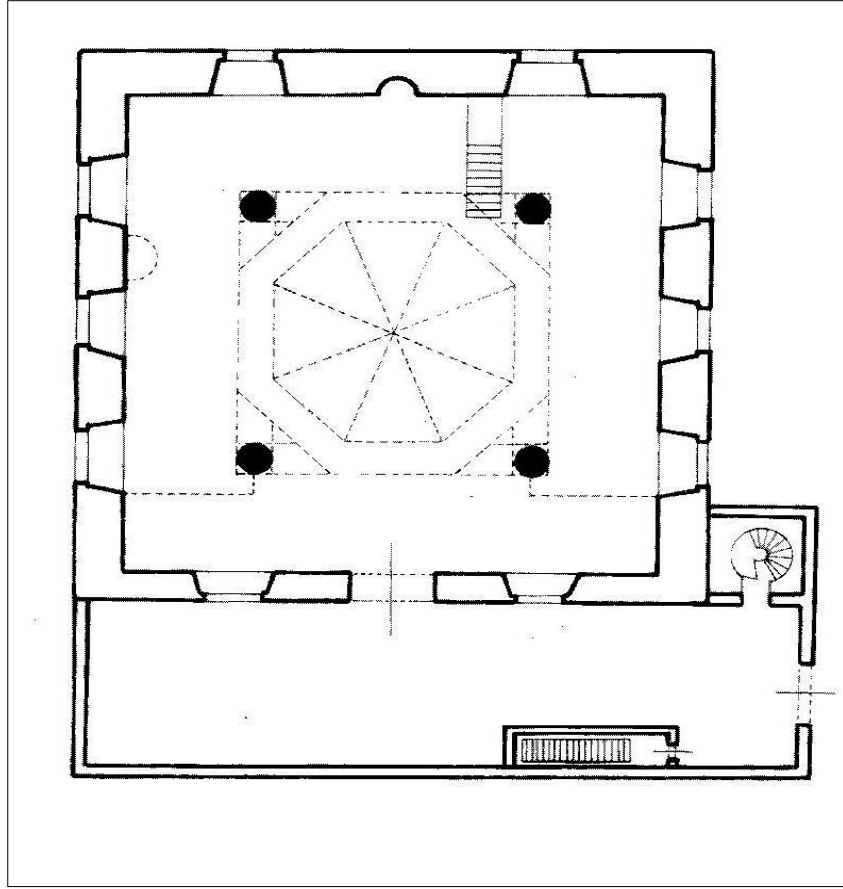
2.1.2.1.ABADAN (HAMİDİYE) CAMİ

DOSYA NO.	:58.00.01 / 24
ARŞİVDEKİ VAKIF İSMİ	:Hazine-i Hassa Cami (Hamidiye Cami) Vakfı
İL / İLÇE	:Sivas / Merkez
ADRES	:Yüceyurt Mah. Çavuşbaşı Cad. No:40
ESERİ YAPTIRAN	:Sivas Valisi Hacı Reşit Paşa ⁹⁵
KİTABE / İNŞA TARİHİ	:Minarede Var ⁹⁶ / 1905
ARŞİV BELGELERİ	:Şahsiyet Kaydı 218 / 0.0264.2097
MÜLKİYETİ	:VGM
PAFTA NO.	:131
ADA NO.	:32
PARSEL NO.	:1
MİMARİ ÖZELLİĞİ	:12x80-12x80 m. ⁹⁷ ölçülerinde kare plânlıdır. Caminin üzeri sekizgen kasnak üzerine sekizgen piramidal basık kubbeye örtülü iken kırma çatılı hale getirilmiştir. Kuzeyde son cemaat yeri, kuzeybatı köşede minare yer almaktadır. (Bkz.Plân–17). Kesme taş örgülü temel üzerine ahşap çatkı arası kerpiç malzemeye inşa edilmiş yapının minaresi kesme taştan yapılmıştır. (Bkz.Fotoğraf–33). İç mekânda ahşap bir minber güneyde yarım silindirik niş halinde mihrap bulunmaktadır. Mihrabın alınlığı üzüm motifleri, asma yaprakları ile tezyin edilmiş ve her iki yanında sütünceler üzerinde şamdanlar yer almaktadır. İç mekânı güneyde iki, doğu ve batıda sivri kemerli üç, kuzey cephede dikdörtgen çerçeveli iki pencere aydınlatmaktadır. İbadete açıktır.
FOTOĞRAF	:Yok
PLÂN	:Yok
KAYNAKÇA	:
1-	DENİZLİ, Hikmet, Sivas Tarihi ve Anıtları , Sivas, 1998, s. 78–79.

⁹⁵ Vakıflar Genel Müdürlüğü Abide ve Yapı İşleri Daire Başkanlığı Arşivi.

⁹⁶ Denizli, 1998: 79.

⁹⁷ Denizli, 1998: 78.

Plân-17: Sivas Abadan (Hamidiye) Cami (H.Denizli'den)

Fotoğraf-33: Sivas Abadan (Hamidiye) Cami

2.1.2.2.ALİ AĞA CAMİİ

DOSYA NO.	:58.00.01 / 07
ARŞİVDEKİ VAKIF İSMİ	:Mustafa Bey Vakfı
İL / İLÇE	:Sivas / Merkez
ADRES	:Sularbaşı Mah. No:18
ESERİ YAPTIRAN	:Behram Paşa Oğlu Mustafa Bey ⁹⁸
KİTABE / İNŞA TARİHİ	:Var / 1589 ⁹⁹ "İşbu camii-i şerif Behrâm Paşazade Mustafa Bey Tarafından inşa olunmuştur. 998 / 1589" ¹⁰⁰
ARŞİV BELGELERİ	:Atik Esas 420 / 0.0.1013 Şahsiyet Kaydı 218 / 0.0162.1292
MÜLKİYETİ	:VGM
PAFTA NO.	:14
ADA NO.	:32
PARSEL NO.	:38
MİMARİ ÖZELLİĞİ	:Son cemaat yeri ile birlikte boyuna dikdörtgen plân arz etmektedir. Esas ibadet mekânı 8x50-8x50 m. ölçülerinde kare plânlı, üzeri köşe trompları ile geçiş sağlanan sekizgen kasnak üzerine oturan kubbeye örtülüdür. Kuzeyde sonradan yapılan iki katlı son cemaat yeri geçmeli ahşap çatı ile örtülüdür ki bu eklenti kısmı yıkılarak ulaşılabilecek izlerden yola çıkılarak son cemaat yerinin orijinal halinin yapılabilmesi kanımızca mümkün görünmektedir. Camiye giriş kuzeyde eksenin batısında bulunan kapıdan sağlanmaktadır. Sivri kemerli niş halinde yer alan asıl kapı açıklığı basık kemerlidir. (Bkz.Plân-18). Ahşap kapı kanatları orijinal ve kanatlarda yer alan iki kitabe silinmeye yüz tutmuştur. Kuzeybatı köşede tek şerefeli minare yükselmektedir. Kübik bir kaide ile başlayan minare köşelerden pahlanarak silindirik gövdeye geçilmiştir. Şerefe altı mukarnaslı ve şerefe korkulukları demir parmaklıdır. Konik külah sac kaplıdır. (Bkz.Fotoğraf-34). İç mekânda beş sıra mukarnaslarla süslü çokgen mihrap ve ahşap minber bulunmaktadır. Minber orijinal değildir. İç mekânı alt katta dikdörtgen formlu sivri kemerli iki, üst katta kuzey duvarında bir pencere aydınlatmaktadır. İnşa malzemesi

⁹⁸ Acun, 1988: 186, Denizli, 1998: 59, Aslanoğlu, 1979: 57, Mahiroğulları, 2003: 81, Hakkı ve Nafiz, 1992: 171.

⁹⁹ Acun, 1988: 186, Mahiroğulları, 2003: 81.

¹⁰⁰ Denizli, 1998: 60, Hakkı ve Nafiz, 1992: 171.

düzgün kesme taş ve moloz taştır. Batı duvarında altta düzgün kesme taş üstte moloz taş, güney ve doğu duvarlarında altta moloz taş üstte kesme taş kullanılmıştır. Minare tamamen düzgün kesme taştan inşa edilmiştir. Hazirede banisinin mezarı bulunmaktadır. ¹⁰¹ 2005 yılında Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından onarım yapılmıştır. İbadete açıktır.

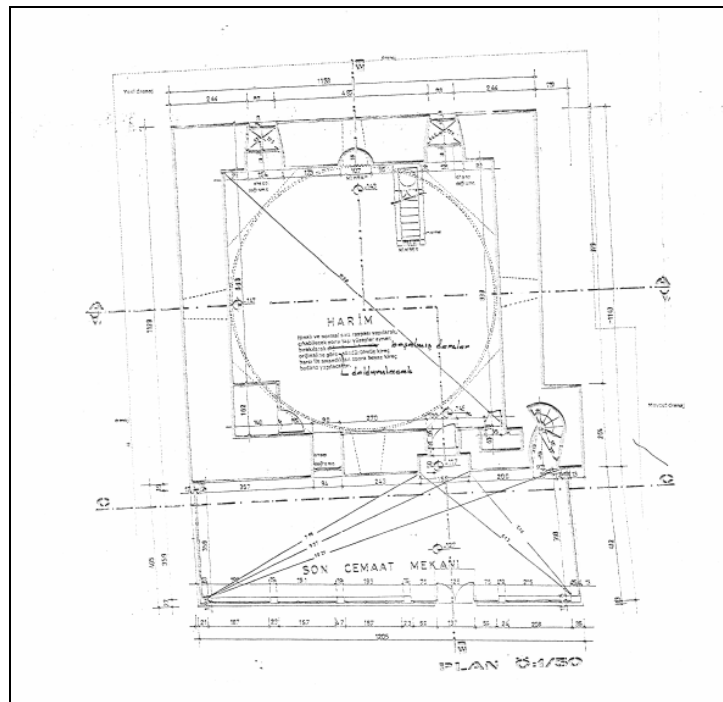
FOTOĞRAF :Var / 11 Adet

PLÂN :Var

KAYNAKÇA :

- 1- ACUN, Hakkı; " Sivas ve Çevresi Tarihi Eserlerinin Listesi ", **Vakıflar Dergisi**, sayı 20, Ankara, 1988, s. 183–220.
- 2- ASLANOĞLU, İbrahim; **Her Yönüyle Sivas**, İstanbul, 1979, s. 57.
- 3- DENİZLİ, Hikmet; **Sivas Tarihi ve Anıtları**, Sivas, 1998, s. 59–61.
- 4- HAKKI, İsmail-NAFİZ, Rıdvan; **Sivas Şehri**, Erzurum, 1992, s. 170–173.
- 5- MAHİROĞULLARI, Memduh Ahmet; **İlk Çağlardan Günümüze Sivas İli**, Sivas, 2003, s. 81.

¹⁰¹ Acun, 1988: 186.

Plân-18: Sivas Ali Ağa Camii (VGM Arşivi)

Fotoğraf-34: Sivas Ali Ağa Camii

2.1.2.3.ALİ BABA CAMİİ

DOSYA NO.	:58.00.01 / 02
ARŞİVDEKİ VAKIF İSMİ	:Ali Baba Bin Ahi Mehmed Bey Vakfı
İL / İLÇE	:Sivas / Merkez
ADRES	:İnönü Mah.12.Sok. No:3
ESERİ YAPTIRAN	:Vezir Rüstem Paşanın Hocası Ali Baba
KİTABE / İNŞA TARİHİ	:Var ¹⁰² / 1792 (Minaresi 1786) ¹⁰³
ARŞİV BELGELERİ	:Şahsiyet Kaydı 221 / 0.0124.0514 Vakfiye 2114 / 0.0042.0040 Vesika 2141 / 0.0044.0041 Vesika 2141 / 0.0044.0042 Zabıt Kararı Kutu 149 Zabıt Kutusu 1230
MÜLKİYETİ	:VGM
PAFTA NO.	:177
ADA NO.	:798
PARSEL NO.	:8
MİMARİ ÖZELLİĞİ	:Cami, türbe, tekke, çeşme ve mektepten oluşan külliye içerisinde yer almaktadır. Cami dıştan kuzey-güney ekseninde dikdörtgen plânlı, içten ardı ardına iki ahşap kubbeli mekândan oluşmaktadır. Esas ibadet mekânı kareye yakın dikdörtgen (8x9m) ¹⁰⁴ plânlı üzeri intikali pandantiflerle sağlanan kasnaksız kubbe ile örtülüdür. Bu mekânın kuzeyindeki ikinci kubbeli mekân ise hem türbe hem ibadet mekânı olarak kullanılmaktadır. Kuzeyde yuvarlak kemerli kapı ile giriş yapılan üç bölümlü son cemaat yeri bulunmaktadır. (Bkz.Plân–19). Caminin kuzeybatısına 1785 yılında ¹⁰⁵ bir minare eklenmiştir. İç mekânı güney ve kuzeyde ikişer, doğu ve batıda üçer pencere aydınlatmaktadır. (Bkz.Fotoğraf–35/36). İbadete açıktır.
FOTOĞRAF	:Var / 31 Adet
PLÂN	:Yok
KAYNAKÇA	:

- 1- ACUN, Hakkı; "Sivas ve Çevresi Tarihi Eserlerinin Listesi", **Vakıflar Dergisi**, sayı 20, Ankara, 1988, s. 183–220.
- 2- DENİZLİ, Hikmet; **Sivas Tarihi ve Anıtları**, Sivas, 1998, s. 54.

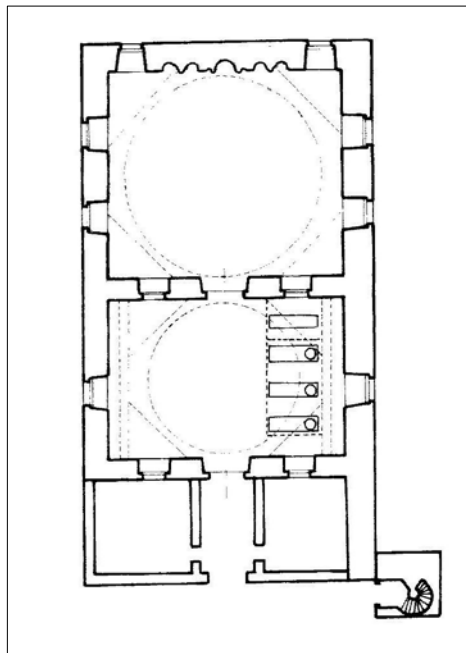
¹⁰² Acun, 1988: 186, Denizli, 1998: 55–56.

¹⁰³ Acun, 1988: 186, Yasak, 1997: 56, Mahiroğulları, 2003: 81, Yasak, 2003: 728.

¹⁰⁴ Denizli, 1998: 55.

¹⁰⁵ Denizli, 1998: 54.

- 3- MAHİROĞULLARI, Memduh Ahmet; **İlk Çağlardan Günümüze Sivas İli**, Sivas, 2003, s. 81.
- 4- SAVAŞ, Saim; "Sivas'ta Büyük ve Küçük Ali Baba Zaviyeleri", **Vakıflar Dergisi**, sayı 21, İstanbul, 1990, s. 133–150.
- 5- YASAK, İbrahim; **Sivas İli**, Sivas, 1997, s. 56.
- 6- YASAK, Selahaddin; "Tarihi, Kültürel ve Doğa Güzellikleri Açısından Sivas Sivas", **Cumhuriyetimizin 80.Yılında Sivas Sempozyumu (15–17 Mayıs 2003)**, Sivas, 2003, s. 728.

Plân-19: Sivas Ali Baba Camii (H.Denizli'den)

Fotoğraf-35: Sivas Ali Baba Camii (Onarım Öncesi)

Fotoğraf-36: Sivas Ali Baba Camii (Onarım Sonrası)

2.1.2.4.BÜYÜK KAZANCILAR CAMİ

DOSYA NO.	:58.00.01 / 62
ARŞİVDEKİ VAKIF İSMİ	:Kazazlar Vakfı
İL / İLÇE	:Sivas / Merkez
ADRES	:Kazancılar Cad. No:46
ESERİ YAPTIRAN	:Mehmet Ağa ¹⁰⁶
KİTABE / İNŞA TARİHİ	:Tamir kitabesi var / 1812 ¹⁰⁷ “Ol kerîm-i zü'l-Celâl-i Kibriyâ Avn kıldı bu minareyi tamir-e Badi Mehmed Ağa nâm ola Kevser-cûy-ı cennet mekân Müzeyyen kıldı ibadet-hane Herkese olmaz nâsib Böyle bir hâyât-ı zîbâ 1227” ¹⁰⁸
ARŞİV BELGELERİ	:Yok
MÜLKİYETİ	:VGM
PAFTA NO.	:177
ADA NO.	:160
PARSEL NO.	:12
MİMARİ ÖZELLİĞİ	:Sanatsal bir değeri olmayan cami kareye yakın dikdörtgen plânlı kırma çatılıdır. 1980 yılında yeniden inşa edilmiştir. Karkas yapılı düz ahşap tavanı sac örtülüdür. Caminin güneybatı köşesine bitişik düzgün kesme taş malzemeye örgülü minaresi tescillidir. Minareye esas ibadet mekânının güneybatısında yer alan bir kapıdan geçiş yapılmaktadır. Kare kaide üzerinde köşeleri pahlanarak silindirik gövdeye geçiş yapılmıştır. Yüksek tutulan silindirik gövde oldukça sadedir. Sadece şerefe kısmı sade profilli silme kuşakları ile dikkati çekmektedir. Kurşun kaplı sivri külah ile son bulmaktadır. (Bkz.Fotoğraf-37). İbadete açıktır.
FOTOĞRAF	:Yok
PLÂN	:Yok

¹⁰⁶ Acun, 1988: 186.

¹⁰⁷ Acun, 1988: 186, Denizli, 1998: 72.

¹⁰⁸ Denizli, 1998: 72.

KAYNAKÇA :

- 1- ACUN, Hakkı; " Sivas ve Çevresi Tarihi Eserlerinin Listesi ", **Vakıflar Dergisi**, sayı 20, Ankara, 1988, s. 183–220.
- 2- DENİZLİ, Hikmet; **Sivas Tarihi ve Anıtları**, Sivas, 1998, s. 72–73.

Fotoğraf-37: Sivas Büyük Kazancılar Cami

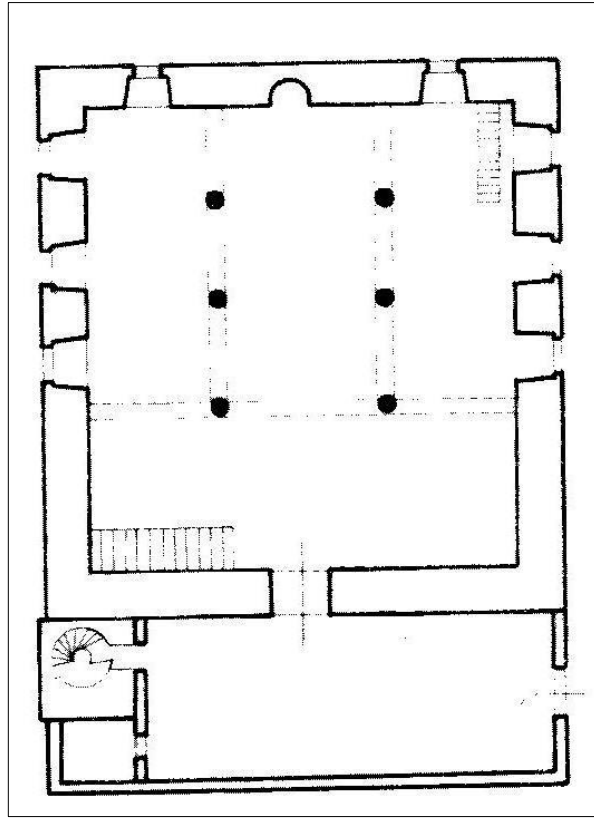
2.1.2.5.GENÇ MEHMET PAŞA CAMİİ

DOSYA NO.	:58.00.01 / 23
ARŞİVDEKİ VAKIF İSMİ	:Genç Mehmet Paşa Vakfı
İL / İLÇE	:Sivas / Merkez
ADRES	:Mehmet Paşa Mah.
ESERİ YAPTIRAN	:Seyyid El-Hac Ahmet
KİTABE / İNŞA TARİHİ	:Var / 1802 ¹⁰⁹ “Sahibü'l –Hayrât ve'l –hasenât es-seyyid el-Hâc Ahmed tayyebâllahu serâhu ve ce'ale'l – Cennete mesuâhu 1217” ¹¹⁰
ARŞİV BELGELERİ	:Vakfiye 450 / 0,0141
MÜLKİYETİ	:VGM
PAFTA NO.	:37
ADA NO.	:69
PARSEL NO.	:3
MİMARİ ÖZELLİĞİ	:Kare plânlı esas ibadet mekânı ve kuzeyde yer alan son cemaat bölümünden oluşmaktadır. Esas ibadet mekânını altı sütun üç sahına ayırmakta sahinlar kibleye dik uzanmaktadır. Üzeri kırma çatılı sac kaplamadır. ¹¹¹ Esas ibadet mekânının taban ve tavan döşemesinde ahşap malzeme kullanılmıştır. Güneyde yarım silindirik niş halinde mihrap yer almaktadır. (Bkz.Plân–20). Kuzeydoğu köşede kesme taş malzemeden inşa edilen tek şerefeli minare bulunmaktadır. Doğu ve batı cephelerde üç, güney cephede iki pencere iç mekânı aydınlatmaktadır. (Bkz.Fotoğraf–38). İbadete açıktır.
FOTOĞRAF	:Var / 1 Adet
PLÂN	:Yok
KAYNAKÇA	:
1- DENİZLİ, Hikmet; Sivas Tarihi ve Anıtları , Sivas, 1998, s. 70–71.	

¹⁰⁹ Denizli, 1998: 71.

¹¹⁰ Denizli, 1998: 71.

¹¹¹ Denizli, 1998: 70.

Plân-20: Sivas Genç Mehmet Paşa Camii (H.Denizli'den)
(Ölçek1/100)

Fotoğraf-38: Sivas Genç Mehmet Paşa Camii

2.1.2.6.HACI MAHMUT CAMİİ

DOSYA NO.	:58.00.01 / 28
ARŞİVDEKİ VAKIF İSMİ	:Hacı Mahmut Mahallesi (Hacı Mahmut) Cami Vakfı
İL / İLÇE	:Sivas / Merkez
ADRES	:Mısmılırmak Mah. 566. Sok.
ESERİ YAPTIRAN	:Bilinmiyor
KİTABE / İNŞA TARİHİ	:Bilinmiyor
ARŞİV BELGELERİ	:Şahsiyet Kaydı 217 / 0.0100.0770–0771
MÜLKİYETİ	:VGM
PAFTA NO.	:184
ADA NO.	:165
PARSEL NO.	:40
MİMARİ ÖZELLİĞİ	:Betonarme malzeme ile inşa edilen yapı kubbesiz olup ahşap oturtma çatının üzeri sac kaplamadır. Kesme taştan inşa edilen minaresi tek şerefeli ve sivri külahlıdır. (Bkz.Fotoğraf–39). Kare pencereler iç mekânı aydınlatmaktadır. İbadete açıktır.
FOTOĞRAF	:Var / 6 Adet
PLÂN	:Yok
KAYNAKÇA	:Belirlenememiştir

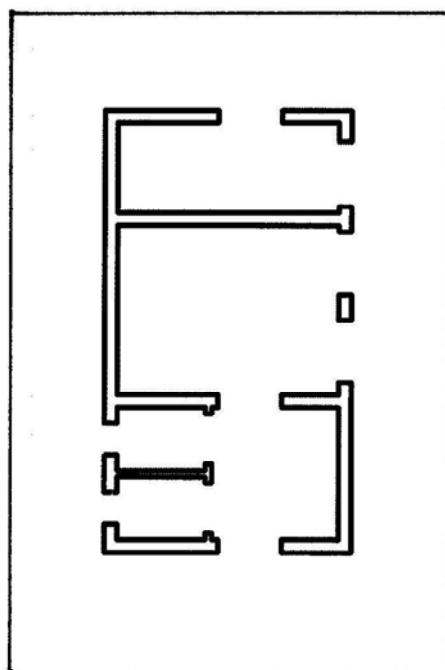

Fotoğraf-39: Sivas Hacı Mahmut Camii

2.1.2.7.HACI ZAHİT CAMİİ

DOSYA NO.	:58.00.01 / 54
ARŞİVDEKİ VAKIF İSMİ	:Hacı Zahit Vakfı
İL / İLÇE	:Sivas / Merkez
ADRES	:Ferhat Bostan Mah. 167. Sok. No:10
ESERİ YAPTIRAN	:Bilinmiyor
KİTABE / İNŞA TARİHİ	:Var / 19. y.y. "Hamdülillâh kim tamam oldu minare ey hümâm..." ¹¹²
ARŞİV BELGELERİ	:Atık Esas 420 / 0.0.1100 Şahsiyet Kaydı 217 / 0.0386.4859
MÜLKİYETİ	:VGM
PAFTA NO.	:224
ADA NO.	:201
PARSEL NO.	:9
MİMARİ ÖZELLİĞİ	:Sanatsal ve mimari açıdan önemli bir özellik arz etmeyen cami, enine dikdörtgen plânlıdır. Kibleye dik uzanan sahnınlar esas ibadet mekânını bölümlere ayırmaktadır. Kuzeybatı köşede son cemaat yerinin batısındaki kapı ile geçiş yapılan minare beden duvarlarına bitişik ve kesme taştan inşa edilmiştir. (Bkz.Plân-21). Kare kaideden gövdeye intikal köşeleri pahlanmış pabuç kısmı ile yapılmıştır. Şerefe korkulukları demir malzemeli ve petek kısmının üzeri dıştan kurşunla kaplı, sivri külahlıdır. (Bkz.Fotoğraf-40/41). Cami 2005 yılında Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından onarılmıştır. Onarım çerçevesinde caminin ahşap oturtma çatısı ve örtüsü yenilenmiş, taban tahtaları ve beden duvarları onarılmış, son cemaat yeri yenilenmiş, açık olan çevresi bahçe duvarlarıyla sınırlandırılarak avlu tabanı taşla döşenmiştir. Ayrıca avluya yeni wc binası yapılmıştır. İbadete açıktır.
FOTOĞRAF	:Yok
PLÂN	:Yok
KAYNAKÇA	:
1-	DENİZLİ, Hikmet; Sivas Tarihi ve Anıtları , Sivas, 1998, s. 65–66.
2-	YASAK, İbrahim; Sivas İli , Sivas, 1997, s. 56.

¹¹² Denizli, 1998: 65.

Plân-21: Sivas Hacı Zahit Camii

Fotoğraf-40: Sivas Hacı Zahit Camii (Onarım Öncesi)

Fotoğraf-41: Sivas Hacı Zahit Camii (Onarım Sonrası)

2.1.2.8.HOCA İMAM CAMİ

DOSYA NO.	:58.00.01 / 34
ARŞİVDEKİ VAKIF İSMİ	:Emin Kaya Vakfı
İL / İLÇE	:Sivas / Merkez
ADRES	:Eski Kale Mah. Siner Cad. No:2
ESERİ YAPTIRAN	:Bilinmiyor
KİTABE / İNŞA TARİHİ	:Var ¹¹³ / 15 y.y. ¹¹⁴
ARŞİV BELGELERİ	:Vakfiye 580 / 286
MÜLKİYETİ	:VGM
PAFTA NO.	:12
ADA NO.	:231
PARSEL NO.	:38
MİMARİ ÖZELLİĞİ	:Enine dikdörtgen plânlı (9x52-10x50 m) ¹¹⁵ cami batıya doğru genişletilmiş ve bir son cemaat yeri oluşturulmuştur. (Bkz.Plân–22). Güneyi hariç esas ibadet mekânını üç yönde dolaşan ahşap direklerin üzerinde ahşap yastıklar bulunmaktadır. Kuzeybatı köşedeki merdivenlerden mahfile çıkılmaktadır. Tavanın ortasında kare formlu göbekte içi baklava dilimleri ile doldurulmuş dairesele bir süsleme yer almaktadır. Güney duvara yarım kübik formlu yerleştirilen mihrap nişi 19.y.y. üslubunda bitkisel motiflerle süslenmiştir. Mihrabın batısında ve duvar yüzeyinde konsol şeklinde duran minber süslemeleri, tavan ve mihrap ile üslup birliği içindedir. ¹¹⁶ Tavanın tamamı yağlı boya ile kapatılmış, çıta ve göbek yıldızla boyanmıştır. Güneydeki üç köşeli mihrap nişinin dış yan köşelerinde kare kaideli burma gövdeli iki sütünce mevcuttur. Mihrap nişinin üç köşeli iç yüzeyinde üç yuvarlak kemerli sütünceler işlenmiştir. Mihrabın sağında ahşap merdivenlerle çıkılan minber bulunmaktadır. İç mekânı doğuda üç, kuzeyde bir, batıda iki alt; güneyde iki üst pencere aydınlatmaktadır. Caminin kuzeyinde küçük bir avlu, kuzeybatı köşesinde son cemaat yerinden bir kapı ile çıkılan minare söz konusudur. Minare kare kaideli çokgen gövdeli ve tek şerefelidir. (Bkz.Fotoğraf–42). İbadete açıktır.
FOTOĞRAF	:Var / 10Adet
PLÂN	:Yok

¹¹³ Acun, 2005: 343.

¹¹⁴ Acun, 2005: 343.

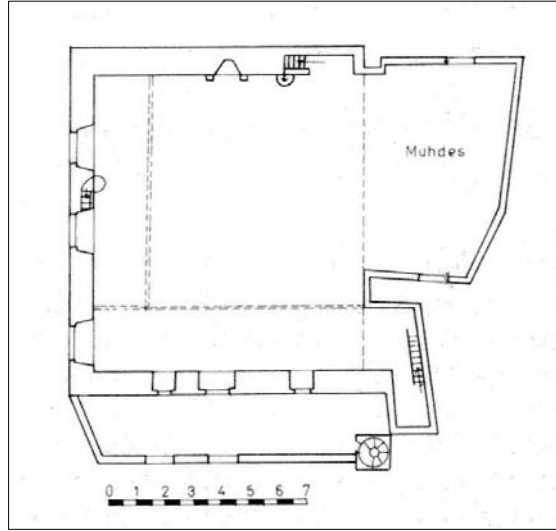
¹¹⁵ Denizli, 1998: 66.

¹¹⁶ Denizli, 1998: 66.

KAYNAKÇA

:

- 1- ACUN, Hakkı; **Tüm Yönleri İle Çapanoğulları ve Eserleri**, Ankara, 2005, s. 343–350.
- 2- DEMİREL, Ömür; **Osmanlı Vakıf – Şehir İlişkisine Bir Örnek: Sivas Şehir Haya-
tında Vakıfların Rolü**, Ankara, 2000, s. 115–193.
- 3- DENİZLİ, Hikmet; **Sivas Tarihi ve Anıtları**, Sivas, 1998, s. 66–67.
- 4- YASAK, İbrahim; **Sivas İli**, Sivas, 1997.

Plân-22: Sivas Hoca İmam Cami (H.Denizli'den)

Fotoğraf-42: Sivas Hoca İmam Cami

2.1.2.9.İMARET (DARÜL'-REHA) CAMİ

DOSYA NO.	:58.00.01 / 31
ARŞİVDEKİ VAKIF İSMİ	:Hattab İbni Ahmet Vakfı
İL / İLÇE	:Sivas / Merkez
ADRES	:Kızılırmak Mah.
ESERİ YAPTIRAN	:Rahatoğlu Kemalüddin Ahmed ¹¹⁷
KİTABE / İNŞA TARİHİ	:Var / 20.y.y. / 1321 yılında Darü'r-reha inşa edilmiştir. ¹¹⁸
	"Allah'ın rahmetine muhtaç Kemaleddin Ahmed b.Râhat'ın iki oğlu Hattâb ve Hüseyin Allah onlara rahmet etsin ve yargılasın Bu yeri ehl-i dinden âlimlere fakir ve miskinlere vakfettiler. Adını Dârur Raha koydular. Onlara istirahat yeri yaptılar. Muharrem 720 sonra Allah'ın rahmetine muhtaç kulu Ahmed b.Râhat'ın oğlu Hüseyin'in oğlu merhum ve mağfur Abdulvehhab'ın oğlu Şeyh Hasan Allah onlara rahmet etsin ve yargılasın burasını tecdid etti.779 Muharrem (Mayıs –Haziran 1377)" ¹¹⁹
ARŞİV BELGELERİ	:Atık Esas 482 / 0.0.0351 Şahsiyet Kaydı 217 / 0.0120.0936–0938 Vakfiye 578 / 0.0003.0003
MÜLKİYETİ	:VGM
PAFTA NO.	:216
ADA NO.	:939
PARSEL NO.	:43
MİMARİ ÖZELLİĞİ	:Cami, imaret, zaviye ve çeşmeden oluşan külliyyeden günümüze sadece cami ulaşabilmiştir. ¹²⁰ Cami Darül'-reha ¹²¹ yapısının üzerine inşa edilmiştir. Büyük bir onarım ile yenilenen yapının doğu kapısının sol tarafına da

¹¹⁷ Mahiroğulları, 2003: 81, Yasak, 2003: 728.

¹¹⁸ Acun, 1988: 185, Denizli, 1998: 68, Yasak, 1997: 57, Mahiroğulları, 2003: 81, Yasak, 1997: 728.

¹¹⁹ Caminin duvarında bulunan Darü'-reha kitabesidir. , Hakkı ve Nafiz, 1992: 157, Kitabenin Türkçe si için Bkz. Üçer, 2003: 711.

¹²⁰ Üçer, 2003: 705.

¹²¹ Rahat'ın Evi anlamında bu ad verilmiştir. Sözlük anlamı rahat edilen yer huzur bulunan ev anlamına gelmektedir.

Darü'l-reha'nın kitabesi yerleştirilmiştir.¹²² 120x60 cm ebatlarındaki kitabe mermer malzeme üzerine sülüs yazı ile beş satırlıktır. Dikdörtgen plân arz eden caminin üzeri ahşap çatı ile örtülüdür. Tek şerefeli ahşap minaresi kuzeydedir. Ahşap çatı arası kerpiç dolgu duvarları olan cami geniş bir bahçeye sahiptir. Yuvarlak kemerli dikdörtgen pencereler iç mekânı aydınlatmaktadır. (Bkz.Fotoğraf-43). İç mekânda güneyde alçı malzemeden inşa edilen mihrap yüzeyinde bitkisel motifler mevcut iken ahşap minberde "Muhammed Mustafa 1322" yazı kuşağı yer almaktadır.¹²³ İbadete açıktır.

FOTOĞRAF :Yok

PLÂN :Yok

KAYNAKÇA :

- 1- ACUN, Hakkı; "Sivas ve Çevresi Tarihi Eserlerinin Listesi", **Vakıflar Dergisi**, sayı 20, Ankara, 1988, s. 183–220.
- 2- DENİZLİ, Hikmet; **Sivas Tarihi ve Anıtları**, Sivas, 1998, s. 68–70.
- 3- HAKKI, İsmail-NAFİZ, Rıdvan; **Sivas Şehri**, Erzurum, 1992, s. 157.
- 4- KAYAOĞLU, İsmet; "Rahatoğlu ve Vakfiyesi", **Vakıflar Dergisi**, sayı 13, Ankara, 1981, s. 1–30.
- 5- MAHİROĞULLARI, Memduh Ahmet; **İlk Çağlardan Günümüze Sivas İli**, Sivas, 2003.
- 6- ÜÇER, Müjgan; "Darur-raha ve Rahatoğlu Ailesi'nin Sivas'ın Sosyal Hayatındaki Rolü", **Cumhuriyetimizin 80.Yılında Sivas Sempozyumu (15–17 Mayıs 2003)**, Sivas, 2003.
- 7- ÜLGEN, Ali Saim; "Sivas'ta Rahatoğulları Darürrahası", **Sivas Numune Hastanesi 1940 Yıllığı**, 1942.
- 8- ÜNVER, Ahmet Süheyl; **Sivas'ta Rahatoğulları Darürrahası**, 1942.
- 9- YASAK, İbrahim; **Sivas İli**, Sivas, 1997, s. 57.
- 10- YASAK, Selahaddin; "Tarihi, Kültürel ve Doğa Güzellikleri Açısından Sivas", **Cumhuriyetimizin 80.Yılında Sivas Sempozyumu (15–17 Mayıs 2003)**, Sivas, 2003, s. 728.

¹²² Acun, 1988: 185.

¹²³ Denizli, 1998: 68, Üçer, 2003: 715.

Fotoğraf-43: Sivas İmaret (Darülrêha) Cami

2.1.2.10.KALE CAMİ

DOSYA NO.	:58.00.01 / 33
ARŞİVDEKİ VAKIF İSMİ	:Mahmut Paşa Vakfı
İL / İLÇE	:Sivas / Merkez
ADRES	:Eski Kale Mah. Selçuk Parkı İçİ
ESERİ YAPTIRAN	:Vezir Hasan Paşa (Mahmut Paşa) ¹²⁴
KİTABE / İNŞA TARİHİ	:Var / 1580 ¹²⁵ "Bismillahirrahmanirrahim (Ve ennel mesacide lillahi fela ted'^ü meallahi ehaden) bena haze'l Cami 'iş –şerif fi eyyami Sultan Murad bin Selim Han Hazreti Mahmud Paşa fî tarihi sene semanin ve semanine ve tis 'i mie 988" ¹²⁶
ARŞİV BELGELERİ	:Atik Esas 407 / 0,0807 Atik Esas 420 / 0,0257 Şahsiyet Kaydı 218 / 0.0118.0938
MÜLKİYETİ	:VGM
PAFTA NO.	:11
ADA NO.	:255
PARSEL NO.	:2
MİMARİ ÖZELLİĞİ	:Restorasyona dahi ihtiyaç duymadan günümüze ulaşan eser ¹²⁷ kalenin içinde Çifte Minareli Medrese'nin kuzeybatısında yer alan Osmanlı Dönemi ¹²⁸ eserlerimizdendir. Esas ibadet mekânının kuzeyinde son cemaat yeri, kuzeybatısında minare yer almaktadır. Esas ibadet mekânı kare plânlı, üzeri kurşun kaplı onaltıgen kasnak üzerine oturan kubbe ile örtülüdür. Kubbeye geçişler çift kademeli tromplarla ¹²⁹ sağlanmış birinci kademe onikigen ikinci kademedede onaltıgen şeklinde beden duvarına oturmaktadır. (Bkz.Plân–23). Cephenin ortasında orijinal olmayan kapısı ile yapıya geçiş sağlanmaktadır. Kuzey cephede kapının her iki yanındaki dikdörtgen pencereler ile üstte kare doğu

¹²⁴Boran, 2001: 170, Aslanoğlu, 1979: 57, Yasak, 1997: 56, Mahiroğulları, 2003: 80, Yasak, 2003: 728, Hakkı ve Nafiz, 1992: 169.

¹²⁵Acun, 1988: 186, Boran, 2001: 170, Aslanoğlu, 1976: 57, Yasak, 1997: 56, Mahiroğulları, 2003: 80, Yasak, 2003: 728.

¹²⁶Boran, 2001: 171, Denizli, 1998: 58, Hakkı ve Nafiz, 1992: 169.

¹²⁷Acun, 1988: 186, Ceylan, 1988: 66, Çelebi, 1993: 158, Aslanoğlu, 1979: 57, Tuğlacı, 1985: 275.

¹²⁸Boran, 2001: 218.

¹²⁹Denizli, 1998: 58, Boran, 2001: 172.

cephede onikigenli sivri kemerli bir adet, ondörtgenli iki adet pencere güney cephede altta iki adet dikdörtgen, ortada iki adet sivri kemerli, üstte iki adet pencere iç mekânı aydınlatmaktadır. Caminin kuzeybatı köşesinde camiye bitişik inşa edilen kare prizmal kaide üzerinde çokgen pabuç ve gövde ile yükselen minare bulunmaktadır. Minarenin kaidesi düzgün kesme taştan pabuç, gövde ve petek kısmı tuğladan inşa edilmiştir. Gövde kısmı sade tutulan minarenin şerefe altı mukarnaslarla hareketlendirilmiştir. (Bkz.Fotoğraf-44). ¹³⁰ İç mekânda kible duvarının ortasında giriş ekseninde mermer mihrap bulunmaktadır. Mihrabın yanında sivri kemerli dikdörtgen kapıya sahip mermer minber mevcuttur. İbadete açıktır.

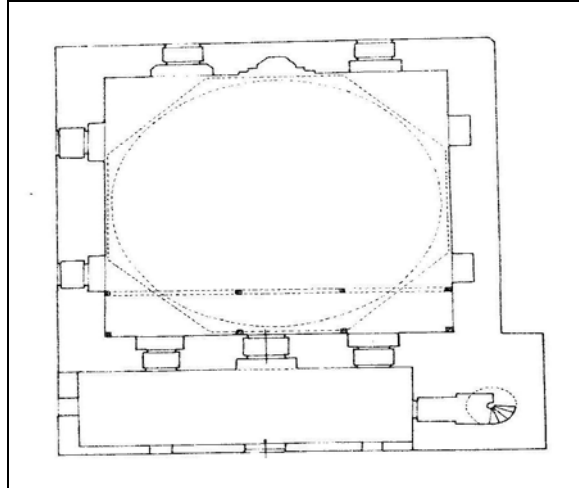
FOTOĞRAF :Var / 65 Adet

PLÂN :Var

KAYNAKÇA :

- 1- ACUN, Hakkı; "Sivas ve Çevresi Tarihi Eserlerinin Listesi", **Vakıflar Dergisi**, sayı 20, Ankara, 1988, s. 183–220.
- 2- ASLANOĞLU, İbrahim; **Her Yönüyle Sivas**, İstanbul, 1979, s. 57.
- 3- BORAN, Ali; **Anadolu'daki İç Kale Cami ve Mescitleri**, Ankara, 2001, s. 169–175.
- 4- CEYLAN, Oğuz; **Sur ve Kaleleri ile Tarihte Sivas**, Sivas, 1988.
- 5- ÇELEBİ, Evliya; **Seyahatname**, cilt X, (çev. M.Çevik), İstanbul, 1993.
- 6- DENİZLİ, Hikmet; **Sivas Tarihi ve Anıtları**, Sivas, 1998, s. 58–59.
- 7- HAKKI, İsmail-NAFİZ, Rıdvan; **Sivas Şehri**, Erzurum, 1992, s. 170.
- 8- MAHİROĞULLARI, Memduh Ahmet; **İlk Çağlardan Günümüze Sivas İli**, Sivas, 2003, s. 80.
- 9- TUĞLACI, Pars; **Osmanlı Şehirleri**, İstanbul, 1985.
- 10- YASAK, İbrahim; **Sivas İli**, Sivas, 1997, s. 56.
- 11- YASAK, Selahaddin; "Tarihi, Kültürel ve Doğa Güzellikleri Açısından Sivas", **Cumhuriyetimizin 80.Yılında Sivas Sempozyumu (15–17 Mayıs 2003)**, Sivas, 2003, s. 728.

¹³⁰ Boran, 2001: 172, Denizli, 1998: 58, Acun, 1988: 186.

Plân-23: Sivas Kale Cami (VGM Arşivi)

Fotoğraf-44: Sivas Kale Cami

2.1.2.11.KERİM ÇAVUŞ CAMİİ

DOSYA NO.	:58.00.01 / 20
ARŞİVDEKİ VAKIF İSMİ	:Kerim Çavuş Vakfı
İL / İLÇE	:Sivas / Merkez
ADRES	:Kaleardı Mah. 5. Sok.
ESERİ YAPTIRAN	:Bilinmiyor
KİTABE / İNŞA TARİHİ	:Var / Bilinmiyor
ARŞİV BELGELERİ	:Atik Esas 412 / 0,01400 Şahsiyet Kaydı 217 / 0.0146.2041–2043 Vakfiye 605 / 0.0096.0136
MÜLKİYETİ	:VGM
PAFTA NO.	:22
ADA NO.	:485
PARSEL NO.	:1
MİMARİ ÖZELLİĞİ	:Cami kuzey güney doğrultusunda hafif meyilli bir arazi üzerine ahşap düz tavanla inşa edilmiştir. Çatısı dört yöne meyilli kırma çatı ile kapalıdır. Kareye yakın dikdörtgen plânlı caminin esas ibadet mekânını ahşap direkler dört sahına ayırmaktadır. Kuzeydeki son cemaat yerine düz lentolu, çift kanatlı demir kapıdan girilmektedir. Son cemaat yerinin üzeri kontra plak levhalarla kapatılmıştır. Kuzeydoğu köşede tek şerefeli taş minare yükselmektedir. Esas ibadet mekânına son cemaat yerindeki kapıdan giriş yapılmaktadır. Ahşap üst örtüsü dört kare ve iki silindirik ahşap direk üzerine atılan ahşap kirişlerle dört bölüme ayrılmıştır. Mihrap önündeki ahşap tavan dışında diğer üç sahının üzerini örten tavan yüzeyleri, kuzey-güney doğrultusunda yerleştirilen profilli suyolları ile hareketlendirilmiştir. İç mekânı güneyde dört adet diğer cephelerde iki adet - dikdörtgen formlu- pencereler aydınlatmaktadır. Güney duvarının ortasında bulunan mihrap orijinalliğini kaybetmiştir. Mihrabın batısında çakma tekniğinde yapılan ahşap minber yer almaktadır. Aynalık kısmı sade bırakılan minberin köşk kısımda ter düz “C” biçiminde kıvrımlar oluşturan süslemeler görülmektedir. Aynı süsleme minberin tepeliğinde de göze çarpmaktadır. Caminin tavanında, taşıyıcı elemanlarında, minberinde geometrik karakterli süslemelerin hâkim olduğu ahşap çakma tekniği kullanılmıştır.

Caminin beden duvarlarında taş, minaresinde düzgün kesme taş, üst örtüsünde ve taşıyıcı elemanlarında ahşap malzeme kullanılmıştır. (Bkz.Fotoğraf-45). İbadete açıktır.

FOTOĞRAF :Yok

PLÂN :Var

KAYNAKÇA :

1- YASAK, İbrahim; **Sivas İli**, Sivas, 1997.

Fotoğraf-45: Sivas Kerim Çavuş Camii

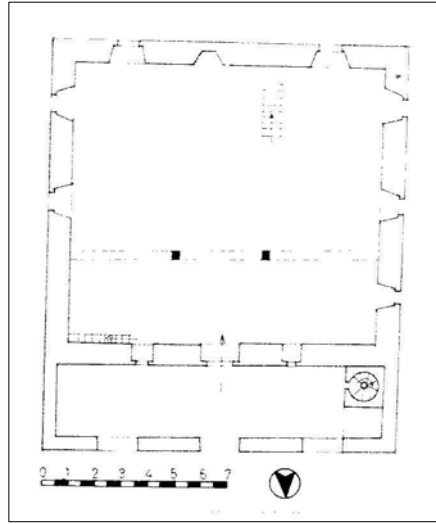
2.1.2.12.KORKMAZOĞLU (ÇATALPINAR) CAMİ

DOSYA NO.	:58.00.01 / 61
ARŞİVDEKİ VAKIF İSMİ	:Korkmazoğlu Vakfı
İL / İLÇE	:Sivas / Merkez
ADRES	:Bahtiyar Bostan Mah. Ali Baba Cad. No:2
ESERİ YAPTIRAN	:Ali Aşkar Paşa tarafından tamir ettirilmiş. ¹³¹
KİTABE / İNŞA TARİHİ	:1833 ¹³²
ARŞİV BELGELERİ	:Yok
MÜLKİYETİ	:VGM
PAFTA NO.	:40
ADA NO.	:147
PARSEL NO.	:21
MİMARİ ÖZELLİĞİ	:Boyuna dikdörtgen plânlı cami, esas ibadet mekânı ve kuzeyde bulunan son cemaat yerinden oluşmaktadır. (Bkz.Plân–24). Ahşap tavanlı ve tabanlı olup üzeri kiremit kaplı kırma çatılıdır. Esas ibadet mekânı kısmının tavanı ahşap çitalar ile karelere bölünmüş ve üzeri yağlı boya ile kapatılmıştır. Tavanda yağlı boyalı kartuşlar içerisinde yazı kuşakları görülmektedir. Caminin içini mazgalvari dikdörtgen çerçeveli ahşap kepenkli güneyde ve batıda üç, doğuda iki, kuzeyde son cemaat yerine açılan iki pencere aydınlatmaktadır. (Bkz.Fotoğraf–46). İbadete açıktır.
FOTOĞRAF	:Yok
PLÂN	:Yok
KAYNAKÇA	:

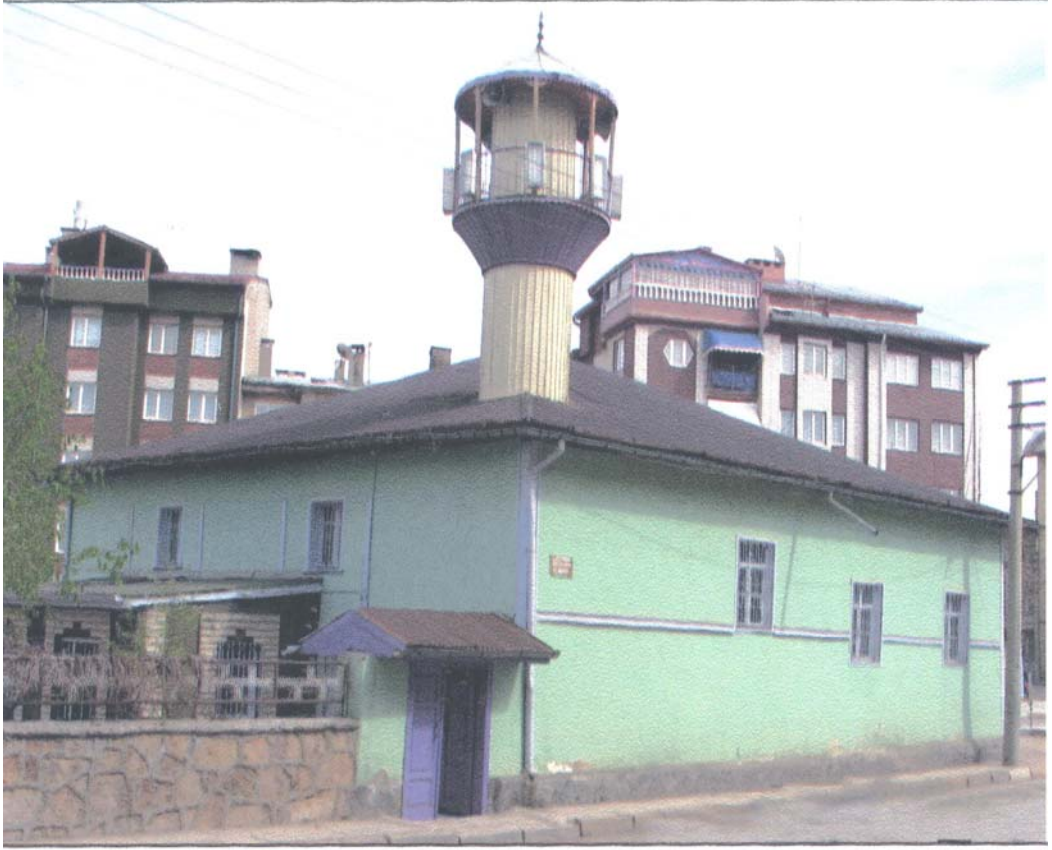
- 1- ACUN, Hakkı; "Sivas ve Çevresi Tarihi Eserlerinin Listesi", **Vakıflar Dergisi**, sayı 20, Ankara, 1988, s. 183–220.
- 2- DENİZLİ, Hikmet; **Sivas Tarihi ve Anıtları**, Sivas, 1998, s. 74–75.
- 3- MAHİROĞULLARI, Memduh Ahmet; **İlk Çağlardan Günümüze Sivas ili**, Sivas, 2003.

¹³¹ Acun, 1988: 186, Denizli, 1998: 75.

¹³² Mahiroğulları, 2003: 81.

Plân-24: Sivas Korkmazoğlu (Çatalpınar) Cami (H.Denizli'den)

Fotoğraf-46: Sivas Korkmazoğlu (Çatalpınar) Cami

2.1.2.13.MEYDAN CAMİ

DOSYA NO.	:58.00.01 / 05
ARŞİVDEKİ VAKIF İSMİ	:Hasan Paşa Vakfı
İL / İLÇE	:Sivas / Merkez
ADRES	:Dikilitaş Mah.
ESERİ YAPTIRAN	:Koca Hasan Paşa ¹³³
KİTABE / İNŞA TARİHİ	:Var / 1564 ¹³⁴ I.Kitabe: "Bu cami-i şerifin takva üzerine temelinin atılış tarihi 972 Senesidir" II. Kitabe:"Yapdı çün Hazret-i Hasan Paşa Fazl-ı Hakla bu dâr-ı Rahmân Görecek anı hatif-i gaybî Didi tarih "feyz –i Yendânı" " ¹³⁵
ARŞİV BELGELERİ	:Atik Esas 481 / 0.0.0222 Atik Esas 407 / 0.0.0950 Şahsiyet Kaydı 218 / 0.0096.0753 Şahsiyet Kaydı 217 / 0.0098.0757–0761 Şahsiyet Kaydı 217 / 0.0202.3386–3399 Şahsiyet Kaydı 218 / 0.0094.0746 Şahsiyet Kaydı 217 / 0.0204.3400–3405 Temlikname 488 / 0.0254.0000 Vakfiye 1966 / 0.0154.0167
MÜLKİYETİ	:VGM
PAFTA NO.	:1
ADA NO.	:258
PARSEL NO.	:1
MİMARİ ÖZELLİĞİ	:Enine dikdörtgen plânlı cami enine iki sahnınlıdır. Sahnınları birbirinden kare kesitli dört taş ayak ayırır. Bu ayaklar üzerinde profilli yastıklar yer almaktadır. Kuzeybatı köşede yuvarlak gövdeli tuğla malzeme ile inşa edilen tek şerefeli minare bulunmaktadır. Caminin iki girişi vardır. (Bkz.Plân–25). Basık kemerli cümle kapısı üzerinde boyalı, iki yazıt mevcuttur. Kitabesi esas ibadet

¹³³ Denizli, 1998: 53, Acun, 1988: 185, Aslanoğlu, 1979: 5, Yasak, 1997, 56, Mahiroğulları, 2003: 80, Yasak, 2003: 728.

¹³⁴ Acun, 1988: 185, Denizli, 1998: 53.

¹³⁵ Denizli, 1998: 54.

mekânının giriş kapısı üzerindedir. İç mekânda güneyde mihrap kuzeyde bir üst mahfil ve doğu yanı kapalı son cemaat yeri bulunmaktadır. Duvarlar muntazam kesme taş, minaresi tuğla, tavanı ahşap malzemeden inşa edilmiş ve çatısı bakır kaplıdır. (Bkz.Fotoğraf-47). Avluda Şeyh Şemsettin'in Türbesi vardır. ¹³⁶ İbadete açıktır.

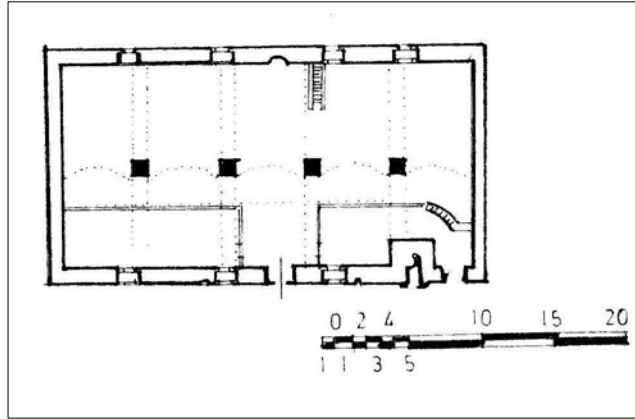
FOTOĞRAF :Var / 33 Adet

PLÂN :Yok

KAYNAKÇA :

- 1- ACUN, Hakkı; "Sivas ve Çevresi Tarihi Eserlerinin Listesi", **Vakıflar Dergisi**, sayı 20, Ankara, 1988, s. 183–220.
- 2- ASLANOĞLU, İbrahim; **Her Yönden Sivas**, İstanbul, 1979, s. 56.
- 3- DENİZLİ, Hikmet; **Sivas Tarihi ve Anıtları**, Sivas, 1998, s. 53–54.
- 4- MAHİROĞULLARI, Memduh Ahmet; **İlk Çağlardan Günümüze Sivas İli**, Sivas, 2003, s. 80.
- 5- YASAK, İbrahim; **Sivas İli**, Sivas, 1997, s. 56.
- 6- YASAK, Selahaddin; "Tarihi, Kültürel ve Doğa Güzellikleri Açısından Sivas", **Cumhuriyetimizin 80.Yılında Sivas Sempozyumu (15–17 Mayıs 2003)**, Sivas, 2003, s. 728.

¹³⁶ Denizli, 1998: 54, Aslanoğlu, 1979: 56, Yasak, 1997: 56.

Plân-25: Sivas Meydan Cami (H.Denizli'den)

Fotoğraf-47: Sivas Meydan Cami

2.1.2.14.OSMAN PAŞA CAMİİ (KİLİSE) ¹³⁷

DOSYA NO.	:58.00.01 / 06
ARŞİVDEKİ VAKIF İSMİ	:Osman Paşa Cami Vakfı
İL / İLÇE	:Sivas / Merkez
ADRES	:Osman Paşa Cad.No:12
ESERİ YAPTIRAN	:Bilinmiyor
KİTABE / İNŞA TARİHİ	:Var / 1591 ¹³⁸ 1980 yılında yeniden yapılmıştır. “Bin yıl esnamda menzil-geh iken bu hâşâ Binde feth itdi anı Hazreti Osman Paşa Yapdı bir cami –i garâ sa’y-i belîğ itdi Eser-i baki-y’i fânîde ol itdi inşâ Şeyh Hatîb –zade Efendi oldu fethine sebab İtdi ol îsî-nefes ârzû –yı ihyâ sene 1000” ¹³⁹
ARŞİV BELGELERİ	:Atik Esas 481 / 0.0.0244 Atik Esas 411 / 0.0.1353 Şahsiyet Kaydı 218 / 0.0154.1217
MÜLKİYETİ	:VGM
PAFTA NO.	:17
ADA NO.	:243
PARSEL NO.	:11
MİMARİ ÖZELLİĞİ	:Bir kilise yapısı üzerine kurulan yapının ¹⁴⁰ sadece minaresi orijinal olup 16. ve 17. y.y. mimari özelliği göstermektedir. Orijinal hali ile haçvari plân şemasında olduğu bilinen yapının esas ibadet mekânı ve giriş bölümünün üzeri kubbeyle örtülmüştür. ¹⁴¹ Esas ibadet mekânının üzerini örten kubbe iki direk tarafından taşınmaktaydı. İnşa malzemesi temelde ve beden duvarlarının köşe bağlantılarında kesme taş, beden duvarlarında moloz taş idi. Bugünkü caminin durumuna baktığımızda; düz betonarme ile örtülü esas ibadet mekânının kuzeyinde son cemaat yeri yer almaktadır. Caminin batı cephesinden kuzeye doğru kaydırılan minarenin kaidesi ve pabuçluk kısmı düzgün kesme taştan diğer kısımlar tuğladan inşa edilmiştir. Minare zeminden beden duvarlarına kadar

¹³⁷ 1890 yılında Sivas’a gelen Fransız Seyyah Vital Cuinnet’in “La Turquie d’Asie” Seyahatnamesi’n de Sivas’ın güneyinde önceden kilise olan küçük bir camiden bahsetmektedir. Bahsi geçen caminin bugün Kilise Cami olarak bilinen Osman Paşa Camisi olduğunu düşündürmektedir. (Bkz. Mahiroğ ulları, 2001: 133.)

¹³⁸ Denizli, 1998: 61.

¹³⁹ Denizli, 1998: 61, Ünsal, 2006: 90.

¹⁴⁰ Acun, 1988: 186, Ünsal, 2006: 90.

¹⁴¹ Ünsal, 2006: 91.

kare kaide üzerinde yükselmekte ve ters düz şekilde yerleştirilen üçgenlerle pabuç kısmına geçilmektedir. Silindirik gövdenin üzerindeki şerefenin alt bölümü mukarnas dizisiyle hareketlendirilmiştir. Şerefe demir korkuluklara sahiptir. Minare çinkoyle kaplı külahla son bulmaktadır. (Bkz.Fotoğraf-48). İbadete açıktır.

FOTOĞRAF :Var / 1 Adet

PLÂN :Yok

KAYNAKÇA :

- 1- ACUN, Hakkı; "Sivas ve Çevresi Tarihi Eserlerinin Listesi", **Vakıflar Dergisi**, sayı 20, Ankara, 1988, s. 183–220.
- 2- DENİZLİ, Hikmet; **Sivas Tarihi ve Anıtları**, Sivas, 1998, s. 61–62.
- 3- YASAK, İbrahim; **Sivas İli**, Sivas, 1997.

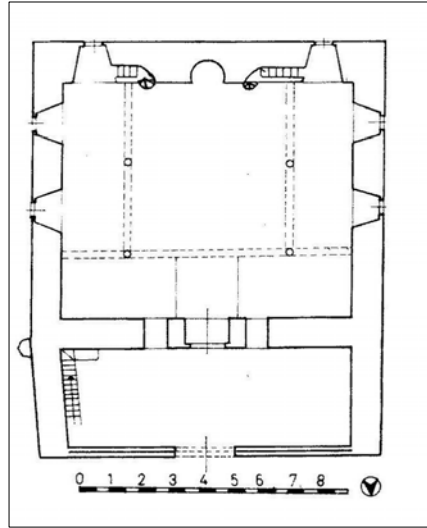
Fotoğraf-48: Sivas Osman Paşa Camii

2.1.2.15.ÖRTMELİ CAMİ

DOSYA NO.	:58.00.01 / 12
ARŞİVDEKİ VAKIF İSMİ	:Seyit Ahmet Vakfı
İL / İLÇE	:Sivas / Merkez
ADRES	:Gök Medrese Mah. Örtmeli Cami Sok.
ESERİ YAPTIRAN	:Bilinmiyor
KİTABE / İNŞA TARİHİ	:Var ¹⁴² / 18. y.y.
ARŞİV BELGELERİ	:Atik Esas 420 / 0.0.0148 Şahsiyet Kaydı 220 / 0.0006.0007 Zabıt Kararı Kutu 45 Zabıt Kutusu 2409
MÜLKİYETİ	:VGM
PAFTA NO.	:20
ADA NO.	:489
PARSEL NO.	:1
MİMARİ ÖZELLİĞİ	:Boyuna dikdörtgen plânlı ve üzeri içten ahşap tavan dıştan kiremit kaplı kırma çatı ile örtülüdür. 8x00-9x76 m ¹⁴³ ölçülerinde esas ibadet mekânı ile kuzeyde doğu-batı yönleri kapalı ahşap son cemaat yerinden oluşmaktadır. Son cemaat yerinde bulunan iki ahşap kanatlı kapıdan esas ibadet mekânına girilmektedir. Kapı ekseninde yarım silindirik niş şeklinde mihrap bulunmaktadır. Esas ibadet mekânını kibleye dik uzanan iki sahin üç bölüme ayırmaktadır. Ortadaki sahin yan sahinlara göre daha geniş tutulmuştur. (Bkz.Plân–26). İç mekânı alt sırada her cephede ikişer tane olmak üzere toplam sekiz, üst sırada beş pencere aydınlatmaktadır. Pencerele dikdörtgen çerçevelidir. Yalnızca mihrabın üstündeki pencere daire kesitlidir. (Bkz.Fotoğraf–49/50). Mihrabın sağında ahşap bir minber solunda ise ahşap vaaz kürsüsü yer almaktadır. Kuzeydoğu köşedeki ahşap asma minareye kadınlar mahfilindeki bir kapıdan çıkılmaktadır. Minare kesme taş malzemeden inşa edilmiş ve tek şerefelidir. İbadete açıktır.
FOTOĞRAF	:Var / 7 Adet
PLÂN	:Yok
KAYNAKÇA	:
1-	DENİZLİ, Hikmet; Sivas Tarihi ve Anıtları , Sivas, 1998, s. 75–77.
2-	YASAK, İbrahim; Sivas İli , Sivas, 1997.

¹⁴² Denizli, 1998: 76.

¹⁴³ Denizli, 1998: 75.

Plân-26: Sivas Örtmeli Cami (H.Denizli'den)

Fotoğraf-49: Sivas Örtmeli Cami (Onarım Öncesi)

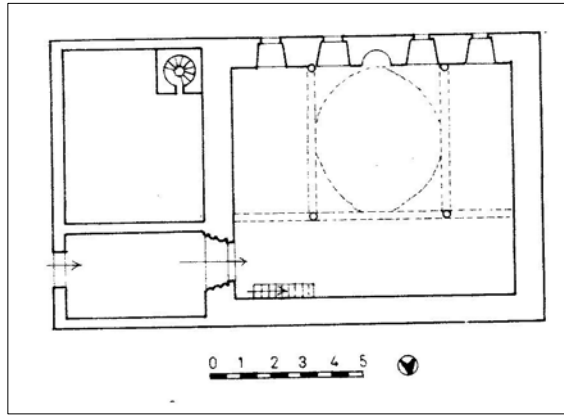

Fotoğraf-50: Sivas Örtmeli Cami (Onarım Sonrası)

2.1.2.16. PULUR (BİLLUR) CAMİ

DOSYA NO.	:58.00.01 / 13
ARŞİVDEKİ VAKIF İSMİ	:Yok
İL / İLÇE	:Sivas / Merkez
ADRES	:Pulur Mah. 4. Sok.
ESERİ YAPTIRAN	:Bilinmiyor
KİTABE / İNŞA TARİHİ	:Var / 19.y.y.
ARŞİV BELGELERİ	:Yok
MÜLKİYETİ	:VGM
PAFTA NO.	:10
ADA NO.	:462
PARSEL NO.	:1
MİMARİ ÖZELLİĞİ	:9x25-7x70 m ¹⁴⁴ ölçülerindeki esas ibadet mekânı ve doğu cephedeki son cemaat yeri ile enine dikdörtgen plân arz etmektedir. Kuzeydoğu köşede bulunan kapıdan esas ibadet mekânına girilmektedir. Dikdörtgen plânlı esas ibadet mekânının kuzey ve güneyine yerleştirilen ikişer ahşap direk ile kare bir mekân elde edilmiş ve üzeri kubbe ile örtülmüştür. (Bkz.Plân-27). Dıştan kiremit kaplı çatı ile örtülüdür. Kubbe kireç-moloz taş malzeme ile horasan örülmüş ortası daire biçimli bitkisel motifli alçı bir göbekte tezyin edilmiştir. Son cemaat yerinin kuzey yönü kesilerek bu mekânla esas ibadet mekânı bir koridorla ilintili hale getirilmiştir. Güneyde yarım silindirik niş halinde mihrap ve ahşap minber yer almaktadır. İç mekânı kuzey ve güneyde basık kemerli dikdörtgen çerçeveli ikişer pencere aydınlatmaktadır. Güneydoğu köşede ise ahşap malzemeden inşa edilen minare yükselmektedir. (Bkz.Fotoğraf-51/52). İbadete açıktır.
FOTOĞRAF	:Yok
PLÂN	:Yok
KAYNAKÇA	:
1-	DENİZLİ, Hikmet; Sivas Tarihi ve Anıtları , Sivas, 1998, s. 67-68.

¹⁴⁴ Denizli, 1998: 67.

Plân-27: Sivas Pulur (Billur) Cami (H.Denizli'den)

Fotoğraf-51: Sivas Pulur (Billur) Cami (Onarım Öncesi)

Fotoğraf-52: Sivas Pulur (Billur) Cami (Onarım Sonrası)

2.1.2.17. SAİT İBRAHİM PAŞA CAMİİ

DOSYA NO.	:58.00.01 / 09
ARŞİVDEKİ VAKIF İSMİ	:Sait İbrahim Paşa Bin Himmet Ağa Vakfı
İL / İLÇE	:Sivas / Merkez
ADRES	:Demirciler Ardı Mah. Paşa Cad. No:24
ESERİ YAPTIRAN	:Sait Paşa ¹⁴⁵
KİTABE / İNŞA TARİHİ	:Var / 1820 ¹⁴⁶ “Cenâb-ı Hazret-i Sa’îd Ağa-yı zî-şân kim Umûrunda rızâ –cûy-ı Hudâ-yı lâ-yenâm oldu Civârında buzîbâ câmi’i el_Hak idip inâ Bu vechile dahi ser-tâc-ı emcâd-ı kîrâm oldu Zihî bu ma’bed-i zîbâ hoşâ bu mescid-i ra’nâ Sürûşân-ı semaya rûzu şeb âlî –makâm oldu İdüp imdâd VedûD ismi bana vâfî didüm tarih Sa’idîyye bu camî’i nev minareyle tamam oldu 1235” ¹⁴⁷
ARŞİV BELGELERİ	:Vakfiye 580 / 0.0265.0133
MÜLKİYETİ	:VGM
PAFTA NO.	:337
ADA NO.	:2435
PARSEL NO.	:1
MİMARİ ÖZELLİĞİ	:Doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen plânlıdır. 9.53X10.85 m. iç ölçülerindeki asıl ibadet mekânı ile kuzeyde yer alan 2.60X10.10 m. iç ölçülerindeki son cemaat yerinden oluşmaktadır. ¹⁴⁸ İçten düz ahşap tavan dıştan kiremit kaplı kırma çatı ile örtülüdür. (Bkz.Plân–28). Tavan ahşap çitalarla geometrik bölümlere ayrılmış ortada yine geometrik süslemeli göbek kısmı yer almaktadır. Esas ibadet mekânına giriş kuzeyde eksendeki kapıdan sağlanır. Kuzeyde birbirine simetrik yerleştirilmiş iki pencere ile güneyde iki doğu ve batıda üç pencere iç mekânı aydınlatmaktadır. Güney duvarında eksende yarım silindirik şeklinde mihrap bulunmaktadır. Esas ibadet mekânının kuzeyinde yer alan kadınlar mahfili, iki tanesi duvara dayalı olan dört ahşap desteğe oturmaktadır. Ahşap

¹⁴⁵ Denizli, 1998: 73, Acun, 1988: 186, Yasak, 1997: 57, Hakkı ve Nafiz, 1992: 181.

¹⁴⁶ Denizli, 1998: 73, Acun, 1988: 186, Yasak, 1997: 57.

¹⁴⁷ Denizli, 1988: 73.

¹⁴⁸ Denizli, 1988: 73.

destekler birbirine bağdadi ahşap kemerler ile bağlıdır. Kuzeybatı köşede yapıya bitişik minare, tamamen kesme taştan yapılmış kübik bir kaideden köşeler pahlanarak silindirik gövdeye geçilmiş ve konik külah ile son bulmaktadır. (Bkz.Fotoğraf-53). Kolonlar betonarmedir. Eskiden yapının yanında bir medresesinin olduğu da belirtilmektedir.¹⁴⁹ İbadete açıktır.

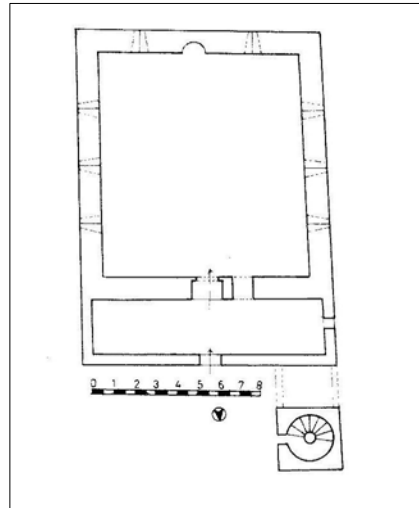
FOTOĞRAF :Var / 63 Adet

PLÂN :Yok

KAYNAKÇA :

- 1- ACUN, Hakkı; "Sivas ve Çevresi Tarihi Eserlerinin Listesi", **Vakıflar Dergisi**, sayı 20, Ankara, 1988, s. 183–220.
- 2- DENİZLİ, Hikmet; **Sivas Tarihi ve Anıtları**, Sivas, 1998, s. 73–74.
- 3- HAKKI, İsmail-NAFİZ, Rıdvan; **Sivas Şehri**, Erzurum, 1992, s. 181–182.
- 4- YASAK, İbrahim; **Sivas İli**, Sivas, 1997.

¹⁴⁹ Acun, 1988: 186.

Plân-28: Sivas Sait İbrahim Paşa Camii (VGM Arşivi)

Fotoğraf-53: Sivas Sait İbrahim Paşa Camii

2.1.2.18.SOFU YUSUF CAMİİ

DOSYA NO.	:58.00.01 / 22
ARŞİVDEKİ VAKIF İSMİ	:Sofu Yusuf Cami Vakfı
İL / İLÇE	:Sivas / Merkez
ADRES	:Örtülü Pınar Mah.
ESERİ YAPTIRAN	:Bilinmiyor
KİTABE / İNŞA TARİHİ	:1966
ARŞİV BELGELERİ	:Atık Esas 420 / 0.0.0507 Şahsiyet Kaydı 221 / 0.0106.0432–36 Şahsiyet Kaydı 217 / 0.0072.0558–0559
MÜLKİYETİ	:VGM
PAFTA NO.	:35
ADA NO.	:827
PARSEL NO.	:6
MİMARİ ÖZELLİĞİ	:Cami betonarme malzeme ile yeniden inşa edilmiştir. Tescilli olan minaresi ise çökme nedeniyle kurul kararı ile yıkılarak 1993 yılında kesme taştan inşa edilmiştir. Cami bodrum, zemin ve mahfil katlarından oluşmaktadır. Esas ibadet mekânı kare plânlı ve üzeri kubbe ile örtülüdür. Kubbe dışında kalan kısımlar sac kaplamadır. Güneyde yarım silindirik form şeklinde mihrap yer almaktadır. Kare formlu, ahşap çerçeveli pencereler iç mekânı aydınlatmaktadır. Kesme taş malzeme ile inşa edilen minaresi kare kaide üzerinde yükselmektedir. Silindirik gövde üzerinde dört taş bilezik mevcuttur. Tek şerefelidir, konik külah ile üzeri örtülüdür. (Bkz.Fotoğraf–54). İbadete açıktır.
FOTOĞRAF	:Yok
PLÂN	:Yok
KAYNAKÇA	:Belirlenememiştir

Fotoğraf-54: Sivas Sofu Yusuf Camii

2.1.2.19.ŞAKİRBAY CAMİİ

DOSYA NO.	:58.00.01 / 25
ARŞİVDEKİ VAKIF İSMİ	:Şakirbey Vakfı
İL / İLÇE	:Sivas / Merkez
ADRES	:Çayyurt Mah. 140. Sok.
ESERİ YAPTIRAN	:Bilinmiyor.
KİTABE / İNŞA TARİHİ	:1854 ¹⁵⁰
ARŞİV BELGELERİ	:Atik Esas 420 / 0.0.1039 Şahsiyet Kaydı 222 / 0.0088.0379 Şahsiyet Kaydı 218 / 0.0192.1531 Şahsiyet Kaydı 218 / 0.0192.1527 Zabıt Kararı Kutu 46 / 0 Zabıt Kutusu 0564
MÜLKİYETİ	:VGM
PAFTA NO.	:145
ADA NO.	:119
PARSEL NO.	:8
MİMARİ ÖZELLİĞİ	:Dikdörtgen plânlı betonarme caminin üzeri ahşap oturtma çatı ile örtülü ve sac kaplıdır. Kesme taştan inşa edilen minare tek şerefeli ve şerefe altı mukarnaslıdır. (Bkz.Fotoğraf–55). İbadete açıktır.
FOTOĞRAF	:Yok
PLÂN	:Yok
KAYNAKÇA	:Belirlenememiştir.

¹⁵⁰ Ünsal, 2006: 57.

Fotoğraf-55: Sivas Şakirbey Camii

2.1.2.20.ŞEMS CAMİ

DOSYA NO.	:58.00.01 / 56
ARŞİVDEKİ VAKIF İSMİ	:Yok
İL / İLÇE	:Sivas / Merkez
ADRES	:Küçük Minare Mah. Dikilitaş Cad.
ESERİ YAPTIRAN	:Bilinmiyor
KİTABE / İNŞA TARİHİ	:Yok / 1845
ARŞİV BELGELERİ	:Yok
MÜLKİYETİ	:VGM
PAFTA NO.	:224
ADA NO.	:201
PARSEL NO.	:86
MİMARİ ÖZELLİĞİ	:Mimari özellikleri dikkate alınarak 19. y.y. sonlarına tarihlendirebileceğimiz yapı, küçük boyutlu ahşap çatılı camilerimizdendir. Esas ibadet mekânı doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen plânlı içten düz ahşap tavan dıştan kırma çatı ile örtülmüştür. (Bkz.Fotoğraf-56). Kuzey duvarda eksende yer alan giriş kapısı dikdörtgen biçimli ahşap kanatlıdır. Kapının iki yanında birer dikdörtgen pencere doğu da bir batı ve güneyde üç dikdörtgen pencere -içten dışa doğru daralan pencere- iç mekânı aydınlatmaktadır. Mihrap fayans ile kaplandığı için orijinal şekli belli olmamaktadır. Minber ahşap olup yan korkuluklar boğumlu parmaklık şeklinde ve yan aynalıklar sadedir. Köşk kısmı üç yönde dilimli kemerlerle açılmaktadır. Esas ibadet mekânının kuzeyindeki mahfil mekâna boğumlu ahşap parmaklıklarla açılarak ortada yarım daire şeklinde taşkınlık yapmaktadır. Mahfilin altı kapalı son cemaat yeri şeklindedir. Son cemaat yerine girişi sağlayan kapı batıda dikdörtgen basit açıklık şeklindedir. Minare kuzeybatı köşededir. Kesme taştan kübik kaideli, silindirik gövdelidir. Gövde üstten bir bilezik ile sınırlandırılmıştır. Şerefe korkulukları demir parmaklıklıdır. Petek silindirik olup minare konik külah ile son bulmaktadır. Yapılan onarımlar ve yağlıboyalar ile bazı mimari elemanları bozulmuş ise de minaresi ile birlikte korunması gerekli bir yapıdır. Çevre düzenlemesine ihtiyaç duyulan yapıya küçük onarımlarımız şarttır. İbadete açıktır.
FOTOĞRAF	:Var / 6 Adet
PLÂN	:Yok
KAYNAKÇA	:

1- DENİZLİ, Hikmet; **Sivas Tarihi ve Anıtları**, Sivas, 1998, s. 62.

2- YASAK, İbrahim; **Sivas İli**, Sivas, 1997.

Fotoğraf-56: Sivas Şems Cami

2.1.2.21.TARHANA (GANEM) CAMİ

DOSYA NO.	:58.00.01 / 60
ARŞİVDEKİ VAKIF İSMİ	:Abdioğlu Osman Ağa Vakfı
İL / İLÇE	:Sivas / Merkez
ADRES	:Yahya Bey Mah.
ESERİ YAPTIRAN	:Bilinmiyor.
KİTABE / İNŞA TARİHİ	:Yok / 17. y.y. başı ¹⁵¹
ARŞİV BELGELERİ	:İlam Kutu 59 Zabıt Kutusu 2370 Şahsiyet Kaydı 222 / 0.0098.0423 Zabıt Kararı Kutu 59 Zabıt Kutusu 2370
MÜLKİYETİ	:VGM
PAFTA NO.	:19
ADA NO.	:293
PARSEL NO.	:23
MİMARİ ÖZELLİĞİ	:Cami, 1956 yılında tek şerefeli minaresi dışında tamamen yıkılarak kare plânlı üzeri kiremit kaplı kırma çatılı olarak yeniden inşa edilmiştir. Kaba yonu taşla vücuda getirilen caminin kuzeyinde son cemaat yeri, kuzeydoğu köşesinde beden duvarlarına bitişik minare yer almaktadır. Oldukça yüksek kare kaide üzerinde yükselen minarenin kaidesi ve pabuç kısmı düzgün kesme taş, gövde, şerefe ve petek kısımları tuğla malzeme ile inşa edilmiştir. Yukarı doğru incelen ve yan yana ters düz şekilde yerleştirilen üçgenlerin meydana getirdiği bölümün ardından silindirik gövdeye geçilmektedir. Yeşil sırlı tuğlalar ile dikey yönde şeritlerle hareketlendirilen gövde de zengin bir görünüş elde edilmiş ve şeritler gövdenin üst kısmına yakın bir noktada silme bilezikle sonlandırılmıştır. Minare kurşunla kaplı sivri külahla son bulmaktadır. (Bkz.Fotoğraf-57). İbadete açıktır.
FOTOĞRAF	:Var / 1 Adet
PLÂN	:Yok
KAYNAKÇA	:

1- DENİZLİ, Hikmet; **Sivas Tarihi ve Anıtları**, Sivas, 1998, s. 79–80.

¹⁵¹ Ünsal, 2006: 92.

Fotoğraf-57: Sivas Tarhana (Ganem) Cami

2.1.2.22.ULU CAMİ

DOSYA NO.	:58.00.01 / 01
ARŞİVDEKİ VAKIF İSMİ	:Sultan Alaaddin Vakfı
İL / İLÇE	:Sivas / Merkez
ADRES	:Uluanak Mah.
ESERİ YAPTIRAN	:Kızıl Arslan Bin İbrahim ¹⁵²
KİTABE / İNŞA TARİHİ	:Var ¹⁵³ / 1192–1193 ¹⁵⁴
ARŞİV BELGELERİ	:Atik Esas 481 / 0.0.0224 Berat Kutu 8 Dolap Kutusu 0001 / 2 İlam Kutu 8 Dolap Kutusu 0001 / 6 İlam 1760 / 0.0311.0227 Mübayaa Hüccteti 1760 / 0.0312.0228 Şahsiyet Kaydı 217 / 0.0220.3530–3541 Şahsiyet Kaydı 217 / 0.0222.3543–3545 Şahsiyet Kaydı 217 / 0.0036.0261–0265
MÜLKİYETİ	:VGM
PAFTA NO.	:18
ADA NO.	:241
PARSEL NO.	:3
MİMARİ ÖZELLİĞİ	:Anadolu Selçuklu mimarisinde en erken tarihli son cemaat mekânı camilerdendir. Yapı, Keykavus Bin Keyhüsrev devrinde 1213 tarihinde yapılmış ¹⁵⁵ eğik minaresi ile dikkat çekmektedir. Bina normalde 3–4 m. çukurda ve 58x35 m. ebatlarındadır. Kibleye dikey uzanan onbir sahınlı yapıyı içte sivri kemerlere dayanan elli adet taş ayak taşımaktadır. Bu ayak dizisi 5x10 düzeninde sıralanmıştır. Bunları birbirine bağlayan kemer sıralarının kible duvarı dışında birer desteği varken doğu yöndeki tuğla minareye rastlamaktadır. ¹⁵⁶ Doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen plânlı avluya kuzey, doğu ve batı yönlerinde yer alan üç girişten geçiş yapılmaktadır. Kuzey cephede tüm cephe boyunca devam eden son cemaat yeri bulunur. (Bkz.Plân–29). Bina kesme taştan, minaresi tuğla

¹⁵² Aslanoğlu, 1979: 55, Mahiroğulları, 2001: 34, Yasak, 2003: 728, Mahiroğulları, 2003: 80.

¹⁵³ Acun, 1988: 185, Denizli, 1998: 47, Yinanç, 1991: 15.

¹⁵⁴ Acun, 1988: 185, Hikmet Denizli caminin inşaa tarihini 1196/1197 olarak belirtirken (Bkz. Denizli, 1998: 48.), Orhan Cezmi Tuncer 1197 olarak belirtmektedir. (Bkz. Tuncer, 1978: 14, Mahiroğulları, 2003: 80.

¹⁵⁵ Acun, 1988: 185, Demiriz, 1973: 180, Kuban, 1965: 112, Aslanoğlu, 1979: 56, Yasak, 2003: 728.

¹⁵⁶ Tuncer, 1978: 144.

malzemeden inşa edilmiştir. Güneyde köşeye yakın bir kısımda bulunan minarenin kapısı caminin içine açılmaktadır. Minarenin kaidesinde kesme çini tekniğinde kûfî yazı bantları şerefe altında ise düğümlü kûfî yazı kuşakları vardır.¹⁵⁷ Ayrıca burada yeşil keramikler görülmektedir.¹⁵⁸ Mihrabı orijinaldir. Caminin tavanı ahşap kirişlemeye benzetilen betonarme döşeme ve üzeri bakır kaplıdır.¹⁵⁹ Avlunun kuzeydoğusunda Zaralı Mehmet Paşa tarafından yaptırılmış şadırvan yer almaktadır.¹⁶⁰ Tarihte birçok defa onarım görmüş yapının en son 2005 yılı içerisinde son cemaat yeri yenilenmiştir. 1955 yılında yanan ahşap kirişlemeli tavanın yerine Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından orijinaline uygun betonarme kirişleme tavan yapılmıştır. (Bkz.Fotoğraf-58/59). İbadete açıktır.

FOTOĞRAF :Var / 84 Adet

PLÂN :Var

KAYNAKÇA :

- 1- ACUN, Hakkı; "Sivas ve Çevresi Tarihi Eserlerinin Listesi", **Vakıflar Dergisi**, sayı 20, Ankara, 1988, s. 183–220.
- 2- ASLANOĞLU, İbrahim; **Her Yönden Sivas**, İstanbul, 1979, s. 55.
- 3- BAKIER, Ömür; "Anadolu'da XIII. Yüzyıl Tuğla Minarelerinin Konum, Şekil, Malzeme ve Tezyinat Özellikleri", **Vakıflar Dergisi**, sayı 9, Ankara, 1971, s. 337–366.
- 4- BAŞEL, Fahreddin; **Sivas Bülteni**, Sivas, 1935.
- 5- BAŞKAN, Çiğdem; "Sivas'ta Beş Selçuklu Çağı Yapısı", **İlgi Dergisi**, sayı 67, İstanbul, 1991, s. 27.
- 6- BİLGET, Burhan; "Sivas'taki Selçuklu ve Osmanlı Dönemi Eserleri", **Cumhuriyetimizin 80.Yılında Sivas Sempozyumu (15–17 Mayıs 2003)**, Sivas, 2003.
- 7- DEMİRİZ, Yıldız; "Mimari Süslemelerde Renk Unsuru Olarak Kullanılan Keramik Çanaklar", **Sanat Tarihi Yıllığı**, sayı 5, İstanbul, 1973, s. 175–208.
- 8- DENİZLİ, Hikmet; **Sivas Tarihi ve Anıtları**, Sivas, 1998, s. 47–52.
- 9- GABRIEL, Albert; **Monuments Turcs d'Anatolie Tome Deuxieme Amasya-Tokat- Sivas**, Paris, 1934, s. 143–146.

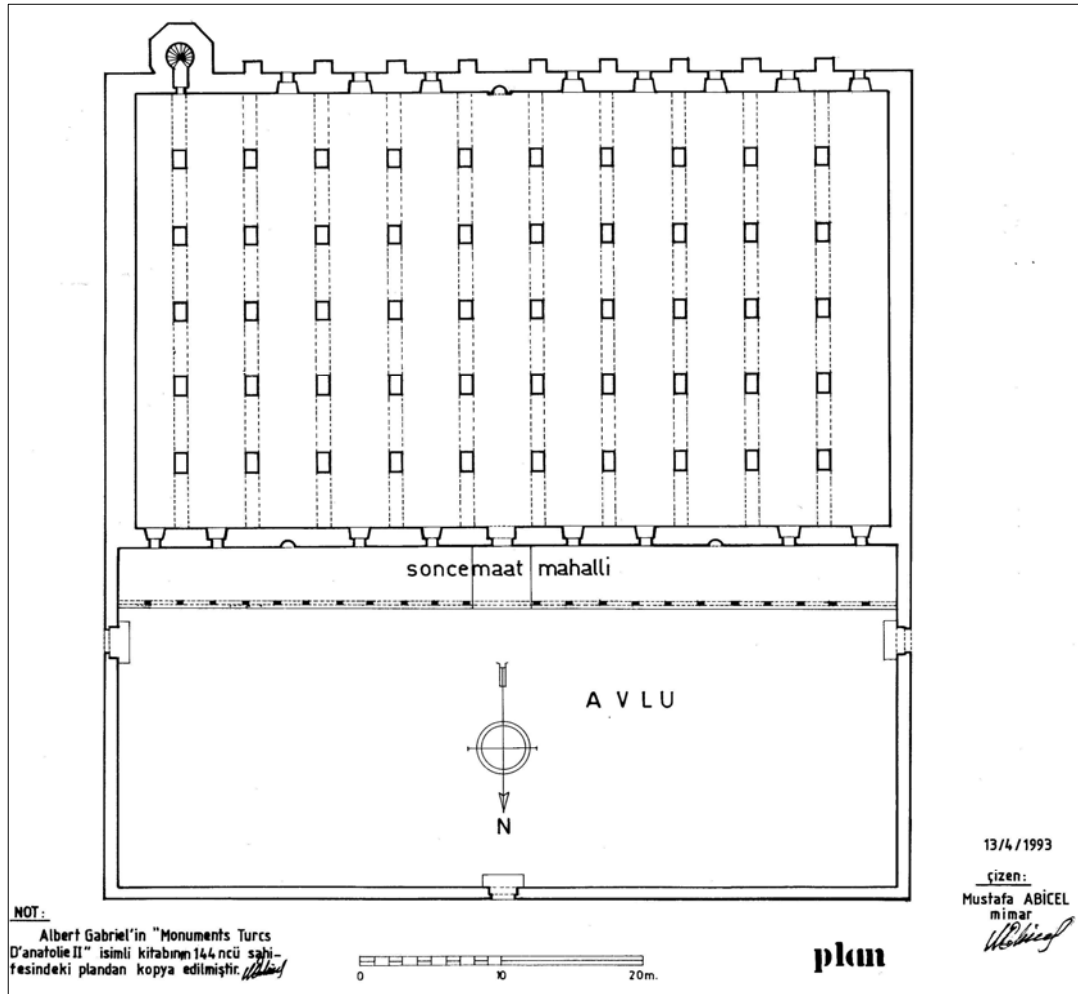
¹⁵⁷ Şahinoğlu, 1977: 29, Bakier, 1971: 366.

¹⁵⁸ Gabriel, 1934: 143.

¹⁵⁹ Doğan Kuban üst örtüsünün daha önceden ahşap ile örtülü olduğunu belirtmektedir. (Bkz. Kuban, 1965: 112.

¹⁶⁰ Başel, 1935: 38.

- 10- HERSEK, Can; **Restitüsyon Sorunları ile Sivas Ulu Camii**, Ankara, 2002, s. 123–136.
- 11- KUBAN, Doğan; **Anadolu- Türk Mimarisinin Kaynak ve Sorunları**, İstanbul, İTÜ Mim. Fak., 1965, s. 111-112.
- 12- MAHİROĞULLARI, Adnan; **Seyyahların Gözüyle Sivas**, İstanbul, 2001, s. 34–35.
- 13- MAHİROĞULLARI, Memduh Ahmet; **İlk Çağlardan Günümüze Sivas İli**, Sivas, 2003, s. 80.
- 14- ŞAHİNOĞLU, Metin; **Anadolu Selçuklu Mimarisinde Yazının Dekoratif Olarak Kullanılışı**, İstanbul, 1977, s. 29–32.
- 15- TUNCER, Orhan Cezmi; "Anadolu'nun İlk Dört Selçuklu Kumandanı ve Yaptırdığı Yapıların Özellikleri", **Vakıflar Dergisi**, sayı 12, Ankara, 1978, s. 144.
- 16- UZUNÇARŞILI, Hakkı; **Kitabeler**, İstanbul, 1927.
- 17- HAKKI, İsmail-NAFİZ, Rıdvan; **Sivas Şehri**, Erzurum, 1992.
- 18- YASAK, İbrahim; **Sivas İli**, Sivas, 1997, s. 55.
- 19- YASAK, Selahaddin; "Tarihi, Kültürel ve Doğa Güzellikleri Açısından Sivas", **'Cumhuriyetimizin 80.Yılında Sivas Sempozyumu (15–17 Mayıs 2003)**, Sivas, 2003, s. 728.
- 20- YİNANÇ, Refet; "Sivas Abideleri ve Vakıfları", **Vakıflar Dergisi**, sayı 22, Ankara, 1991, s. 15–44.

Plân-29: Sivas Ulu Cami (VGM Arşivi)

Fotoğraf-58: Sivas Ulu Cami (Onarım Öncesi)

Fotoğraf-59: Sivas Ulu Cami (Onarım Sonrası)

2.1.2.23.UZUN HACIOĞLU CAMİİ

DOSYA NO.	:58.00.01 / 59
ARŞİVDEKİ VAKIF İSMİ	:Ahmet Bini Kasım Vakfı
İL / İLÇE	:Sivas / Merkez
ADRES	:Örtülü Pınar Mah.
ESERİ YAPTIRAN	:Uzun Hacızade Ahmet Ağa
KİTABE / İNŞA TARİHİ	:Var / 1807 "Sahib el hayrat vel hasanet Merhum Orhan Haczade Ahmed Ağa Tayib Allâhu Serahu ve Ceale Allâhu el Cennetu Mesvahu Sene 1222 (1807)" ¹⁶¹
ARŞİV BELGELERİ	:Atik Esas 484 / 0.0.1279 Şahsiyet Kaydı 221 / 0.0072.0313 Şahsiyet Kaydı 221 / 0.0168.0712–0715 Şahsiyet Kaydı 217 / 0.0144.2027 Şahsiyet Kaydı 217 / 0.0144.2032 Vakfiye 580 / 0.0293.0142
MÜLKİYETİ	:VGM
PAFTA NO.	:35
ADA NO.	:340
PARSEL NO.	:1
MİMARİ ÖZELLİĞİ	:Cami, kare plânlı ahşap tavanlı ve dıştan kiremit çatı ile örtülüdür. Yapının kuzeyinde yanları kapalı son cemaat yeri bulunmaktadır. Son cemaat yerinde asit bir niş şeklinde düzenlenen mihrabiye görülmektedir. Son cemaat yerinden ahşap kanatlı bir kapıdan esas ibadet mekânına girilmektedir. Ahşap tavanın ortasında ahşap çıtalarla göbek oluşturulmuştur. Güney cephede iki, batı cephede üç, kuzey cephede iki pencere iç mekânı aydınlatmaktadır. Kuzeyde bulunan pencereler yukarıda iken batıda bulunan pencereler kol kotu seviyesindedir. Pencereler ahşap doğramalı ve demir korkulukludur. (Bkz.Fotoğraf–60). Caminin doğu cephesine bir ilave yapılmıştır. İlave bölüme cami içinden doğu duvarından ve son cemaat yerinden birer kapı ile girilmektedir. İç mekânda kuzeyde bir mahfil yer almaktadır. Bu mekânın altı oda şeklinde düzenlenmiş ve girişi kapının solundaki

¹⁶¹ Vakıflar Genel Müdürlüğü Abide ve Yapı İşleri Daire Başkanlığı Arşivi.

merdivenlerden yapılmaktadır. Güneyde bulunan mihrap beş sıra mukarnas kavsaralı ve nişi yarım daire kesitlidir. Nişin etrafı dıştan bitkisel motifli bir silme ile çerçevelenmiştir. Ahşap minberin hiçbir özelliği yoktur. Duvarlar kerpiç örgülü ve üzerleri sıva ile kaplıdır. Kare kaideli minare son cemaat yerinin batısındadır. Tamamen yonu taştan inşa edilen minare silindirik gövdelidir. Kaideden silindirik gövdeye üçgen pahlarla geçilmektedir. Şerefe altı düz silmeli şerefe korkulukları demirdendir. Minare kaidesinin batısında yonu taş kitabesi vardır. İbadete açıktır.

FOTOĞRAF :Var / 47 Adet

PLÂN :Yok

KAYNAKÇA :

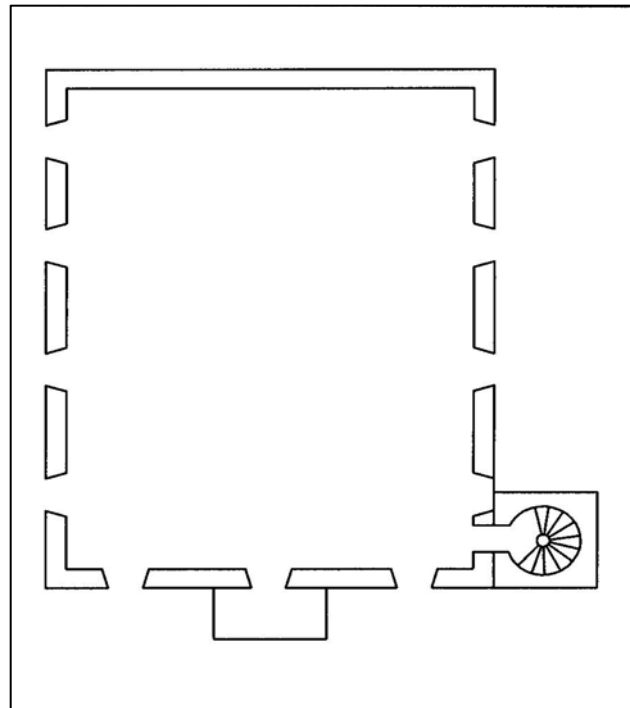
1- DENİZLİ, Hikmet; **Sivas Tarihi ve Anıtları**, Sivas, 1998, s. 71–72.

Fotoğraf-60: Sivas Uzun Hacıoğlu Camii

2.1.2.24.YAHYA BEY (ÇUKURPINAR) CAMİİ

DOSYA NO.	:58.00.01 / 18
ARŞİVDEKİ VAKIF İSMİ	:Abdioğlu Osman Ağa Vakfı
İL / İLÇE	:Sivas / Merkez
ADRES	:Yahyabey Mah.
ESERİ YAPTIRAN	:Bilinmiyor
KİTABE/İNŞA ATRİHİ	:1947
ARŞİV BELGELERİ	:İlam Kutu 59 Zabıt Kutusu 2370 Şahsiyet Kaydı 222 / 0.0098.0423 Zabıt Kararı Kutu 59 Zabıt Kutusu 2370
MÜLKİYETİ	:VGM
PAFTA NO.	:19
ADA NO.	:294
PARSEL NO.	:1
MİMARİ ÖZELLİĞİ	:Esas ibadet mekânı boyuna dikdörtgen plânlıdır. Çatı örtüsü galvanizli oluklu sacdır. Kuzeyde yer alan kapıdan yapıya giriş sağlanmaktadır. Kuzeybatı köşede kesme taştan inşa edilen tek şerefeli minare sivri külahla son bulmaktadır. (Bkz.Plân–30/Fotoğraf–61). Temelden yaklaşık 1 m. yüksekliğinde düzgün kesme taş duvar örgülü olup bu yükseklikten sonra üzeri horasan sıvalı kargir duvar örgü tekniğinde inşa edilmiştir. Caminin iç mekânında mihrap ve tavan onarım görmüştür. Ana kütlenin dış cephesinde horasan sıva kullanılmıştır. Avlusuna sonradan cami ile uyumlu şadırvan eklenmiştir. İbadete açıktır.
FOTOĞRAF	:Var / 1 Adet
PLÂN	:Yok
KAYNAKÇA	:Belirlenememiştir

Plân-30: Sivas Yahya Bey (Çukurpınar) Camii (VGM Arşivi)

Fotoğraf-61: Sivas Yahya Bey (Çukurpınar) Camii

2.1.2.25.YENİ (MAHKEME) CAMİ

DOSYA NO.	:58.00.01 / 11
ARŞİVDEKİ VAKIF İSMİ	:Alime Hanım Binti Osman Paşa Vakfı
İL / İLÇE	:Sivas / Merkez
ADRES	:Fevzi Çakmak Cad. Mahkeme Çarşısı No:29
ESERİ YAPTIRAN	:Alime Hatun ¹⁶²
KİTABE / İNŞA TARİHİ	:Var / 1770 “Selim Ağa o merd-i hanedan Olunca rihleti dar-ı na’ime Azize zevcesi gayret-güzarı Alime Hanım ol iffet-vesime Olup bu ma’bed inşasıyla talib Rıza-yı pak-i halak-ı alime O merhumun edip ismiyle bünyad Muvaffak oldu bu hayr-ı azzıme Gelip tarihini ta’rife bir er Sala der herkese bayt-ı selime 1184 (M.1770)” ¹⁶³ Onarım Kitabesi: “Harab iken minaresi Aile Hanım’ın Hacı Fatıma Hanım’da ihya eyledi Çıkdı Hacı Ahmed Ağa inşa eyledi Vekıl-i şerı Dal-zâde İsmail Hakkı Sene 1318 (M.1900)” ¹⁶⁴
ARŞİV BELGELERİ	:Şahsiyet Kaydı 217 / 0.0150.2068–2074 Şart Tebdili Kararı 1965 / 0.0207.0256 Tevzin Kararı 2115 / 0.0001.0001 Vakfiye 582 / 2.0405.0307
MÜLKİYETİ	:VGM
PAFTA NO.	:6
ADA NO.	:464

¹⁶² Denizli, 1998: 63, Aslanoğlu, 1979: 57, Yasak, 1997: 57.

¹⁶³ Ünsal, 2006: 70.

¹⁶⁴ Ünsal, 2006: 69.

PARSEL NO. :1

MİMARİ ÖZELLİĞİ :Mimari özelliği olmayan cami 1940 / 1945 yıllarında ¹⁶⁵ yeniden inşa edilircesine restorasyon geçirmiştir. Sadece kuzeybatı köşesinde yapıya bitişik kesme taştan inşa edilen minaresi orijinaldir. ¹⁶⁶ Minare, düzgün kesme taş malzemeden inşa edilmiştir. Kare kaidelidir ve düz lentolu kapısı güneye açılmaktadır. Silindirik gövdesi sade bırakılmış ve şerefesi sade profilli silme kuşakları ile dikkati çekmektedir. Şerefe korkulukları demirdendir. Kurşunla kaplı külâh ile son bulmaktadır. (Bkz.Fotoğraf-62). İbadete açıktır.

FOTOĞRAF :Yok

PLÂN :Yok

KAYNAKÇA :

- 1- ACUN, Hakkı; "Sivas ve Çevresi Tarihi Eserlerinin Listesi", **Vakıflar Dergisi**, sayı 20, Ankara, 1988, s. 183–220.
- 2- ASLANOĞLU, İbrahim; **Her Yönden Sivas**, İstanbul, 1979.
- 3- DENİZLİ, Hikmet; **Sivas Tarihi ve Anıtları**, Sivas, 1998, s. 63–64.
- 4- HAKKI, İsmail-NAFİZ, Rıdvan; **Sivas Şehri**, Erzurum, 1992.
- 5- YASAK, İbrahim. **Sivas İli**. Sivas, 1997.

¹⁶⁵ Denizli, 1998: 63.

¹⁶⁶ Denizli, 1998: 63.

Fotoğraf-62: Sivas Yeni (Mahkeme) Cami

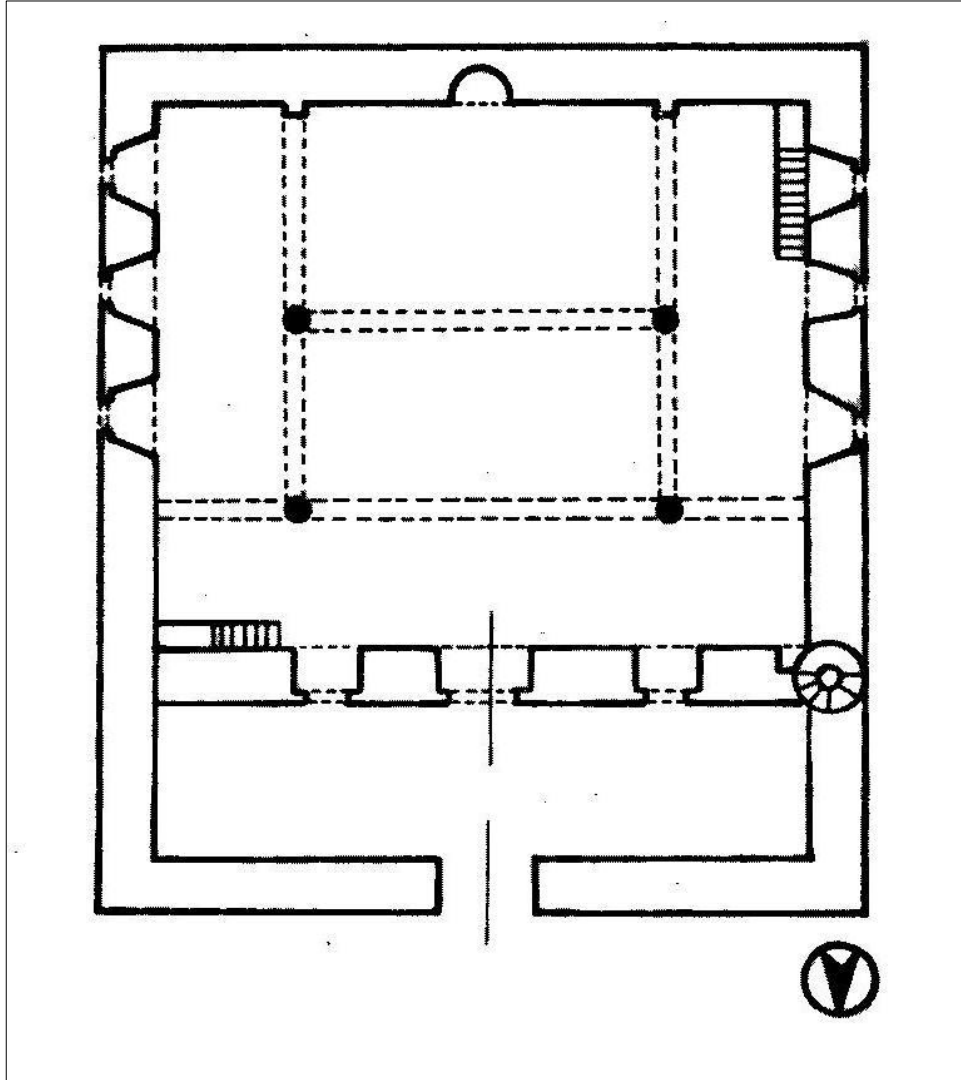
2.1.2.26.YEŞİL (HACI MEHMET) CAMİ

DOSYA NO.	:58.00.01 / 15
ARŞİVDEKİ VAKIF İSMİ	:Yok
İL / İLÇE	:Sivas / Merkez
ADRES	:Aydoğan Mah. 2. Sok. No:15
ESERİ YAPTIRAN	:Bilinmiyor
KİTABE / İNŞA TARİHİ	:Yok / 1868 ¹⁶⁷
ARŞİV BELGELERİ	:Yok
MÜLKİYETİ	:VGM
PAFTA NO.	:184
ADA NO.	:172
PARSEL NO.	:16
MİMARİ ÖZELLİĞİ	:Kuzey-güney doğrultusunda boyuna dikdörtgen plânlı caminin son cemaat yeri betonarme malzemeli üst örtü ahşap oturtma çatı ve üzeri sac kaplamadır. Son cemaat yerinde bulunan bir kapı ile esas ibadet mekânına girilmektedir. Dikdörtgen plânlı esas ibadet mekânının mihrap önünü kareye dönüştüren iki ahşap sütun tavana taşıyıcı özellik kazandırmaktadır. ¹⁶⁸ Doğu ve batı cephelerde yer alan üçer pencere iç mekânı aydınlatmaktadır. (Bkz.Plân-31). Kuzeybatı köşede gövdesi ve peteği silindirik ahşap minare yer almaktadır. (Bkz.Fotoğraf-63). İbadete açıktır.
FOTOĞRAF	:Yok
PLÂN	:Yok
KAYNAKÇA	:

1- DENİZLİ, Hikmet; **Sivas Tarihi ve Anıtları**, Sivas, 1998, s. 77-78.

¹⁶⁷ Denizli, 1998: 64.

¹⁶⁸ Denizli, 1998: 64.

Plân-31: Sivas Yeşil (Hacı Mehmet) Cami (H.Denizli'den)

Fotoğraf-63: Sivas Yeşil (Hacı Mehmet) Cami

2.1.2.27.YİĞİTLER (FERTELLİ) CAMİ

DOSYA NO.	:58.00.01 / 57
ARŞİVDEKİ VAKIF İSMİ	:Fertellizade Memiş Ağa Vakfı
İL / İLÇE	:Sivas / Merkez
ADRES	:Ali Baba Yiğitler Mah. No:46
ESERİ YAPTIRAN	:Hacı İbrahim Bey ¹⁶⁹
KİTABE / İNŞA TARİHİ	:Var / 1794 ¹⁷⁰ "Sahib el hayır et ve el hasenat el Hacı İbrahim Ve eli mahalhe tis'a ve metin ve elf 1209" ¹⁷¹
ARŞİV BELGELERİ	:Yok
MÜLKİYETİ	:VGM
PAFTA NO.	:41
ADA NO.	:176
PARSEL NO.	:2
MİMARİ ÖZELLİĞİ	:Enine dikdörtgen plânlı düz tavanlı bir camidir. Sahınlar kibleye dik uzanmakta ve iç mekânı bölmektedir. Orta sahin diğerlerine göre daha geniş tutulmuştur. Caminin kuzeyinde son cemaat yeri kuzeybatı köşesinde yapıdan ayrı inşa edilen minare yer almaktadır. (Bkz. Plân-32). Kare kaideden gövdeye köşeleri pahlanmış pabuç kısmı ile geçiş yapılmıştır. Silindirik gövdesi küçük boyutlu diğer minarelerde gördüğümüz düzgün kesme taş örgülü olmayıp gövde biçimi şerefe altına doğru hafifçe daralmaktadır. Gövdeyi altta ve üstte yarım silindirik iki taş bilezik sınırlamaktadır. Silindirik petek üzeri kurşun kaplı külahla son bulmaktadır. (Bkz.Fotoğraf-64). İç mekânda güneyde yarım silindirik şeklinde alçı kabartmalarla süslü mihrap yer almaktadır. ¹⁷² İbadete açıktır.
FOTOĞRAF	:Yok
PLÂN	:Yok
KAYNAKÇA	:

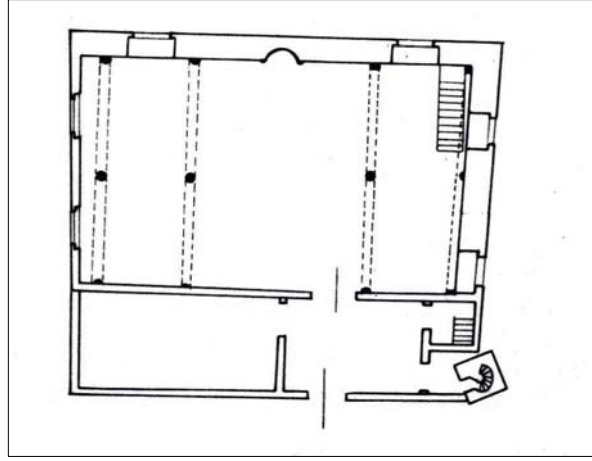
- 1- ACUN, Hakkı; "Sivas ve Çevresi Tarihi Eserlerinin Listesi", **Vakıflar Dergisi**, sayı 20, Ankara, 1988, s. 183-220.
- 2- DENİZLİ, Hikmet; **Sivas Tarihi ve Anıtları**, Sivas, 1998, s. 64-65.

¹⁶⁹ Denizli, 1998: 64, Acun, 1988: 186.

¹⁷⁰ Denizli, 1998: 64, Acun, 1988: 186, Mahiroğulları, 2003: 81.

¹⁷¹ Denizli, 1998: 64.

¹⁷² Acun, 1988: 186.

(Ölçek 1/100)

Plân-32: Sivas Yiğitler (Fertelli) Cami (H.Denizli'den)

Fotoğraf-64: Sivas Yiğitler (Fertelli) Cami

2.1.2.28.ZİNCİRLİ MİNARE (SEYİTOĞLU) CAMİ

DOSYA NO.	:58.00.01 / 55
ARŞİVDEKİ VAKIF İSMİ	:Seyitoğlu Vakfı
İL / İLÇE	:Sivas / Merkez
ADRES	:Ferhat Bostan Mah. 108. Sok.
ESERİ YAPTIRAN	:Şeyh Hacı Muhammed ¹⁷³
KİTABE / İNŞA TARİHİ	:Var / 1747 ¹⁷⁴
	“1115’de oldı vaz’ bina Bu makamın sahibi ister dua Hasbeten lillahi rabbül âlemin Mü’mininden fatiha eyler reca Bir tedarik eyle bunda ey ahi Yok durur budar-ı fanide beka Cürmü isyanına bod yoktur benim Afv idüp vagfir –lena verham –lena Ya ilahi lut’fun eyle bendene Hemşefi ola habibin Hem usuliyle furû’ıyla anın Ola meskenleri firdevsi âlâ Fî sebillilâh akdı bu sebil İde silsile-i mekânı “fe’tnî Hudâ” Ruhum yâd eyle Vâkıflarının Kevser ile sâkî ola yevmi’l –cezâ Matlab-ı âlâmızı eyle nasîb Görelim dîdârını yevmi’l –likâ Şeyh el-Hac Muhammed Sa’dî’ye Lütfun ile eyle ihsân-ı atâ” ¹⁷⁵
ARŞİV BELGELERİ	:Yok
MÜLKİYETİ	:VGM
PAFTA NO.	:227
ADA NO.	:200

¹⁷³ Vakıflar Genel Müdürlüğü Abide ve Yapı İşleri Daire Başkanlığı Arşivi.

¹⁷⁴ Denizli, 1998: 63.

¹⁷⁵ Denizli, 1998: 63.

PARSEL NO. :89

MİMARİ ÖZELLİĞİ :Doğu 8x85 m., batı 8x55 m., güney 8x70 m. ve kuzey 8x15 m. iç ölçülerinde ¹⁷⁶ esas ibadet alanı ile kuzeyde 3 m. derinliğindeki bir son cemaat yerinden oluşmaktadır. Son cemaat yeri ile birlikte boyuna dikdörtgen plân arz eden yapının esas ibadet mekânı dört kare ayak ile üç sahına ayrılmıştır. Sahınlar kıbleye dik uzanır. (Bkz.Plân-33). Ahşap tavanlıdır. Caminin kuzeybatı köşesinde son cemaat yerine bitişik yükselen minaresi kesme taştan inşa edilmiştir. Bir kenarı 2x20 m. ölçüsündeki minare, kare kaideli, silindirik, güdük, kalın gövdelidir. Yarım silindirik taş bilezikten sonra dışa doğru genişleyen şerefe altı bulunmaktadır. (Bkz.Fotoğraf-65). Bilezikten dışarı doğru sarkan zincir yapıya adını da vermektedir. İbadete açıktır.

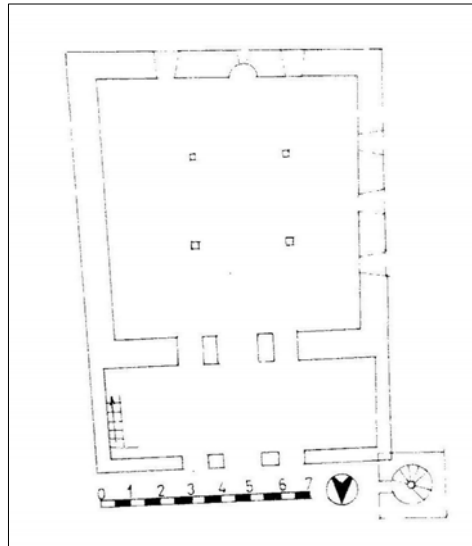
FOTOĞRAF :Var / 36 Adet

PLÂN :Var

KAYNAKÇA :

- 1- DENİZLİ, Hikmet; **Sivas Tarihi ve Anıtları**, Sivas, 1998, s. 62-63.
- 2- YASAK, İbrahim; **Sivas İli**, Sivas, 1997.

¹⁷⁶ Denizli, 1998: 62.

Plân-33: Sivas Zincirli Minare (Seyitoğlu) Cami (VGM Arşivi)

Fotoğraf-65: Sivas Zincirli Minare (Seyitoğlu) Cami

2.1.3.TOKAT

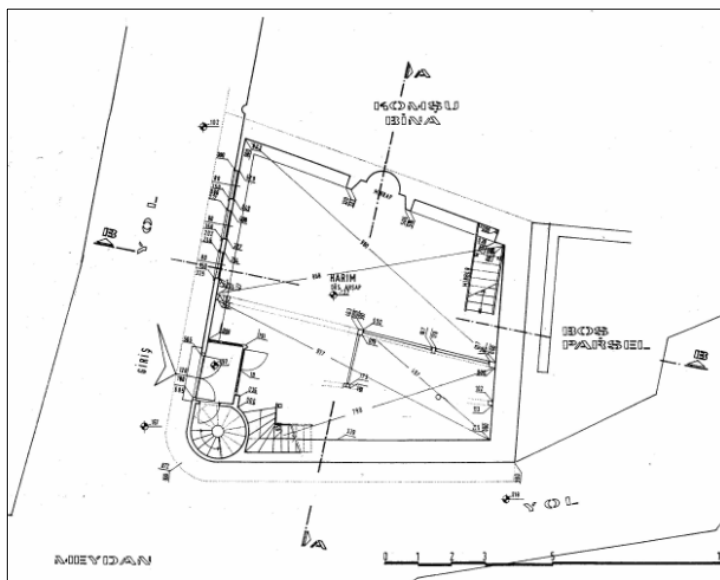
2.1.3.1.ACEPŞİR CAMİ

DOSYA NO.	:60.00.01 / 34
ARŞİVDEKİ VAKIF İSMİ	:Vakıflar Genel Müdürlüğü
İL / İLÇE	:Tokat / Merkez
ADRES	:Acepşir Sok. Ankara Mah.
ESERİ YAPTIRAN	:Bilinmiyor
KİTABE / İNŞA TARİHİ	:Var ¹⁷⁷ / 1318 ¹⁷⁸
ARŞİV BELGELERİ	:Yok
MÜLKİYETİ	:VGM
PAFTA NO.	:27
ADA NO.	:163
PARSEL NO.	:4
MİMARİ ÖZELLİĞİ	:Caminin ana mekânı kareye yakın dikdörtgen plânlı ve mahfil katına sahiptir. (Bkz.Plân–34/35). Son cemaat yeri yoktur. Giriş doğu cepheden İki kanatlı ahşap bir kapı ile sağlanmaktadır. (Bkz.Fotoğraf–68). Ahşap karkas sistemde, arası kerpiç dolgulu, üzeri çamur sıvalı bir yapıdır. Özellik arz etmeyen tavanı çatalı ahşap olup kiremit kaplıdır. Doğu cephede üç girişte iki olmak üzere beş adet dikdörtgen formlu pencere sahiptir. Güneyde mihrap bir niş formunda bezemesizdir. Minberin doğu kenarı ahşap oyma geometrik motiflerle bezelidir. Cami temelde moloz taş ve harç duvarlarda kerpiç çatıda ahşap malzeme ve klasik kiremit kullanılmıştır. Minare balkon tarzında şerefeli ve külâhı kurşunla kaplıdır. (Bkz.Fotoğraf–69). Yapıda herhangi bir süsleme yoktur. (Bkz.Fotoğraf–66/67). İbadete açıktır.
FOTOĞRAF	:Var / 21 Adet
PLÂN	:Var
KAYNAKÇA	:

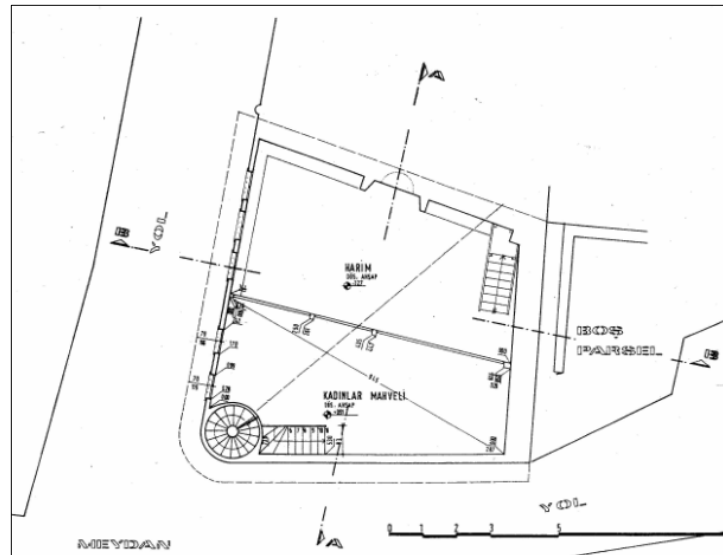
- 1- KILCI, Ali; "Hacı Bayram-ı Veli Döneminden (1300–1453) Kalan Vakıf Eserleri ve Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün Bunlar Üzerinde Yaptıkları", **4.Vakıf Haftası (2–3 Aralık 1986)**, Ankara, 1987, s. 81–140.
- 2- UZUNÇARŞILI, Hakkı; **Kitabeler**, İstanbul, 1927.

¹⁷⁷ Uzunçarşılı, 1927: 39–40.

¹⁷⁸ Kılci, 1987: 138.

Plân-34: Tokat Acepşir Cami (Alt Kat Plânı) (VGM Arşivi)

Plân-35: Tokat Acepşir Cami (Üst Kat Plânı) (VGM Arşivi)

Fotoğraf-66: Tokat Acepşir Cami (Onarım Öncesi)

Fotoğraf-67: Tokat Acepşir Cami (Onarım Sonrası)

Fotoğraf-68: Acepşir Cami (Giriş Bölümü)

Fotoğraf-69: Acepsir Cami (Minare)

2.1.3.2. AKDEĞİRMEN CAMİ

DOSYA NO.	:60.00.01 / 63
ARŞİVDEKİ VAKIF İSMİ	:Hacı Yahya Cami Vakfı
İL / İLÇE	:Tokat / Merkez
ADRES	:Aksu Mah.
ESERİ YAPTIRAN	:Katibzade Mahmut Efendi
KİTABE / İNŞA TARİHİ	:1791
ARŞİV BELGELERİ	:Atik Esas 421 / 0.0.0153 Şahsiyet Kaydı 218 / 0.0252.2008
MÜLKİYETİ	:VGM
PAFTA NO.	:14
ADA NO.	:102
PARSEL NO.	:17
MİMARİ ÖZELLİĞİ	:Cami, dikdörtgen plânlıdır. Kuzeyde asimetrik yerleştirilmiş ahşap kapıdan giriş yapılmaktadır. (Bkz.Fotoğraf–73). Girişin solunda kapalı, küçük bir son cemaat yeri vardır. Üzeri beşik tonoz ile örtülüdür. Buradan kare plânlı esas ibadet mekânına girilmektedir. Üzeri içten sekizgen kasnak üzerine oturan kubbeye örtülüdür. Kubbeğe geçiş elemanı tromptur. (Bkz.Fotoğraf–70/71). Dıştan kiremit kaplı kırma çatı ile kapatılmıştır. Dönem özgünlüğünü koruyan minaresi ahşap balkonludur. (Bkz.Fotoğraf–72). Girişin sağında ve solunda dikdörtgen formlu pencereler iç mekânı aydınlatmaktadır. İnşa malzemesi temelde moloz taş, beden duvarlarında ahşap-kerpiçtir. Ahşap minber ve mihrabı vardır. Vaaz kürsüsü yoktur. (Bkz.Fotoğraf–74). Kubbenin iç yüzeyinde kalem işi süslemeler görülmektedir. Göbekte bulunan rüzgârgülü motifi etrafında gelişim gösteren vazodaki çiçeklerde sütunlarda kırmızı, yeşil, sarı, mavi renkler kullanılmıştır. (Bkz.Fotoğraf–75). İbadete açıktır.
FOTOĞRAF	:Var / 2 Adet
PLÂN	:Yok
KAYNAKÇA	:

- 1- GÜNDOĞDU Hamza ve Diğerleri; **Tarihi Yaşatan İl Tokat**, Ankara, 2006, s. 125.

Fotoğraf-70: Tokat Akdeğirmen Cami (Onarım Öncesi)

Fotoğraf-71: Tokat Akdeğirmen Cami (Onarım Sonrası)

Fotoğraf-72: Tokat Akdeğirmen Cami (Minare)

Fotoğraf-73: Tokat Akdeğirmen Cami (Giriş Kapısı)

Fotoğraf-74: Tokat Akdeğirmen Cami (İç Görünüm)

Fotoğraf-75: Tokat Akdeğirmen Cami (Kubbedeki Süslemeler)

2.1.3.3.ALİ PAŞA CAMİİ

DOSYA NO.	:60.00.01 / 13
ARŞİVDEKİ VAKIF İSMİ	:Ali Paşa Vakfı
İL / İLÇE	:Tokat / Merkez
ADRES	:Yaş Meydan Mah.
ESERİ YAPTIRAN	:Ali Paşa ¹⁷⁹
KİTABE / İNŞA TARİHİ	:Yok ¹⁸⁰ / 1566–1572 ¹⁸¹
ARŞİV BELGELERİ	:Atik Esas 478 / 0.0.0062 Atik Esas 3 / 0.0100.0306 Şahsiyet Kaydı 221 / 0.0152.0643 Şahsiyet Kaydı 217 / 0,0294–0296,4120–414 Vakfiye 600 / 0.0172.0205
MÜLKİYETİ	:VGM
PAFTA NO.	:6
ADA NO.	:126
PARSEL NO.	:49
MİMARİ ÖZELLİĞİ	:Klasik Osmanlı mimari özelliklerini taşımaktadır. Esas ibadet mekânı kare plânlı ve kubbelidir. Kubbeye geçiş köşe tromplarla sağlanmıştır. Sekizgen bir kasnaktan sonra ana mekân tek büyük kubbe ile örtülmüştür. Kuzey cephede sekiz sütun üzerine oturmuş yedi kubbe ile örtülü yuvarlak kemerli revak şeklinde bir son cemaat yeri bulunmaktadır. (Bkz.Fotoğraf–76/81). Avluda ise şadırvan yer almaktadır. (Bkz.Fotoğraf–82/83). Kuzeybatı köşede yer alan minareye esas ibadet mekânından bir hücre ile geçilmektedir. Kare prizmal kaideli çokgen gövdeli ve tek şerefelidir. (Bkz.Plân–36). Tamamı kesme taştan yapılan caminin avlusunda Ali Paşa'nın eşi ve oğluna ait iki türbe bulunmaktadır. ¹⁸² Ana mekânın kible dışında kalan üç duvarında karşılıklı mahfiller yer alır. Bunların kuzey yönündeki oda şeklindedir. Kesme taş kemerle yapılmış mahfillerin üst kısmında kadınlara ait bölümler vardır. Kubbe kaidesinde sekizgen kasnakta ve duvarlarda pencereleri olan caminin stalâktitli mihrap ve minber mermerden yapılmıştır. (Bkz.Fotoğraf–78/79). 19.y.y. boyama buket desenleriyle yapılan iç süsleme ¹⁸³

¹⁷⁹ Cemal, 1932: 71, Uysal, 1987: 351, Yavi, 1986: 77.

¹⁸⁰ Uysal, 1987: 351, Yavi, 1986: 77.

¹⁸¹ Yavi, 1986: 77, Yardım, 1987: 468, Cemal, 1932: 70, Gabriel, 1934: 91.

¹⁸² Uysal, 1987: 351, Eyice, 1989: 430.

¹⁸³ Yavi, 1986: 78.

caminin yapıldığı 16.y.y. ile paralellik göstermemektedir. (Bkz.Fotoğraf–80). 1939 ve daha önceki yıllarda yaşanan yer sarsıntılarında ¹⁸⁴ hasar gören caminin onarımı yapılırken bu desenlerin işlenmiş olabileceği düşünülmektedir. Mermer taşından özenle işlenmiş damlalıklı stalâktitli taç kapı caminin en süslü ve en güzel parçasıdır. Taç kapının sağ ve solundaki cephe duvarlarında yer alan Selçuklu stilindeki nişler taş röliefleriyle son cemaat yerini süslemektedir. Güney yönünden yalın bir blok şeklinde görünen caminin minaresi ve türbeleri tamamen kesme taştan yapılmıştır. Kubbeler tuğla ile örülmüş kurşunla kaplanmıştır. ¹⁸⁵ Mihrabın sağ ve solunda yer alan iki pencerenin pencere kanatlarının üst alınlıklarında sülüs hat ile kabartma hadis yazılıdır. Avluda şadırvanın tavanında yağlı boya ile çepeçevre “Esmâül-Hüsna” yazılıdır. ¹⁸⁶ İbadete açıktır.

FOTOĞRAF :Var / 24 Adet

PLÂN :Var

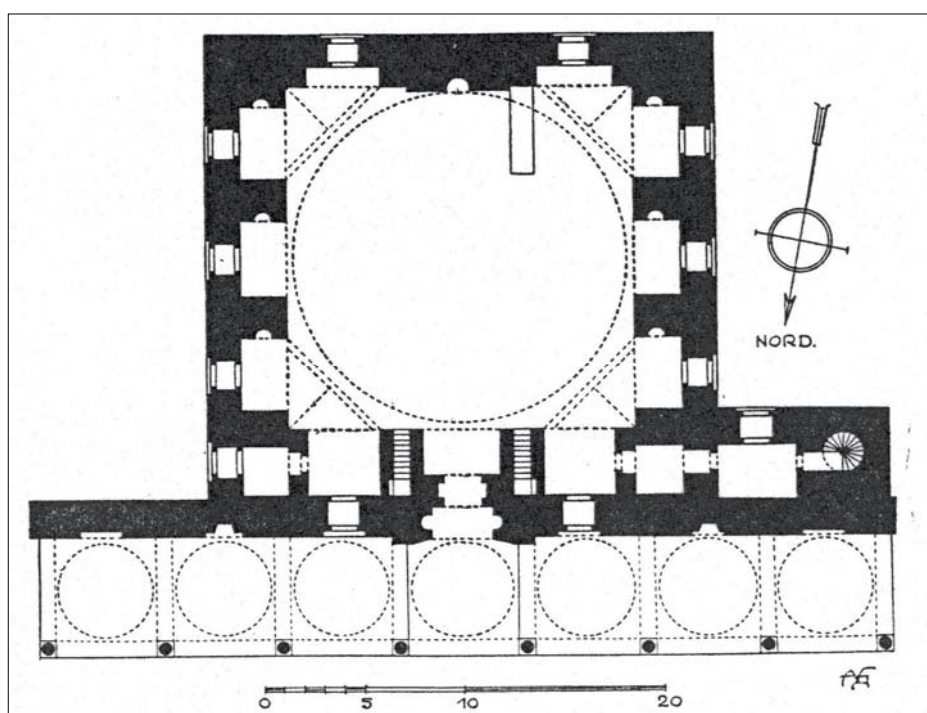
KAYNAKÇA :

- 1- ACUNSAL, F.; **Gerçeklerin Diliyle Tokat**, İstanbul, 1947, s. 82.
- 2- ASARKAYA, Halis; **Osmanlılar Zamanında Tokat**, Birinci Kısım, Tokat, 1941, s. 50.
- 3- CEMAL, A.; **Tokat**, İstanbul, 1932, s. 70.
- 4- EYİCE, Semavi; "Ali Paşa Cami", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, cilt II, İstanbul, 1989, s. 430–431.
- 5- GABRIEL, Albert; **Monuments Turcs d'Anatolie Tome Deuxieme Amasya-Tokat-Sivas**, Paris, 1934, s. 91–92.
- 6- UYSAL, Osman; "Tokat'taki Osmanlı Eserleri", **Türk Tarihinde ve Kültüründe Tokat Sempozyumu (2–6 Temmuz 1986)**, Ankara, 1987.
- 7- YARDIM, Ali; "Tokat ve Çevresi Mimari Eserlerindeki Hadisler", **Türk Tarihinde ve Kültüründe Tokat Sempozyumu (2–6 Temmuz 1986)**, Ankara, 1987, s. 468.
- 8- YAVI, Ersal; **Tokat**, İstanbul, 1986, s. 78.

¹⁸⁴ Asarkaya, 1941: 54, Acunsal, 1947: 6.

¹⁸⁵ Yavi, 1986: 78.

¹⁸⁶ Yardım, 1987: 468.

Plân-36: Tokat Ali Paşa Camii (VGM Arşivi)

Fotoğraf-76: Tokat Ali Paşa Camii

Fotoğraf-77: Tokat Ali Paşa Camii Taç Kapısı

Fotoğraf-78: Tokat Ali Paşa Camii Mihrabı

Fotoğraf-79: Tokat Ali Paşa Camii Minberi

Fotoğraf-80: Tokat Ali Paşa Camii Kubbe Eteği

Fotoğraf-81: Tokat Ali Paşa Camii Son Cemaat Yeri

Fotoğraf-82: Tokat Ali Paşa Camii Şadırvan Süslemeleri

Fotoğraf-83: Tokat Ali Paşa Camii Şadırvan Süslemeleri

2.1.3.4.ÇAY (ŞEYH ŞİRVANİ) CAMİ

DOSYA NO.	:60.00.01 / 57
ARŞİVDEKİ VAKIF İSMİ	:Güçük Minare Cami Vakfı
İL / İLÇE	:Tokat / Merkez
ADRES	:Çay Mahallesi
ESERİ YAPTIRAN	:Bilinmiyor
KİTABE / İNŞA TARİHİ	:Yok / 1964
ARŞİV BELGELERİ	:Yok
MÜLKİYETİ	:VGM
PAFTA NO.	:28
ADA NO.	:78
PARSEL NO.	:1
MİMARİ ÖZELLİĞİ	:Esas ibadet mekânına ahşap, çift kanatlı kapıdan girilir. Doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen plânlı mekân ahşap tavan ve tabanlıdır. Son cemaat yeri yoktur. (Bkz.Fotoğraf–84). Güneyde yarım silindirik formlu mihrap ve güneybatıda orijinal olmayan minber yer almaktadır. (Bkz.Fotoğraf–85/86). Vaaz kürsüsü yoktur. Daha geç dönemde inşa edilen minaresi yapıdan ayrıdır. Kesme taş malzemeli minare kare kaideli, silindirik gövdeli ve tek şerefelidir. Şerefe altı yedi sıra kirpi motifle hareketlendirilmiştir. Kurşun kaplı sivri külahla son bulmaktadır. Şerefeden itibaren tamamen tuğla malzeme kullanılmıştır. İç mekânı güneyde altı, batıda bir, kuzeyde beş pencere aydınlatmaktadır. Caminin yanında küçük bir eklenti bölümü vardır. Yapının inşa malzemesi moloz taştır. İbadete açıktır.
FOTOĞRAF	:Yok
PLÂN	:Yok
KAYNAKÇA	:
1- GÜNDOĞDU Hamza ve Diğerleri; Tarihi Yaşatan İl Tokat , Ankara, 2006, s. 119.	

Fotoğraf-84: Tokat Çay (Şeyh Şirvani) Cami

Fotoğraf-85: Tokat Çay (Şeyh Şirvani) Cami Mihrabı

Fotoğraf-86: Tokat Çay (Şeyh Şirvani) Cami Minberi

2.1.3.5.ÇEKİMLİ HAMZA BEY (ÇEKENLİ) CAMİİ

DOSYA NO.	:60.00.01 / 42
ARŞİVDEKİ VAKIF İSMİ	:Hamza Bey Vakfı
İL / İLÇE	:Tokat / Merkez
ADRES	:Mehmet Paşa Mah.
ESERİ YAPTIRAN	:Amasya Valisi Şehzade Beyazid'in lalası Bicaroglu Emir Hamza ¹⁸⁷
KİTABE / İNŞA TARİHİ	:Var (Bkz.Fotoğraf-89) / 1415 ¹⁸⁸
ARŞİV BELGELERİ	:Atik Esas 482 / 0.0.0387 Atik Esas 420 / 0.0.0007 Hüccet 482 / 0,0212,- Şahsiyet Kaydı 217 / 0.0102.0789 Şahsiyet Kaydı 217 / 0.0120.0930 Zabıt Kararı Kutu 114 Zabıt Kutusu 537
MÜLKİYETİ	:VGM
PAFTA NO.	:21
ADA NO.	:35
PARSEL NO.	:16/18
MİMARİ ÖZELLİĞİ	:Zaviyeli camiler plân düzenlemesinin tipik bir örneğini teşkil eden yapının orta kısmında esas ibadet mekânı yer almaktadır. Kalın ve yüksek bir kemerle ikiye bölünen mekânın kuzey kısmı nervürlü kubbe, güney kısmı beşik tonozla örtülüdür. (Bkz.Fotoğraf-90). Kubbe dıştan oluklu kiremit kaplı çatı ile kapatılmıştır. Bu mekânın doğu ve batı kısmına yerleştirilmiş yan mekânlar mevcuttur. Batı yöndeki beşik tonoz örtülü olup basit bir ocak nişine sahiptir. Doğu yöndeki ise yine beşik tonoz örtülü ve bir kapı ile esas ibadet mekânına açılmaktadır. Kuzeyde basık kemerli, kesme taş söveli, çift kanatlı, ahşap kapıdan yapıya giriş yapılır. Cami olarak kullanılmaya başlandığında yapılan minare yapıdan biraz daha uzaktadır. (Bkz.Fotoğraf-87/88). Kare kaideli, silindirik gövdeli, tek şerefli minare, kurşun kaplı sivri külâh ile son bulmaktadır. Külâha geçişte tek sıra kirpi motifleri görülmektedir. Minarede, üç sıra tuğla ve bir sıra kesme taş dönüşümlü kullanılmış arasına horasan harç yerleştirilmiştir. Yapı moloz taş malzeme ile inşa edilmiştir. Köşelerde ve pencere sövelerinde düzgün kesme taş görülmektedir.

¹⁸⁷ Cemal, 1932: 67, Kılıcı, 1987: 137.

¹⁸⁸ Cemal, 1932: 67.

Güneyde yarım silindirik niş şeklinde mihrap ve yanında ahşap minber yer almaktadır. (Bkz.Fotoğraf–91/92). Girişin üzerinde ahşap mahfil mevcuttur. İbadete açıktır.

FOTOĞRAF :Var / 3 Adet

PLÂN :Yok

KAYNAKÇA :

- 1- AYVERDİ, Ekrem Hakkı; **Osmanlı Mimarisinde Çelebi ve II. Sultan Murat Devri 806–855 (1403–1451)**, cilt II, İstanbul, 1972.
- 2- CEMAL, A.; **Tokat**, İstanbul, 1932, s. 67.
- 3- KILCI, Ali; "Hac-ı Bayram Veli Döneminden (1300–1453) Günümüze Kalan Vakıf Eserleri", **4.Vakıf Haftası (2–3 Aralık 1986)**, Ankara, 1987, s. 81–140.

Fotoğraf-87: Tokat Çekimli Hamzabey (Çekenli) Cami Minaresi

Fotoğraf-88: Tokat Çekimli Hamzabey (Çekenli) Cami

Fotoğraf-89: Tokat Çekimli Hamzabey (Çekenli) Cami Kitabesi

Fotoğraf-90: Tokat Çekimli Hamzabey (Çekenli) Cami Kubbesi

Fotoğraf-91:Tokat Çekimli Hamzabey (Çekenli) Cami Mihrabı

Fotoğraf-92:Tokat Çekimli Hamzabey (Çekenli) Cami Minberi

2.1.3.6.DEVEGÖRMEZ CAMİ

DOSYA NO.	:60.00.01 / 65
ARŞİVDEKİ VAKIF İSMİ	:Haydar Ağa Vakfı
İL / İLÇE	:Tokat / Merkez
ADRES	:Topçubağ Mah.
ESERİ YAPTIRAN	:Bilinmiyor
KİTABE/İNŞA ATRİHİ	:19.yy
ARŞİV BELGELERİ	:Şahsiyet Kaydı 218 / 0.0322.2561
MÜLKİYETİ	:VGM
PAFTA NO.	:30
ADA NO.	:89
PARSEL NO.	:26
MİMARİ ÖZELLİĞİ	:Kuzeyde yer alan çift kanatlı, sundurmalı kapıdan yapıya giriş yapılmaktadır. Esas ibadet mekânı kare plânlı, kubbelidir. Kubbe dört köşede tromplarla geçiş yapılan, sekizgen kasnak üzerine oturmaktadır. Kuzeyde kapalı, ahşap tavanlı son cemaat yeri bulunmaktadır. (Bkz.Fotoğraf–93/94). Son cemaat yerinin üzeri üst mahfille devam etmektedir. (Bkz.Fotoğraf–96). Tek şerefeli, kesme taş malzemeli, ince gövdeli minarenin pabuç kısmı kavislidir. Sivri külahla sonlanmaktadır. Ahşap-kerpiç malzeme ile inşa edilen camiyi altta kare, üstte dikdörtgen formlu pencereler aydınlatmaktadır. Orijinal olmayan mihrap ve ahşap minbere sahiptir. (Bkz.Fotoğraf–95). Süsleme yoktur. İbadete açıktır.
FOTOĞRAF	:Yok
PLÂN	:Yok
KAYNAKÇA	:

- 1- GÜNDOĞDU Hamza ve Diğerleri; **Tarihi Yaşatan İl Tokat**, Ankara, 2006, s. 121.

Fotoğraf-93: Tokat Devegörmez Cami (Onarım Öncesi)

Fotoğraf-94: Tokat Devegörmez Cami (Onarım Sonrası)

Fotoğraf-95: Tokat Devegörmez Cami Minberi

Fotoğraf-96: Tokat Devegörmez Cami Üst Mahfil

2.1.3.7.GARİPLER (MELİK GAZİ) ¹⁸⁹ CAMİ

DOSYA NO.	:60.00.01 / 30
ARŞİVDEKİ VAKIF İSMİ	:Garipler Vakfı
İL / İLÇE	:Tokat / Merkez
ADRES	:Pazarcık Mah.
ESERİ YAPTIRAN	:Bilinmiyor
KİTABE / İNŞA TARİHİ	:Var / 1074 ¹⁹⁰ “Benna’ haze’l-mihrab Resul Bin Muhammed Fi Şevval li sene selase ve selasin ve seb’a Mie” ¹⁹¹
ARŞİV BELGELERİ	:Atik Esas 3 / 0.0100.0304 Atik Esas 481 / 0.0219.0070 Şahsiyet Kaydı 218 / 0.0152.1213
MÜLKİYETİ	:VGM
PAFTA NO.	:23
ADA NO.	:265
PARSEL NO.	:3
MİMARİ ÖZELLİĞİ	:Şehrin en eski camisi olduğu belirtilen yapı ¹⁹² bir Hristiyan binasından camiye çevrilmiş ¹⁹³ daha sonraki dönemler de tamiratlar görmüştür. Garipler cami, kare plânlı tek kubbeli ve orta mekânı belirleyen destek sistemi dört paye ve dört sütunun alternatif sıralanmasıyla dört tarafını koridor halinde çevreleyen beşik kemerli tonoz örtülü dört mekân daha mevcuttur. Kuzey duvara bitişik ikinci bir kubbe örtü sistemini hareketlendirmektedir. (Bkz.Plân–37). Kubbeye geçiş elemanı pandantiftir. İç mekânı kuzey, güney ve doğu cephelerde dikdörtgen çerçeveli mazgalvari pencereler aydınlatmaktadır. Cami moloz taştan minare ise kesme taştan inşa edilmiştir. Minarenin gövdesinde yeşil sırlı tuğla ile yapılan süslemeler dikkat çekmektedir. (Bkz.Fotoğraf–97). Caminin mihrap nişini üç taraftan kuşatan geniş bordürün sağ alt kenarındaki iki satırlık kitabede mihrabın H.733/M.1332–1333 tarihinde Resul B.Muhammed tarafından yapıldığı yazılıdır. ¹⁹⁴ İbadete açıktır.

¹⁸⁹ Uysal, 1987: 315, Gabriel, 1934: 86–87, Mülâyim, 1996: 381.

¹⁹⁰ Mülâyim, 1996: 381.

¹⁹¹ Uysal, 1986: 316.

¹⁹² Yavi, 1986: 52.

¹⁹³ Uysal, 1987: 316.

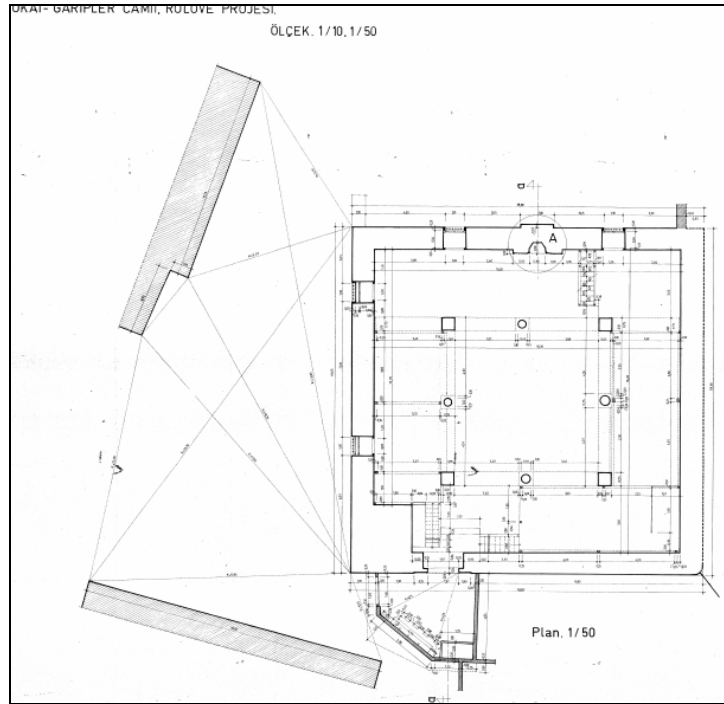
¹⁹⁴ Cantay, 1977: 26, Mülâyim, 1996: 381.

FOTOĞRAF :Var / 130 Adet

PLÂN :Var

KAYNAKÇA :

- 1- CANTAY, Tanju; "Tokat Garipler Cami", **Sanat Tarihi Yıllığı**, sayı 7, İstanbul, 1997, s. 21–40.
- 2- GABRIEL, Albert; **Monuments Turcs d'Anatolie Tome Deuxieme Amasya-Tokat-Sivas**, Paris, 1934.
- 3- MÜLAYİM, Selçuk; "Garipler Cami", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, cilt XIII, İstanbul, 1996, s. 381–82.
- 4- UYSAL, Osman; "Tokat'taki Osmanlı Camileri", **Türk Tarihinde ve Kültüründe Tokat Sempozyumu (2–6 Temmuz 1986)**, Ankara, 1987.
- 5- YAVI, Ersal; **Tokat**, İstanbul, 1986.

Plân-37: Tokat Garipler Cami (VGM Arşivi)

Fotoğraf-97: Tokat Garipler Cami

2.1.3.8.GAYBİ CAMİ

DOSYA NO.	:60.00.01 / 51
ARŞİVDEKİ VAKIF İSMİ	:Acep Şir Vakfı
İL / İLÇE	:Tokat / Merkez
ADRES	:Ankara Mah.
ESERİ YAPTIRAN	:Bilinmiyor
KİTABE / İNŞA TARİHİ	:Yok / 1985
ARŞİV BELGELERİ	:Yok
MÜLKİYETİ	:VGM
PAFTA NO.	:27
ADA NO.	:1
MİMARİ ÖZELLİĞİ	:Cami kare plânlıdır. Esas ibadet mekânına ahşap çift kanatlı kapıdan giriş yapılmaktadır. (Bkz.Fotoğraf–99). Kare mekânın üzeri içten ahşap tavan, dıştan kiremit kaplı kırma çatı ile örtülüdür. Çatı geniş saçakla son bulmaktadır. (Bkz.Fotoğraf–98). Güneyde yarım silindirik niş halinde mihrap, mihrabın yanında ahşap minber bulunmaktadır. (Bkz.Fotoğraf–101). Girişin üzerinde ahşap üst mahfil yer almaktadır. İç mekânı güneyde iki kare, doğuda iki dikdörtgen pencere aydınlatmaktadır. Kuzeybatı köşede yükselen minare, moloz taş malzemeye inşa edilmiştir. Kare kaideli, silindirik gövdeli minarede iki taş bilezik mevcuttur. Demir korkuluklu şerefenin alt kısmı kirpi motifleriyle hareketlendirilmiştir. Minare kurşun kaplı konik külah ile son bulmaktadır. (Bkz.Fotoğraf–100). Taş temel üzerine ahşap iskelele inşa edilen beden duvarlarının aralarına kerpiç dolgu yerleştirilmiştir. Yapıda süsleme sadece mihrapta görülmektedir. Mihrabı çevreleyen kare formlar içerisine elma motifleri ve bu motifin etrafında gelişim gösteren yapraklar mevcuttur. Bu bordürün yanında stilize lale, karanfil motifleri suyolu şeklinde yapılmıştır. Motiflerde kırmızı, pembe, mavi ve mor gibi canlı renkler kullanılmıştır. ¹⁹⁵ (Bkz.Fotoğraf–102). İbadete açıktır.
FOTOĞRAF	:Yok
PLÂN	:Yok
KAYNAKÇA	:
1- GÜNDOĞDU Hamza ve Diğerleri; Tarihi Yaşatan İl Tokat , Ankara, 2006, s. 115.	

¹⁹⁵ Mihrapta yer alan süslemeler 1985 tarihinde Ayfer Yavi ve Haldun Taşçeviren tarafından hayır için yapıldığı mihraptaki yazıdan anlaşılmaktadır.

Fotoğraf-98: Tokat Gaybi Cami

Fotoğraf-99: Tokat Gaybi Cami Giriş Kapısı

Fotoğraf-100: Tokat Gaybi Cami Minaresi

Fotoğraf-101: Tokat Gaybi Cami İç Görünüm

Fotoğraf-102: Tokat Gaybi Cami Mihrabı

2.1.3.9.GENÇ MEHMET PAŞA (ÖRTMELİ ÖNÜ) CAMİİ

DOSYA NO.	:60.00.01 / 01
ARŞİVDEKİ VAKIF İSMİ	:Genç Mehmet Paşa Vakfı
İL / İLÇE	:Tokat / Merkez
ADRES	:Örtmeli Önü Sementi Mihmadi Hacı Mah.
ESERİ YAPTIRAN	:Genç Mehmet Paşa ¹⁹⁶
KİTABE / İNŞA TARİHİ	:Yok / 1692 ¹⁹⁷
ARŞİV BELGELERİ	:Atik Esas 483 / 0.0.0605 Atik Esas 483 / 0.0.0750 Şahsiyet Kaydı 217 / 0.0068.0516–0524 Vakfiye 450 / 0,0141
MÜLKİYETİ	:VGM
PAFTA NO.	:22
ADA NO.	:33
PARSEL NO.	:22
MİMARİ ÖZELLİĞİ	:Yapı yamuk plânlı, marksilya tipi kiremit kaplı ahşap çatı ile örtülüdür. Caminin batı ve güneybatı cepheleri yola uygun hale getirilmek için çarpık inşa edilmiştir. Kuzeyde üç adet ahşap direk üzerine oturan ahşap tavanla örtülü son cemaat yeri bulunmaktadır. Son cemaat yerinin doğusu açık olup batı cephesinin kuzeydoğu köşesinde kesme taş ve tuğladan inşa edilmiş olan minare yer alır. (Bkz.Plân–38). Sekizgen kaideli, onaltıgen gövdeli minare konik külah ile sonlanmaktadır. Son cemaat yerinin döşemesi dökme mozaik kaplıdır. Kuzeydeki ahşap, çift kanatlı, dikdörtgen çerçeveli kapıdan yapıya giriş yapılmaktadır. İbadet mekânını altta dikdörtgen formlu ahşap doğramalı ve demir parmaklı üstte alçı çerçeveli pencereler aydınlatmaktadır. (Bkz.Fotoğraf–103). Caminin yapımında kerpiç ve moloz taş malzeme kullanılmıştır. Alt seviyede kesme taş üst seviyede tuğla malzeme görülmektedir. Yapıda sadece tavandaki ahşap işçiliği ve kalem işi süslemeleri geç dönemin süsleme anlayışını vermeleri açısından dikkate değerdir. Tavan yedi bölüme ayrılmıştır. Bunlardan altısı aynı ölçülerde dikdörtgen oluşturmuş ve girift, geometrik kompozisyonlar meydana getirilmiştir. Kompozisyonun merkezinde kare bir göbek yer almaktadır. Göbeğin etrafında kırmızı, mavi ve lacivert renklerin kullanıldığı kalem işi süslemeler mevcuttur. İç mekândaki ahşap

¹⁹⁶ Uysal, 1987: 317.

¹⁹⁷ Uysal, 1987: 317.

mahfil, kiremitlerle yenilenmiş mihrap ve sağındaki ahşap minber, orijinal olmayıp sanatsal değer taşımazlar. İbadete açıktır.

FOTOĞRAF :Var / 47 Adet

PLÂN :Var

KAYNAKÇA :

- 1- UYSAL, Osman; "Tokat'taki Osmanlı Eserleri", **Türk Tarihinde ve Türk Kültüründe Tokat Sempozyumu (2–6 Temmuz 1986)**, Ankara, 1987, s. 317.

Fotoğraf–103: Tokat Genç Mehmet Paşa (Örtmeli Önü) Camii

2.1.3.10.HACI BEHZAT CAMİİ

DOSYA NO.	:60.00.01 / 07
ARŞİVDEKİ VAKIF İSMİ	:Hacı Behzat-ı Veli Vakfı
İL / İLÇE	:Tokat / Merkez
ADRES	:Soğukpınar Mah.Behzat Mevki
ESERİ YAPTIRAN	:Fakihoğlu Hacı Behzat ¹⁹⁸
KİTABE / İNŞA TARİHİ	:Var ¹⁹⁹ (Bkz.Fotoğraf–106). / 1535 ²⁰⁰
ARŞİV BELGELERİ	:Atik Esas 483 / 0.0.0608 Kayd-ı Hakani 608 / 1.0137.0161 Şahsiyet Kaydı 221 / 0.0076.0327–0332 Şahsiyet Kaydı 218 / 0.0120.0950 Şahsiyet Kaydı 218 / 0.0112.0881
MÜLKİYETİ	:VGM
PAFTA NO.	:9
ADA NO.	:68
PARSEL NO.	:1
MİMARİ ÖZELLİĞİ	:Enine dikdörtgen plânlı yapının ana mekânının üzeri kubbe ile örtülüdür. Kubbeye nervürlü troplarla geçilmiştir. (Bkz.Fotoğraf–108). Bu mekânın solunda aynalı tonoz ile örtülü mekân mevcuttur. (Bkz.Fotoğraf–114/107). Giriş kuzey cephede yuvarlak kemer içine yerleştirilmiş kapıdan sağlanmaktadır. (Bkz.Fotoğraf–105). Kuzeydoğu köşede kesme taştan inşa edilmiş tek şerefeli minare yer alır. (Bkz.Plân–39). Sekizgen kaideli poligonal gövdeli tek şerefeli minare orijinal değildir. Dört sıra tuğla bir sıra moloz taş almaşıklıkla ile inşa edilmiş olan yapının pencereleri kesme taştandır ve kemerlidir. 1908 yılındaki sel taşkını ve 1939 da gerçekleşen depremde ²⁰¹ hasar gören yapı Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından restore edilmiştir. Cami yanındaki mezar Hoca Behzat'a aittir. ²⁰² Caminin içinde minberin (Bkz.Fotoğraf–109) âlemi ile Kur'ân tahtı arasına sarkıtılarak asılan büyük levhanın içinde girift ve istifli celî sülüs hatla yazılı "Güzelin en güzeli güzel ahlaktır." manasına gelen yazı yazılıdır. ²⁰³ Kible duvarının ortasında yarım daire plânlı mihrap

¹⁹⁸ Cemal, 1932: 69, Uysal, 1987: 346, Yavi, 1986: 76.

¹⁹⁹ Uzunçarşılı, 1927: 35, Yavi, 1986: 76.

²⁰⁰ Yavi, 1986: 76, Yardım, 1987: 468, Cemal, 1932: 69, Uysal, 1987: 346, Uzunçarşılı, 1927: 35.

²⁰¹ Asarkaya, 1941: 50.

²⁰² Cemal, 1932: 69, Yavi, 1986: 76.

²⁰³ Yardım, 1987: 469.

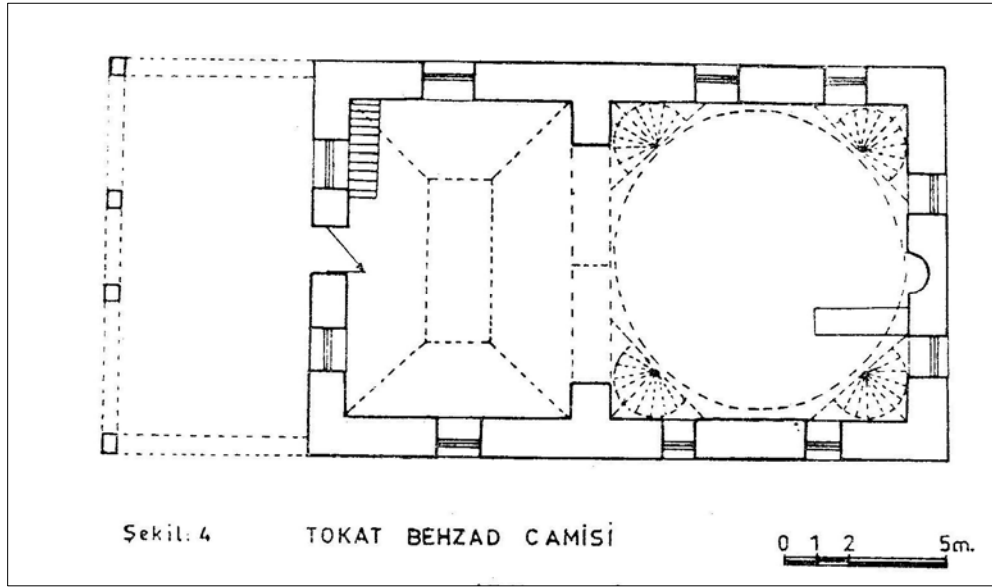
geç dönem özelliği göstermekte iken minberi orijinal değildir. Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından onarımı yapıldığı için ibadete kapalıdır.

FOTOĞRAF :Var / 9 Adet

PLÂN :Yok

KAYNAKÇA :

- 1- ASARKAYA, Halis; **Osmanlılar Zamanında Tokat**, Birinci Kısım, Tokat, 1941, s. 50.
- 2- CEMAL, A.; **Tokat**, İstanbul, 1932, s. 69.
- 3- UYSAL, Osman; "Tokat'taki Osmanlı Camileri", **Türk Tarihinde ve Kültüründe Tokat Sempozyumu (2-6 Temmuz 1986)**, Ankara, 1987.
- 4- UZUNÇARŞILI, Hakkı; **Kitabeler**, İstanbul, 1927, s. 35.
- 5- YARDIM, Ali; "Tokat ve Çevresi Mimari Eserlerindeki Hadisler", **Türk Tarihinde ve Kültüründe Tokat Sempozyumu (2-6 Temmuz 1986)**, Ankara, 1987, s. 469.
- 6- YAVİ, Ersal; **Tokat**, İstanbul, 1986, s. 76.

Plân-39: Tokat Hacı Behzat Camii (Osman Uysal'dan)

Fotoğraf-104: Tokat Hacı Behzat Camii

Fotoğraf-105: Tokat Hacı Behzat Camii Giriş Kapısı

Fotoğraf-106: Tokat Hacı Behzat Camii Kitabesi

Fotoğraf-107: Tokat Hacı Behzat Camii

Fotoğraf–108: Tokat Hacı Behzat Camii Kubbeye Geçiş Elemanı

Fotoğraf-109: Tokat Hacı Behzat Camii Minberi

2.1.3.11.HOCA AHMET AĞA CAMİİ

DOSYA NO.	:60.00.01 / 67
ARŞİVDEKİ VAKIF İSMİ	:Hoca Ahmet Vakfı
İL / İLÇE	:Tokat / Merkez
ADRES	:Cumhuriyet İlköğretim Okulu Yanı
ESERİ YAPTIRAN	:Bilinmiyor
KİTABE / İNŞA TARİHİ	:Yok / 1911
ARŞİV BELGELERİ	:Yok
MÜLKİYETİ	:VGM
PAFTA NO.	:3
ADA NO.	:61
PARSEL NO.	:10
MİMARİ ÖZELLİĞİ	:Esas ibadet mekânı kare plânlıdır. Üzeri yüksek kasnaklı kubbe ile örtülü olup kubbe dıştan oluklu kiremit kaplı çatı kapatılmıştır. Geniş saçak ile sonlanmaktadır. Kubbeye geçiş elemanı tromptur. Ahşap-kerpiç malzeme ile inşa edilen yapının güneyinde mihrap ve onun yanında ahşap minber bulunmaktadır. Esas ibadet mekânından çıkış yapılan üst mahfilin tavanı ve tabanı ahşaptır. (Bkz.Fotoğraf–110/111). Kare kaideli, silindirik gövdeli minaresi kesme taştan inşa edilmiştir. İbadete açıktır.
FOTOĞRAF	:Yok
PLÂN	:Yok
KAYNAKÇA	:

- 1- GÜNDOĞDU Hamza ve Diğerleri; **Tarihi Yaşatan İl Tokat**, Ankara, 2006, s. 116.

Fotoğraf-110: Tokat Hoca Ahmet Ağa Camii

Fotoğraf-111: Tokat Hoca Ahmet Camii Minaresi

2.1.3.12.HORUÇ (HURUÇ) CAMİ

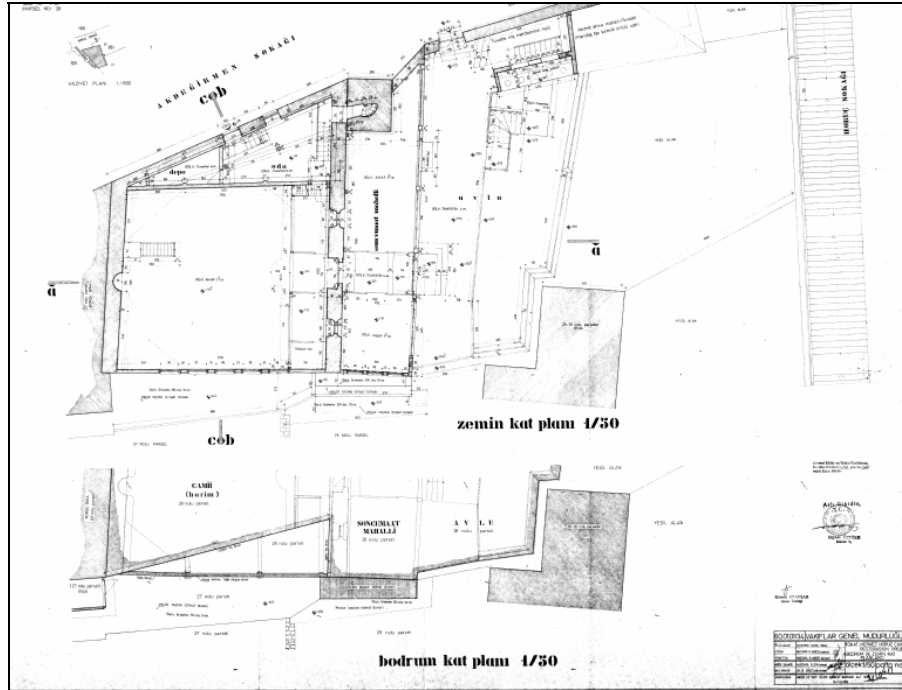
DOSYA NO.	:60.00.01 / 33
ARŞİVDEKİ VAKIF İSMİ	:Horuç Cami Vakfı
İL / İLÇE	:Tokat / Merkez
ADRES	:Aksu Mah.
ESERİ YAPTIRAN	:Bilinmiyor
KİTABE / İNŞA TARİHİ	:Yok ²⁰⁴ / 8.y.y. ²⁰⁵
ARŞİV BELGELERİ	:Yok
MÜLKİYETİ	:VGM
PAFTA NO.	:13
ADA NO.	:361
PARSEL NO.	:28
MİMARİ ÖZELLİĞİ	:Kare plânlı kubbeli küçük boyutlu geç dönem camilerimizdendir. Esas ibadet mekânı kare plânlı ve intikali tromplarla sağlanan kubbe ile örtülüdür. (Bkz.Plân–40). Kubbe sekizgen kasnak üzerine oturmaktadır. Bu mekânın kuzeyinde bir mahfil güneyinde dairesel plânlı yuvarlak kemerli mihrap nişi bulunmaktadır. Kuzeydeki son cemaat yeri beş kemerle dışa açılım sağlamaktadır. Daha sonradan burada yer alan bu desteklerin arası kapatılmıştır. ²⁰⁶ Güney cephe tamamen sağırken batıda bir kapı doğuda yatay yerleştirilen dikdörtgen pencereler bulunmaktadır. Kuzeybatıdaki minare kare kaideli çokgen gövdelidir. (Bkz.Fotoğraf–112). Kubbe eteğindeki gül bezek ve tomurcuk motifli kalem işi süslemelerin dışında sade bir yapıdır. Yapının yenilenmiş ve mimari değerini yitirmiştir. İbadete açıktır.
FOTOĞRAF	:Var / 1 Adet
PLÂN	:Var
KAYNAKÇA	:

- 1- UYSAL, Osman; "Tokat'taki Osmanlı Eserleri", **Türk Tarihinde ve Türk Kültüründe Tokat Sempozyumu (2–6 Temmuz 1986)**, Ankara, 1987, s. 361–64.

²⁰⁴ Uysal, 1987: 363.

²⁰⁵ Uysal, 1987: 363.

²⁰⁶ Uysal, 1987: 362.

Plân-40: Horuç (Huruç) Cami (VGM Arşivi)

Fotoğraf–112: Tokat Horu (Huruç) Cami

2.1.3.13. KADI HASAN (DÜDÜKÇÜ) CAMİİ

DOSYA NO.	:60.00.01 / 31
ARŞİVDEKİ VAKIF İSMİ	:Kadı Hasan Vakfı
İL / İLÇE	:Tokat / Merkez
ADRES	:Cemalettin Mah.
ESERİ YAPTIRAN	:Bilinmiyor
KİTABE / İNŞA TARİHİ	:Yok / 14–15.yy
ARŞİV BELGELERİ	:Atik Esas 481 / 0.0.0231 Atik Esas 482 / 0.0.0386 Kaydı Hakani 610 / 0.0072.0100 Şahsiyet Kaydı 222 / 0.0018.0069 Şahsiyet Kaydı 221 / 0.0132.0550–0546 Şahsiyet Kaydı 221 / 0.0130.0541–0546
MÜLKİYETİ	:VGM
PAFTA NO.	:26
ADA NO.	:144
PARSEL NO.	:8
MİMARİ ÖZELLİĞİ	:Zaviyeli cami plân tarzında inşa edilmiştir. Kuzey cephedeki ahşap kapıdan yapıya giriş yapılmaktadır. Girişin ardından kapalı, küçük bir son cemaat yeri gelmektedir. Burayı iki dikdörtgen pencere aydınlatmaktadır. Esas ibadet mekânı kare plânlı ve üzeri dört köşede tromplarla geçiş yapılan kubbe ile örtülüdür. (Bkz.Fotoğraf–113/114). Doğuda ve batıda dikdörtgen plânlı birer oda sivri kemerlerle harime açılmaktadır. Beş adet dikdörtgen pencere içeriye aydınlatmaktadır. Minaresi yoktur. Güneyde üç sıra mukarnasla hareketlendirilen, yarım silindirik formlu mihrap bulunmaktadır. Mihrabın sağında ve solunda birer niş vardır. Ahşap minberi orijinal değildir. Vaaz kürsüsü yoktur. (Bkz.Fotoğraf–115). Yapının beden duvarları moloz taş arasına horasan harçla inşa edilmiştir. Kubbe dıştan oluklu kiremitle kaplı çatı ile kapatılmıştır. Çatı geniş saçaklıdır. Camide herhangi bir süsleme yoktur. 2006 yılında onarım görmüştür. İbadete açıktır.
FOTOĞRAF	:Yok
PLÂN	:Yok
KAYNAKÇA	:

- 1- GÜNDOĞDU Hamza ve Diğerleri; **Tarihi Yaşatan İl Tokat**, Ankara, 2006, s. 101.

Fotoğraf-113: Tokat Kadı Hasan (Düdükçü) Camii (Onarım Öncesi)

Fotoğraf-114: Tokat Kadı Hasan (Düdükcü) Camii (Onarım Sonrası)

Fotoğraf-115: Tokat Kadı Hasan (Düdükcü) Camii İç Görünüm

2.1.3.14.KAYA CAMİ

DOSYA NO.	:60.00.01 / 43
ARŞİVDEKİ VAKIF İSMİ	:Hacı Ömer Ağa Vakfı
İL / İLÇE	:Tokat / Merkez
ADRES	:Mehmet Paşa Mah. Tabakhane Sok.
ESERİ YAPTIRAN	:Bilinmiyor
KİTABE / İNŞA TARİHİ	:Yok / 19.y.y.
ARŞİV BELGELERİ	:Şahsiyet Kaydı 222 / 0.0084.0363 Zabıt Kararı Kutu 44 Zabıt Kutusu 3707
MÜLKİYETİ	:VGM
PAFTA NO.	:28
ADA NO.	:50
PARSEL NO.	:1
MİMARİ ÖZELLİĞİ	:Yol durumuna bağlı olarak dıştan beş köşeli bir plân sergilemektedir. Çift kanatlı, demir kapıdan son cemaat yeri şeklinde kullanılan küçük bir alana girilmektedir. Bu mekândan orijinal ahşap kapıdan esas ibadet mekânına geçiş yapılmaktadır. Doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen plânlı harimin üzeri içten düz ahşap tavanla, dıştan kiremit kaplı kırma çatıyla örtülüdür. Girişin üzerinde ahşap mahfil katı bulunmaktadır. (Bkz.Fotoğraf–116/117). İçeriye alt ve üst katta dikdörtgen formlu, demir parmaklıklı pencereler aydınlatmaktadır. Güneyde ahşap mihrap ve minber bulunmaktadır. (Bkz.Fotoğraf–118). Güneydoğu köşede küçük bir vaaz kürsüsü yer almaktadır. Kuzeybatı köşede moloz taş temel üzerine sekizgen kaideyle devam eden minare yükselmektedir. Tek şerefeli minare kurşun kaplı sivri külahla son bulmaktadır. Şerefe altı mukarnaslarla hareketlendirilmiştir. Cami moloz taş temel üzerine ahşap v kerpiç malzeme ile inşa edilmiştir. İbadete açıktır.
FOTOĞRAF	:Var / 2 Adet
PLÂN	:Yok
KAYNAKÇA	:

- 1- GÜNDOĞDU Hamza ve Diğerleri; **Tarihi Yaşatan İl Tokat**, Ankara, 2006, s. 103.

Fotoğraf-116: Tokat Kaya Cami (Onarım Öncesi)

Fotoğraf-117: Tokat Kaya Cami (Onarım Sonrası)

Fotoğraf-118: Tokat Kaya Cami Minberi

2.1.3.15.KÜÇÜKBEBBAĞI CAMİ

DOSYA NO.	:60.00.01 / 55
ARŞİVDEKİ VAKIF İSMİ	:Mandal Bayı Vakfı
İL / İLÇE	:Tokat / Merkez
ADRES	:Küçükbeybağı Mah.
ESERİ YAPTIRAN	:Bilinmiyor
KİTABE / İNŞA TARİHİ	:19.y.y.
ARŞİV BELGELERİ	:Yok
MÜLKİYETİ	:VGM
PAFTA NO.	:31
ADA NO.	:100
PARSEL NO.	:1
MİMARİ ÖZELLİĞİ	:Kuzeyde bulunan çift kanatlı, ahşap kapıdan yapıya giriş yapılmaktadır. Cami kare plânlı ve tek kubbelidir. (Bkz.Fotoğraf–119/120). Kubbeye geçiş elemanı tromptur. (Bkz.Fotoğraf–124). İç mekânı alt katta güneyde iki, doğuda üç, kuzeyde iki; üst katta doğu, batı ve kuzeyde üç pencere aydınlatmaktadır. Kuzeybatısında şadırvan bulunmaktadır. İnşasında moloz taş, ahşap ve kerpiç malzeme kullanılmıştır. Kuzeybatıdaki minare moloz taş ve briket malzeme kullanılarak yeniden inşa edilmiş ve tek şerefelidir. Esas ibadet mekânında kubbe ve kemerlerin çevresi kırmızı, mavi ve sarı renklerden oluşan sarmaşık ve su motifleriyle bezelidir. (Bkz.Fotoğraf–125). İç mekânda güneyde yer alan mihrap yağlı boya ile sonradan boyanmış çiçek motifleriyle süslenmiştir. (Bkz.Fotoğraf–121). İbadete açıktır.
FOTOĞRAF	:Var / 21 Adet
PLÂN	:Yok
KAYNAKÇA	:
1- GÜNDÖĞDU Hamza ve Diğerleri; Tarihi Yaşatan İl Tokat , Ankara, 2006, s. 118.	

Fotoğraf-119: Tokat Küçükbeybağı Cami (Onarım Öncesi)

Fotoğraf-120: Tokat Küçükbeybağı Cami (Onarım Sonrası)

Fotoğraf-121: Tokat Küçükbeybağı Cami Mihrabı

Fotoğraf-122: Tokat Küçükbeybağı Cami Minberi

Fotoğraf-123: Tokat Küçükbeybağı Cami Üst Mahfil

Fotoğraf-124: Tokat Küçükbeybağı Cami Kubbeye Geçiş Elemanı

Fotoğraf-125: Tokat Küçükbeybağı Cami Kubbe Göbeği

2.1.3.16.MAHMUT PAŞA CAMİİ

DOSYA NO.	:60.00.01 / 20
ARŞİVDEKİ VAKIF İSMİ	:Mahmut Paşa Vakfı
İL / İLÇE	:Tokat / Merkez
ADRES	:Mahmut Paşa Mah. Hacı Mehmet Bey Sok. No:2
ESERİ YAPTIRAN	:Bilinmiyor
KİTABE / İNŞA TARİHİ	:Yok ²⁰⁷ / 17.yy ²⁰⁸
ARŞİV BELGELERİ	:Atik Esas 483 / 0.0.0565 Şahsiyet Kaydı 217 / 0.0336.4464–4465
MÜLKİYETİ	:VGM
PAFTA NO.	:16
ADA NO.	:366 / 82
PARSEL NO.	:44
MİMARİ ÖZELLİKLER	:Kare plânlı kırma çatılı yapı tek minarelidir. Kuzeyindeki eğik çatılı son cemaat yeri sonradan eklenmiştir. Kare plânlı esas ibadet mekânına giriş kuzeydeki açıklıktan sağlanmaktadır. Giriş üzerinde kadınlar mahfili bulunmaktadır. Kuzeybatı köşede yer alan minare sekizgen kaide üzerinde sekizgen prizmal formlu pabuçtan sonra şerefe kısmı gelir ve bakır kaplı konik külâh ile son bulmaktadır. (Bkz.Plân–41/Fotoğraf–126/127). Camide yapılan onarımlar esnasında kadınlar mahfili ve minberdeki boyalar çıkarılarak yerine kalem işi süslemeler yapılmıştır. (Bkz.Fotoğraf–128/130). Caminin inşasında üç sıra tuğla iki sıra moloz taş ve binanın köşelerinde kesme taş kullanılmıştır. Tavan orijinal ve kalem işi süslemelidir. Çitakari işçilikle yapılmış arabesklerden oluşmuş güzel bir bezemesi vardır. (Bkz.Fotoğraf–131). Ortadaki göbek sekiz kollu yıldızların kesişmesinden oluşan geometrik kompozisyon yer almaktadır. Göbeğin etrafını üç dar bordür çerçevelemektedir. Süslemelerde sarı, kırmızı, kahverengi ve yeşil renkler kullanılmıştır. Minber geçme tahta tekniği ile yapılmış arabesk bezelidir. Her cephede iki tanesi altta iki tanesi üstte bulunan pencereler iç mekânı aydınlatmaktadır. Alt kattaki pencereler sivri kemerli ve dikdörtgen formlu iken üst kattaki pencereler yuvarlak kemerli ve daha küçük boyutludur. ²⁰⁹
FOTOĞRAF	:Var / 6 Adet

²⁰⁷ Uysal, 1987: 356.

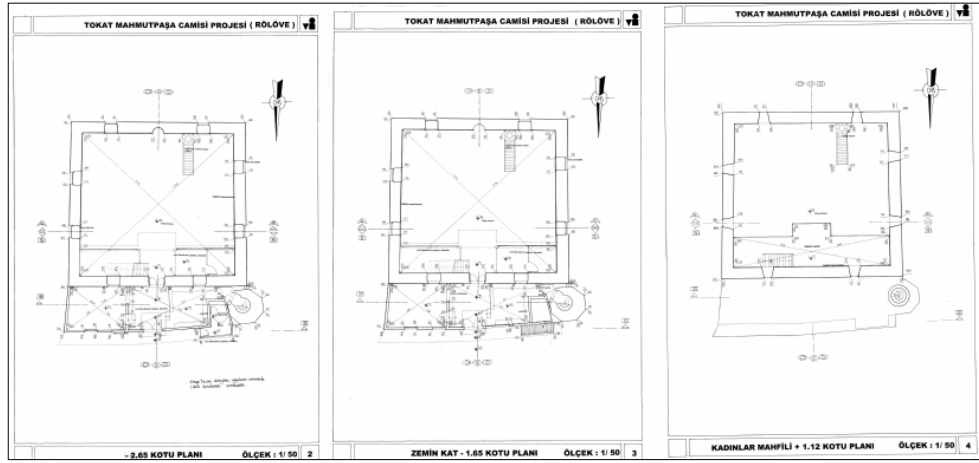
²⁰⁸ Uysal, 1987: 356.

²⁰⁹ Uysal, 1987: 354.

PLÂN :Var

KAYNAKÇA :

- 1- UYSAL, Osman; "Tokat'taki Osmanlı Eserleri", **Türk Tarihinde ve Kültüründe Tokat Sempozyumu (2–6 Temmuz 1986)**, Ankara, 1987, s. 353–356.

Plân—41: Tokat Mahmut Paşa Camii (VGM Arşivi)

Fotoğraf-126: Tokat Mahmut Paşa Camii (Onarım Öncesi)

Fotoğraf-127: Tokat Mahmut Paşa Camii (Onarım Sonrası)

Fotoğraf-128: Tokat Mahmut Paşa Camii Minberi

Fotoğraf-129: Tokat Mahmut Paşa Camii Mihrabı

Fotoğraf-130: Tokat Mahmut Paşa Camii Üst Mahfil

Fotoğraf-131: Tokat Mahmut Paşa Camii Tavanı

2.1.3.17.MEYDAN ²¹⁰ (HATUNİYE-İMARET) CAMİ

DOSYA NO.	:60.00.01 / 16
ARŞİVDEKİ VAKIF İSMİ	:Gülbahar Hatun Vakfı
İL / İLÇE	:Tokat / Merkez
ADRES	:Meydan Mah.
ESERİ YAPTIRAN	:Gülbahar Hatun Adına II. Beyazıd ²¹¹
KİTABE / İNŞA TARİHİ	:Var ²¹² (Bkz.Fotoğraf–134) / 1485 ²¹³
ARŞİV BELGELERİ	:Atik Esas 495 / 0.0.0141 Hüccet 803 / 0.0123.0170 Hüccet 779 / 0.0048.0052 Hüccet 803 / 0.0122.0169 Hüccet 803 / 0.0129.0179 İlam 779 / 0.0348.0275 İlam 803 / 0.0258.0303 Şahsiyet Kaydı 218 / 0.0058.0450 Vakfiye 740 / 0.0405.0158
MÜLKİYETİ	:VGM
PAFTA NO.	:19
ADA NO.	:278
PARSEL NO.	: 7
MİMARİ ÖZELLİĞİ	:Cami, imaret ve medrese yapılarından oluşan külliye içerisinde yer almaktadır. Zaviyeli Osmanlı camilerinin son aşamasındaki plân düzenlemesine sahiptir. Cami kare plânlı üzeri on iki kasnak üzerine oturan kubbe ile örtülmüştür. Ana mekânın sağına ve soluna kare plânlı prizmatik üçgenlerle geçişi sağlanan (Bkz.Fotoğraf–132/135) tek kubbeli birer mekân daha ilave edilmiştir ki girişte beş kubbeli son cemaat yeri (Bkz.Fotoğraf–133) bulunmaktadır. Bir tanesi mihrap ekseninde iki tanesi yanda ve bir tanesi de son cemaat yerinin doğu ucunda yer alan sonradan inşa edilen payandalar yapının mimari estetiğini bozmaktadır. (Bkz.Plân–42). Duvarlarda üç sıra halinde sıralanan ikişer pencere iç mekânı

²¹⁰ Asarkaya,1941: 50, Cemal, 1932: 67, Acunsal, 1947: 82, Çobanoğlu, 2004: 49, Yavi,1986: 73, Uzunçarşılı, 1927: 29.

²¹¹ Yardım, 1987: 467, Cemal, 1932: 69, Yavi, 1986: 73, Çakmak, 2001: 170.

²¹² Uzunçarşılı, 1927: 30, Yüksel, 1983: 388, Çakmak, 2001, 170.

²¹³ Yardım, 1987: 467, Çobanoğlu,2004: 499, Aslanapa, 2004: 131, Uysal, 1987: 336, Cemal, 1932:67, Gabriel, 1934: 89, Çakmak, 2001: 170, Öney, 1989: 7, Uzunçarşılı, 1927: 29.

aydınlatmakta iken kuzeyde kapının üzerinde müezzin mahfili yer almaktadır. Kuzeybatıda sekizgen kaide üzerinde oturan çokgen gövdeli tek şerefeli minare bulunmaktadır. Avlunun ortasında ahşaptan sekizgen formda yapılmış orijinal olmayan ²¹⁴ sivri kemerli sekiz dilimli kiremit çatılı bir şadırvan yer almaktadır. (Bkz.Fotoğraf-138). İç mekânda yarım silindirik şeklindeki mihrabın (Bkz.Fotoğraf-136) köşelerinde sütünceler yer almaktadır ki ahşap olan minberi (Bkz.Fotoğraf-137) yağlı boya ile boyanmış ve orijinalliğini kaybetmiştir. Ana mekân, revaklar ve minaresindeki rölief süslemeleriyle zarif ve uyumlu bir mimari yapıya sahiptir. Caminin içinde orijinal kalem işi süslemeler bulunmaktadır. Caminin Selçuklu tarzı stalâktitlerle işlenmiş mermer portali ve geçme ağaçtan yapılmış kapısı birer sanat eseridir. Ağaç kapıyı çevreleyen sarı ve siyah renkli mermerden yapılmış kemerin üzerinde Arapça yazılmış kitabe yer almaktadır. Cami duvarları minaresi ve mescitler kireç taşından tromplu kubbesi tuğladan örülmüştür. Geçme ağaçtan yapılmış giriş kapısının sağ ve sol kanadında mihrabın solundaki pencerenin sağ ve sol kanatlarında ve mihrapta mihrap ayetinin altında sağ ve solda yer alan rozetlerin içinde aynı hadisler yazılıdır. Bu hadisın manası şöyledir:”Vakit geçmeden önce namaz’ı, ölüm gelmeden önce de tövbeye acele ediniz.”. ²¹⁵ İbadete açıktır.

FOTOĞRAF :Var / 11 Adet

PLÂN :Yok

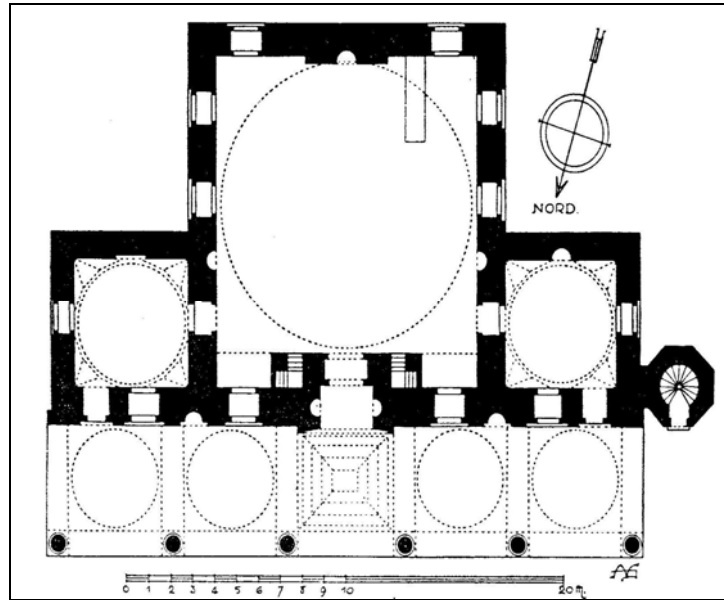
KAYNAKÇA :

- 1- ACUNSAL, F.; **Gerçeklerin Diliyle Tokat**, İstanbul, 1947, s. 82.
- 2- ASRAKAYA, Halis; **Osmanlılar Zamanında Tokat**, Birinci Kısım, Tokat, 1941, s. 50.
- 3- ASLANAPA, Oktay; **Osmanlı Devri Mimarisi**, 2.Baskı, İstanbul, 2004, s. 131–136.
- 4- BATUR, Afife; **Osmanlı Camilerinde Kemer, Strüktür – Biçim İlişkisi Üzerine Bir Deneme(1300–1730)**, (İTÜ Doktora Tezi), İstanbul, 1974, s. 87.
- 5- CEMAL, A.; **Tokat**, İstanbul, 1932, s. 67.
- 6- ÇAKMAK, Şakir; **Erken Dönem Osmanlı Mimarisinde Taç Kapılar (1300–1500)**, Ankara, 2001, s. 170.
- 7- ÇOBANOĞLU, Ahmet Vefa; ”Meydan Cami”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, cilt XXIX, Ankara, 2004, s. 499–500.

²¹⁴ Çobanoğlu, 2004: 499, Yavi, 1986: 73.

²¹⁵ Yardım, 1987: 468.

- 8- EYİCE, Semavi; "İlk Osmanlı Devri'nin Dini-İçtimai Bir Müessesesi Zaviyeler ve Zaviyeli Camiler", **İ.Ü.İktisat Fakültesi Mecmuası**, sayı XXIII, No:1-2, İstanbul, 1963, s. 45.
- 9- GABRIEL, Albert; **Monuments Turcs d'Anatolie Tome Deuxieme Amasya-Tokat-Sivas**, Paris, 1934, s. 89-91.
- 10- ÖNEY, Gönül; **Beylikler Devri Sanatı XIV. XV. y.y. (1300-1453)**, Ankara, 1989, s. 7.
- 11- UYSAL, Osman; "Tokat'taki Osmanlı Eserleri", **Türk Tarihinde ve Kültüründe Tokat Sempozyumu (2-6 Temmuz 1986)**, Ankara, 1987, s. 328-337.
- 12- UZUNÇARŞILI, Hakkı; **Kitabeler**, İstanbul, 1927, s. 30.
- 13- YARDIM, Ali; "Tokat ve Çevresindeki Mimari Eserlerdeki Hadisler", **Türk Tarihinde ve Kültüründe Tokat Sempozyumu (2-6 Temmuz 1986)**, Ankara, 1987.
- 14- YAVI, Ersal; **Tokat**, İstanbul, 1986.
- 15- YÜKSEL, Aydın; **Osmanlı Mimarisinde II. Beyazıd-Yavuz Sultan Selim Devri (886-926/1481-1520)**, V, İstanbul, 1983, s. 384-388.

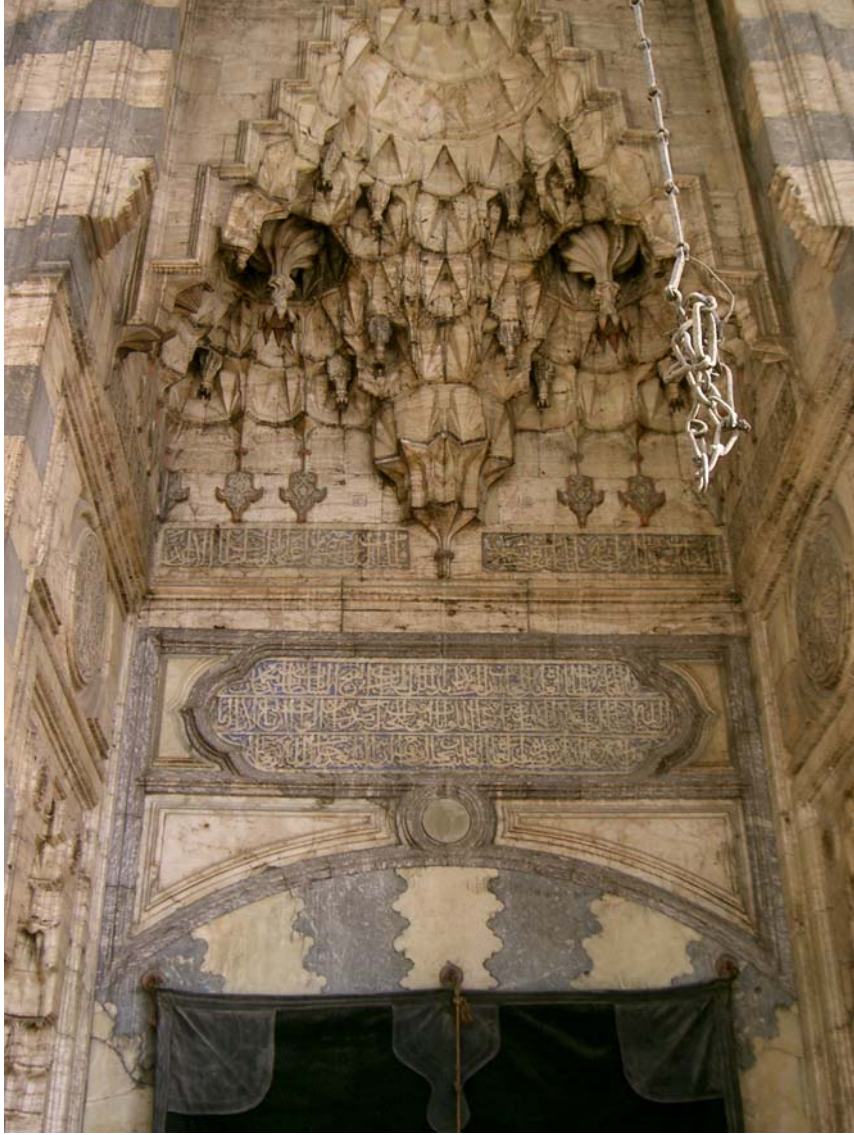
Plân-42: Tokat Meydan (Hatuniye) Cami (Albert Gabriel'den)

Fotoğraf-132: Tokat Meydan (Hatuniye) Cami

Fotoğraf-133: Tokat Meydan (Hatuniye) Cami Son Cemaat Yeri

Fotoğraf-134: Tokat Meydan (Hatuniye) Cami Kitabesi

Fotoğraf-135: Tokat Meydan (Hatuniye) Cami Kubbeye Geçiş Elemanı

Fotoğraf-136: Tokat Meydan (Hatuniye) Cami Mihrabı

Fotoğraf-137: Tokat Meydan (Hatuniye) Cami Minberi

Fotoğraf–138: Tokat Meydan (Hatuniye) Cami Şadırvanı

2.1.3.18.RÜSTEM ÇELEBİ (GÜDÜK MİNARE) CAMİİ

DOSYA NO.	:60.00.01 / 52
ARŞİVDEKİ VAKIF İSMİ	:Sultan Murad Rabi Vakfı
İL / İLÇE	:Tokat / Merkez
ADRES	:Rüstem Çelebi Mah.
ESERİ YAPTIRAN	:Bilinmiyor
KİTABE / İNŞA TARİHİ	:Yok ²¹⁶ / 15.yy ²¹⁷
ARŞİV BELGELERİ	:Atik Esas 420 / 0.0.0177 Şahsiyet Kaydı 220 / 0.0032.0122
MÜLKİYETİ	:VGM
PAFTA NO.	:25
ADA NO.	:219
PARSEL NO.	:4
MİMARİ ÖZELLİĞİ	:Cemaati tek bir mekân altında toplamak amacıyla geliştirilen merkezi kubbeli camilerimizden biridir. 18x10 m ölçülerinde ²¹⁸ dikdörtgen plânlı yapı, ortada sekiz kasnaklı kubbe ile bunun doğusunda ve batısında eş değerde ikişer kubbeli mekânlardan oluşmaktadır. Kubbeye geçiş elemanı pandantiftir. Bunlardan batıda yer alan çift kubbeli mekân sivri kemer ile dışarı açılarak son cemaat yerini teşkil etmektedir. ²¹⁹ Giriş mekânından ana mekâna geçiş tek kemerli kapı ile sağlanmaktadır. (Bkz.Plân–43). Güneyde batı duvarına bitişik inşa edilen minare tuğla malzeme ile örülü ve şerefeye geçiş beş sıra kirpi saçakla sağlanmaktadır. Sekizgen prizmal başlayan gövde silindirik biçime dönüşerek yükselmektedir. (Bkz.Fotoğraf–139). İç mekânda güneyde yarı dairesel plânlı basit bir nişten ibaret olan yuvarlak kemerli mihrap yer alırken ahşap minber orijinal değildir. Duvar örgü taşları arasında yerleştirilen tuğla sıraları ile meydana gelen süslemeler cepheyi hareketlendirmektedir. İnşa malzemesi duvarlarda moloz taş kubbe ve kemerlerde tuğla duvar köşelerinde, kenar aralıklarında, kapı ve pencere çerçevelerinde kesme taş malzeme kullanılmıştır. ²²⁰ İbadete açıktır.
FOTOĞRAF	:Yok
PLÂN	:Yok

²¹⁶ Uysal, 1987: 326.

²¹⁷ Öney, 1989: 16, Gabriel, 1934: 326.

²¹⁸ Gabriel, 1934: 87.

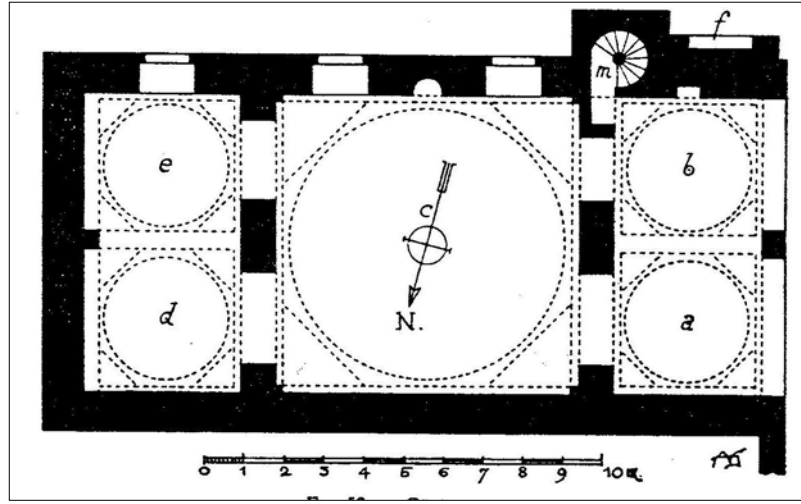
²¹⁹ Öney, 1989: 16.

²²⁰ Uysal, 1987: 326.

KAYNAKÇA

:

- 1- DEMİRİZ, Yıldız; **Osmanlı Mimarisinde Süsleme 1 Erken Devir**, İstanbul, 1979, s. 652–53.
- 2- GABRIEL, Albert; **Monuments Turcs d'Anatolie Tome Deuxieme Amasya-Tokat-Sivas**, Paris, 1934, s. 87–88.
- 3- ÖNEY, Gönül; **Beylikler Devri Sanatı XIV.-XV. y.y. (1300–1453)**, Ankara, 1989, s. 16.
- 4- UYSAL, Osman; "Tokat'taki Osmanlı Eserleri", **Türk Tarihinde ve Türk Kültüründe Tokat Sempozyumu (2–6 Temmuz 1986)**, Ankara 1987.

Plân-43: Tokat Rüstem Çelebi (Güdük Minare) Camii (A.Gabriel'den)

Fotoğraf-139: Tokat Rüstem Çelebi (Güçük Minare) Camii

2.1.3.19.SEYİT NECMETTİN CAMİİ

DOSYA NO.	:60.00.01 / 49
ARŞİVDEKİ VAKIF İSMİ	:Seyit Necmettin Vakfı
İL / İLÇE	:Tokat / Merkez
ADRES	:Tatar Hacı Mah.Hınıslı Sok. No:32
ESERİ YAPTIRAN	:Seyyid Necmettin
KİTABE / İNŞA TARİHİ	:Yok / 1412
ARŞİV BELGELERİ	:Yok
MÜLKİYETİ	:VGM
PAFTA NO.	:27
ADA NO.	:173
PARSEL NO.	:23
MİMARİ ÖZELLİĞİ	:Kare plânlı küçük bir mahalle camisidir. Üst örtüsü içten düz ahşap tavan, dıştan oluklu kiremit kaplı kırma çatıdır. Çatı geniş saçaklıdır. Son cemaat yeri yoktur. Camiye giriş doğu cephedeki kapıdan yapılmaktadır. İç mekânı doğu cephede alt katta bir adet, üst katta iki adet dikdörtgen pencere aydınlatmaktadır. Diğer cepheler sağırdır. İçte ahşap mihrap, minber ve üst mahfil bulunmaktadır. Taş temel üzerine ahşap iskeletlerle inşa edilen beden duvarlarının arasına kerpiç dolgu yerleştirilmiştir. Dönem özgünlüğünü koruyan minare ahşap balkon şerefelidir. (Bkz.Fotoğraf–141). Tavan eteğinden başlayarak üst mahfil boyunca devam eden geometrik süslü bordür yapıda dikkate değer tek tezyindir. (Bkz.Fotoğraf–140). İbadete açıktır.
FOTOĞRAF	:Var / 1 Adet
PLÂN	:Yok
KAYNAKÇA	:
1- GÜNDOĞDU Hamza ve Diğerleri; Tarihi Yaşatan İl Tokat , Ankara, 2006, s. 132.	

Fotoğraf-140: Tokat Seyit Necmettin Camii

Fotoğraf-141: Tokat Seyit Necmettin Camii Minaresi

2.1.3.20.TAKYECİLER (TAKVACILAR) CAMİ

DOSYA NO.	:60.00.01 / 15
ARŞİVDEKİ VAKIF İSMİ	:Ahi Evran Vakfı
İL / İLÇE	:Tokat / Merkez
ADRES	:Su İçmez Mah. Sulu Sokak Mevki
ESERİ YAPTIRAN	:Bilinmiyor
KİTABE / İNŞA TARİHİ	:Yok ²²¹ / 15.y.y. yapısıdır. ²²² Güney duvarında 1871 tarihli tamir kitabesi bulunmaktadır. ²²³
ARŞİV BELGELERİ	:Atik Esas 481 / 0.0.0136 Şahsiyet Kaydı 218 / 0.0214.0977 Şahsiyet Kaydı 218 / 0.0294.2344 Zabıt Kararı Kutu 50 Zabıt Kutusu 2960
MÜLKİYETİ	:VGM
PAFTA NO.	:Yok
ADA NO.	:229
PARSEL NO.	:40
MİMARİ ÖZELLİKLERİ	:Caminin ana mekânı kare plânlı içten dört fil ayağı ile kemerlerle birbirine bağlanmış ve üzerleri kubbe ile örtülmüştür. Duvarlarda moloz taş kubbede tuğla fil ayaklarında ve kapıda taş kullanılmıştır. Batı girişinde son cemaat yeri ve minare yer almaktadır. Avluda içten bağdadi kubbeli dıştan kırma çatılı şadırvan bulunmaktadır ve şadırvanın silindirik havuzu orijinaldir. Camide moloz ve kesme taştan yapılmış mekân ve kolonlar üzerinde dokuz kubbe bulunmaktadır. Restorasyondan önce kiremit kaplı orijinal bir çatıyla kapalı kubbeler ²²⁴ bugün dışarıda bırakılmışlardır. (Bkz.Plân-44). Hiçbir süsleme göremediğimiz iç mekânda sekiz köşeli kesme taştan yapılmış kolonlar ve başlık köşelerinde arabesk oymalar vardır. 1871 de yapıldığı sanılan barok süslemelerin mavi tonlarda işlenmiş olduğu kemerlerin birisinde kalmış küçük bir parçadan anlaşılıyor. Kesme taştan yapılmış ve onarım görmüş kısa bir minaresi vardır. Ahşap konstrüksiyon ve çatısı sonradan yapılmıştır. Güneybatı köşesine bitişik minare kare kaideli silindirik gövdeli ve tek şerefelidir. Şerefe altı mukarnaslarla süslü konik bir külah ve alem minareyi taçlandırmaktadır. Süsleme açısından esas ibadet mekânında kemer yüzeylerinde

²²¹ Uysal, 1987: 342.

²²² Diez ve Aslanapa, 1955: 311.

²²³ Yavi, 1986: 80, Uysal, 1987: 337.

²²⁴ Yavi, 1986: 80, Uysal, 1987: 337.

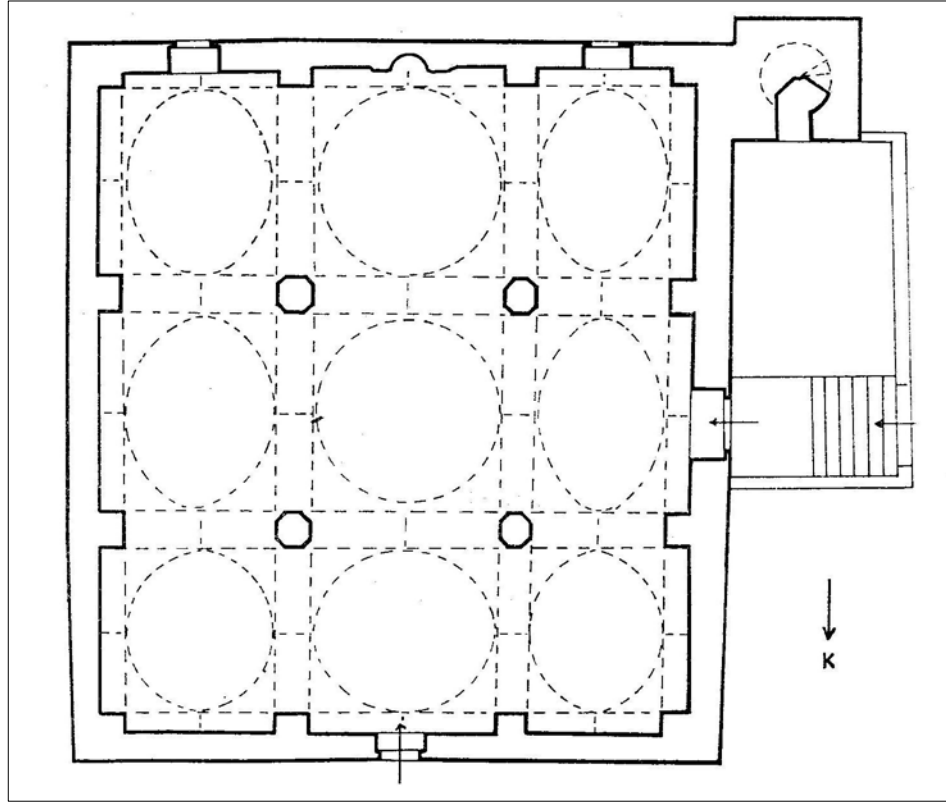
kalan kalem işi süslemelere ait kalıntılardan başka bir şey yoktur. (Bkz.Fotoğraf–142/143). İbadete açıktır.

FOTOĞRAF :Var / 78 Adet

PLÂN :Var

KAYNAKÇA :

- 1- DİEZ, Ernst-ASLANAPA, Oktay; **Türk Sanatı**, İstanbul, 1955, s. 311.
- 2- UYSAL, Osman; "Tokat'taki Osmanlı Eserleri", **Türk Tarihinde ve Türk Kültüründe Tokat Sempozyumu (2–6 Temmuz 1986)**, Ankara, 1987, s. 337–343.
- 3- YAVİ, Ersal; **Tokat**, İstanbul, 1986, s. 80.

Plân-44: Tokat Takyeciler (Takvacılar) Cami (Osman Uysal'dan)

Fotoğraf-142: Tokat Takyeciler (Takvacılar) Cami (Onarım Öncesi)

Fotoğraf-143: Tokat Takyeciler (Takvacılar) Cami (Onarım Sonrası)

2.1.3.21.TATAR HACI CAMİİ

DOSYA NO.	:60.00.01 / 64
ARŞİVDEKİ VAKIF İSMİ	:Tatar Osman Ağa Vakfı
İL / İLÇE	:Tokat / Merkez
ADRES	:Sulu Sok.
ESERİ YAPTIRAN	:Bilinmiyor
KİTABE / İNŞA TARİHİ	:15.y.y.
ARŞİV BELGELERİ	:Atik Esas 481 / 0.0.0124 Şahsiyet Kaydı 221 / 0.0148.0625
MÜLKİYETİ	:VGM
PAFTA NO.	:27
ADA NO.	:154
PARSEL NO.	:20
MİMARİ ÖZELLİĞİ	:Orijinalinde sıbyan mektebi amacıyla inşa edilmiştir.

Kubbeye örtülü iki kare mekân ve bu mekânları birbirine bağlayan hol kısmından oluşmaktadır. (Bkz.Fotoğraf–144). Kuzeydeki girişin ardından beşik tonoz örtülü hole ulaşılmaktadır. Holün kuzeybatısındaki kapıdan kare plânlı kubbeli mescide, kuzeydoğudaki kapıdan yine kare plânlı kubbeli odaya geçiş sağlanmaktadır. Güneyde yuvarlak niş halinde mihrap, mihrabın sağında ahşap minber yer almaktadır. Beton harçla moloz taş malzeyle inşa edilen beden duvarları dört sıra kirpi saçakla sonlanmaktadır. (Bkz.Fotoğraf–145/146). Mekânı dikdörtgen formlu, düzgün kesme taş söveli ve tuğla malzemeli pencereler aydınlatmaktadır. İbadete kapalıdır.

FOTOĞRAF	:Yok
PLÂN	:Yok
KAYNAKÇA	:

- 1- GÜNDOĞDU Hamza ve Diğerleri; **Tarihi Yaşatan İl Tokat**, Ankara, 2006, s. 133.

Fotoğraf-144: Tokat Tatar Hacı Cami

Fotoğraf-145: Tokat Tatar Hacı Cami

Fotoğraf-146: Tokat Tatar Hacı Cami

2.1.3.22.ULU CAMİ

DOSYA NO.	:60.00.01 / 10
ARŞİVDEKİ VAKIF İSMİ	:Sultan Murad Rabi Vakfı
İL / İLÇE	:Tokat / Merkez
ADRES	:Su İçmez Mah.
ESERİ YAPTIRAN	:Padişah Avcı Mehmet yeniden yaptırmıştır. ²²⁵
KİTABE / İNŞA TARİHİ	:Var ²²⁶ / İlk inşası 12.y.y. olup ²²⁷ , 1679 yılında bugünkü yapısına kavuşmuştur. ²²⁸ Çün bu cami binası oldu cedid Tarih için dinildi iki sa'id Sal-ı tecdid falı doksanbir Mecd-i sultan Mehmed-i âhir Umaruz ba he-me dil ez- fazl-ı Huda Hatime-i âhirinde ide atâ ²²⁹
ARŞİV BELGELERİ	:Vakfiye Dolap Kutusu 8 Dosya No 1
MÜLKİYETİ	:VGM
PAFTA NO.	:6
ADA NO.	:126
PARSEL NO.	:49
MİMARİ ÖZELLİKLERİ	:Camii dikdörtgen plânlı ve batısında küçük bir avlusu ve kuzeybatı köşesinde tek şerefeli kesme taştan zarif bir minare yer almaktadır. Doğuda yer alan girişe merdivenlerle çıkılmaktadır. Yol sebebiyle yapının güneydoğu köşesi pahlanmıştır. Doğuda kare ayaklar ile batıda sütunlar tarafından taşınan sivri kemerli son cemaat yerleri bulunmaktadır. (Bkz.Fotoğraf-147/148). Bu mekânlardan birer kapı ile esas ibadet mekânına geçiş yapılabilmektedir. Camiyi alt katta dikdörtgen üst katta yuvarlak kemerli pencereler aydınlatmaktadır. Esas ibadet mekânı kuzey güney doğrultusunda üç sahına ayrılmıştır. Sekiz adet ayak sırası ile birbirinden ayrılan sahnılardan orta sahnın diğerlerine göre daha geniş ve yüksek tutulmuştur. (Bkz.Plân-45). Mihrap sade görünümlü minber ise ahşap kafes oyma işçiliği dikkati çeker. Düz tavan ile örtülü yapının bu kısmında yer alan 17.y.y.

²²⁵ Erdemir, 1987: 298.

²²⁶ Uysal, 1987: 357-360, Yavi, 1986: 79, Uzunçarşılı, 1927: 41.

²²⁷ Baykara, 1987: 294.

²²⁸ Erdemir, 1987: 298, Yavi, 1986: 79, Uzunçarşılı, 1927: 41.

²²⁹ Batı kapısının üzerindeki kitabedir.

özelliklerini taşıyan kalem işi süslemeleri muhteşemdir. İnşa malzemesi moloz taş ve kesme taş kullanılmıştır. Caminin kesme taştan yapılmış kemerli kolonların her tarafında desenler mevcuttur. Perdahlanmış kireç taşları üzerine çini görünümü vermek için pastel renklerle boyanmış bu naif kolon süslemelerin ne zaman yapıldığı bilinmemektedir. Kemer ve alınlarında Selçuklu çinilerindeki geçme rumi motifler ve kemer içlerine de birbirine bağlı küçük panolar halinde 16.-17. y.y. İznik çini desenlerini anımsatan süslemeler yapılmıştır. Caminin doğu ve batı yönlerindeki revakların malzeme ve işçilik bakımından birbirinden ayrı olduğu görülmektedir.²³⁰ Kitabesinde "Çün bu cami oldu cedit" ifadesi caminin yenilendiğini gösterir. İç mekânlarda ve kuzey revaklarında kesme taştan yapılmış kemerli kolonları ile batı yönündeki son cemaat yerinin devşirme sütunları da caminin çok eski olduğunu göstermektedir. Herhangi bir nedenle hasar gören cami Sultan Avcı Mehmet zamanında restore edilmiş ve 1678 'deki kitabe o zaman takılmıştır. 1950 yılından itibaren Vakıflar Genel Müdürlüğü'nce onarım gören cami bugün ibadete açıktır.²³¹

DÖNEMİ :Selçuklu döneminde yapılmış fakat yangın ve deprem v.b. nedenlerle harap olmasından dolayı eski temelleri esas alınarak Osmanlı döneminde tekrar inşa edilmiştir.²³²

FOTOĞRAF :Var / 14 Adet

PLÂN :Yok

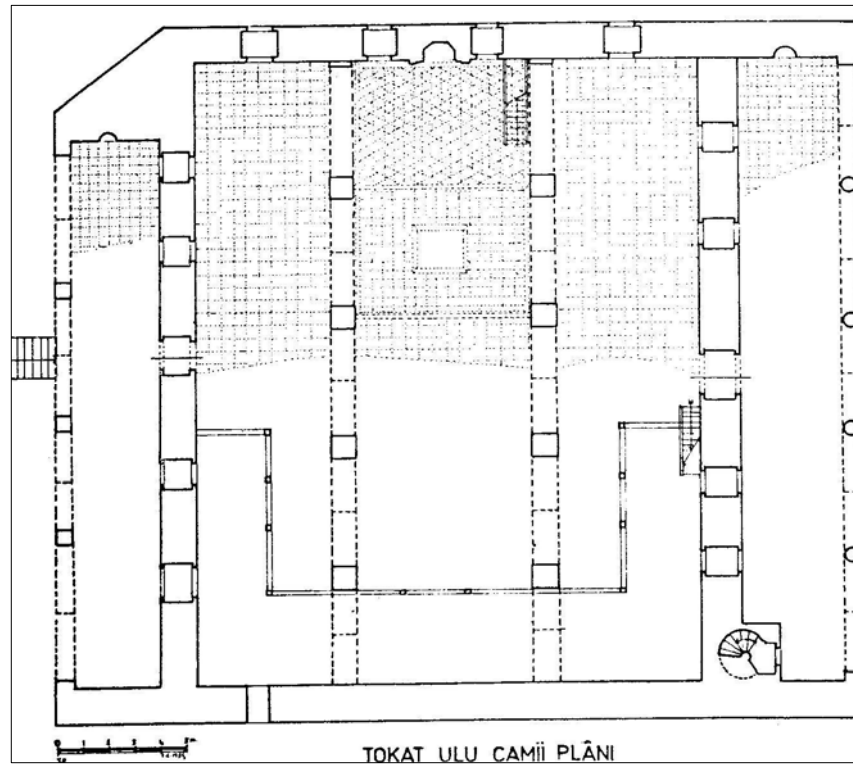
KAYNAKÇA :

- 1- ERDEMİR, Yaşar; "Tokat Yöresindeki Ahşap Camiler ", **Türk Tarihinde ve Türk Kültüründe Tokat Sempozyumu (2-6 Temmuz 1986)**, Ankara, 1987, s. 295-300.
- 2- BAYKARA, Tuncer; "Tokat Ulu Cami Üzerine Denemeler" **Türk Tarihinde ve Türk Kültüründe Tokat Sempozyumu (2-6 Temmuz 1986)**, Ankara, 1987, s. 291-294.
- 3- UYSAL, Osman; "Tokat'taki Osmanlı Eserleri", **Türk Tarihinde ve Türk Kültüründe Tokat Sempozyumu (2-6 Temmuz 1986)**, Ankara, 1987, s. 356-360.
- 4- UZUNÇARŞILI, Hakkı; **Kitabeler**, İstanbul, 1927, s. 41.
- 5- YAVI, Ersal; **Tokat**, İstanbul, 1986, s. 79.

²³⁰ Yavi, 1986: 79.

²³¹ Yavi, 1986: 79.

²³² Erdemir, 1987: 298.

Plân-45: Tokat Ulu Cami (Tuncer Baykara'dan)

Fotoğraf–147: Tokat Ulu Cami (Onarım Öncesi)

Fotoğraf-148: Tokat Ulu Cami (Onarım Sonrası)

2.1.3.23.YOLBAŞI CAMİ

DOSYA NO.	:60.00.01 / 62
ARŞİVDEKİ VAKIF İSMİ	:Hamza Çelebi Vakfı
İL / İLÇE	:Tokat / Merkez
ADRES	:Soğukpınar Mah.Bey Sok.
ESERİ YAPTIRAN	:Katipzade Tahir Efendi tarafından tamir ettirilmiştir. ²³³
KİTABE / İNŞA TARİHİ	:Var (Bkz.Fotoğraf–151/152/153) / 1339–1342 Sâhibulhayratın i'anesi ve beled-i reisi Katipzâde Tahir Efendi'nin sa'y ve gayretiyle İş bu cami-i şerif müceddeden inşa ve ta'mir edilmiştir. Fî sene (1923–1924) fî sene 1339
ARŞİV BELGELERİ	:Şahsiyet Kaydı 222 / 0.0084.0362 Zabıt Kararı Kutu 44 / 0 Zabıt Kutusu 3609
MÜLKİYETİ	:VGM
PAFTA NO.	:9
ADA NO.	:72
PARSEL NO.	:15
MİMARİ ÖZELLİĞİ	:Dıştan kare plânlıdır. Üç mermer sütun ile iki bölüme ayrılan son cemaat yerinin yanları sonradan kapatılmıştır. (Bkz.Fotoğraf–149). Yapıya batı cephede bulunan ahşap kapıdan girilmektedir. (Bkz.Fotoğraf–150). Esas ibadet mekânı kare plânlı ve üzeri içten kubbe, dıştan kiremit kaplı kırma çatıyla örtülüdür. Kubbeye geçiş elemanı tromptur. Ahşap minaresi ince gövdeli, balkon şerefelidir. Küçük bir külah ile son bulan minare dönem özelliğini korumaktadır. Minareye üst mahfildeki ahşap kapıdan çıkılmaktadır. Ahşap-kerpiç malzemeyle inşa edilen beden duvarları geniş saçakla sonlanmaktadır. İç mekânda yarım silindirik niş şeklinde mihrap, (Bkz.Fotoğraf–154) ahşap minber (Bkz.Fotoğraf–155) ve ahşap üst mahfil (Bkz.Fotoğraf–156) bulunmaktadır. Vaaz kürsüsü yoktur. Batıda bir, güneyde ve kuzeyde iki, mihrap üzerinde yer alan bir pencereden ışık içeriye süzülmemektedir. Kubbe göbeğinde bitkisel motiflerle süslü yazıt yer almaktadır. ²³⁴ İbadete açıktır.
FOTOĞRAF	:Var / 3 Adet
PLÂN	:Yok

²³³ 1922 tarihinde tamir ettirilmiştir.

²³⁴ Yazıtın sonunda caminin inşa tarihi 1339–1342 okunmaktadır. (Bkz.Fotoğraf–165.)

KAYNAKÇA :

- 1- GÜNDOĞDU Hamza ve Diğerleri; **Tarihi Yaşatan İl Tokat**, Ankara, 2006, s. 122.

Fotoğraf-149: Tokat Yolbaşı Cami

Fotoğraf-150: Tokat Yolbaşı Cami Giriş Kapısı

Fotoğraf-151: Tokat Yolbaşı Cami Kitabesi

Fotoğraf-152: Tokat Yolbaşı Cami Kubbe

Fotoğraf-153: Tokat Yolbaşı Cami Kubbedeki Tarih

Fotoğraf-154: Tokat Yolbaşı Cami Mihrabı

Fotoğraf-155: Tokat Yolbaşı Cami Minberi

Fotoğraf–156: Tokat Yolbaşı Cami Üst Mahfil

3.KARŞILAŞTIRMA ve DEĞERLENDİRME

“T.C. Başbakanlık Vakıflar Genel Müdürlüğü Tarafından Tescili Yapılan Camiler (Amasya-Sivas-Tokat) ” adlı yüksek lisans tez çalışmamızdaki amacımız Beylikler, Selçuklu ve Osmanlı dönemlerine ait mimari eserlerin yoğun olduğu Amasya, Sivas ve Tokat illerindeki yapıların Vakıflar Genel Müdürlüğü arşivindeki envanter bilgilerinin araştırılmasıdır. Yaptığımız araştırmalar neticesinde arşivde ²³⁵ 19.580 adet eski eser ile karşılaşılmıştır. Eserlerden 8065 adedinin mülkiyeti VGM'ye ait olup 447 adedi özel, 8113 adedi kamu mülkiyetinde iken 2955 adedinin mülkiyeti belli değildir.

Abide ve Yapı İşleri Daire Başkanlığı Arşivi'nde sayısal verileri her gün değişen ve güncellenen 19.580 adet eski eserin tür bazında dağılımına bakıldığında; 1 abdesthane, 1 ambar, 1 anıt, 3 apartman, 16 arasta, 17 ayazma, 1 bazilika, 61 bedesten, 4 bimarhane, 22 bina, 6386 cami, 36 çamaşırhane, 61 çarşı, 3190 çeşme, 1 çiftlik, 5 çilehane, 2 darphane, 6 darülhâdis, 2 darülhuffaz, 15 darülkurra, 8 darüşşifa, 15 değirmen, 20 dergâh, 34 dükkân, 78 ev, 2 fabrika, 2 fırın, 1 göl, 2 hal, 1126 hamam, 518 han, 7 hanegâh, 4 hastahane, 24 havra, 260 hazire, 3 hela, 3 hünkâr kasrı, 2 imalathane, 64 imaret, 1 iskele, 4 işhanı, 1 işyeri, 1 kahvehane, 8 kale, 20 kaplıca, 13 kastel, 1 kayalık, 108 kervansaray, 773 kilise, 15 konak, 987 köprü, 12 köşk, 1 kuyu, 2 külliye, 182 kümbet, 78 kütüphane, 1 mahsen, 76 manastır, 381 medrese, 177 mektep, 926 mescid, 10 meşruta, 16 mevlevihane, 1 meydan, 267 mezar, 737 mezarlık, 23 muvakkithane, 2 müştemilat, 68 namazgah, 6 oda, 13 okul, 4 otel, 3 park, 1 Pazar, 1 rasathane, 1 ribat, 55 saat kulesi, 2 sakahane, 5 saray, 100 sarnıç, 113 sebil, 1 semahane, 18 sinagog, 9 subendi, 5 su deposu, 22 su kemeri, 1 su kuyusu, 8 su maksemi, 18 su terazisi, 1 sütun, 31 şadırvan, 75 şapel, 1 tabakhane, 7 tabhane, 1 tabutluk, 250 tekke, 2 tersane, 1768 türbe, 4 yalı, 1 yatır, 4 ziyaret, 39 zaviye şeklinde görülmektedir.

Konumuz dâhilinde yer alan Amasya (306 adet), Sivas (267 adet) ve Tokat (268 adet) illerinde ise toplam 841 adet eski eser tespit edilmiştir. Bunlardan sadece 92 tanesi tescilli vakıf camisidir. Ancak 92 vakıf camisi içerisinde yer alan Amasya Bakacak Cami, İğneci Baba Camii, Mecidiye Cami; Sivas Ali Çavuş Camii, Aydoğan

²³⁵ Abide ve Yapı İşleri Daire Başkanlığı Arşivi.

Cami, Dikilitaş Cami, Ece Cami, Hanımın Cami, Paşa (Selman Bey) Cami, Selim Ağa Camii, Sofu Himmet Camii, Şehitler Cami, Vişneli Cami; Tokat Büyükbeybağı Cami, Dokuztaşlar Cami, Geyras Cami, Kemer Cami, Koşakavak Cami, Sarıgüllük Cami, Topcubağı Cami tescilden düşürülmüştür. Tescilden düşürülen camileri de konumuz dışında tuttuğumuzda 21 tanesi Amasya'da, 28 tanesi Sivas'ta, 23 tanesi Tokat'ta olmak üzere toplam 72 adet tescilli vakıf camisi tez konumuzu belirlemiştir.

Yetmiş iki adet tescilli vakıf camisi üzerinde kurum arşivlerinde yaptığımız çalışmalar sonucunda ulaşılan istatistik bilgileri şöyledir:

Abide ve Yapı İşleri Daire Başkanlığı Arşivi'nde 27 plân çizimi, 1309 fotoğraf araştırmacılara sunulmuştur. Kültür ve Tescil Dairesi Başkanlığı Arşivi'nde ise; 3 Ariza Kutu, 56 Atik Esas, 1 Berat, 15 Hücet, 2 Hudutname, 2 Hülâsa Kaydı, 7 İlam, 3 Kayd-ı Hakani, 1 Mükayaa Hüceti, 15 Mükerrer Belge, 1 Müzekkere, 1 Resmi Yazı, 2 Şard Tebdili, 85 Şahsiyet Kaydı, 1 Temlikname, 2 Tevzin Kararı, 1 Tezkire, 24 Vakfiye, 2 Vesika, 10 Zabıt Kararı, 5 Zeyl Vakfiye tespit edilmiştir. (Bkz. Tablo ve Şekiller Cetveli).

Tezimiz tescilli vakıf camilerini kapsamassından dolayı arşivdeki eserlerin nasıl tescil edildiği de araştırılmıştır. Söz konusu eski eserler, 3386 sayılı Kanunla Değişik 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nun 7. maddesi gereğince tespit ve tescil edilmiştir.²³⁶ Kanuna göre; Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün idaresinde veya denetiminde bulunan mazbut ve mülhak vakıflara ait taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları, gerçek ve tüzel kişilerin mülkiyetinde bulunan cami, türbe, kervansaray, medrese, han, hamam, mescit, zaviye, sebil, Mevlevihane, çeşme ve benzeri korunması gerekli taşınmaz kültür varlıklarının tespiti, envanterlenmesi Vakıflar Genel Müdürlüğü'nce yapılır.

Korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları şu kriterlere göre belirlenmektedir: 19. y.y. sonuna kadar yapılmış taşınmazlar²³⁷ ile bu tarihten sonra yapılmış olup önem ve özellikleri bakımından Kültür ve Turizm Bakanlığı'nca korumalarına gerek görülen taşınmazlar²³⁸, sit alanı içinde bulunan taşınmaz kültür

²³⁶ Bkz. 23.07.1983 tarih 18113 sayılı Resmi Gazete.

²³⁷ 2863 sayılı Kanun'un 6. maddesi a bendi.

²³⁸ 2863 sayılı Kanun'un 6. maddesi b bendi.

varlıkları ile Milli Mücadele ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunda büyük tarihi olaylara sahne olmuş binalar ve tespit edilecek alanlar ile Mustafa Kemal ATATÜRK tarafından kullanılmış evlerdir ²³⁹.

Vakıflar Genel Müdürlüğü eski eserleri Avrupa Konseyi tarafından belirlenen tescil fişi ile kayıt etmektedir. Tescil fişinde eserin envanter numarası, imar plânı, pafta numarası, ili, ilçesi, mahalle / köy, sokak, ve kapı numarası gibi açık adres bilgilerinin yanında pafta, ada, parsel numaralarını yer aldığı kadastro bilgileri mevcuttur. Koruma derecesi başlığı altında eserin anıtsal, çevresel ya da çevreye aykırı olup olmadığı belirtilmektedir. Eserin adı, yaptıran, yapan, mimari çağı (üslup) yapım tarihi, kitabe ve vakfiye bilgilerinin bulunduğu fişlerde ayrıca eski eserin taşıyıcı ve süsleme elemanları, üst, dış ve iç yapı durumları belirtilmektedir. Eserin koruma durumu A=iyi, B=orta, C=fena; rutubet durumu A=yok, B=izi var, C=önemli şeklinde alfabetik kodlar ile verilmektedir.

Mevcut vaziyet plânı ve fotoğrafları ile belgelenen eserlerin daha önceden geçirdiği onarımlar ayrıntılı olarak verilmekle birlikte binanın su, elektrik, ısıtma ve kanalizasyon sistemlerinin orijinal, bugünkü ve önerilen kullanımları belirtilmektedir. Detaylı bir bilgi donanımı ile düzenlenen tescil fişlerinde eserlerle ilgili mevcut yayın dizinine varsa rapor, rölöve ve restorasyon projeleri, harita, kroki ve kurul kararlarına yer verilmektedir. Yapıların tescil işlemleri Koruma Bölge Kurul kararları ile yapılmaktadır.

Genel bir değerlendirmenin yanı sıra tez konumuza dâhil camilerde mimari bakımdan karşılaştırmalar yapacak olursak ortak bir gelişme gözlemlemek mümkün değildir. Çünkü mimari özellikleri, konumları, plân şemaları açısından yapılara bakıldığında gelişim süreci içerisinde kendinden sonra ortaya çıkan plân şemalarına öncülük eden örneklerin yanında Anadolu'daki çeşitli camileri ile benzerlikler arz eden örnekler de mevcuttur.

²³⁹ 2863 sayılı Kanun'un 6. maddesi c bendi. Taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları detaylı bilgi için bkz. 2863 Sayılı Kanun.

Amasya, Sivas ve Tokat'taki camiler üst örtü biçimlerine göre sınıflandırılacak olursa kubbeli ve ahşap tavanlı olmak üzere iki grupta toplandıkları görülecektir.

İslâm mimarisinde kubbe, bir örtü elemanı olmasının dışında çeşitli sembolik anlamlara sahiptir. Gök kubbenin sembolü kabul edilen bu örtü elemanı gücü ve iktidarı da simgelemektedir.

Tez konumuz içerisinde, kare plânlı harim gövdesinin bir kubbe ile örtüldüğü örnekler mevcuttur.²⁴⁰ Bu tarz uygulamalara Anadolu'da 13. y.y.'da karşılaşılmaktadır. Tek kubbeli mescitler adıyla anılan bu camilerin giriş cephelerinde genellikle son cemaat yerleri bulunmaktadır. Amasya Kileri Süleyman Ağa Camii (1489) iki bölümlü son cemaat yeri ile Konya İnce Minareli Medrese Mescidine (1250)²⁴¹ ve Konya Sırçalı Mescide (13. y.y.'ın ilk yarısı)²⁴² benzemektedir. Amasya Piri Baba (Çelebi Mehmet) Camii (15.y.y.), Amasya Şamlar Mahallesi Yukarı Tekke Cami, Amasya Şirvanlı (Azeriler) Cami (1495), Sivas Kale Cami (1580) üç bölümlü son cemaat düzenlemesiyle Gebze Orhan Cami (1365) ve Bursa Hoca Ali Cami'si (1439) ile paralellik göstermektedir.

Sivas Şehitler Cami, Tokat Meydan Cami beş; Tokat Ali Paşa Camii yedi bölümlü son cemaat yerleriyle daha abidevi yapılardır. Tek kubbeli yapı olarak incelenen ve değerlendirilen Uşak Burma Cami (1572), Erzurum Kale Mescidi (12.y.y ortaları)²⁴³, Konya Hoca Hasan Mescidi (13.y.y. son çeyreği)²⁴⁴, Kayseri Kurşunlu Cami (1585), Tekirdağ Rüstem Paşa Cami (1152/53) Amasya, Sivas ve Tokat dışında rastladığımız belli başlı örnekler arasındadır.²⁴⁵

Kare plânlı harim kısmına sahip üzeri düz tavanla örtülü camiler de mevcuttur.²⁴⁶ Sivas Abadan (Hamidiye) Cami (1905) içten kubbe dıştan düz tavanla örtülüdür. Sivas Zincirli Minare (Seyitoğlu) Cami (1747), Sivas Genç Mehmet Paşa

²⁴⁰ Bkz. Tablo: Plân Gruplamaları sayfa 351.

²⁴¹ Kuran, 1969: 54.

²⁴² Aslanapa, 1991: 25.

²⁴³ Aslanapa, 1984: 26.

²⁴⁴ Arık, 1985: 32.

²⁴⁵ Danık, 2004: 185–186.

²⁴⁶ Bkz. Tablo: Plân Gruplamaları sayfa 351.

Camii (1802), Tokat Mahmut Paşa Camii (17.y.y.) üzeri düz tavanla örtülü Vefa Mimar Ağa Mescidine (1480) ve Unkapanı Haracı Kara Mehmet Paşa Cami (1475)'sine benzemektedir.²⁴⁷

Çalışmamızda Hz. Muhammed (S.A.V.) zamanında yapılan Mescidi Nebevi'den (624) itibaren birçok dönemde karşılaşılan dikdörtgen plânlı camiler mevcuttur.²⁴⁸ Amasya Hatuniye (Bülbül Hatun) Cami (1510), Amasya Saraçhane Cami (1372), Sivas Pulur (Billur) Cami (19.y.y.), Tokat Hacı Behzat Cami (1535) mihrap önü kubbeleri ile Diyarbakır Eğil Ulu Cami (12.y.y.)²⁴⁹ ve Hasankeyf Koç Cami plân şemalarıyla paraleldir.

Anadolu Selçuklu mimarisinin en erken tarihli son cemaat mekânı camilerinden birisi olan Sivas Ulu Cami (1192–1193), enlemesine gelişen çok sahınlı camiler arasındadır. Daha küçük ölçekli Tokat Ulu Cami (12.y.y.) ise kuzey-güney doğrultusunda üç sahınlı derinlemesine plânı ile Amasya Burmalı Cami (13.y.y. ortası), Amasya Gök Medrese (13.y.y. sonu) Camilerine benzemektedir. Karamanoğulları döneminde yapıldığı tahmin edilen Karaman Yeşildere İç Kale Cami iki sütun sırasıyla üç bölüme ayrılan harimi ile aynı özelliktedir.

Sivas Hacı Zahit Cami (19.y.y.), Sivas Yiğitler (Fertelli) Cami (1794), Tokat Genç Mehmet Paşa Cami (1692) enine dikdörtgen plânlı üzeri düz tavanla örtülü diğer örneklerdir.

Küllîye içerisinde bulunan Sivas Ali Baba Cami (1792) boyuna gelişen ve üzeri kubbeyle örtülü bir uygulamadır. Kubbeyle örtülü esas ibadet mekânının kuzeyindeki ikinci kubbeli mekân hem türbe hem de ibadet yeri şeklinde kullanılmaktadır.

Boyuna gelişen dikdörtgen plânlı Amasya İhsaniye Cami, Sivas Sait İbrahim Paşa Cami (1868), Sivas Yahya Bey Cami (1947), Sivas Yeşil Cami (1868), Tokat

²⁴⁷ Boran, 2001: 223.

²⁴⁸ Bkz. Tablo: Plân Gruplamaları sayfa 353.

²⁴⁹ Boran, 2001: 225.

Akdeğirmen Cami (19.y.y.), Tokat Kaya Cami (19.y.y.) Trabzon Çaykara Kabataş Köyü Merkez Camisi (1872/73) ²⁵⁰ ile paralellik göstermektedir.

Bunların dışında zaviyeli plân şemasının güzel örneklerini temsil eden uygulamalar da söz konusudur. Ardı ardına gelen ve birbirinden büyük bir kemerle ayrılan iki kubbeli mekâna yanlardan genellikle üzeri kubbe ya da tonoz örtülü mekânlar açılmaktadır.

Erken devir Osmanlı mimarisinin zaviyeli cami plân şemasının güzel bir örneğini teşkil eden Amasya Beyazıt Paşa Camii (1414) harim kısmı ve son cemaat yeri ile Amasya İkinci Bayezıt Camisine (1485) benzemektedir. ²⁵¹ Doğu ve batıda bulunan tabhaneleri ve beş bölümlü son cemaat düzenlenmesi ile Üsküp İsabey Camii (1438) aynı plân tarzındadır.

İkinci Beyazıt'ın Veziri tarafından yaptırılan Amasya Genç Mehmet Paşa Camiisinin (1486) güneyindeki esas ibadet mekânına solda bir, sağda iki kubbeli oda açılmaktadır. Orta eksen üzerinde iki kare bölüm ile meydana gelen dikdörtgenin kuzeyindeki kısmın iki yanında bulunan yan hücreleri ile Amasya Sofular Cami (1485) ve ortada sekiz kasnaklı kubbe ile bunun doğu ve batısında eş değerde ikişer kubbeli mekândan meydana gelen Tokat Rüstem Çelebi Camii (15.y.y.) zaviyeli plân şemasının farklı bir versiyonunu oluşturmaktadır.

Tokat Rüstem Çelebi (Güçük Minare) Camii (15.y.y.), plân şeması ile Edirne Üç Şerefeli Cami (1437–1447) ve Manisa Hatuniye Cami (1490) mimari düzenlemelerinin sadeleştirilmiş tarzını sergilemektedir. Buradaki gibi son cemaat yerinin esas ibadet mekânının sağ ve solunda bulunması nadir görülen uygulamalardır. Erken Osmanlı Döneminde inşa edilen Bursa Kara Ali Mescid'inde (14.y.y. ortaları) son cemaat yeri ibadet mekânının doğusunda, İznik Hacı Özbek Camisinde (1333) batısında yer almaktadır.

Amasya Hızır Paşa Cami (15.y.y.) düz ahşap çatı ile örtülü zaviyeli cami plân şemasına sahip ünik eserlerimizdendir.

²⁵⁰ İnce, 2004: 225–236.

²⁵¹ Bkz. Tablo: Plân Gruplamaları sayfa 350.

Ayrıca çok kubbeli plân şemasını yansıtan Tokat Takyeciler Cami, Çelebi Sultan Mehmet tarafından yaptırılan Edirne Eski Cami (1403–1444) ile büyük bir paralellik göstermektedir. Bu sebeple Takyeciler Cami 15.y.y Osmanlı ulu camilerinin Anadoludaki sade uygulamalarına örnek teşkil edebilmektedir.

Amasya, Sivas ve Tokat'ta Türk varlığının güç kazanması ile birlikte bazı Hristiyan yapılarının camiye çevrildiği görülmektedir. Danişmentliler zamanında kiliseden camiye çevrilen Amasya Fethiye Camisi'nden günümüze çok az kilise kalıntısı ulaşabilmişken Amasya Loğ Minareli (Enderun) Cami (1166–1172) bugün tamamen yıkık durumdadır.²⁵²

Bu grup içerisinde bulunan Tokat Garipler Cami (1074) kare plânlı, kubbeli iken Sivas Osman Paşa Camisinin (1591) sadece minaresi orijinaldir.

Amasya, Sivas ve Tokat camilerinde inşa malzemesi moloz taş, kesme taş ve tuğladır. Düzgün kesme taş minare kaidelerinde ve gövdelerinde yoğun kullanılmıştır. Sivas Sofu Yusuf Camii (1966), Sivas Yiğitler Cami (1794), Amasya Saraçhane Cami (1372), Tokat Çay Cami (1964) ve Tokat Gaybi Camilerinde (1985) beden duvarlarında kesme taş görülmektedir.

Amasya Kiları Süleyman Ağa Camii (1489) son cemaat yerinde kesme taşın yanında tuğla malzeme birlikte kullanılmıştır.

Amasya yapılarında sıkça karşılaştığımız kırmızı-beyaz taş almasıklığı Amasya Beyazıt Paşa Cami (1414) son cemaat yerinde, Amasya Genç Mehmet Paşa Cami (1486) kemerlerinde, Amasya Yörgüç Paşa Camii (1428) son cemaat yerinde ve kemerlerinde, Amasya Çilehane Cami (1413) minaresinde, Amasya Sofular Cami (1485) ve Tokat Rüstem Çelebi Camii (15.y.y.) cephelerinde görülen dikkat çekici örneklerdir.

Tuğla, camilerin üst örtü sistemlerinde, kemerlerde, kubbeye geçiş elemanlarında, minarelerde ve son cemaat yerlerinde yaygın kullanım alanı bulmuştur.

²⁵² Bkz. Tablo: Plân Gruplamaları sayfa 355.

Mermer, incelenen örneklerin taç kapılarında (Amasya İkinci Bayezıt Camii), minberlerinde (Tokat Ali Paşa Camii, Tokat Meydan Cami) görülmektedir.

Ahşap; kapı, pencere, minber, mahfil, tavan ve destek gibi mimari elemanlarda görülmektedir. Ahşap tavan ve tabanlı cami örnekleri çalışmamızda sıkça karşımıza çıkmıştır. Ancak içlerinde en dikkat çekici örnek tavan, üst mahfil ve minberindeki kalem işi süslemeleri ile Tokat Mahmut Paşa Camii'dir. Sivas Uzun Hacıoğlu Cami (1807) tavanı ve pencere kanatları, Tokat Meydan Cami (1485) giriş kapısı, Amasya Hatuniye Cami (1510) minberi, Tokat Genç Mehmet Paşa Camii (1692) tavanı ahşap malzemenin görüldüğü diğer örneklerdir.

Daha çok sivil mimaride görülen kerpiç Tokat camilerinde yaygın kullanım alanı bulmuştur.

Duvar kaplamasında kullanılan renkli ve genellikle üzeri bezeli seramik plakalara 'çini' denir.²⁵³ Özellikle Selçuklu yapılarında sık rastladığımız bu malzeme üzerinde çalıştığımız çok az eserde görülmektedir. Amasya Gök Medrese Camisinde (1267) tukuaz ve mavi çiniler sırlı tuğlalarla bir arada kullanılmıştır. Sivas Tarhana (Ganem) Cami (17.y.y.) ve Tokat Garipier Cami (1074) minarelerinde ise sırlı tuğlalar mevcuttur.

Camilerde en yaygın görülen süslemeler, Batılılaşma dönemi özellikleri taşıyan kalem işi süslemelerdir. Kubbe iç yüzeylerinde, kubbeye geçiş elemanları üzerinde, mihrap üzerinde, tavanda, minberlerde bu süslemeleri bulabilmekteyiz. Bezemelerde üsluplaşmış ve doğal görünümlü yaprak ve çiçekler, 'S', 'C' kıvrımlı bitkisel unsurlar, vazolar, gül bezek, rüzgârgülü motifleri ile dini, içerikli yazılar resmedilmiştir. Ayrıca minberlerde geçme tekniğinde (Tokat Mahmut Paşa Camii) ve kafes oyma tekniğinde (Tokat Acepsir Cami) arabesk ve bitkisel süslemeler dikkati çekmektedir.

²⁵³ Hasol, 2002: 128.

4.SONUÇ

Amasya, Sivas ve Tokat'ta Selçuklular, Beylikler ve Osmanlılar zamanından kalan eserler bulunmaktadır. Başlangıçta köy, kasaba ve ilçelerine kadar dâhil etmek istediğimiz bu üç ilimizde mevcut eserlere bakıldığında üzerinde düşünülen çalışmanın dikkati dağıtacağı ön görülerek yoğunluk sadece il merkezindeki eserlere verilmiştir.

Tüm Türk dönemi yapılarına baktığımızda Amasya il merkezinde 1 ayazma, 1 bedesten, 1 bimarhane, 1 çilehane, 1 imaret, 1 kervansaray, 1 kütüphane, 1 mektep, 1 meşruta, 1 mevlevihane, 1 minare, 1 muvakkithane, 1 namazgâh, 1 tabhane, 2 çamaşırhane, 2 han, 2 mezar, 3 hazire, 3 kümbet, 4 medrese, 4 mescit, 8 köprü, 11 hamam, 13 çeşme, 32 cami, 35 türbe olmak üzere toplam 134; Sivas'ta 1 darüşşifa, 1 hazire, 1 işhanı, 1 kaplıca, 1 kilise, 1 kütüphane, 1 tekke, 2 mescit, 2 mezar, 2 minare, 3 çeşme, 3 köprü, 3 medrese, 4 kümbet, 4 mezarlık, 6 han, 12 hamam, 19 türbe, 44 cami olmak üzere toplam 111; Tokat'ta 1 bedesten, 1 hanegah, 1 hazire, 1 wc, 1 imaret, 1 kervansaray, 1 konak, 1 medrese-türbe, 1 mevlevihane, 1 saat kulesi, 1 tekke-türbe, 2 zaviye, 2 zaviye-türbe, 3 çeşme, 3 kümbet, 3 medrese, 3 mezar, 4 mezarlık, 6 mescit, 7 hamam, 7 köprü, 8 han, 15 türbe, 41 cami olmak üzere toplam 115 eser bulunmaktadır. Ayrıca Amasya Göynücek'de 3, Gümüşhacıköy'de 58, Hamamözü'nde 1, Merzifon'da 89, Suluva'da 11, Taşova'da 10; Sivas Altınyala'da 1, Divriği'de 81, Gemerek'te 10, Gölova'da 1, Gürün'de 4, Hafik'te 3, İmranlı'da 2, Kangal'da 7, Koyulhisar'da 4, Suşehri'nde 6, Şarkışla'da 7, Ulaş'ta 9, Yıldızeli'nde 9, Zara'da 11; Tokat Almus'ta 4, Artova'da 4, Erbaa'da 12, Niksar'da 53, Pazar'da 10, Reşadiye'de 7, Sulusaray'da 1, Turhal'da 17, Yeşilyurt'ta 1, Zile'de 44 eski eser mevcuttur.

Amasya'da mülkiyeti kamuya ait 93, özele ait 5, VGM'ye ait 160, belirsiz olan 48; Sivas'ta kamuya ait 91, özele ait 3, VGM'ye ait 149, belli olmayan 36; Tokat'ta kamuya ait 92, özele ait 10, VGM'ye ait 149, belli olmayan 17 eser bulunmaktadır.

Biz tez konumuz içerisinde il merkezlerindeki tescilli, mülkiyeti VGM'ye ait 72 adet vakıf camisi incelenmiştir.

Ayakta kalabilen yapılar arasında en dikkat çekici örnekler Amasya Beyazıt Paşa Camii (1414), Amasya İkinci Bayezıt Camii (1485), Amasya Gök Medrese Camii (1267), Amasya Sofular Cami (1485), Amasya Genç Mehmet Paşa Camii (1486), Amasya Hatuniye Cami (1510), Amasya Yörgüç Paşa Camii (1428), Tokat Ali Paşa Camii (1566–1572), Tokat Meydan Cami (1485), Tokat Mahmut Paşa Camii (17.y.y.), Tokat Ulu Cami, Sivas Ulu Cami (1192–1193), Sivas Ali Baba Camii, Sivas Örtmeli Cami (18.y.y.), Sivas Genç Mehmet Paşa Cami (1802)'leridir.

Beylikler, Selçuklu ve Osmanlı dönemlerine ait yapıların yoğun olarak görüldüğü Amasya, Sivas ve Tokat'taki camilerin Vakıflar Genel Müdürlüğü arşivlerinde yer alan bilgilerinin tanıtılması amacıyla yapılan tez çalışmamız ile il merkezindeki tescilli vakıf camilerinin envanter kayıtlarına ulaşılmıştır. Daha sonradan diğer illerde bulunan eski eserler bu şekilde ele alınarak çalışma yapıldığında arşivde bulunan tüm bilgiler araştırmacılara sunulmuş olacaktır. Coğrafi konumları ve Türk dönemi idari yapısı içindeki durumları ve gelişimleri dikkate alındığında Amasya, Sivas ve Tokat'ta farklı mimari türlerde çok sayıda eser ortaya konulduğu; ancak bunların önemli bir kısmının değişik nedenlerle mimari düzenlemelerinin farklılaştığı anlaşılmıştır. Bununla birlikte ilgili kurumların yanında tüm yerli halkın da tarihi eserlere sahip çıkmaları gerektiği bir kez daha vurgulanmaktadır.

KAYNAKÇA

ACUN, Hakkı; "Sivas ve Çevresi Tarihi Eserlerinin Listesi", **Vakıflar Dergisi**, sayı 20, Ankara, 1988, s.183–220.

ACUN, Hakkı; **Tüm Yönleri İle Çapanoğulları ve Eserleri**, Ankara, 2005.

ACUNSAL, F; **Gerçeklerin Diliyle Tokat**, İstanbul, 1947.

AKOZAN, Feridun; "Türk Külliyesi" , **Vakıflar Dergisi**, sayı 8, Ankara, 1979, s.303–330.

ARIK, Oluş; **Turkish Art and Architecture**, Ankara, 1985.

ASARKAYA, Halis; **Osmanlılar Zamanında Tokat**, Birinci Kısım, Tokat, 1941.

ASLANAPA, Oktay; **Türk Sanatı II**, İstanbul, 1984.

ASLANAPA, Oktay; **Anadolu'da İlk Türk Mimarisi**, Ankara, 1991.

ASLANAPA, Oktay; **Osmanlı Devri Mimarisi**, İstanbul, 2004.

ASLANOĞLU, İbrahim; **Her Yönüyle Sivas**, İstanbul, 1979.

AYVERDİ, Ekrem Hakkı; **Osmanlı Mimarisinde Çelebi ve II. Sultan Murat Devri 806- 855 (1403–1451)**, cilt II, İstanbul, 1972.

AYVERDİ, Ekrem Hakkı; **Osmanlı Mimarisinde Fatih Devri 855–886 (1451–1481)**, III, İstanbul, 1973.

BAKIER, Ömür; "Anadolu'da XIII. Yüzyıl Tuğla Minarelerinin Konum, Şekil, Malzeme ve Tezyinat Özellikleri", **Vakıflar Dergisi**, sayı 9, Ankara, 1971, s. 337–365.

BAŞEL, Fahreddin; **Sivas Bülteni**, Sivas, 1935.

BAŞKAN, Çiğdem; "Sivas'ta Beş Selçuklu Çağı Yapısı", **İlgi Dergisi**, sayı 67, İstanbul, 1991, s. 27.

BATUR, Afife; **Osmanlı Camilerinde Kemer-Strüktür-Biçim İlişkisi Üzerine Bir Deneme (1300- 1730)**, (İTÜ Doktora Tezi), İstanbul, 1974.

BAYKARA, Tuncer; "Tokat Ulu Cami Üzerine Düşünceler", **Türk Tarihinde ve Kültüründe Tokat Sempozyumu (2–6 Temmuz 1986)**, Ankara, 1987, s. 291–294.

BİLGET, Burhan; "Sivas'taki Selçuklu ve Osmanlı Dönemi Eserleri", **Cumhuriyetimizin 80.Yılında Sivas Sempozyumu (15–17 Mayıs 2003)**, Sivas, 2003.

BORAN, Ali; **Anadolu'daki İç Kale Cami ve Mescitler**, Ankara, 2001.

CANTAY, Tanju; "Tokat Garipier Cami", **Sanat Tarihi Yıllığı**, sayı 7, İstanbul, 1997, s. 21–40.

CEMAL, A; **Tokat**, İstanbul, 1932.

CEYLAN, Oğuz; **Sur ve Kaleleri İle Tarihte Sivas**, Sivas, 1988.

ÇAKMAK, Şakir; **Erken Dönem Osmanlı Mimarisinde Taç Kapılar (1300- 1500)**, Ankara, 2001.

ÇELEBİ, Evliya; **Seyahatname**, cilt X, (çev. M.Çevik), İstanbul, 1993.

ÇİTİR, Ahmet-KAPUSUZ, Ahmet-İMRE, Nurettin; **Amasya**, Tokat, 1991.

ÇOBANOĞLU, Ahmet Vefa; "Meydan Cami", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, cilt XXIX, Ankara, 2004, s. 499–500.

DANIK, Ertuğrul; "Pertek Baysungur ve Çelebi Ali Cami", **Vakıflar Dergisi**, sayı XXVIII, Ankara, 2004, s. 185–186.

DİEZ, Ernst-ASLANAPA, Oktay; **Türk Sanatı**, İstanbul, 1955.

DEMİRAY, Ahmet; **Amasya**, Ankara, 1954.

DEMİREL, Ömür; **Osmanlı Vakıf – Şehir İlişkisine Bir Örnek: Sivas Şehir Hayatında Vakıfların Rolü**, Ankara, 2000.

DEMİRİZ, Yıldız; "Mimari Süslemelerde Renk Unsuru Olarak Kullanılan Keramik Çanaklar", **Sanat Tarihi Yıllığı**, sayı 5, İstanbul, 1973, s. 175–208.

DEMİRİZ, Yıldız; **Osmanlı Mimarisinde Süsleme I Erken Devir**, İstanbul, 1979.

DENİZLİ, Hikmet; **Sivas Tarihi ve Anıtları**, Sivas, 1998.

ERDEMİR, Yaşar; "Tokat Yöresindeki Ahşap Camilerin Kültürümüzdeki Yeri", **Türk Tarihinde ve Kültüründe Tokat Sempozyumu (2–6 Temmuz 1986)**, Ankara, 1987, s. 295–312.

ERKEN, Sabih; **Türkiye’de Vakıf Abideler ve Eski Eserleri**, Ankara, Vakıflar Genel Müdürlüğü, 1983.

EYİCE, Semavi; "Ali Paşa Cami", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, cilt II, İstanbul, 1989, s. 430–431.

EYİCE, Semavi; "İlk Osmanlı Devrinin Dini İçtimai Bir Müessesesi Zaviyeler ve Zaviyeli Camiler", **İ.Ü. İktisat Fakültesi Mecmuası**, sayı XXIII, No:1–2, İstanbul, 1963, s. 37.

EYİCE, Semavi; "Beyazıd Paşa Camii", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, cilt V, İstanbul, 1992, s. 243–244.

GABRIEL, Albert; **Monuments Turcs d’Anatolie Tome Deuxieme Amasya-Tokat-Sivas**, Paris, 1934.

GOODWIN, Goodfrey; **A History of Otoman Architecture**, London, 1992.

GÜNDOĞDU Hamza ve Diğerleri; **Tarihi Yaşatan İl Tokat**, Ankara, 2006.

HAKKI, İsmail.-NAFİZ, Rıdvan; **Sivas Şehri**, Erzurum, 1992.

HASOL, Doğan; **Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü**, İstanbul, 2002.

HERSEK, Can; **Restitüsyon Sorunları İle Sivas Ulu Cami**, Ankara, 2002.

HÜSAMEDDİN, Hüseyin; **Amasya Tarihi I**, Ankara, 1986.

İNCE, Kasım; "Trabzon Çaykara Kabataş Köyü Merkez Cami", **Vakıflar Dergisi**, sayı XXVIII, Ankara, 2004, s. 225–236.

KARADUMAN. Adnan; "Dolgu Duvarlı Çerçevelerin Yatay Yükler Altındaki Davranışları Üzerine DeneySEL Bir Çalışma", **Mühendislik Bilimleri Dergisi**, cilt XII, sayı 3, Denizli, 2005, s. 345–349.

KARAÇAĞ, Abdullah; **Beylikler Devri Mimarisinde Alçı Süslemeler**, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Konya, 2002.

KARAKAYA, Ebru; "Mehmed Paşa Külliyesi", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, cilt XXVIII, Ankara, 2003, s. 511–512.

KAYAOĞLU, İsmet; "Rahatoğlu ve Vakfiyesi", **Vakıflar Dergisi**, sayı 13, Ankara, 1981, s. 1–30.

KILCI, Ali; "Hacı Bayram-ı Veli Döneminden (1300 -1453) Günümüze Kalan Vakıf Eserleri ve Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün Bunlar Üzerinde Yaptığı Çalışmalar", **4.Vakıf Haftası Dergisi (1–7 Aralık 1986)**, Ankara, 1987, s. 81–140.

KUBAN, Doğan; **Anadolu Türk Mimarisinin Kaynak ve Sorunları**, İstanbul, İTÜ Mim.Fak., 1965.

KURAN, Aptullah; **İlk Devir Osmanlı Mimarisinde Cami**, Ankara, O.D.T.Ü. Mim. Fak. No:1, 1964.

KURAN, Abdullah; **Anadolu Medreseleri I**, Ankara, 1969.

MAHİROĞULLARI, Adnan; **Seyyahların Gözüyle Sivas**, İstanbul, 2001.

MAHİROĞULLARI, Memduh Ahmet; **İlk Çağlardan Günümüze Sivas İli**, Sivas, 2003.

MAYER, L.A; **Islamic Architects and Their Works**, Geneve, 1956.

MENÇ, Hüseyin; **Amasya**, Samsun, 1997.

MÜLAYİM, Selçuk; "Garipler Cami", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, cilt XIII, İstanbul, 1996, s. 381–382.

ÖNEY, Gönül; **Beylikler Devri Sanatı XIV.-XV. y.y. (1300–1453)**, Ankara, 1989.

ÖNKAL, Hakkı; **Anadolu Selçuklu Türbeleri**, Ankara, 1996.

ÖZBEK, Yıldırım; **Osmanlı Beyliği Mimarisinde Taş Süsleme (1300–1453)**, Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları, 2002.

ÖZMEN, Ünsal; **Kent Kent Türkiye: Amasya**, İstanbul, 1969.

SAVAŞ, Saim; "Sivas'ta Büyük ve Küçük Ali Baba Zaviyeleri", **Vakıflar Dergisi**, sayı 21, İstanbul, 1990, s. 133–150.

ŞAHİNOĞLU, Metin; **Anadolu Selçuklu Mimarisinde Yazının Dekoratif Olarak Kullanılışı**, İstanbul, 1977.

TANMAN, Baha; "Darülhadis Cami", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, cilt VIII, İstanbul, 1993, s. 534.

TEKTAŞ, Mehmet; "Enderun Cami", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, cilt XI, İstanbul, 1995, s. 137.

TUĞLACI, Pars; **Osmanlı Şehirleri**, İstanbul, 1985.

TUNCER, Orhan Cezmi; "Anadolu'nun İlk Dört Selçuklu Kumandanı ve Yaptırdığı Yapıların Özellikleri" **Vakıflar Dergisi**, sayı 12, Ankara, 1978, s. 137–163.

TÜFEKÇİOĞLU, Abdulhamid; **Erken Dönem Osmanlı Mimarisinde Yazının Kullanımı**, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Van, 1997.

UYŞAL, Osman; "Tokat'taki Osmanlı Camileri", **Türk Tarihinde ve Kültüründe Tokat Sempozyumu (2–6 Temmuz 1986)**, Ankara, 1987, s. 313–364.

UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı; **Kitabeler**, İstanbul, 1927.

ÜÇER, Müjgan; "Daru'r-Raha ve Rahatoğlu Ailesi'nin Sivas'ın Sosyal Hayatındaki Rolü", **Cumhuriyetimizin 80. Yılında Sivas Sempozyumu (15–17 Mayıs 2003)**, Sivas, 2003, s. 701–717.

ÜLGEN, Ali Saim; "Sivas'ta Rahatoğulları ve Darürrehası", **Sivas Numune Hastanesi 1940 Yıllığı**, Sivas, 1942.

ÜNSAL, Mustafa; **Sivas İl Merkezindeki Osmanlı Camileri**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kayseri, 2006.

ÜNVER, Ahmet Süheyl; **Sivas'ta Rahatoğulları Darürrehası**, 1942.

YARDIM, Ali; "Tokat ve Çevresi Mimari Eserlerindeki Hadisler", **Türk Tarihinde ve Kültüründe Tokat Sempozyumu (2–6 Temmuz 1986)**, Ankara, 1987, s. 463–480.

YASAK, İbrahim; **Sivas İli**, Sivas, 1997.

YASAK, Selahaddin; "Tarihi Kültürel ve Doğa Güzellikleri Açısından Sivas", **Cumhuriyetimizin 80. Yılında Sivas Sempozyumu (15–17 Mayıs 2003)**, Sivas, 2003, s. 728.

YAVİ, Ersal; **Tokat**, İstanbul, 1986.

YİNANÇ, Refet; "Sivas Abideleri ve Vakıfları", **Vakıflar Dergisi**, sayı 22, Ankara, 1991, s. 15–44.

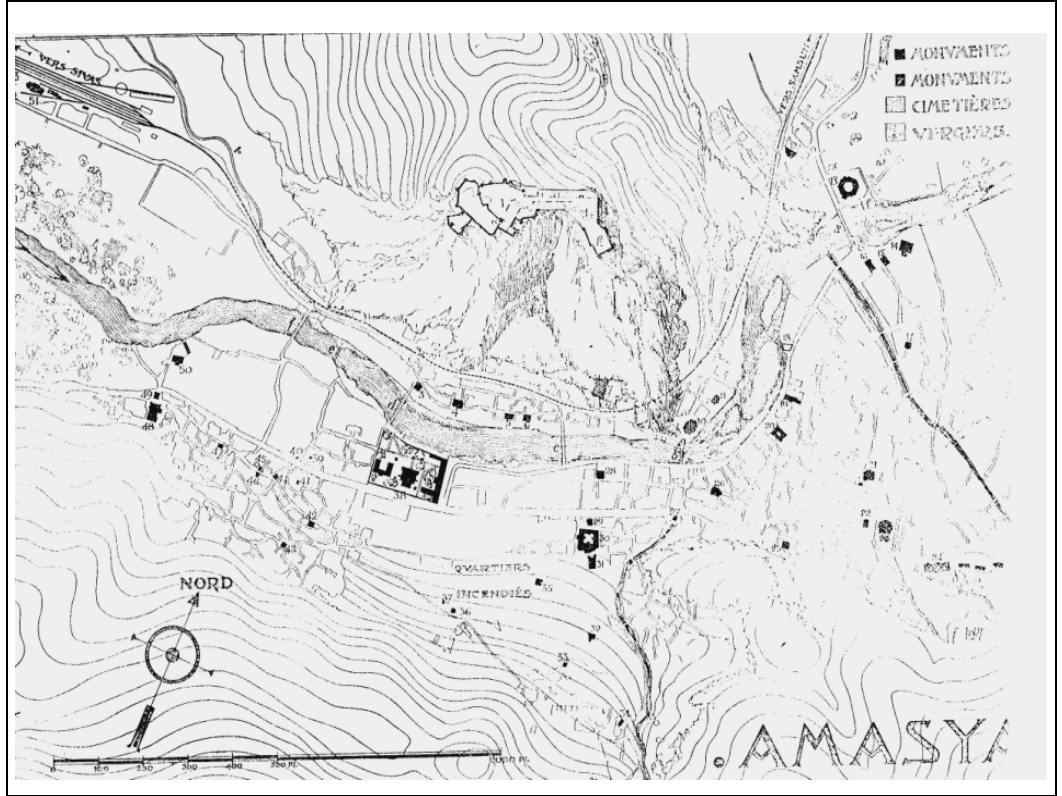
YÜKSEL, Aydın; "Amasya Sultan İkinci Beyazıt Külliyesi", **İlgi Dergisi**, sayı 1, İstanbul, 1982, s. 10–13.

YÜKSEL, Aydın; **Osmanlı Mimarisinde II. Bayezid Yavuz Selim Devri (886–926/1481–1520)**, V, İstanbul, 1983.

YÜKSEL, Aydın; "Hatuniye Cami", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, cilt XVI, İstanbul, 1997, s. 500–501.

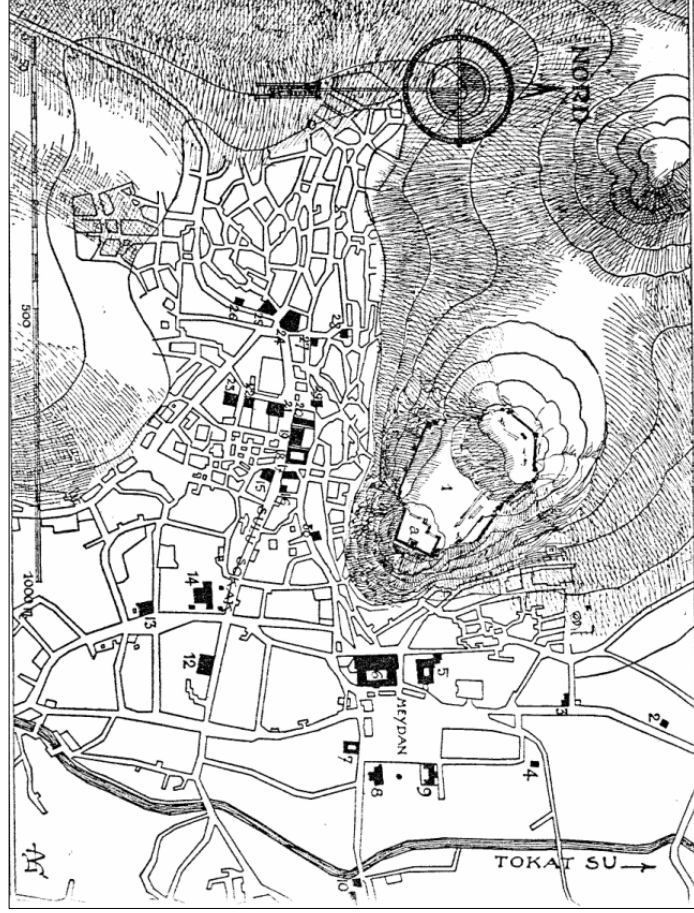
EKLER

I. AMASYA-SİVAS-TOKAT İLLERİNE AİT ŞEHİR PLÂNLARI

Amasya İli Şehir Plânı (A.Gabriel'den)

1.Kale	26.Gümüşlüzade Cami
2.Tarihi Kalıntı	27.Pazar Cami
3.Mescid	28.Saraçhane Cami
4.Enderun Cami	29.Kilari Süleyman Ağa Camii
5.Bülbül Hatun Camii	30.Taşhan
6.Mescid	31.Burmalı Minare
7.Saray	32.Fethiye Cami
8.Tarihi Kalıntı	33.Hamza Bey Mescidi
9.Saat Kulesi	34.Cami
10.Konak	35.Cami
11.Belediye	36.Uzun Yol Cami
12.Cami	37.Halkalı Dede Türbesi
13.Kapı Ağası Medresesi	38.Sultan Beyazıd Külliye
14.Bayezid Paşa Camii	39.Şehzade Türbesi
15.Misafirhane	40.Şehzadeler Türbesi
16.Hamam	41.Sultan Mesud Türbesi
17.Şirvanlı Cami	42.Mescid
18.Medrese	43.Mescid
19.Mehmet Paşa Camii	44.Mescid
20.Timarhane	45.Hilafet Gazi Türbesi
21.Pir İlyas Medresesi	46.Şadgeldi Türbesi
22.Pir İlyas Türbesi	47.Ahşap Cami
23.Orta Mekteb	48.Gök Medrese Cami
24.Askeri Hastane	49.Torumtay Türbesi
25.Sofular Cami	50.Yörgüç Paşa Camii

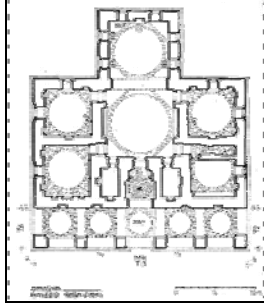

Tokat İli Şehir Plânı (A.Gabriel'den)

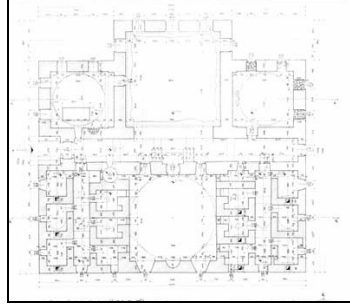
1.Kale	18.Sulu Han
2.Nureddin İbn-i Sentimur Türbesi	19.Bedesten
3.Sümbül Baba Türbesi	20.Kazancılar Mescidi
4.Hilafet Gazi Türbesi	21.Çukur Medrese
5.Gök Medrese	22.Hacı Turhan Mescidi
6.Voyvoda Hanı	23.Sultan Hamamı
7.Horozoğlu Hanı	24.Paşa Hanı
8.Hatuniye Cami	25.Paşa Hamamı
9.Hatuniye Medresesi	26.Tatar Hacı Mescidi
10.Hamza Bey Mescidi	27.Alaca Mescidi
11.Eski Ev	28.Güçük Minare
12.Pervane Hamamı	29.Hisariye Medresesi
13.Belediye	30.Sefer Paşa Türbesi
14.Ali Paşa Camii	31.Mustafa Hamamı
15.Yağcı Hanı	32.Develik Hanı
16.Ebul Kasım Türbesi	33.Han
17.Han	34.Kazancılar Mescidi

II. PLÂN GRUPLAMALARI

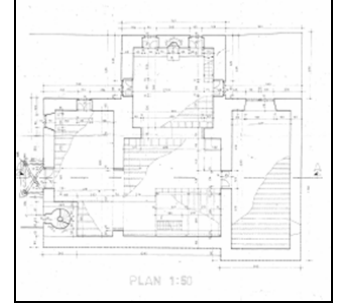
ZAVİYE PLÂNLI CAMİLER

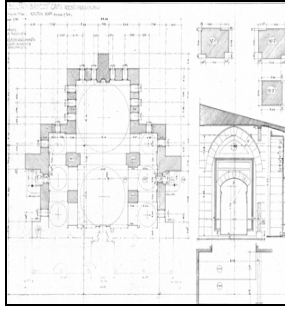
Amasya Bayezit Paşa Camii

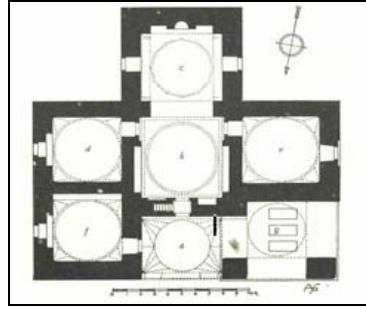
Amasya Çilehane Cami

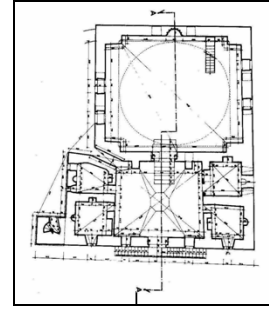
Amasya Hızır Paşa Camii

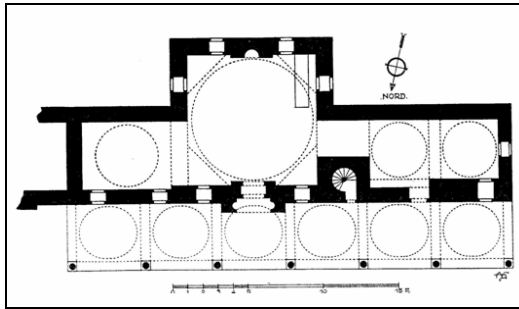
Amasya II. Beyazıt Camii

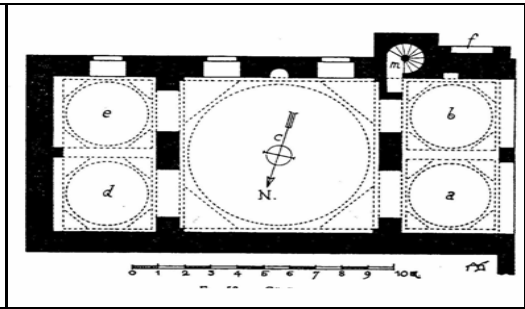
Amasya Yörgüç Paşa Camii

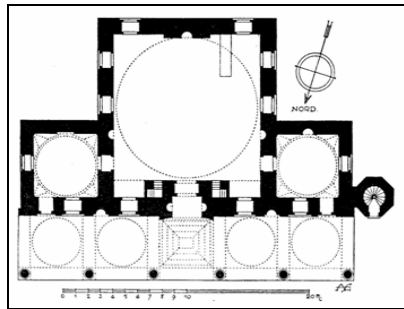
Amasya Sofular Cami

Amasya Genç Mehmet Paşa Camii

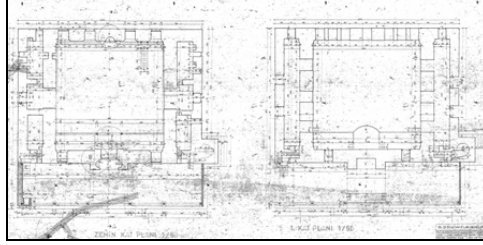

Tokat Rüstem Çelebi Camii

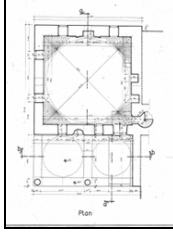

Tokat Meydan Cami

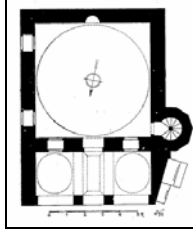
KARE PLÂNLı CAMİLER

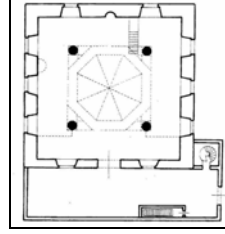
Amasya Gümüşlü Cami

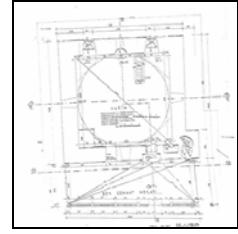
Amasya Kılari S.Ağa
Camii

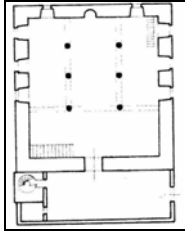
Amasya Piri Baba
Camii

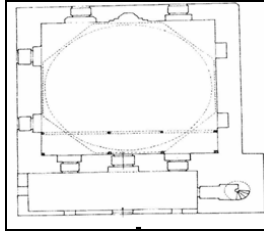
Sivas Abadan Cami

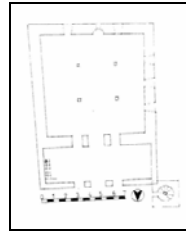
Sivas Ali Ağa Camii

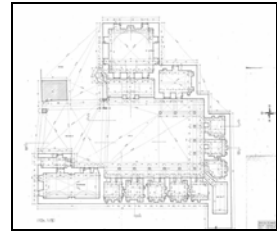
Sivas Genç Mehmet
Paşa Camii

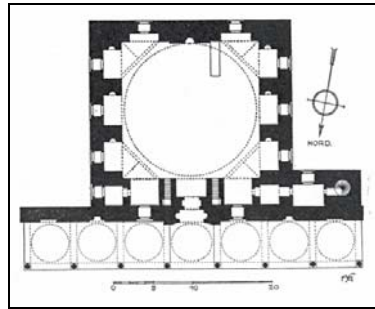
Sivas Kale Cami

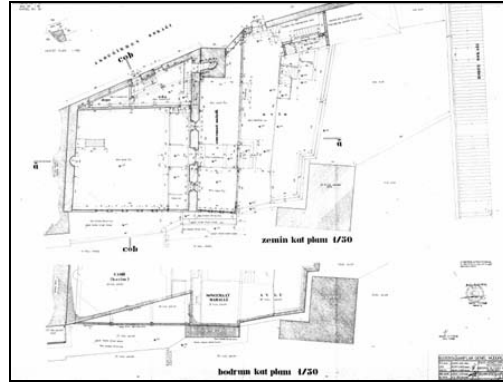
Sivas Zincirli Minare
Cami

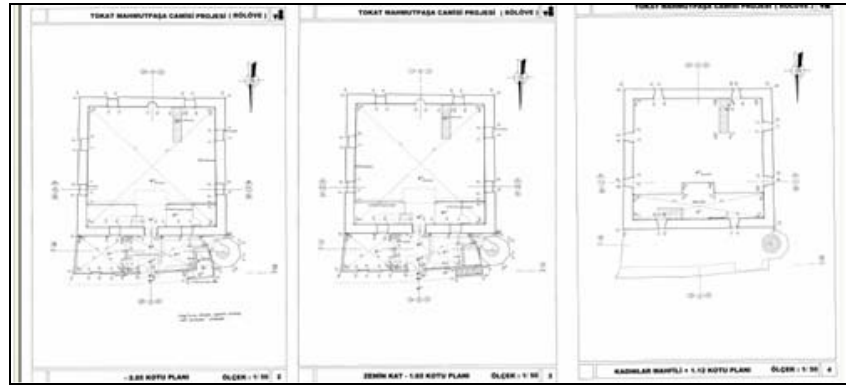
Amasya Şamlar Yuk. Tekke
Cami

Tokat Ali Paşa Camii

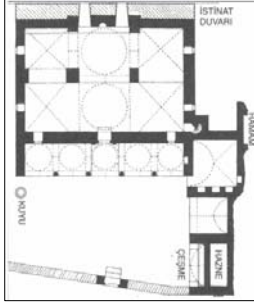

Tokat Horuç Cami

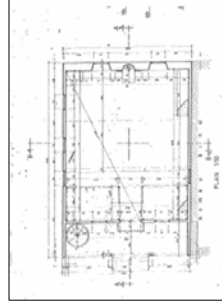

Tokat Mahmut Paşa Camii

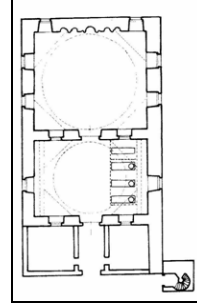
DİKDÖRTGEN PLÂNLI CAMİLER

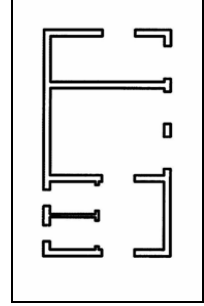
Amasya Hatuniye Cami

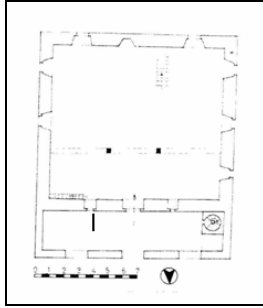
Amasya İhsaniye Cami

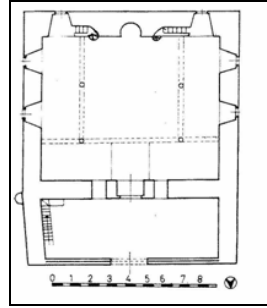
Sivas Ali Baba Camii

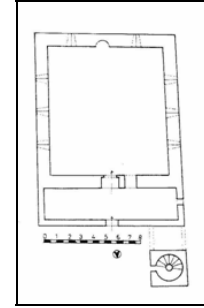
Sivas Hacı Zahit Camii

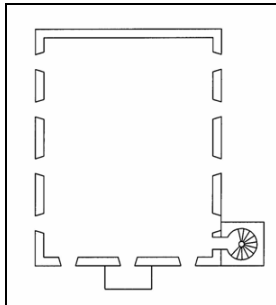
Sivas Korkmazoğlu Cami

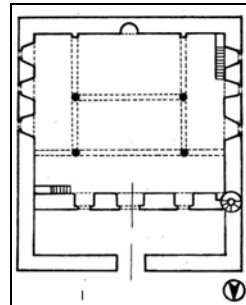
Sivas Örtmeli Cami

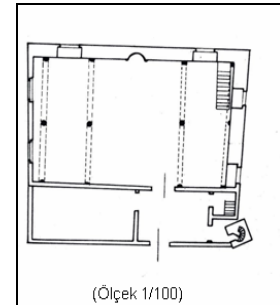
Sivas Sait İbrahim Paşa C.

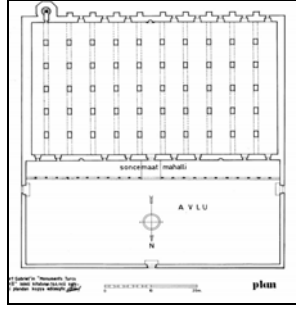
Sivas Yahya Bey Camii

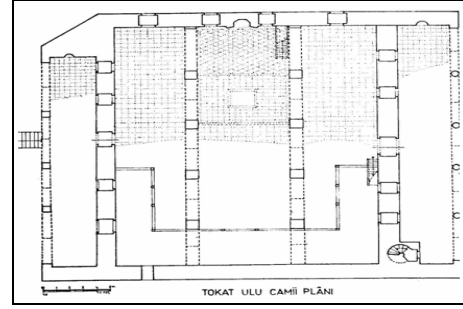
Sivas Yeşil Cami

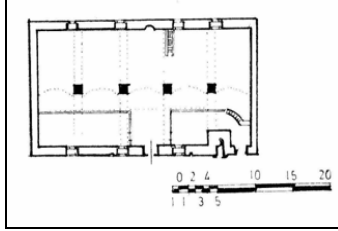
Sivas Yiğitler Cami

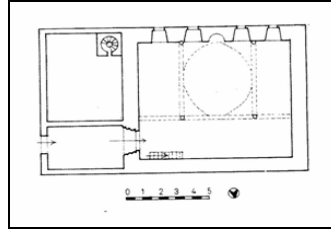
Sivas Ulu Cami

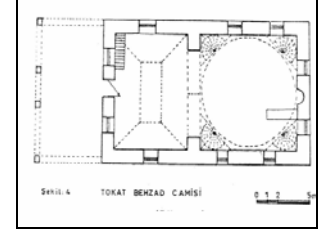
Tokat Ulu Cami

Sivas Meydan Cami

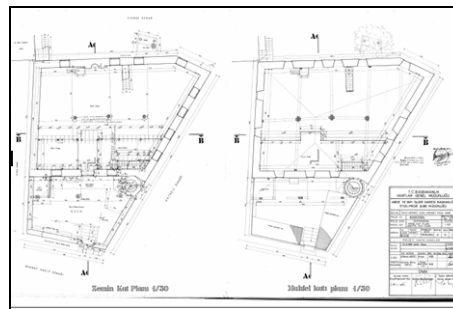

Sivas Pulur Cami

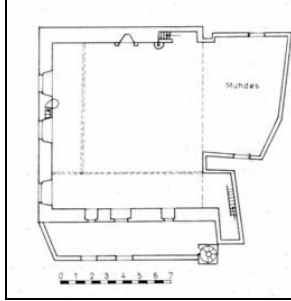
Tokat Hacı Behzat Camii

YAMUK PLÂNLİ CAMİLER

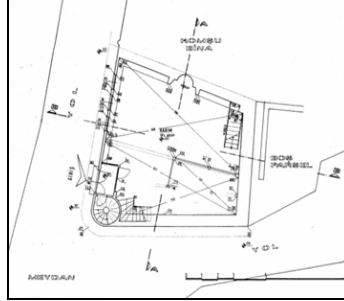

Tokat Genç Mehmet Paşa Camii

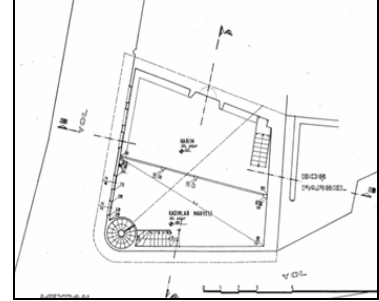
KAREYE YAKIN DİKDÖRTGEN PLÂNLI CAMİLER

Sivas Hoca İmam Camii

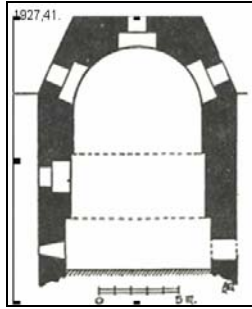

Tokat Aceşir Camii (Alt Kat)

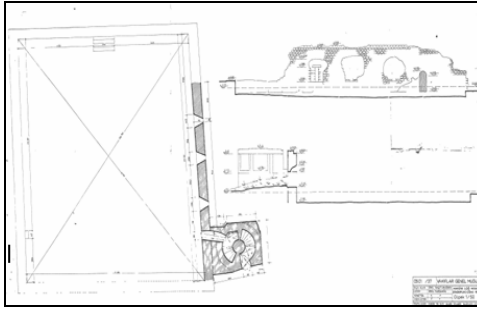

Tokat Aceşir Camii (Üst Kat)

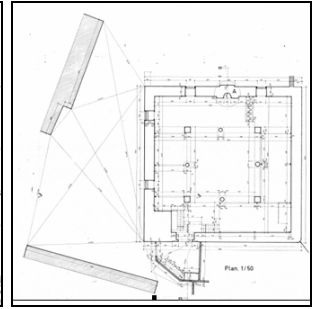
KİLİSEDEN CAMİYE ÇEVİRİLEN

Amasya Fethiye Camii

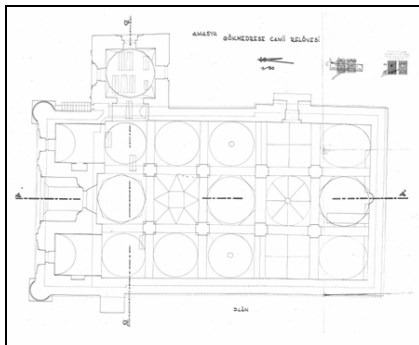

Amasya Loğ Minareli Camii

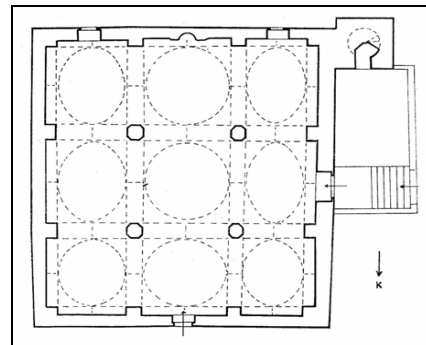

Tokat Garipler Camii

ÇOK KUBBELİ CAMİLER

Amasya Gök Medrese Camii

Tokat Takyeciler Camii

III. VAKFIYE ÖRNEĞİ (Tokat Meydan Camisine Ait 740.0.0405.0158 Nolu Vakfiye)

740 Numaralı Defterin 405. sayfa 158. sırasında kayıtlı II. Bayezit'in validesi Gülbahar Hatun için yaptığı vakfa ait 898 H. (1492 M.) tarihli Arapça vakfiyenin âyet ve hadis ve dua fıkraları hariç tercümesidir. ²⁵⁴

Hamd ü sena ol Allah'a mahsustur ki halâiki hikmet ile yaratmış ve milkinde halâikin intizamlarına melikleri ve sultanları sebep kılmış ve halâikin yaşamaları için rızıklarını lutf ü kerem ile ezelde tayin ve takdir ve ebrarın kalplerini envar marifeti ile tenvir buyurmuştur. Ol zat-i ecell ü a'lânın kibriyası sahrasında ukalananın akılları hayran ve bihari izzetinde ulema-i rasihinin fehimleri gark ve pünhan olmuş ve bütün mümkünât vücudinin vücubuna şehadet etmiş ve kalpler ve lisanlar rububiyyetini ikrar etmiş ve alınlar, yüzler heybetine secde ederek yere kapanmış ve bütün esen yeller ve akan sular ferman ve meşîyyetine baş eğmiş ve mevahibi, daire-i hududa alınmaktan münezzeh ve nimetleri adet ile mahsur olmaktan müteali bulunmuştur. O ümidler kesildikten sonra yağmurlarını yağdurup rahmetini neşreden ve veli ve Hamid sıfatlar ile muttasıf olunan bir ilâhi az'zamdır. Hamdini hakkı ile eda ve şükürünün künhünü kaza ve ifadan aciz ve kasr bulunduğumuzu itiraf ederek ve nebiy-yi kerim-i ekrem ve resul-i halim-i muhterem ve arap ve acem seyyidlerinin sultanı sallemallahü aleyhi ve sellem hazretlerinin buyurduğu söyliyerek yani *"sübhanake ma abednake hakka ibadetike ve sübhanake ma şekernake hakka şükrike"* diyerek nimetine vâfi ve keremine kâfi bir hamd ile kendisine hamd ederiz. Salat ve selâm, Cenabıhakkın kendisini nusrati ile ve mü'minlerle te'yid buyurduğu nebiy-yi ümmünün ki müminlere âyatini tilavet ve anları tezkiye ve anlar açık dalalete iken kendilerine kitab-ı hakimî talim buyuran ve enbiya ve mürselinin ulusu *"vema erselkneke illâ rahmeten lil alemin"* kavli-i şerifinin muhatabı bulunan hazreti Muhammed ve lekelerden ulüvvikebir ile müteali, ukala ve zurefa olan ve mekruhattan tathir için cenabıhakkın kendilerine hidayet ettiği kimselerin emasili bulunan âlinin ve ahyar ve asfiya olan ashab-i ızaminin ve ebrar ve etkıya etba-ı kiramının üzerine olsun.

Şu vecibeyi ifadan sonra maksada gelince, tecribesi tam kimselerin nezdinde vazıh ve ıslah edilmiş bir âkılın hatta cahil ve teemmülden ârî bî-nasib gafilin bile indinde bir hakikattır ki dünya-yi deniyye belâya ve mesaibinaramgâhidir ve geçit yeri olup sürür ve karar yeri değildir tezevvüd ve irtihal menzili ve fena ve intikal

²⁵⁴ Vakfiyeyi tercüme eden: Mütercim Ali Yücesoy.

mevтинidir. Bekasi yok, sakinleri mihan ü meşakkatle mübtelâ, adeti bulutlar gibi gelip geçmek ve serab gibi aldatmak, kendisine gelenler için ikamete mecal ve gidenler için de hasret ve nedametten başka bir hal yok, sakinleri mihanü meşakkatle mübtelâ, adeti bulutlar gibi gelip geçmek ve serab gibi aldatmak, kendisine gelenler için ikamete mecal ve gidenler için de hasret ve nedametten başka bir hal yok. Hilekâr bir gelin, cefakâr bir kocakarı, evlâdini evvelâ öpüp sonra şamarlayan ve biraz emdirup sonra ayıran bir ana, ikbali idbarine ve kemali zevaline bağlı, şururu sürürundan kat kat fazla, kuburu kusurundan ekser, nimetleri zıllı zail gibi sebatsız, mukimleri göçmeğe müheyya bir masafir gibi kararsız, evveli yüce menziller ve kasırlar, ahiri muzlim ve karanlık çukurlar ve kabirlerden ibarettir. Akıl ol kimsedir ki dünyanın sem ile karışık lezzatına meyil etmemiş ve akibi gam olan meserratina aldanmamıştır ve ne mutlu ol kimseye iki emelini kasır ve amelini taata hasır ve bütün vakıtlarında cenabıhaktan hakkiyle ittika ve saatlarını taatlere tahsis etmiş ve yevmi meadi için zad ve zahire tedarikine koyulmuş ve vakfiyede yazılı ayet-i kerimenin mutazammın bulunduğu va'd ü va'id-i ilâhiye itibar ederek tam bir ictihad ile çalışmış ve vakfiyede yazılı müteaddit âyat-i kerime ve ehadis-i şerifenin mazmunlarına nazari im'an ve kalp gözü ile bakmıştır. Cenab-ı Hakk'ın, işaret olunan a'mal-i haseneyi eda ve iyfaye muvaffakiyyetle mümtaz kıldığı ve vasi lutf ü keremi ile na'im ve mülk-i kebiri in'am ve saltanat ve hükûmet ve hikmet gibi (burada hikmeti medih eden bir âyet-i kerime yazılıdır.)Mevahibi ihsan ve din-i mübini te'yide ve mütemerrid kâfirlerin cemiiyetini perişan edip dağıtmağa muvaffak ve anın seyf ü sinani ile memalik-i Rum'dan zulumat-ı kufri izale buyurduğu ve ol bilâdı anın adl ü ihsanı sebebiyle emn ü eman ve yümn ü iyman ile doldurduğu kimseler zümresinden bulunan sultani ecellü a'zam ve hakkan-i mübeccel ve mükerrerem, ümmetlerin rakabelerine malik, âlemde Tanrı'nın zıllı, Arap ve Acem ve Türk ve Deylem sultanlarının sulatını, berr ü bahrin her tarafında hükmü nafiz ve muta,(Beytin tercemesi) Kadr ü menzilet cihetinden kendisi şemis; sair mülük hep kevakib, şemis zahir olunca kevakib muzmahil olur. Ve Tanrı'nın beldelerini muhafaza, kullarını himaye, emirlerini ifaye kıyam, ilâi kelimetullah için fi sebillâh cihad eden, semaden feth-i mübin ile müeyyed ve a'da üzerine binlerce melekler ile muzaffer bulunan, harap gününde ortalık karanlık olsa da düşmanı cehennem karanlığında ihrak ve imhaye koşan ve hisan zamanında kendisine açılan dilek elleri üzerine keffinden ihsan ve atıyye yağmurunu yağdıran, insaf semasini gerçekten re'fetiyle yükselden, cevri u i'tisafi heybeti kılıcı ile kökünden söken, Tanrı'nın,

mahlûkatı üzerine bütün meleklerin zimamı yedinde halifesi (beytin tercemesi) o bir halifedir ki satvet ile afaka malik olmuş ve nereye teveccüh etse gayesi hak olmuş ve âlimler anın zıll ü sayesi etrafında hacıların izdihami gibi izdihamla dolanmaktadır. Cenab-ı Hakk'ın evliyasının nasırı ve a'dasının seyfi sarimle kahiri bulunan ve kâfirlerin ve putların başlarını ye+re seren ve deryada gezen dağlar gibi gemilerin sahibi bulunan ve helâik üzerine emn ü eman perdelerini çeken ve ahkâmı İslâmiyyenin kavaidini tanzim ve cihanın en büyük kimselerini sitihdam eden ve saltanat tahtına irs ve istihkak ile malik bulunan ve adl ü ihsan ve ilim ve fazl ü irfan meydanı müsabakasında ihrazı sebk eden ve kendisine itaat eden müctehid musib olup ısyân eden ahirette bi-nasib, haslette melek ve yükseklikte felek misal, celal-i Rabbanî'nin mazhari, cemal-i sübhanînin menzarı kamereynin üçüncü, Ömereynin measirinin ihya kerdesi, nefs-i kudsiyye, kemâlât-ı ünsiyye, hidayat-i behiyye, inayat-i seniyye sahibi büyük sultanların sülâlesi kendisiyle iftihar olunan hakanların bulasası medhinin fezasi fehimlerin mürürinden âlî, sitayişinin meydani akıl ve vehim ayaklarının sülûkünden beri (beytin tercemesi) vakfında mübalakâr bir vâkıf bütün vasıflarında ileri olsa da anın hasaisini idrak ve beyan edemez bir vâsıfın uzun uzadiye şemsin evsaf ve medayihini beyan etmesi şemsin nûr ve behcetini tezyid edemez. Emiru'l-mü'minin, imamu'l-müslimin, saltanat ve devlet ve din semasinin şemsi, velilerin ve âriflerin sultanı bulunan Bayezid-i Bestamî hazretlerinin hemnamı, Rabbü'l-aleminin mezidi avatıf-ı ile mümtaz bulunan sultan ibni sultan Sultan Bayezid Han ibni merhum Sultan Mehmed Han hazretleri dünya ahiretin mezra'aası olup dar-ı beka ve ikamet olmadığını kalb gözü ile rü'yet ve Cenab-ı Hakk'ın vakfiyed eyazılı kavî-i şerifini istima ve sadaka-i cariyenin ve bilhassa a'mal-i şer'iyyede ve ulum-i hakikiyye ve ma'arif-i İlâhiye'yi istikamelde kendisi ile istiane olunan sadakanın a'mali haseneden olduğu şer-i lâzimü'l-izanda bi'l-bürhan sabit olduğunu bi-fazlihi teala yani yakiyn ile teyakkun edince;

Tokat beldesi dâhilinde kemal ve istihsan vakıfları ile mevsuf ve bünyanı takva rıza-ı ilahi üzerine müesses bulunan imaret-i şerife-i âliyenin binasını ve kezaîk mezbur belde dâhilinde cennet-i âliye misal medrese-i samiyenin binasını emretti. Bunlar mahallerinde şöhretlerine mebni tahditten müstağnilerdir. Sonra mezkûr imareti cümle hudut ve hukuk ve tevabi ve levahıkı ve matbah ve mahzen ve ekmekhane ve kiler ve odunluk ve ahur ve abdestlik ve muhavvata ve muhtavi bulunduğu bil-cümle esbab ve bakır ve demir evânı vesair eşyası ile birlikte validesi

Gülbahar Hatun'un ruhu için mezbur imarete gelip giden fukara ve mesakin vesairenin mesalihine vakfetti. Ve kezalik mezbur medreseyi zevabıtını cami, şeraitin havi, mevaniden hâli, kavaden arî ve kat'i ve cezmî ve merdî bir şekilde mezbur medresede sakin olan talebe-i ulumun mesalihine mezbure validesinin ruhu için vakf-ı sahihi şer'i ve habsi sarîh-i mer'i ile vakf ü habsetti.

Bundan sonra müşarun ileyh sultan aşağıda tafsilen beyan edilecek olan vakfın vuku'una kadar kabza-i temellük ve that-i tasarrufunda malik bulunduğu şeyleri zikrolunan imaret ve medresenin mesalihine merkum validesinin ruhu için vakfetti:

Mecidözü nahiyesinde kâin vakıf karyeler ve mezraaaler tamamen mezbur mevkufat cümlesindendir. Bu Mecidözü nahiyesinde kâin mevkufatın inkişaf tariki üzere tahdit ve tayini mezbur nahiyei çeviren hududun tayinine mütevekkıf bulunduğundan evvelâ mezbur nahiyei cem eden hudut zikrolundu tâki sonra bakanın nazarında mevkufatın hududu temeyyüz etsin. Mezbur hudut taş denilen Sahreden başlayarak Tülü depeye ve elma dağına ve mutı viranına ve kurupınar'a ve ve peripınar'a ve büketbaşına ve hisarkavak pınarına ve Eyyub bağına ve Karacaören'e ve Kızılkoya ve Kabgömele ve kemal yurduna ve ayruce depeye ve tağitemure ve gölpınara ve sıriklu ziyarete ve kurdinine ve sevinç çukuruna ve musluce kayaya ve örs kayaya ve kari meşhede ve alaüddin taşına ve elbeneklü köprüsüne ve karılar siniye ve hokpınarına ve karapınara ve meyane sultana ve gökdepeye ve akpınara ve tankoşa ve tantepeye ve kırıluceye ve ibek sınırına ve kavak alanına ve ağcegeçiluye ve üç kuyuye ve aktepeye ve yassıçal'a ve ahlat'a ve tayboğa alanında ve tato kayasına ve sarıkayaya ve faltaşına müntehi olur işbu zikrolunan hudut dahilinde kâin evkaf bervechi âtidir.

Bütün tevabii ile birlikte Yassıkışla karyesinden hissei malikiyyenin cemii divanî ile beraber nısfı. Bunun hududu Dikentaş namındaki sahraden başlayarak hisarcık yoluna ve tülü tepeye ve elma dağına ve Ortaağıla ve kanlıyoluna ve killik deresine ve künbete ve köprüye ve yaz yurduna ve ağı deresine ve kurt kapanına ve küplüce başına ve karacakayaya ve eleksuyu sıra suvarmağa karıştığı yere ve susıra diken taşına müntehi olur.

Yüzbeyi nam karyeden cemii divanî ile beraber hisse-i makiyyenin nısfı ve diğer nısfın sekiz tûsu. Bunun hududu şarkan yassı kışla sınırına kibleten kuşmaclara garben gölderesi sıra dikilu taşla ve depe dama ve çukurvirandaki kayaya ve saruyarbaşına şimalen kurt inine müntehi olur.

Beyan ve nami diğeri Bademir nam karyeden maliki divanînin temami. Bunun hududu şarki yüzbeyi sınırına garbi sarukaya ve yassı kayaya ve cennet namındaki karyeye ve samanlık namile maruf mevzia ve ballık kayaya şimali tanon sınırına müntehi olur.

Betan nam karyeden maliki ve divanînin temami bunun hududu çat nehrine ve çoban tepesine ve yermek gediğine ve sıra dibekçal kırşine ve hisar kalesine ve kuşcu tepesine ve pûlad meşhedine ve nehre müntehi olur.

Tevabii ile beraber killik nam karyeden malikînin nısfı ve divaninin temami. Bunun hududu betan sınırına ve baştarlaya ve yol sıra evkayaya ve eğrice çam taşlığına ve kızılca kışlaya ve ağaç tepeye ve yoğun sınıra ve çat ırmağı yerine müntehi olur.

Tevabii ile beraber kızılca köy namındaki karyeden malikinin sekiz tûs'u ve divanînin temami. Bunun hududu şarkan killik sınırına şimali nesim yurduna ve sarı çağşağa ve sivrice kayaya ve karaağaca ve bıçakçı geçidine ve eski ırmaksıra yoğun sınıra müntehi olur.

Tevabii ile beraber emribağı nam karyeden malikinin sekiz tûsu ve divaninin temami. Bunun hududu Kızılca köy sınırına ve Kızılseki başına ve Kurudereye ve divan ballığına ve Konurca tepesine ve Ağcapınara ve ulu yola ve köprüye ve değirmen bendine ve çayköy bendi başına ve bıçakçı geçidine ve kızılceköy sınırına müntehi olur.

Tevabii ile beraber Kışlacık nam karyeden malikinin üç rubu ve divanînin temami. Bunun hududu Çakrıçığa ve Çardak ardıca sırtlık deresine ve deliklu sakıza ve su harkına ve koylaşan çaya ve selman yerindeki kaba ardıca müntehi olur.

Emirbağı tevabiinden Hulialanı namındaki mezreaaden malikinin sekiz tüsu ve divaninin temami. Bunun hududu Karacaörene ve Belpınara ve Gökce çorağa ve davut öyüğüne ve kızılca kışlaye ve killik sınırına münthehi olur. Türkmen oğlanı nam karyeden malikinin sekiz tüsu ve divaninin temami. Bunun hududu güğercinlik tarlaya ve davut öyüğü boğazına ve çayır ohuna ve tabılçama ve azman boğazlandığı nam mevzia ve koz alanına ve güğercinlik tarlaye münthehi olur.

Cenke namındaki karyeden malikinin sekiz tüsu ve divaninin temami. Bunun hududu kurt kapanına ve kabgömele ve ayakluye ve kilise tepeciğine ve çorak gezine ve türkmen oğlanı sınırına münthehi olur.

Sirçelu namındaki karyeden malikinin sekiz tüsu ve divaninin temami. Bunun hududu şarkan çenge sınırına şimali ayruca tepeye garbi günlu bağazına kıblesi gökceelek altındaki taşluca yurduna ve elek pınarına ve yoğun karaağaca ve kuru dereye ve kuşcu tepesine ve kızılcaseki başına münthehi olur.

Tevabii ile beraber çıkırık namındaki karyeden maliki ve divaninin temami. Bunun hududu tevabi ile beraber derbend deresine ve su arğındaki çama ve gölcaza ve çoban bağına ve eserek bağına ve çağşağa ve vadiye ve su harkına ve kavakluce dereye ve böğürtlene ve acı bademe ve kışlacık sınırına ve kuru dereye ve sığırca kavağına ve yarımca öyüğe ve kızılali değirmenine ve buruncuktaki meşeye ve nehre münthehi olur.

Ortakca namındaki karyeden maliki ve divaninin temami. Bunun hududu son derece karışık olup etrafının isimlerini zikir ile münkeşif olamayacağından bütün mahaller sahiplerinin isimleri ile zikrolunmuştur o da şunlardır ki Hüseyin bini Adil yedinde bulunan kiraslu çal ve Çatılmak ve Yarbaşı ve Çaybağ ve Kızılca bağ ve Kozdibi ve Kasim ibni Ali yedinde bulunan Yavşanalıtı ve tutdibi ve musa bağı yanı ve Karaağaç dibi ve Çay kenarı ve haci Şadüman bağı önü ve Kumbağ kenarı ve Bayram ibni İsa yedinde bulunan Çay kenarı ve Kırınbaşı ve İlyas bağı ve Bağyanı ve Yokuşdibi ve Tula haci bağı ve Ali ibni Hamza yedinde bulunan yavşan altı ve kulyeri ve Durak ibni İlyas yedinde bulunan Kozdibi ve Çamkoz ve Kızılkaya ve Su yanı ve Akçakoz ve Kavak ve Halil ibni Mahmut yedinde bulunan Taşlupare ve Kızılcayer ve Gökpinar ve Ömer ibni Musa yedinde bulunan Kuyupınar ve haci gölü

ve İlancık ve Karagöce yurt ve Yavşan altı ve Kapluca ve Bakarluce ve Hacı Ahmet ibni Hacim yedinde bulunan Gökyer ve Kapluca ve Mehmet ibni Yusuf yedinde bulunan Ardıçdibi ve Selmanpınarı başı ve Emruddibi ve İncirdibi ve Tutdibi ve Çatılmak dibi ve Bakırluca ve Kösekozu yanı ve Emir Hacı ibni İsmail yedinde bulunan Çoban bağı ve Pir Ömer bin Eyyub yedinde bulunan Harmancık ve Mehmet ibni Ali yedinde bulunan Karıbağı ve Fudayl İbni Hamza yedinde bulunan Ömer bağı ve Veysel ibni Fudayl yedinde bulunan Ekibağı ve İbrahim ibni Mehmet yedinde bulunan Kırçı yurdu nam mahallerden ibarettir.

Halefetoğlanı namındaki karyeden maliki ve divanânın tamamı. Bunun hududu Yoğunpelid'e ve Öyükgezine ve Ümmet belenine ve Kamışlıpınara ve Kırş yoluna ve Karlı dereye ve Çatalkayaya ve Pelide ve Sokrakinde Karağaça ve köprübaşında dereye ve bozöyüğe ve kuyucağa ve davultepeye ve yarımca öyüğe müntehi olur.

Tevabii ile birlikte Çukuryurt nam karyeden malikinın nısfı ve divanînın tamamı. Bunun hududu şimalen Kara kirasa ve Tavşancıl yuvasına ve Körtin tonana ve selmanpınarına ve Göktaş ve sıra kavaka müntehi olur. Bunun üç tarafı son derece karışık olduğundan mahaller yine sahiplerinin ismi ile zikrolunmuştur o da şunlardır ki Murat ibni Ahmet yedinde bulunan Gökyer ve Ketenlik ve Gökyol ve Kozdibi ve Ârif ibni Bayezit yedinde bulunan Bademdibi ve Eski köy ve İt burnu ve Sekü ve Harmancı ve Namazlığı ve derebağ ve Tur Ali ibni Hacı Mahmut yedinde bulunan gök tepe ve Mehmed geni ve İn dere ve Kâfir harmanı ve Kumrukozu ve Kursata bademi ve Bağaltı ve yavşan altı ve Danişmend bağı ve hızirove üstü ve çayırıcık bağı ve Hüseyin ibni İman yedinde bulunan Künbetaltı ve bağ altı ve gökce damları yeri ve değirmen önü ve kozdibi ve demirli tepe ve ahi iman Hacı ibni Şadüman yedinde bulunan çayıcek ve taşın önü ve ada tepe ve porsuk pınarı ve pelid dibi ve büyük bağ ve kapu önü ve İbrahim ibni Ömer yedinde bulunan sülük yurdu ve yunus çukuru ve kaba kiras ve oyuk ve kavaklar dibi ve ev önü ve meşhed yanı ve Hüseyin ibni Recep yedinde bulunan Kuzğuntaşı ve değirmen yakası ve adatepe ve İnönü ve deklencik ve hızır ibni evliya yedinde bulunan bağlar altı ve değirmen önü ve kanıcı bağı ve pınar bağı ve Şaban ibni tanrıvermiş yedinde bulunan kozdibi ve kuyupınar ve selman deresi ve değirmenbaşı ve elmaçalı ve sülük yurdu ve burçak bağı ve Ali ibni hızır yedinde bulunan kara ağaç ve sıra söğüt ve pınarbaşı ve kâfirsini ve

demirli tepe ve gecebasıcak ve ark kıyısı ve gök koz dibi ve İsmail ibni Yusuf yedinde bulunan yarbaşı ve bilek pınarı ayağı ve Kızılkaya ve asmacık ve Olukbaşı ve Hamza yedinde bulunan kumbağ ve Nebi yedinde bulunan kiti yeri ve Süleyman yedinde bulunan bağlar altında yörük garbsi ve İsmail ibni Yusuf yedinde bulunan Karaağaç dibi ve Yakabağ ve Mehmet ibni eminlik yedinde bulunan merhemcük nam mevkilerden ibarettir.

Tevabii ile beraber Ahmet oğlanı namındaki karyeden maliki ve divanînin temami. Bunun hududu abakayası ve kiliseye ve öyük aluca ve çorağa ve sarutaşa ve selman hacı arzı ile imad arzı arasına ve karagöl başındaki böğürtlene ve ayvati oğlu tarlasına ve oyuğa ve namazlığa ve emcik kayaya ve daru geçidine ve karisenleye ve Tatar Ali sınırına müntehi olur.

Tatar Ali namındaki karyeden maliki ve divaninin temami. Bunun hududu kayaya ve tekne taşa ve yumru kayaya ve kale boynuna kâfir harmanına ve karı meşhede ve geçide ve değirmen çukuruna ve emcik kayaya ve kuru koğaya ve hisar kayaya ve çorak kırışine ve kara bele ve oyuncu kayasına ve kızıl tepeye ve yoned kısığa ve odun yoluna ve kuzuluğa ve sivrice kayaya ve teknetasha müntehi olur.

Tevabii ile beraber tut bağı nami diğeri tut ağacı nam karyeden malikinin nısfı ve divaninin temami olup hududu kızılkayaya ve ak sunğura ve şuyabe ve oyuncu kayasına müntehi olur.

Tevabii ile beraber virancık nam karyeden maliki ve divaninin temami olup hududu yarımca öyüğe ve kesiktaşa ve sıra söğüte ve elma bağına ve köprücüğe ve deve ölene ve yalnız dama ve dar yola ve armağan kayasına ve ayı yoluna ve mengilene ve gölpınarına ve saruca kayaya ve ditreken seydiye ve dağlu arduca ve eski dereciğe ve yarımca öyüğe müntehi olur.

Kavaklıbük namile meşhur mevzile beraber Künik ağılı namındaki karyeden malikî ve divaninin temami olup ditreken dededeki büyük kayaya ve çatal armuda ve sıracaya kayaya ve üç kayaya ve karamık pınarına ve Halefetoğlanı sınırına müntehi olur.

Defteri sultanide İsa mezreaası namile mukayyed Musaköyü namındaki karyeden malikî ve divanının tamamı olup hududu Yoğun sınıra ve geyik ardıcına ve erik yoluna ve kimye meşhedine ve çayır yer başında yağlı çakıla ve çayırdaki kaya arduca ve koyuk karaağaç yerine ve sıra karaağaç ve baş armuda ve dağlı kavağa ve kaputaşa ve dikili kayaya münthehi olur.

Tevabii ile beraber Karğu namındaki karyeden maliki ve divanının tamamı olup hududu çatık eski ırmağa ve yağlutaşa ve kösreliğe ve akkayaya ve burcak tepeye ve saru ine ve kızılcalara ve adatepeye ve ırmağa münthehi olur.

Dola namındaki karyeden malikinın üç rubu ve rub'-ı bakinin sekiz tûsu ve divanının tamamıdır.

İbek namındaki karyeden malikinın nısfı ve divanının tamamı.

Savcı mezraası namındaki mezraaden maliki ve divanının tamamı.

Saraycık namındaki karyeden malikinın tamamı.

Karay nam karyeden malikinın tamamı.

Evyeribağ nam karyeden malikînin tamamı.

Çat namındaki karyeden malikînin sekiz tûs'u.

Börekci namındaki karyeden malikinın yedi tûsu.

Zikrolunan vakıf karyelerin hududunda dâhil olan mevziler ki o karyelerin tamamen veya kısmen vakfiyeti hasebile vakf olan mevzilerdir. Bu mevziler, Çaluçayırı ve Karavişalan ve arpaözü ve bey damları ve gölpınar ve karacaozan ve kuşlu ve yunkılı ve ahlât alanı ve aktepe ve kırılca ve kiras pınarı ve dutalanı ve çetmibükü ve hisarcık namile meşhur mevzilerdir. Dola karyesinden Hisarçığa kadar zikrolunan şu mevkufat hudutları Mecidözünde zahir olduğundan tahditten müstağnilerdir.

Defatir-i sultanide Zinnunözü namile yazılı bulunan Tanonözü nahiyesinde kâin kura ve mezari-i mevkufenin tamamıdır. Mezbur nahiye cemedden haddi fasıl kâfir sınıya ve çatal kayaya ve çalı yoluna ve kilise tepeye ve tavşan deresine ve taşluca öyüğe ve kanber kavağına ve özsıra kuru kuvuğa ve mağara kayaya ve bakacık burnuna ve yassıca tepedeki öyüğe ve katır nalına ve sivrice kayaya ve yılanlı kavağa ve ağıl kayaya ve yarkoy viranına ve tennur toprağına ve karacaviran makberesine ve ak yola ve kurt pınarına ve hacibey armuduna ve seku tarlaya ve

uğrice kayasına ve karabalçık kiranına ve taşköprüye ve çukur kuvuğa ve kozluca kavağına ve tekir yoluna ve paşam çama ve ala aygır deresi başına ve uğri deresi başına ve iman pınarına ve otan pınarına ve bastı pınarına ve tavşanlı çukuruna ve akkayaya ve südünkayaya ve sekü yurda ve altı saksağana ve akpınara ve çalıçayıra müntehi olur. Mezkûr sınırdâ dâhil olan vâkıflar.

Çorumlu tevabiinden Kökirseliğe muzaf ve defteri sultanide mukayyed ve arucuk mezraası namında altı mezraaden ki çetuk ve eski köy ve iman pınarı ve selmen virani ve andık ve akpınar mezreaalerinden maliki ve divaninin tamamı olup hududu iman pınarına ve otan özüne ve yassı pınara ve tavşanlı çukura ve akkayaya ve südünkayaya ve sekü yurda ve saksağana ve akpınara ve çalıçayıra ve mecidözü sıra sevinç çukuru sınırına ve Hasan harmanına ve hamza tarlasına ve Mustafa çayırına ve musa tarlasına ve incecik kol sıra deresine ve kamışlı kıra ve örs kayaya ve karacevirana ve çatma meşhede ve sıra iman pınarı yoluna müntehi olur. Mezkûr karyenin sınırında dâhil ve dilsüz elması ve dikilu taş ve kılıçlanmış çam ve yazı harman ve öyük ve kâfir meşhedi ve taşpınar ve körliyok ağzı ve Şaban pınarı ve ahıcık pınarı ile mahdud sorhu oğlanı namındaki karye müstesnadır.

Terceman mezraası namındaki karyeden maliki ve divaninin tamamı olup hududu çatma meşhede ve hoca eyki başına ve yetilmiş tarlası başına ve virana ve kavağa ve kızılburuna ve tura viranına ve turanın ulu tarlası başına ve kanluyoluna ve âsı tepeye ve tura çatında sığır eğreğine ve itler viranına ve ovacık ucuna ve ayi gönane ve hızır yerine ve terceman tarlasına ve kurucapınara ve Şaban oğlu yerine ve Hacı Yusuf yerine ve arucuk sınırına müntehi olur.

Devlet oğlanı namındaki karyeden maliki ve divaninin tamamı olup hududu gölpınara ve çamurlucaye ve cebrail çayırına ve itburnuna ve Süleyman ibni uzun bahçesine ve tur beyi bahçesine ve şarıklı meşhedine ve ovacık ucuna ve ayigünayine ve hızır tarlasına ve kuruca pınara ve Şaban oğlu yerine ve Hacı Yusuf yerine ve dede siniye ve incekol sıra Musa tarlasına ve Mustafa çayırına ve Hamza tarlasına ve Hasan harmanına ve sevinç çukuruna ve arpa özüne ve gölpınarına müntehi olur.

Zekeriyya oğlanı karyesi namındaki karyeden maliki ve divaninin tamamı olup hududu eski arka ve mürüvvet tarlası başına ve buzağı ağılına ve kuruce söğüte ve ibrahim kethudanın çatal armuda ve su koyuleşene ve kamışlık geçide ve Alibeyoğlu değirmen bendine ve sarukayaye ve değirmen ocağının ve Uluyol sıra tura Hacı tarlası başına ve İsa Fakih tarlasına şarkına ve Hamza tarlası sıra yoluna ve yol sıra yağlı taş ve tepeciğe muntehi olur.

Tevabii bulunan Divanköy ve Kortan çiftliği ile beraber Karacaviran namındaki karyeden maliki ve divaninin tamamı olup hududu Amasya yoluna ve üç pınara ve ağçapınara ve kayaye ve sıra Hacı Osman öyüğü kirşine ve Mahmut kethuda tarlasına ve sırakutlu saat ziyaret kıranına ve deve damına ve su sıra değirmen yanındaki yassı geçide ve yumrukayaye ve pınara ve dereçata ve ulu yola ve koğa başındaki kayaye ve kirş sıra Amasya yoluna muntehi olur.

Tevabii ile beraber Haciköy namındaki karyeden malikinin nısfı ve diğer nısfın sülüsü ve divaninin tamamı olup hududu yaprak çorağa ve tasma olan yurda ve çatal armuda ve su sıra sokuparesine ve köprüye ve Hacı Arif bağına ve ulususıra eyik tepeciğe ve kanber kavağına ve deresıra kuru koğaya ve horğu yolu sıra karacapınara ve yılğinciğa ve mihal armuduna ve emiriahur meşhedine ve çorağa ve kara çaltuye ve inceyol sıraıvaz oğlu değirmenine ve su sıra kökce dereye ve mecidözü sınırına ve kurt kapanına ve yol sıra eyyub çalı burnuna ve güllük alanına ve çorak başına ve derviş yoluna ve elperek sınırına muntehi olur.

Tevabii ile beraber Evhad karyesi nam karyeden malikinin nısfı ve divaninin tamamı olup hududu kurt pınarına ve yalnız çama ve sıra boncukluk pınar kirşine ve evkayaye vedik aşağı bakillâ deresine ve kaba içdeye ve uluyol sıra dereye ve dere sıra yerköprüye ve üçtaşa ve göktepeye ve kemişkephar ve yatakbaşı yolu kirşine ve yol sıra sekmeye ve katır nalına ve meşe ucunda sivrice kayaye ve yılanlukavağa ve ağılkayaya ve bayırköy viranına ve tennur toprağına ve Karacaviran makberesine ve ak yola ve Kurtpınarına muntehi olur.

Habil Hacı karyesi nam karyeden maliki ve divaninin tamamı.

Elperek karyesi nam karyeden malikinin nısfı ve diğer nısfının sülüsü ve divaninin tamamı.

Tevabii ile beraber tasma karyesi nam karyeden malikinin nısfı ve nısf-ı diğerinin sülüsü ve divaninin tamamı.

Hızır karyesi nam karyeden malikinin dört humsu. Hâbilkaryesinden hızır karyesine kadar olan şu mevkufatın hududu Tanonözü nahiyesinde zahir olduğundan tahditten müstağnilerdir.

Geldi gelen âbad muzafatından tevabii ile birlikte Bağluca karyesi nam karyeden maliki ve divaninin tamamı olup hududu Dünbüldeke ve adatepe kirş sıra değirmen başındaki yumru kayaya ve dere sıra sıtma pınarına ve tennur deresi başına ve taşlığa ve kirş sıra koz pınar üstündeki öyüğe ve küplüçala ve kirş sıra yassıca kayaya ve kirşikermişkep yol altında eski ark sıra kurt taşına ve çorakta aktaş ve küplü köprüsüne ve koru yerine ve sarutaşa ve divarpareye muntehi olur. Biri Mecidözü nahiyesinde virancık karyesinde ikincisi Tanon nahiyesinde Zekerıyya karyesinde üçüncüsü mezkûr Bağlucaya tabi Ağılıcık karyesinde kâin üç adet vakıf mezraa müstesnadır.

Borsucuk karyesi nam karyeden maliki ve divaninin tamamı.

Ağılıcık nam karyeden maliki ve divaninin tamamı. Bu iki karye, hudutları mezkûr bağluca karyesi sınırında zahir olduğundan tahditten müstağnilerdir. Mezbur karyelerin ve mezraaların zikrolunan hudutları ol günde Kanğırı (Çankırı) kadısı mevlâna Muhiddin'in emrihakanî ile sekizyüz yetmiş beş senesi Cemaziyel ahir ayında teftiş ve tebyinden sonra tevkii sultani ile kararlaştırmıştır.

Kângırı kazasında kâin Tohat karyesi ve güles karyesi ve üyüklü karyesinin tamamları. Kalecik kazasında kâin Kuramaz karyesi ve kuzuayağı karyesi ve gülkaryesinin tamamları. Karıpazarı kazasında kâin Kalfat (Halefet) karyesinin tamamı. Çerkeş nahiyesinde kâin Bozoğlu karyesinin tamamı. Kurşunlu kazasında kâin Dumlupınar karyesinin tamamı. Şu dokuzkaryenin hududu ehali arasında zahir olmağla tahdidine lüzüm görülmemiştir.

Zikrolunan karyelerin ve mezraaların hepsi bilcümle hudut ve hukuk ve tevabi ve levahiki ve dağ araları ve tepeleri ve ova ve dağları ve mamur ve gayrimamur yerleri başkalarının vâkıfları ve hayırları ve mülkleri müstesna olarak ve hariç ve

dâhil bilcümle haklar ile birlikte vakfedilmiştir. Ve keza Sultan-ı a'zam mezkûr karyelerin ve mezraalarına halisinden şer'i şerif ve dini hanifin muktazası üzre ahzolunan hakları dahi vakfetti. Bu da ehaliden ber mutad bilâziyade alınan derahimi arazi ve mezraaları yoksa mer'alarının ve bahçelerinin ve bunlara muttasıl olan şeylerin ücreti ve eğer mezraaları var ise meralar ve bahçeler için alınan ile beraber mezraaların ücreti addetmek ile olur. Müşarun ileyh sultanına zam zikrolunan mevkufatını şeriatı sıhhatı ve inikadı cami ve butlan ve fesad mucibelerinden hâli olarak vakfı sahihi şer'i ve habsi sarihi mer'i ile vakf ü habsetti. Bilinsin ki Tanonözü (Şaban) nahiyesinde ve Zinnun nahiyesinde ve Mecidözü ve Geldigelen abad ve Çorumlu nahiyesinde kâin zikrolunan vakıf karyeler ve mezraaların iki ciheti vardır bu iki cihetten birisine malikâne ve diğer cihete divani tabir olunmaktadır. Mezkûr karyeler ve mezraalardan birinci cihetten vakfolanlar evvelâ bu vakfiyede küll ve nısıf ve rubu ve saire ile tahrir ve tafsil olunanlardır ve ikinci cihetten vakfolanlar da divaniyyedir. Binaen aleyh cümle karyeler ve mezraalar evvelâ tahrir ve tafsil olunduğu vecih üzre yalnız saraycık ve evyeri bağ ve karay ve çat ve börekci ve hızır karyeleri müstesnadır. Çünkü bu müstesna altı karyenin vakfiyeti evvelâ tafsil olunduğu üzre ancak ciheti ulâsı malikiyyedendir ciheti saniye-i divaniyyeden değildir. Amma Kânğırı ve Kalecik ve karıpazarı ve çerkeş ve kurşunlu kazasında kâin sair karyeler ki bu karyelerin cümlesi hariç ve dâhil bütün haklar ile vakfolunmuştur ol haysiyetteki bunlardan hiç bir şey şaz ve ayrı olmiyacaktır.

Bundan sonra vakıf yapan müşarunileyh sultan, zikrolunan evkafa emin ve dinde mutemed bir mütevellinin nasb ve tayin olunmasını şartkıldı. Bu mütevellî vâkıfta ve gallesinde tasarruf edecek ve gâllâtini mühimmat ve havayicine sarfedecek ve imaretin evani (kapları) ve yaygılarından ve saireden bir şey tecdide muhtac olursa eyilikte ve güzelliğe anın mislini iştirâ edip bu hususta tehir ve ihmalde bulunmiyacak ve imaretin hizmetinde şeyhin makul olan emrine muhalefette bulunmayup şeyha muavenet edecek ve cenabıhakkın ihsan buyurduğu gâlle ve varidattan evvelâ imaretin rakabatına sarf edecek sonra bundan artanı zikrolunan imareti amirenin ve medrese-i samiyenin mesalihine ve aşağıda beyan ve tafsiledilecek olan sair masarifi muayyene ve sübûli mübeyyeneye vechi meşruh üzre sarf edecek ve cenabıhakkın fazlı ile mürtezikaden bir şey artarsa anı nezdinde mühürlü olarak hıfzedecek taki âtiyen vukua gelecek olan hâle için bir hazırlık olup ol zamanda anı ihtiyac messeden hususata sarf edecektir. Müşarun ileyh vâkıf,

mütevelli için hakkı tevliyet olarak yevmi otuz dirhem tayin etti. Müşarunileyh sultan, imaret için salih ve ilimden nasibedar ve bilhassa hatib için her halde ıycab eden mesaili alim bir hatip nasbolunup her Cuma günleri şeri şerif ve dini münifin razı olacağı bir mahiyette hitabet ve imamet etmesini şart ve bu hatib için hitabetinden dolayı yevmî altı dirhem tayin etti ve salih ve ehli kiraet ve namazın şerait ve erkânına taalluk eden mesaili alim bir imam nasbolunup bütün evkati salatte imarette hazır olan cemaate imamet ve salati teravih ve saire gibi cemaat ile eda olunan nafil namazları berveçhi mutad ikame etmesini şart ve bu imam için yevmi beş dirhem tayin etti ve sesleri güzel ve evkatı salâtı bilir ve vakıtlarında müezzinliğe devamlı iki müezzin nasbolunup bulardan her birine yevmi üçer dirhem tayin etti ve Cuma günlerinde muarriflerin mutadı vechile cenabıhkka hamd ve nebisine salevati şerife ve ulul emre dua ve sena ve müminlere istiğfar ile iştiğal ve keza sair günlerde kur'an okuyan zevatın okumayı bitirmeleri akiyibinde dua ile iştiğal ve her gün anların önüne ecza sandığını getirmek ve açmak ve kapamak ve cüzleri anlara taksim etmek ve toplamak gibi hizmetlerini iyfa eden bir muarrifin nasbolunup bu muarrife yevmi iki dirhem tayin etti ve ehli tecvid kurradan on beş nefer zat her gün sabahları mezkûr imarette hazır olup bunlardan her birinin sür'at ve tacil etmiyerek mushafın yüzünden tecvid ve tertil ile tam birer cüz okumalarını ve kiraat hitam bulmadan esnai kiraette dünya kelâmı konuşmamalarını şart ve bu kiraet için yevmi otuzbir dirhem ki her bir okuyana ikişer dirhem ve hüsü sada ve eda ve ilmi kiraet ve kur'anı hıfz ile mevsuf reislerine yevmi üç dirhem tayin etti ve ehli tecvid hafızlardan altı nefer zatın imarette Cuma günlerinde sair camilerdeki mutad veçhile devirokumalarını şart ve bunlardan her birine yevmi birer dirhem ve bunların büyükleri olan ser mahfile yevmi iki dirhem ki cem'an yedi dirhem tayin etti. Müşarunileyh sultan, mezbur imaret için salih ve pakdamen ve doğruluktan ayrılmayan emin bir şeyh nasb olunup fukara ve ulema ve müsafinin için tertip olunan eğziye ve saireyi vaktında ehline iysal etmeğe kaim olmasını şart ve buna yevmi sekiz dirhem tayin ve emin ve mevsuk birkâtip nasbolunup azçok varidat ve masarifi emanet ve diyanetletahrir ve tesbit etmesini şart ve buna yevmi altı dirhem tayin ve salih ve emanet ve istikamette mevsuf ve bey'i ve şirada tecribeli bir vekilharç nasbolunup bey' u şirası lâzım olan şeyleri vaktında mübayaa ve iştira ettiği şeylerin a'lâsini iştira ve şeyha arz etmesini ve şeyh kabul etmezse bey'i fesh etmesini şart ve buna yevmi dört dirhem tayin ve emin iki hazin ki birine kilerdar tabir olunup mahzende mevcut bal yağ ve pirinç ve saireyi hıfzetmesini ve diğerine

anbarıcı tabir olunup bununda mahzende mevcut buğday ve arpa ve odun ve saireyi hıfız ve arpadan müsafirlerin hayvanlarının yemlerini vermesini şart ve kilerdara yevmî üç ve anbarciye yevmi iki dirhem tayin ve iki ferraş bulunup ferraş ve kayyim üzerine lâzım olan şeyleri bilmünave ve bil'ictima eda ve imaretin içini ve dışını harimini tanzif ve yağlılarını serup kaldırmalarını ve ferraş ve kayyim üzerine lâzım sair hizmetleri iyafa etmelerini ve bunlardan her birine üçer dirhem ve iki temiz nakip bulunup bunların talebe ve fukara ve müsafirine akşam ve sabah ekmek ve yemek tevzi ve taksimine ve imarete gelenlerin hizmetine devam ve gelen müsafirine tayin olunan taamları geldiği günden üçüncü günün sonuna kadar ihzar ve rusumi hasene ve âdeti marziyyeye riayet etmelerini şart ve bunlardan her birine yevmi üçer dirhem ve bir kandilci bulunup çerağ ve kandilleri yakup söndürmelerini şart ve buna yevmi iki dirhem ve emin ve türlü türlü yemek yapmakta mahir iki aşçı bulunup bunlardan her birine dörder dirhem ve ekmek yapmakta mahir iki ekmekci bulunup bunlardan her birine yevmî dörder dirhem ve kifayet mikdari müteaddit câbi bulunup bunların mezkûr evkafın ğallâtini sıdkusedat üzre toplamalarını şart ve bunlara yevmi yirmi dirhem tayin ve bu yirmi dirhem aralarında hizmette mertebelerinin tefavütine göre tevzi edilmesini şart ve emin bir kimse bulunup pirinci ayıklamasını ve buğdayı dövmesini ve öğütmesini şart ve buna yevmî üç dirhem ve bir bevvap bulunup taamın taksimi zamanında kapuda durarak yemek almak için terbiyesizlik edenleri meni ve nasihat ve tayib etmesini ve eğer dinlemez iseler te'dib için dövmesini şart ve bu bevvaba yevmi iki dirhem ve bir hammal bulunup çarşudan güzel ve yağlı et alup imaretin matbahına getirmesini ve etin fenasını iştira etmemesini ve et almak için bir kasap tayin etmeyup eyi eti hangi kasapta bulursa ondan almasını şart ve buna yevmi iki dirhem tayin vebir ğassal bulunup kapları yıkayup temizlemesini şart ve buna yevmî iki dirhem ve bir hizmetci bulunup kenif ve helâyi tanzif etmesini şart ve buna yevmi bir dirhem ve bir ahurcu bulunup imaretin ahurunu süpürmesini ve müsafirlerin hayvanlarını muhafaza ve ahurun kapusunu gicelerde kapayup gündüz açmasını şart ve buna yevmî iki dirhem tayin etti ve matbahta ve ekmekhanede ve kış günlerinde imarete müsafirlerin odalarında yakılan odun alınması için yevmi sekiz dirhem ve tuz için yevmi bir dirhem ve imarete müsafirlerin odalarında yanan çerağ ve kandillerin yağı ve hasırı için yevmi dört dirhem ve taamın mevsimlere münasip kabak, ispanak, biber, soğan, nohut ve emsali ve sarı pirincin yani zerdenin safranı gibi havayıcı sairesi için yevmî dört dirhem ve kablara kablaların kalaylanması ve saire gibi gayri muayen masarifi için iki dirhem tayin etti. Müşarunileyh vâkıf,

havas ve avam'a mahsus taam ihzar edilmek üzere eyi ve semiz koyun etinden yevmî altı batman tayin etti ve bu altı batmanın yarısını çorbaya tayin edilen pirinçle beraber sabah ve diğer yarısını çorbaya tayin edilen buğdayle beraber akşam pişirilecek ve müsafirler için pişen et ve eyyami şerife ve leyali-i mübarekede pişirilen et bu altı batmandan olacak ve bu etin, her dört yüz dirhemi altı parça yapılacaktır ve ekmek için yevmi on iki batman un tayin etti her bir ekmek yüz dirhem olacaktır ve çorbaya mahsus pirniç için yevmi bir batman ve bir batmanın dörtte birini ve buğdaydan yevmi iki buçuk batman ve ramazani şerifin her gecesine mahsus pilav ve zerdeaşı için yevmi dört batman piriñ tayin etti bunun üç batmanı pilâv ve bir batmanı zerdeye ait olacak ve keزالık Cuma gecelerinden her Cuma gecesinde ve reğaib ve berat gecelerinde ve iki bayram ve aşura günlerinden hergün için dört batman ayıklanmış temiz piriñ ve zikrolunan geceler ve gündüzlerden herbiri için sekiz okka eyi ve halis sadeyağı ve zikrolunan leyali-i mübareke ve eyyam-i şerife için zerdeye mahsus olmak üzere üç okka süzme bal tayin etti. Müşarunileyh sultan, müsafirlerin ziyafetine mahsus olmak üzere bal ve paça ve reçel ve ekşiye müteallik me'külât ve dane piriñ aşısı ve müsafirlerin hayvanlarına alef alınmak için yirmi dirhem tayin etti ve keزالık müsafirlerden her dört nefer için sabah yemeğine mahsus olmak üzere dört yüz dirhem ekmek ve bir tabak paça ve bir kâse içinde iki parça et ve iki kepçe çorba ve akşam taamina mahsus dört yüz dirhem ekmek ve bir tabak dane piriñ aşısı ve bir kâse içinde iki parça et ve iki kepçe çorba ve yemek vaktına yetişemiyen müsafirin her biri için bir ekmek ile elli dirhem bal ve mezkûr medresede muid olan kimse için her vakıta üç yüz dirhem ekmek ve iki parça et ve iki kepçe çorba ve mezbur medresede okuyan müstaid talebe için her vakıta iki yüz dirhem ekmek ve bir parça et ve bir kepçe çorba ve sair fukara ve talebei ulum için her ferdeher vakıta yüzer dirhem ekmek ve iki kişiye içinde bir parça et bulunan bir kâse çorba it'amdan talebe sair fukara üzerine takdim edilecektir ve imaretin hizmetcilerinin her birine her vakıta iki yüz dirhem ekmek ve iki parça et ve iki kepçe çorba tayin etti. Müşarunileyh vâkıf yapan sultan, zengin olsun fakir olsun imarette hazır olanın it'am olunmasını ve vezaif ve ihracatta tayin olunan mikdardan hiç bir şey tezyid ve tankıs edilmemesini şart kıldı. Bundan sonra beyan olunur ki mezkûr dirhemden murad Tokat beldesinde rayic olan dirhem ve batmandan murad da mezkûr beldede mütearef olan batmandır bu da hesapta altı okka olup her okka dört yüz dirhemdir. Bundan sonra mezkur vâkıf zikrolunan medrese için mütteki, salih, ulumi nakliyye ve ulumi akliyyeyi ve usul ve

furuu bilir ve derse ve zikrolunan ulumu mustaid ve müstefid olan zevate mutad olan günlerde ifade vetedrise devam eder ve talebenin tekmil ve terbiyesine çalışır bir müderrisin bulunmasını şart ve bu müderrise yevmi otuz dirhem tayin ve muhtasaratın ve hatta bazı mutavvelâtin talimine muktedir bir müderrisin bulunmasını şart ve bu müderrise yevmi dört dirhem ve dersane tabir olunan mahal mescit kılınıldıktan sonra anda hazır olan cemaate namaz kıldırarak salih bir imamın bulunmasını şart ve bu medresenin imamına yevmi iki dirhem tayin ve talebe için her hucreye iki dirhem olmak üzere yevmi yirmi dört dirhem tayin ve medresenin hucrelerinden bir hucreyi ciheti ile beraber medresenin bevvabına tahsis ve medresenin helâsinin hizmetcisin yevmi bir dirhem tayin eyledi ve zikir olunan kimselerin her birinin üzerlerine vacip olan hizmetler ile iştiğal ve bu hizmetleri sa'yicemil ve ciddi cezil ile eda ve iffa etmeleri lâzım ve muktazidir. Bundan sonra müşarun ileyh vâkıf sultanı a'zam, Sorku oğlanı karyesinde merhume validesinin emri ile bina ve te'sis edilen cami şerif ve mescidi latifin mesalihine zikrolunan imaretin ve medresenin mesalih ve mühimmatına tayin olunan şeyler itmam ve ikmal edildikten sonra her sene Amasya ölçeği ile on ölçek arı buğday tayin ve bunu mezbur cami şerifin mürtezikalerine aşağıda zikir ve beyan olunacak üslûb üzere tevzi etti şöyle ki: cami şerifin hatibi mevlâna Hayreddine ve andan sonra hatib olanlara hitabetinden dolayı her sene beş ölçek ve imam mevlana İlyas fakihe ve andan sonra imam olanlara imametinden dolayı dört ölçek ve müezzin mevlâna gökce hacî'ye ve andan sonra müezzin olanlara müezzinliğinden dolayı iki ölçek ve cami şerifin kiraeti ecza mülâzimlerine aralarında müsavat üzere dört ölçek tayin etti. Bundan sonra müşarun ileyh sultan, zikir olunan imareti âliye ve medresei samiye münhedim olursa mümkün oldukça iade olunmasını ve eğer mümkün olmazsa zikir olunan evkafın mahsulâtı gökler ve yerler sabit oldukça şeri şerifi kavim ve dini müstakimin kabuli ve çhile sarf olunmasını şart kıldı.

Bundan sonra müşarun ileyh sultan, mezbur evkafın tevliyetini zat-ı şahaneleri mukarriblerinden Hüseyin Ağa ibni Abdullah'a tefviz etti. Ve bu mütevellî evkafın tamirine mübaşeret ve vucuh-ı mezkuresine sarfından sonra büyük vâkıf, mezbur evkafı ayların ve senelerin yok etmesinden ve zaleminin şerrinden ve akvamın mekrinden korktu. Ve Cenab-ı Peyğamberden rivayet olunan ecr ü sevabı en büyük olan sadaka sağ iken verdiği sadakadır. Mealindeki hadis-i şerife baktı da zikrolunan evkafın fukara-i müslimine kendi eliyle sarfını arzu ve vakfiyetinden rucu

murad etti. Ve bu bapta İmam-ı A'zam'ın vâkıf, vacip ve lâzım olmıyan mesailendir. Kavliyle temessük etti. Binaen aleyh balâ-yı vakfiyeyi tevki eden hâkime çıkup huzurunda muhasamada bulundular. İşbu hâkim eslâfın vâkıfları gibi asli sabit ve fer'i semada bulunan evkaf-ı mezkûrenin ve cümle mensubatının lüzümuna müfta bih olan ve cevaz veren mezheb üze vâkıfın huzurunda kazası nafiz olarak ve hitaba evlâ ve ehak olan hakka mukarin olarak hükm-i lâzimi şer'i ve kaza-i sarihi mer'i ile hükmetti. Bu suretle mezkûr vâkıf müseccel ve müttefakun aleyh ve her veçhile butlandan beri bir vâkıf oldu. Ol haldeki zeki ve âkil ve ulum-ı şer'iyyeye muttali olan vâkıf zikrolunan evkafı hayatımda ve mematımdan sonra üslûb-i mezbur üze müebbeden ve sonunu, Cenab-ı Hak arza ve sekenesine varis oluncaya kadar ulema vesair fukara-yı müslimine muhalleden vakf ettim dedi. Üzerine gelen zamanlar ancak anı kavi ve muhkem ve lâzım kılacak. Tanrı'ya ve meleklerine ve kitaplarına ve peygamberlerine ve ahiret gününe iman eden sultan veya melik veya hâkime bu vakfı tağyir etmek halal olmaz kim ki şartlarından bir şartını ve zevabıtından bir kanununu tağyir ve ibtal ve tebdiline sa'y eder ve fasid te'vil ve tevcihlerle nesih ve tahvilini kasd ederse muhakkak haramı irtikâp etmiş ve bu işinden günah ile ve Cenab-ı Hakk'ın sahat ve gazabına maruz olarak avdet etmiştir. Ve anı hesabe çekip cezasını verecek olan Allah'tır. Ve ol kimse dünyada ve ahirette bütün mesaisi boşa giden ehl-i hüsrandan bulunmuştur. Kim ki bu vakfı işittikten sonra tebdile derse vebali ancak ana aittir. Şüphesiz Cenab-ı Hakk semi' ve alim sıfatlar ile muttasıftır. Vâkıfı niyyeti ile taltif hayy ü kerim olan ve muhsinlerin ecrini zayi kılmayan Cenab-ı Hakk'a aittir. Vâkıf için vakfında sevabı celil vardır. Çünkü hayruhu cemilün ibaresi tarih olmuştur.

Bu hâdisenin cereyanı ve şahitlerin tahriri sekiz yüz doksan sekiz senesi Zilka'de ayının yirmi birinci günü vaki oldu. 898 H. (1492 M.)

Fethiye

Gümüşlü

Sofular

Hatuniye

Sofu Yusuf

Tarhana

Küçükbeybağı

Yeşil

Yiğitler

Çekimli
Hamza Bey

IV. AMASYA, SİVAS VE TOKAT CAMİLERİ MİNARE ÖRNEKLERİ

ÖZET

[ALTAŞ, Naciye]. [T.C.Başbakanlık Vakıflar Genel Müdürlüğü Tarafından Tescilli Yapılan Camiler (Amasya-Sivas-Tokat)], [Yüksek Lisans Tezi], Ankara, [2007].

“T.C. Başbakanlık Vakıflar Genel Müdürlüğü Tarafından Tescilli Yapılan Camiler (Amasya-Sivas-Tokat) ” adlı yüksek lisans tez çalışmamızın kapsamını yukarıda adını belirttiğimiz üç il merkezinde yer alan vakıf camileri oluşturmaktadır. Bulundukları şehirlerin dini mimari anlayışını yansıtan en güzel örneklerin başında gelen camiler işte bu üç ilin görsel kimliğini lanse eden mimari eserlerdir.

Selçuklu Devleti, Beylikler Dönemi ve Osmanlı İmparatorluğu dönemlerine ait dini mimari vesikaların tanıtıldığı bu çalışmada özellikle ele alınan camilerin vakıf camileri olması ile dikkati çekmektedir. Bir vakıf tarafından yaptırılan, bir vakfın sahip olduğu vakfiye şartlarına dayalı vücuda getirilen, belirli bir vakfın amaçları doğrultusunda varlığını devam ettiren vakıf camileri için hazırlanan bu katalog çalışması ile Türk mimarlık tarihine ve sanat tarihine bir nebze olsun sağlıklı saptamalar yapılabilmesi çalışmanın özünü oluşturmaktadır.

Tez çalışmamızın sonucunda Amasya, Sivas ve Tokat il merkezleri ile sınırlandırdığımız araştırmamızda adını hepimizin çok iyi bildiği, yakından tanıdığı, anıtsal camilerin yanı sıra adını çeşitli devlet adamları, yörenin ileri gelen kişileri veya bağlı bulunduğu eski mahalle adlarından alan küçük boyutlu camiler tespit edilmiş; bunların bağlı olduğu vakıf adları ve arşiv belgeleri yeterli fotoğraf, plân çizimleri ile teşhir edilmiştir.

Çeşitli dönemlere tarihlenen ve bu çalışmanın özetini oluşturan, Vakıflar Genel Müdürlüğü arşiv bilgilerine dayalı olarak gerçekleştirilen bu bilimsel çalışmanın sanat tarihi ve mimari alanlarına ışık tutmasını temenni ederim.

Anahtar Sözcükler

1. Vakıf

2. Cami

3. Amasya

4. Sivas

5. Tokat

6.Tescil

ABSTRACT

[ALTAŞ, Naciye], [Mosques which are registered by Prime Ministry Directorate General of Foundations (Amasya-Tokat-Sivas)], [Graduate Program Thesis], Ankara [2007].

Scope of our thesis which is called “ Mosques which are registered by Prime Ministry Directorate General of Foundations (Amasya-Tokat-Sivas) ” consists of foundation mosques which are located in three cities mentioned above. These mosques which head the list of most beautiful examples that reflect the religious architecture concept of cities that they are located in are architectural works of art which launch the visual identity of these three cities.

This study in which the religious architecture documents that belong to Seljuk State, Sultanates period and Ottoman Empire are introduced; draws attention by the mosques that are studied being foundation mosques. Making solid ascertainments to Turkish architecture and art history constitutes the essence of this thesis, by this catalogue study which is made for foundation mosques that are built by a foundation according to the terms of a title deed of a foundation and continue its presence in accordance with the purposes of that foundation.

As a result of our study which we limited by Amasya, Sivas and Amasya city centers; right along with the monumental mosques which we all know and familiar with, small sized mosques which are named after various statesman, well known people of the region or the names of the neighborhood that they are located are localized; foundation names and archive documents that they belong to are laid out with enough photographs and plans.

I wish this academic study which is dated back to various ages in history and which is implemented by archive information of Directorate General of Foundations lights the way for history of art and architecture.

Keywords:

1.Foundation

2.Mosque

3.Amasya

4.Sivas

5.Tokat

6. Registration